

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Ex. C

*Socialpol.
Sv.
Emigr.*

EMIGRATIONSUTREDNINGEN

BILAGA XX

SVENSKARNA I UTLANDET

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1911

[090978]

87. 73
534

Ex. C

EMIGRATIONSUTREDNINGEN

BILAGA XX

SVENSKARNA I UTLANDET

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1911

[090978 2]

UPPGIFTER RÖRANDE SVENSKARNAS STÄLLNING
I VISSA FRÄMMANDE LÄNDER

ÄFVEN SOM UTTALANDEN ANGÅENDE ÅTGÄRDER
FÖR ÅTERINVANDRINGEN

AF

EMIGRATIONSUUTREDNINGEN

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1911
[090978 2]

UNIVERSITÄT ZÜRICH

PHYSIKALISCHES INSTITUT

VERGLEICHENDE PHYSIK

PHYSIKALISCHES INSTITUT

INNEHÅLL.

	Sid.
Inledning	7.
I. <i>Frågan om underlättandet af återinvandringen till Sverige</i>	9.
Uttalande angående en föreslagen arbetsförmedlings- anstalt för svenskarna i utlandet	11.
Andra åtgärder för återinvandringens underlättande .	41.
II. <i>Uppgifter rörande svenskarnas ställning i vissa främmande länder</i>	51
I Norge	58.
» Danmark	73.
» Finland och Ryssland	89.
» Tyskland	94.
» öfriga europeiska länder	104.
» Förenta Staterna	110.
» öfriga utomeuropeiska länder	172.

I denna bilaga hafva sammanförts dels anbefalldt uttalande rörande en ifrågasatt arbetsförmedlingsanstalt för svenskar i utlandet, dels en behandling af frågan om åtgärder i öfrigt för underlättandet af återinvandringen till Sverige, dels slutligen en del uppgifter rörande svenskarna och deras förhållanden i vissa främmande länder.

Den tredje och sista afdelningen, eller »Svenskarna i utlandet», var ursprungligen afsedd att blifva åtskilligt fullständigare än som här är händelsen, men det tillgängliga materialets knapphet och bristfällighet liksom nödvändigheten att ej alltför mycket förlänga Emigrationsutredningens arbete ha gjort att man till sist fått nöja sig med några tämligen sporadiska undersökningar. I en framtid torde ämnet komma att så småningom blifva vida allsidigare belyst än som här kunnat ske, sedan numera, såsom bekant, bildats *Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet*. Af denna förening hafva hittills utgifvits trenne årsredogörelser för dess verksamhet, från hvilka äfven i förevarande häfte en mängd uppgifter kunnat hämtas. I mån som dess tillgångar ökas, torde det för föreningen blifva en naturlig uppgift att tillförsäkra oss hemmavarande svenskar en så noggrann kännedom som möjligt om våra landsmän i främmande länder och således äfven på detta sätt vidmakthålla en förbindelse, som bör kunna blifva till ömsesidigt gagn.

Stockholm i november 1911

GUSTAV SUNDBÄRG.

I

UNDERLÄTTANDET AF ÅTERINVANDRINGEN
TILL SVERIGE

Uttalande angående en föreslagna arbetsförmedlingsanstalt för svenskarna i utlandet.

I en motion i Andra kammaren vid 1907 års Riksdag hemställde hr P. Pehrsson i Österby om en skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar.

Till stöd för denna motion anfördes bland annat följande.

Enligt uppgifter från olika håll torde för närvarande finnas inemot en million människor, som genom härstamning och språk tillhöra den svenska nationaliteten men som genom utflyttning från Sverige nu tillföra främmande folk ett betydande tillskott af intellektuell och materiell kraft. Att finna medel att hämma denna kraftspillning vore en lifsfråga för landet.

Det vore otvifvelaktigt en betydande nationell uppgift att söka draga tillbaka en del af de för Sverige förlorade. Detta skulle för landet vara en stor förmån i första hand ur nationalekonomisk synpunkt. Hvarje svensk i främmande land representerar genom sin uppfostran och sin arbetskraft ett icke ringa penningvärde. Kunde en del af dessa landets forna söner återförvärfvas åt hemlandet, skulle detta därigenom göra en betydande vinst. De flesta skulle framför allt genom den vidgade kännedomen om utländska förhållanden, uppfinningar, arbetsmetoder och uppslag på olika arbetsområden bringa hemlandet ett synnerligen värdefullt tillskott. Lika mattande som emigrationens ström verkar på landet, lika stärkande skulle en sådan immigration verka på vårt ekonomiska framåtskridande. Folk, arbetsledare och arbetare med vidgad synkrets i allmänhet och icke minst för arbetsförhållandena inom industrien skulle därigenom tillföras vårt näringslif. Den sunda värdering af kroppsarbetet och kroppsarbetaren, förmågan att ställa kraf på sig själf och det egna initiativet, att taga vara på intelligens och duglighet i arbetarnas leder, som utmärker särskildt amerikanska arbetsförhållanden, kunde på den vägen komma oss till godo. Något af denna företagsamhet, arbetsifver och energi skulle därigenom inympas i den svenska stammen.

Och en sådan syrsättning af blodet vore, under allt erkännande af de senare årens betydande uppsving, just hvad vi behöfva.

visserligen utsänder Sverige årligen skaror af stipendiater för att studera utländska förhållanden, men det torde dock vara klart, att stipendiaternas nyförvärfvade kunskaper, vunna genom några månaders studier ej vore i praktiskt värde jämförliga med den erfarenhet och praktiska duglighet, som utomlands anställda landsmän genom mångårigt arbete vunnit.

Men till den nationalekonomiska sidan af saken komme ock en annan, nämligen att en sådan immigration skulle gifva oss ett icke föraktligt tillskott af ett fosterlandsälskande folkelement, som skulle verka befruktande på många olika sidor af folkets lif.

För Sverige skulle det således vara ett viktigt intresse att återvinna så många som möjligt af sina landsflyktiga söner och inom våra gränser taga deras krafter i anspråk till landets gagn.

En sådan önskan skulle helt visst också mötas med stora sympatier från utomlandssvenskarnas sida. Man finge ofta höra utrikes boende landsmän uttala en önskan att få återvända hem, men svårigheterna synas dem oöfvervinneliga. De känna ej tillfällena att få arbete i sina respektive yrken, och själfva äro de okända. Mången har bildat familj och kan af hänsyn därtill icke återvända utan att på förhand vara tillförsäkrad sådana ekonomiska villkor, att familjens uppehälle betryggas.

Å andra sidan vore obestridligt att vi ofta ha alldeles direkt användning för i utländska arbetsförhållanden kunnigt folk. Ofta införskrifvas, särskildt vid startandet af nya företag, utlänningar, och deras kunskap och erfarenhet måste mången gång betalas till öfverpris. Många gånger skulle helt säkert utomlands anställda svenskar kunna erhållas med fullt samma kompetens och utan större anspråk.

Åf den stora kategori utvandrare, som härstamma från den jordbrukande befolkningen och som emigrerat i afsikt att skaffa sig egen jord, skulle helt visst mången begagna sig af möjligheten att få ett eget hemman i fäderneslandet med det kapital, som han genom sitt eget arbete kunnat hopspara som grundplåt. Men de ega inga förbindelser hemma, hvarigenom de kunde förhjälpas därtill, och de känna icke de möjligheter, som på sista tiden uppstått där.

Åf allt detta framginge, att något måste göras från svenskt håll för att återvinna utomlandssvenskarna åt Sverige.

Framför allt borde naturligtvis hufvudsträfvet gå ut på att genom ett rikare ekonomiskt lif bereda så goda förvärfskällor, att förhållandena kunde gifva möjlighet för dugande kraft att slå sig fram.

Men redan nu skulle säkerligen en icke obetydlig mängd lefvande kraft af svenskt ursprung kunna tillföras landet genom en *statens arbetsförmedlingsanstalt*, som fyllde samma uppgift gentemot i utlandet anställda svenskar, som de nu af staten understödda kommunala arbetsförmedlingsanstalterna göra inom landet. Denna anstalt borde lämpligast ställas under utrikesdepartementets handelsafdelning. De svenska konsulerna utomlands vore lämpliga organ för en sådan verksamhet, liksom de svenska handelskamrarna, där sådana finnas utomlands, kunde lämna sitt bidrag till uppgiftens lösning. I konsulernas instruktion borde då ingå, att de skulle ha till uppgift att arbeta för att samhörighetskänslan med fäderneslandet icke förlorades utan stärktes och att svenskheten hölles uppe bland där bosatta svenskar. De skulle ock söka få kännedom om de svenskar, som där hade anställning, om deras förstudier, arbetsduglighet och kunskaper samt deras villighet att motaga anställning i hemlandet.

Konsulerna skulle meddela uppgifter i denna sak till anstalten, som å sin sida skulle på lämpligt sätt ställa sig i förbindelse med olika svenska organisationer, såsom de kommunala arbetsförmedlingsanstalterna, exportföreningen, arbetsgifvareföreningar, egnahemsföreningar, hushållningssällskapens utskott för egna hem o. s. v.

För Amerika, där ju det öfvervägande antalet utvandrade svenskar bor, och måhända äfven på större orter i Europa, borde verksamheten sträckas vidare genom upprättande af kontor och filialer t. ex. i New York och Chicago; dessa kontor skulle tjänstgöra som upplysningsbyråer och drifva ett intensift upplysningsarbete bland de svenska emigranterna rörande hemlandets förhållanden.

Dessa föreslagna kontor ute i världen borde för nående af det åsyftade resultatet skötas af dugliga personer från Sverige, som i det främmande landet icke vore bundna af intressen, hvilka mer eller mindre kunde verka hämmande på deras uppgift.

Denna institution borde bli en modern, praktisk inrättning, som icke vore bunden i allehanda hämmande byråkratiska former.

Beträffande frågan om och i hvad mån det låge i statens intresse att ingripa för att lämna reshjälp åt sådana arbetsföra, välfrejdade personer, som stode utan tillgångar, ville motionären ej yttra sig, utan borde en vidare utredning få anvisa detta.

Äfven frågan huru denna institution skulle utvecklas och organiseras för att gagna allmänheten torde få afgöras under utredningen.

För det enskilda initiativet blefve inrättandet af sådan anstalt alltför kostsam och för litet inkomstbringande. Staten ensam hade bärkraft att upptaga denna fråga och medel att föra den fram.

Motionären hemställde alltså:

att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag om inrättande af en stats arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar.

Med anledning af denna motion aflät Riksdagen den 30 april 1907 till Konungen en underdånig skrifvelse med begäran om utredning och förslag i det förebragta ämnet.

Riksdagen, som i sin skrifvelse återgifver de synpunkter, som framhållits i motionen, finner de skäl, som framhållits, synnerligen beaktansvärda, och håller icke för osannolikt, att inrättandet af en dylik arbetsförmedlingsanstalt skulle komma att medföra, att åtskilliga i utlandet bosatta svenskar skulle kunna förmås att återvända till hemlandet. Visserligen anser Riksdagen, att åvägabringandet af rikare förvärfsmöjligheter torde vara den riktigaste och i längden den enda säkra vägen ej blott för emigrationens minskande utan ock för främjandet af återinvandring. Men otvifvelaktigt skulle en betydande insats i sträfvandet för ett uppsving i vårt ekonomiska lif kunna göras af företagsamma svenskar, som i utlandet förvärfvat kapital eller yrkesskicklighet, därest de kunna föranledas att återvända till fosterlandet och ägna sig åt förkofrandet af dess näringsväsen.

Den ifrågavarande arbetsförmedlingsanstalten skulle enligt Riksdagens mening hafva till uppgift uteslutande att söka betjäna i utlandet bosatta svenskar, hvilka kunde befinnas villiga att återvända till hemlandet. Dess verksamhet skulle alltså falla utanför ramen af de kommunala arbetsförmedlingsanstalternas, i det den skulle afse att i lika mån gagna alla trakter af landet och betjäna svenskar i utlandet utan hänsyn till deras härkomst från den ena eller andra delen af fosterlandet. Den måste därför blifva en genom statsens försorg anordnad och med statsmedel underhållen inrättning.

Beträffande den föreslagna anstaltens organisation och formerna för dess verksamhet ville Riksdagen ej uttala någon bestämd mening, utan finge en blifvande utredning i detta afseende gifva nödiga uppslag. I hvarje fall borde dock medverkan för anstaltens syfte kunna erhållas från de svenska konsulaten i utlandet.

I öfrigt torde värdefulla anvisningar kunna meddelas af de befintliga kommunala arbetsförmedlingsanstalterna, hvilka redan torde ha vunnit en ej obetydlig erfarenhet.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställde Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta anställa undersökning rörande behovet och lämpligheten af en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar samt vidtaga de åtgärder, hvilka af en sådan undersökning kunde påkallas.

Den 4 juni 1907 fann Kungl. Maj:t för godt uppdraga åt mig att, i sammanhang med emigrationsutredningen, verkställa jämväl den för nu förevarande frågas behandling erforderliga utredning samt därmed äfvensom med eget yttrande och förslag i ärendet till Kungl. Maj:t inkomma.

Åtgärder för utredningens verkställande vidtogos genast, men först efter vid pass halftannat år voro samtliga de begärda upplysningarna inkomna. Under tiden hade ett stort antal af de emigrationsfrågan vidkommande undersökningarna hunnit igångsättas, och med de fåtaliga arbetskrafter, som stodo Emigrationsutredningens kansli till buds, blef det snart en nödvändighet att bestämma sig för ett fullbordande i första hand af de viktigaste bland dessa, medan behandlingen fick uppskjutas af frågor, beträffande hvilka detta utan större olägenhet tycktes kunna ske. Af denna grund är det som utredningen först nu kunnat framläggas angående den föreslagna arbetsförmedlingsanstalten för svenskar i utlandet. För min egen del hade jag nämligen ganska snart kommit till den uppfattningen, att ifrågavarande förslag måste i hufvudsak afstyrkas, och under sådana förhållanden syntes mig ett med hänsyn till öfriga spörsmål framtvingadt dröjsmål icke böra tillmätas någon större betydelse. Riktigheten af denna uppfattning tror jag hafva bekräftats äfven däraf, att mig veterligen icke under de gångna åren något yrkande offentligen framställt om ärendets påskyndande. Det vill synas, som om äfven den allmänna meningen efter hand stadgat sig i den riktningen, att för det afsedda ändamålet intet väsentligt är att vinna på den väg, som i den ifrågavarande motionen föreslagits, medan ett förverkligande af detta förslag skulle kunna å andra sidan medföra åtskilliga olägenheter och kanske äfven möta hinder, som icke skulle kunna öfvervinnas.

För vinnande af upplysningar hänvände sig Emigrationsutredningen till vissa af våra diplomater och konsulära ämbetsmän i utlandet, vidare till juridiskt sakkunnig person för frågans folkrättsliga belysning, samt till vissa enskilda personer och institutioner i utlandet, som gjort sig kända såsom förkämpar för svenskhetens bevarande bland våra utflyttade landsmän. Härjämte skedde hänvändelse till Sveriges centrala arbetsgifvar- och arbetareföreningar äfvensom, under hand, till de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna.

Från de flesta af de tillskrifna ingingo äfven svaromål, hvilka i det följande återgifvas.

A) För frågans belysning från folkrättslig synpunkt vände sig Emigrationsutredningen den 16 oktober 1907 till *Professorn Doktor C. A. Reuterskiöld* i Uppsala med en skrifvelse, som — ingressen oafsedt — var af följande lydelse:

»Vid behandlingen af spörsmålet om den föreslagna arbetsförmedlingsanstalten för svenskar i utlandet står man inför den frågan, huru en dylik verksamhet från svensk sida i ett främmande land — särskildt om den drefves af offentliga organ — skulle komma att betraktas inför vederbörande främmande lands lagstiftning. Af de länder, som i detta hänseende för oss äro af intresse, gäller tveksamheten särskildt Förenta Staterna och Tyska riket.

Med anledning häraf har jag härmed tagit mig friheten vända mig till Eder, såsom speciellt sakkunnig, med en vördsam förfrågan, huruvida enligt Eder uppfattning en arbetsförmedlingsverksamhet från svensk sida i Tyska riket och Förenta Staterna skulle stöta på legala och administrativa hinder därstädes, och särskildt huruvida det skulle möta svårigheter för svensk legation och svenskt konsulat att direkt deltaga i arbetet.

Skulle denna verksamhet omhändertagas af en rent enskild förening i Sverige, blefve naturligtvis svårigheterna mindre, men i alla händelser återstå ju en mängd former, som måste iakttagas för att ej stöta lag eller opinion för hufvudet.

Jag har, såsom sagdt, vågat vända mig till Eder i detta ärende och skulle vara synnerligen förbunden för hvarje upplysning eller hänvisning härtinnan.»

Professor Reuterskiölds svar var af den 1 november 1907 och lydte sålunda:

»Först nyligen har jag kunnat, i anledning af den till mig ställda förfrågan angående folkrättslig möjlighet att upprätta en statens arbetsförmedlingsanstalt i främmande länder, särskildt Tyskland och Förenta Staterna, taga denna fråga i närmare öfvervägande och ber härmed att få afgifva följande yttrande i ämnet.

1) Såsom allmän grundsats måste härvid först och främst anses, att utan vederbörande främmande stats tysta eller uttryckliga medgifvande ingen som helst sådan anstalt kan af staten upprättas i det främmande landet, hvaraf följer, att det torde vara nödvändigt att åtminstone konfidentiellt på diplomatisk väg på förhand inhämta vederbörandes mening i hvarje särskild stat, där sådant upprättande ifrågasättes.

2) Skulle dylik verksamhet företagas af enskild svensk förening, d. v. s. förening, som har sin styrelse och sitt säte i Sverige, så blir dess verksamhet i främmande land helt och hållet beroende ej blott af lagstiftningen därstädes, utan ock af regeringen och möjliga anordningar af denna, men torde i hvarje fall kunna där ega rum, intill dess annorlunda i och af landets myndigheter föreskrifves.

3) Svensk beskickning och svenska konsulat kunna efter min mening otvifvelaktigt så till vida medverka för dylikt arbete, att de tillhandagå med upplysningar och äfven penningar i och för hemvändande till Sverige, men den nödvändiga förutsättningen härför är, att de sålunda bispringa endast dem, som ännu icke blifvit upptagna till medborgare i det främmande landet. Intet hinder finnes dock, så vidt jag kan se, exempelvis för sådana åtgärder som annons i landets tidningar om anmälan å beskickning och konsulat, därest svensk medborgarrätt skall bevaras, och om upplysningar såväl om hvad härutinnan kan vara att iakttaga af dem, hvilka såsom svenska undersåtar vistas i landet, som ock om erhållande af råd och biträde vid möjligen önskad återvändande till Sverige. Däremot gäller en verksamhet till främjande af hemvändande af svenskar, som redan amerikaniserats eller förtygats, d. v. s. blifvit medborgare därstädes, alldeles det samma som ofvan sagts under 1): med afseende å dem vore en sådan verksamhet liktydig med ett inblandande i den främmande statens egna angelägenheter och måste alldeles likställas med verksamhet för framkallande af utvandring i allmänhet.

4) Frågan om arbetsförmedlingsanstalter i utlandet för främjande af hemvändande af emigranter är så pass ny inom folkrätten, att doktrinen dels föga behandlat densamma, dels icke kommit till något säkert resultat, utan beror allt här på den faktiska utvecklingen, d. v. s. på den ställning vederbörande regeringar finna för godt intaga gent emot möjliga försök att upprätta sådana. Hufvudsaken synes då, från rättsligt politisk synpunkt, vara den, att våra egna beskickningar och konsulat utnyttja alla de medel, de nu ostridigt hafva, d. v. s. med hänsyn till utvandrare, som ej förvärfvat främmande nationalitet, och i öfrigt underlätta och förmedla privata företag, när så kan ske utan att därigenom äfventyras deras folkrättsliga ställning — något som endast kan efter omständigheterna i hvarje fall bedömas. Särskildt kan här, då reciprociteten är en dominerande princip, vara lämpligt att genom beskickningarna införskaffa upplysningar om hvilka åtgärder hvarje särskildt främmande land vidtagit eller genom lagstiftning möjliggjort med hänsyn till främjandet af återinvandring dit af dess egna utvandrade undersåtar.

5) Enligt mitt förmenande vore den enklaste utvägen att upprätta omhandlade anstalter den, att i vederbörande land bildades föreningar af ännu varande svenska undersåtar med uppgift bl. a. att anordna arbetsförmedling för den, som ville återvända, och att denna förmedling till en början blott *de facto*, men ej officiellt, finge omfatta hvem helst som anmälde sig. Det är en omväg, men i så pass delikata förhållanden synes den vara den bästa såsom ett slags trefvande försök, då allt är ovisst. I så fall kunde den ock lättast erhålla officiellt stöd genom beskickningen, som här vore berättigad medverka utan vidare på sätt ofvan antydts.

6) Den amerikanska rätten har länge stått på samma ståndpunkt som Englands common law och därmed varit ganska flentlig gentemot utvandring från Amerika. Denna ståndpunkt är visserligen numera modifierad, men *uppfattningen* torde dock vara den gamla, hvadan största försiktighet där är af nöden. Och i Tyskland är såväl lagstiftning som uppfattning särdeles ömtålig beträffande allt, som kan anses innebära utföfning af utländsk statsmyndighet å tyskt territorium. Med hänsyn härtill torde, ehuru näppeligen

något legalt hinder föreligger, en officiell eller halfofficiell arbetsförmedlingsanstalts upprättande i dessa länder icke ens böra försöksvis där begäras utan föregående noggrann undersökning på stället genom beskickningarna.»

B) Skrifvelsen till Sveriges dåvarande minister i Förenta Staterna, *Envoyén H. Lagercrantz*, var i väsentliga delar af följande lydelse:

»Vid behandlingen af ärendet visar sig, att detsamma fördelar sig i trenne olika spörsmål. Ett förberedande sådant är nämligen, huru man skall kunna undanröjja eller förmildra vissa administrativa och legislativa hinder i hemlandet, som ännu stå i vägen för en allmännare återinvandring af utflyttade landsmän; därefter följer huru arbetsförmedlingsverksamheten bör ordnas i Sverige, och huru i främmande länder — här närmast Amerika.

1) Angående ofvannämnda legislativa hinder för återinvandringen har Emigrationsutredningen i dagarna aflåtit en skrifvelse till Civilministern med ett preliminärt påpekande af hithörande punkter, af hvilken skrifvelse jag har äran här bilägga en afskrift.¹⁾ Och tillåter jag mig anhålla om Edert benägna uttalande angående där föreslagna åtgärders praktiska värde, liksom huruvida från svensk-amerikanares sida andra åtgärder i samma riktning möjligen förts på tal.

2) *Arbetet i Sverige*, såväl som i Amerika, omfattar dels jordförmedling, dels arbetsförmedling.

Att döma af en stor mängd uttalanden af svenskar i Förenta Staterna och af svensk-amerikanare på besök i hemlandet, och äfven af de svenska utvandrarnas yrkesfördelning och vistelseorter i Amerika, har man anledning förmoda, att flertalet af dem, som kunna vara villiga att återvända, skola ha för afsikt att här köpa och bruka jord. Det torde vara möjligt att särskildt svenska allmogesöner, som f. n. arbeta inom industrier i de östra staterna, skola vara benägna att vända tillbaka och med sparade penningar inköpa en hemmansdel i Sverige. Själffallet möta dock härvid ej obetydliga svårigheter att finna lämpligt stor gård på lämplig ort, för rimligt pris. Icke sällan inträffar, att en svensk-amerikanare, kommen hem i akt och mening att köpa en hemmanslott, mötes af eventuella säljare med oskäligt höga anspråk, med påföljd att spekulanten afstår från alltsammans och reser tillbaka. Det är med tanke härpå, som den i våras bildade »Nationalföreningen mot emigrationen» ämnar gripa sig an med en *jordförmedlingsverksamhet* äfven för återvändande utvandrare, — på sätt som redan torde vara för Eder bekant. Föreningen ärnar därvid äfven själf inköpa odlad eller odlingsbar jord, att uppdelas till småbruk, samt taga initiativet till bildande af bolag eller föreningar för dylik verksamhet.

Syftet med *arbetsförmedlingen* skall vara *dels* att underlätta förverkligandet af utomlandssvenskars afsikt att återvända till hemlandet, och *dels* att tillgodose här i landet befintligt behof af sådan arbetskraft, på hvars återbördande till Sverige sträfvandena förnämligast böra rikta sig. Denna förmedlingsverksamhet synes i första rummet böra afse ingenjörer, verkmästare och förmän, kontorspersonal inom industri och handel, biträdespersonal inom detaljhandel, personal vid samfärdsel samt arbetare med specialutbildning inom vissa industrigrenar.

Under samtal, som å Emigrationsutredningens vägnar förts med representanter för industri och handel, har det gifvits rätt allmänt tillkänna, att här

¹⁾ Ifrågavarande skrifvelse finnes återgifven sid. 41.

förefinnes brist på dylik arbetskraft. Naturligtvis bör planen icke heller utesluta jordbruksarbetare, allra minst sådana, som här kunde lämpa sig för befallningsmänna- och rättarebefattningar. För undvikande af anstöt och för att äfven skenet af välgörenhetsutöfning måtte undgås, borde endast i undantagsfall hemresan bekostas af staten eller af enskilda arbetsgifvare; eventuella bidrag till resan böra betraktas såsom lån.

När nu fråga uppstår om organisationen af denna verksamhet, möter först det faktum, att i Sverige redan förefinnes ett *offentligt* arbetsförmedlingsväsende. Såsom bekant existera för närvarande i ett tiotal städer kommunala anstalter för arbetsförmedling, och åtskilliga nya sådana äro ifrågasatta. Till dessa anstalter utgår statsanslag för bestridande af porto, telegram och telefonafgifter etc. Verksamheten har nu börjat centraliseras i öfverensstämmelse med en kungl. proposition till 1906 års riksdag. De däri föreslagna åtgärderna från statens sida afse *dels* inrättandet af ytterligare sådana offentliga förmedlingsanstalter; *dels* att verksamheten anordnas efter en enhetlig plan och med nödig samverkan de olika kontoren emellan äfvensom i öfrigt efter sådana grunder, att alla intressen, industriens såväl som landtmannanäringsarnas, städernas såväl som landsbygdens, statens såväl som de enskildas, blifva i görligaste mån tillgodosedda. Kostnaderna för den interlokala verksamheten skulle till en början betäckas af staten, framdeles af hushållningssällskapen eller staten. I vissa landskommuner torde en bestämd person böra stå till arbetsgifvares och arbetares tjänst i och för förmedling af anställning. Denne skulle stå i rapport med förmedlingskontoret i närmaste stad. Landet borde indelas i distrikt med ett centralkontor för hvarje distrikt. Anmälningar från öfriga kontor samt från enskilda arbetsgifvare och arbetare inom distriktet sändas till distriktskontoret.

Hufvudkontoren skulle sins emellan stå i liflig växelverkan. Distriktscentralerna borde med korta mellantider — exempelvis en å två gånger i veckan — uppgöra en detaljerad förteckning öfver de från olika orter inom distriktet ingångna anmälningar å för tillfället lediga platser och arbetssökande, som icke kunna tillgodoses genom tillgången och efterfrågan på de särskilda orterna. Dessa förteckningar skulle utsändas till öfriga kontor inom distriktet samt till orter, hvarifrån framställning därom gjorts, för att på lämpligt sätt bringas till arbetsgifvares och arbetssökandes kännedom. — Riksdagen har för ändamålet beviljat ett förslagsanslag af 15,000 kr. för hvardera af åren 1907 och 1908. Centralledningen utgöres f. n. af Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. De villkor, som väntas skola blifva gällande för statsunderstödet äro bl. a.:

att arbetsförmedlingen afser allt slags arbete för såväl män som kvinnor samt i regel icke medför några särskilda kostnader för arbetsgifvare och arbetare, som anlita densamma;

att vid arbetsförmedling hänsyn i främsta rummet tages till att arbetsgifvare erhåller den bästa möjliga arbetskraft och arbetare det arbete, hvartill han helst ägnar sig; samt

att ledningen af arbetsförmedlingen utföres af en styrelse bestående dels af en opartisk ordförande och dels ledamöter, som till lika antal utses bland arbetsgifvare och arbetare. I år hafva åtskilliga landsting beslutat anslå medel till upprättande af arbetsförmedlingsanstalter; andra hafva tillsatt kommittéer för utredning af frågan.

Den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten pågår sålunda för närvarande jämförelsevis lifligt och synes hafva goda förutsättningar för att hädanefter raskt utveckla sig.

Hvad nu beträffar den ifrågasatta arbetsförmedlingsverksamheten för svenskar i utlandet, så synas alla skäl tala för, att dess centralledning i Sverige blir densamma som för den inhemska arbetsförmedlingen. På detta sätt skulle den nya verksamheten blifva en gren af det nuvarande offentliga arbetsförmedlingsväsendet. Vid den konferens, hvilken för någon tid sedan hölls inför Kommerskollegium med representanter och föreståndare för de kommunala arbetsförmedlingsanstalterna i riket, framlades spörsmålet till enskild behandling, hvarvid vederbörande syntes vara beredda att deltaga i här omhandlade nya verksamhet. — I regeln böra de hittills följda principerna kunna tillämpas äfven på verksamheten för utomlandssvenskar. Möjligen erforderliga modifikationer kunna endast delvis på förhand anges: de måste närmare bestämmas af den praktiska erfarenheten. Äfven om centralledningen varder densamma som för det inre svenska arbetsförmedlingsväsendet, så torde det blifva nödvändigt, att det nuvarande kontoret i Göteborg, möjligen också det i Malmö, utvidgas för att bättre kunna tjäna det nya syftet.

Från centralledningen i Sverige kunde till de svenska konsulaten, de svenska arbetsbyråerna och handelskamrarna utsändas periodiska meddelanden om den svenska arbetsmarknadens läge. Vid beställning af svenska arbetare från utlandet till platser i Sverige bör, om möjligt, en summarisk uppgift lämnas om lifsmedels- och hyrespriser å vederbörande svenska ort.

3) *Verksamheten i Amerika.* Den föregående framställningen visar, att man, preliminärt, tänkt sig, att inom Sverige verksamheten för jordförmedling kunde ombesörjas på enskild väg, t. ex. af Nationalföreningen mot emigrationen, medan verksamheten för arbetsförmedling uppdrages åt, eller åtminstone ställes under ledning af det redan existerande offentliga arbetsförmedlingsväsendet.

Hvad så till sist angår verksamheten i Amerika, är det i främsta rummet härutinnan Emigrationsutredningen skulle vara tacksam för ett uttalande från Eder sida.

Så vidt nu kan dömas, synas oss de öfvervägande skälen tala för att hela verksamheten här öfverlämnades åt *enskilda*. Och äfven här synes Nationalföreningen mot emigrationen vara villig att åtaga sig arbetet, under förutsättning af ej allt för otillräckligt statsbidrag. Någon närmare plan för detsamma är dock ännu icke uppgjord, och får man väl till en början litet trefva sig fram.

För den händelse Eder egen uppfattning går i en annan riktning, vore af stor betydelse för oss att få erfara skälen hvarför, och huru Ni möjligen i så fall har tänkt Eder, att en *statsinstitution* skulle kunna ordnas.

I samband härmed står den i Riksdagens skrifvelse berörda frågan om de svenska konsulernas ställning i detta hänseende. För den utanför stående vill det synas, som om ej så mycket vore att rimligen begära af konsulerna i detta fall, och kanske äfven att ett deltagande i en dylik förmedling skulle sätta dem i viss mån i en skef ställning gentemot amerikanska myndigheter. Men möjligt är ju att dessa farhågor äro obefogade, och att konsulernas bistånd bör sökas och påräknas.

Emigrationsutredningen är naturligtvis synnerligt förbunden äfven för alla de upplysningar i öfrigt, Ni skulle vilja meddela i detta ärende, och särskildt för delfäendet af Eder åsikt om huru förmedlingsverksamheten bör organiseras på enskild väg, i händelse äfven Ni anser denna möjlighet vara att föredraga.»

Envoyén Lagercrantz' omfattande uttalande i ämnet, som afgafs i december 1908, lydte sålunda:

»Åberopande Herr Doktors skrifvelse rörande en föreslagen arbetsförmedlingsanstalt m. m. har jag äran meddela, att jag först nu fått tillfälle upptaga densamma till behandling, och skall jag här nedan lämna en redogörelse för min ståndpunkt till sträfvandena att åstadkomma en återinvandring af svensk-amerikaner till Sverige.

Först och främst vill jag på det kraftigaste betona, att man i Sverige icke har anledning att hysa allt för stora förhoppningar, att en återinvandring af mera omfattande dimensioner skall komma till stånd. De hinder, som resa sig däremot, äro af psykologisk, ekonomisk och social natur, hvarjämte äfven de af Eder omnämnda legislativa och liknande hinder böra tagas i betraktande.

Hvad frågans psykologiska innebörd beträffar, bör först och främst nämnas, att de utvandrade svenskarna, äfven om de under den första tiden af sin vistelse härstädes både vantrifvas och hafva svårt att vinna en något så när god utkomst, likväl kvarhållas härstädes, dels af förhoppningen att, när de första ekonomiska svårigheterna väl öfvervunnits, språket lärts, nya arbetsmetoder inhämtats m. m., de skola ernå en god utkomst, dels af en må vara falsk känsla af blygsel gent emot hemmavarande släktingar och vänner öfver att återkomma efter en misslyckad resa. Säkert är, att det nyssnämnda gäller just de bästa af utvandrarne, dem som vi skulle önska tillbaka till Sverige; de viljesvaga, som sakna stolthet och ambition, kunde nog utan allt för stora svårigheter förmås att återvända, om nämligen vi gäfvade dem hjälp till återresa. Detta gäller de nyutvandrade. Hvad de sedan en följd af år i Amerika bosatta svensk-amerikanarne beträffar, är det intet tvifvel, att många tala om en önskan att återvända till hemlandet.

Jag har emellertid anledning tro, att denna önskan för dem i de allra flesta fall framstår som en framtidsdröm, hvilken de älska såsom sådan, men som de i själfva verket knappast vilja omsätta i verklighet. Om de understundom fatta sig samman till ett beslut att resa hem på ett besök med bitanke att stanna och verkligen utföra detta, visar det sig, såsom Herr Doktern har sig nogsamt bekant, oftast att de återvända hit, understundom med krossade illusioner. Orsaken härtill torde väl i minst lika hög grad bero på, att de band af släktskap och vänskap, som bundit dem till hemorten, slappats, och att de se sin hembygd med den mera kritiska syn de hunnit förvärfva, som på att Amerika nu genom afståndets förmåga att skymma undan bristerna och framhäfva fördelarna i sin tur verkar suggestivt på deras inbillning. De af svensk-amerikanarne till Emigrationsutredningen lämnade uppgifter hafva noggrant utvisat, hvilken betydelse sistberörda omständighet utöfvar.

Det torde icke vara tvifvel, att de arbetande klassernas ställning i Amerika erbjuder åtskilliga fördelar. Arbetsförtjänsten är som bekant synnerligen skiftande. Medan den i de västra staterna kan gå upp till 4 à 5 dollar per dag för industriarbetare, är den särskildt i östern ofta nog icke högre än 1.75 à 2.00 dollar, för »skilled laborers» omkr. 3 dollar. En omtänksam och duglig industriarbetare kan med en dylik förtjänst förskaffa sig ett, om de svenska bostadsförhållandena tagas till måttstock, ganska rymligt och bekvämt hem. Kläder, särskildt skodon af den kvalitet arbetarna här använda, äro relativt billiga, och detta gäller ofta nog äfven födoämnen. Under lyckliga förhållanden, d. v. s. då arbetsbrist icke råder, arbetaren och hans familj äro friska, och han ännu är fullt arbetsför, måste naturligtvis Amerika för honom te sig i jämförelsevis ljusa färger, äfven om han saknar en del af de förhållanden, han lärt sig värdera i det gamla hemlandet. Den här rådande hänsynslösa kampen för tillvaron och hjärtlösheten mot den,

som råkat i själföfvällade eller ofrivilliga svårigheter, inge honom ingen ängslan, så länge han ser förhållandena på vederbörligt afstånd. Blir han indragen i kampen och kämpar han sig igenom, finner han heller icke någon särskild anledning att rymma slagfältet. Dukar han mer eller mindre under, kan det nog hända han önskar sig hem, men han är då vanligen ej af det material, att Sverige önskar honom tillbaka. Ofta nog är han då äfven bruten till hälsan.

Ingå våra svenska utvandrare äktenskap med utlänningar, äro de i regel för alltid förlorade för Sverige, men detta gäller äfven om barnen i de svenska äktenskapen hunnit växa upp till den ålder, där skolorna, med deras beundransvärda förmåga att inspirera lärjungarna med ofta okritisk och öfverdrifven kärlek till Amerika och amerikanska förhållanden, fått dem under sitt inflytande. Det ligger liksom i luften här i landet, att lydnadsplikten hos barn gent emot föräldrarna slappas, och att föräldrarna foga sig efter barnens önsknningar i stället för tvärtom. Att svensk-amerikanarna härstädes knyta nya vänskapsförbindelser, särskildt inbördes, och att de i många trakter, där en stor svensk befolkning dragits samman, finna ett surrogat för sitt gamla hemland, bidrager naturligtvis äfven i hög grad att knyta dem till Amerika.

Om också i vissa fall tron, att en bättre social-ställning kommer de arbetande klasserna till godo i Amerika, drifver en och annan utvandrare från sitt gamla hemland, torde dock de flesta vara besjälade af uppsåtet att härstädes söka förvärfva en liten förmögenhet *och därpå återvända*. För den, som är utrustad med förmåga att vaket iakttaga förhållandena härstädes, blir det för visso ganska snart tydligt, att den sociala likställigheten är mera en fras än verklighet. Den infödde amerikanaren, han må vara arbetare eller arbetsledare af olika rang, hyser i själ och hjärta förakt för immigranten, som han betraktar såsom tillhörande en lägre ras. Tilläggas bör, att bland grofarbetare snart sagdt inga äro amerikanare, och att kroppsarbete öfverhufvud taget mycket sällan af dem utöfvas. Orsaken härtill är dels fysisk lättja, dels förakt för dylikt arbete. Om en svensk från en vanlig grofarbetare vill komma sig upp till förman eller »skilled laborer» af högre klass, gör han, åtminstone inom stora delar af landet, klokast i att så fort som möjligt söka få omgifningen att glömma, att han är af utländsk härkomst. Med den egendomliga lätthet att assimilera sig, som är en utmärkande egenskap för svenskar, blifva dessa framåtsträfvande personer ofta nog på relativt kort tid fullständiga amerikanare. De förakta då sitt gamla land och skulle aldrig vilja återvända till detsamma.

Bland dem, som utan att glömma sitt ursprung lyckas tillkämpa sig en god ekonomisk ställning, bindas, såsom jag i det föregående antydt, de flesta vid sitt nya hemland på olika sätt, och deras första plan att återvända till Sverige med en sparad penning blir då så småningom öfvergifven. Industriarbetaren, som fått en god ställning och arbetat sig in i förhållandena, tror ofta på ytterligare stegring i arbetsförtjänsten och vill icke riskera denna möjlighet för en obekant framtid. För de sparade medlen finner han placering, han köper sig ett hus eller lägger ned dem i något företag, och på så sätt tjäna de att ytterligare fasthålla honom härstädes.

Ännu mer gäller kanske detta om jordbrukare, som här förvärfvat egendom. De skulle för öfrigt, äfven om god jord kunde beredas dem, knappast vilja återvända till Sverige, då de onekligen i Amerika hafva en mängd bekvämligheter, som icke skulle stå dem till buds om de öfvertoge en svensk gård. I Minnesota, det förnämsta centrum för den svensk-amerikanska bondebefolkningen, har jag gjort resor, särskildt för att studera för-

hållandena. Bondgårdarna, som äro snygga och prydliga, hafva där i regeln åtminstone fyra eller fem rum samt badrum. Vatten pumpas upp med vindmotorer och ledes till såväl boningshus som de olika ekonomihusen. Lifvet på gården är öfverhufvud taget inrättadt efter högre anspråk på komfort och snygghet än i motsvarande svenska bondgårdar. Dessutom kunna, på grund af de större arealerna och den lifaktiga kooperativa rörelsen bland jordbrukarna, utmärkta landtbruksmaskiner anskaffas i större omfattning än hos oss.

Bland landtbruksarbetarna förefinnas större möjligheter att få en återinvandring till stånd, om de erbjudas tillfälle att utan för stora svårigheter förvärfva egen gård där hemma, men äfven i detta fall böra förhoppningarna om en större återinvandring ej spännas för högt, så länge bättre ekonomiska utsikter erbjudas dem i Förenta Staterna och Kanada.

Detta rörande svensk-amerikanarnas benägenhet att återvända hem; en annan fråga blir, i hvilken mån det är med *Sveriges* intressen förenligt att söka få till stånd en återinvandring.

Att vi ej skola anstränga oss att återförvärfva dem, som misslyckats härute på grund af oförmåga, är utan vidare klart. Fråga uppstår emellertid, angående det kriterium, som bör erkännas, när det gäller att bedöma, hvilka utvandrare Sverige skulle sträfva efter att återfå.

Jag har härutinnan kommit till öfvertygelsen, att, i stort sedt, blott ekonomiskt välstånd kan tjäna såsom dylikt kriterium. Naturligtvis är jag den förste att erkänna, att en sådan synpunkt verkar mindre tilltalande, men å andra sidan stöter det på mycket stora svårigheter att tillämpa en annan. Förhållandena härstädes äro nämligen så stora, och här råder så mycken humbug och oärlighet, att det blir snart sagdt omöjligt att i det enskilda fallet utfinna, huruvida viss person genom duglighet och karaktärsegenskaper är önskvärd för vårt land. Har han åter lyckats förskaffa sig en förmögenhet på exempelvis 10- å 20,000 dollar, torde detta väl i de flesta fall kunna anses som bevis åtminstone på duglighet.

Ingen klass af svensk-amerikanare synes mig i den grad kunna inverka till fromma för den materiella utvecklingen i Sverige som just dessa. De skulle, om de återbördas till fäderneslandet, kunna tillföra detsamma nya uppslag på skilda områden. Deras kapital är naturligtvis högeligen önskligt för vårt näringslif, och det skulle sätta dem i stånd att där hemma inrätta sig på ett högre socialt plan, så att Amerika för dem ej längre erbjöde så stora lockelser. Mera tvifvelaktigt synes det mig vara, om några särskilda åtgärder böra vidtagas för att återförvärfva personer, som under några års vistelse härstädes sparat samman ett helt obetydligt kapital. Erfarenheten har gifvit vid handen, att dessa rätt snart besluta sig för att återvända till Amerika, och jag undrar, om de icke i sådant fall genom att i handling visa, huru de föredraga Amerika framför Sverige, locka till emigration, något som en återinvandring ju i första rummet icke bör få göra; den blefve då till mångdubbelt större skada än gagn.

Hvad återinvandringen af arbetsförmän m. fl. beträffar, anser jag det vara tvifvel underkastadt, om en sådan skulle medföra så stora fördelar för vår industri, som man hade rätt att vänta sig. Visst är, att just arbetsledningen hemma på många håll har betydande brister, men de slappa disciplinära förhållandena i Sverige komma de flesta förmän från Amerika att snart tröttna.

En återinvandring af svensk-amerikanska ingenjörer, som härute innehafva förtroendeposter, är naturligtvis i högsta grad eftersträfvansvärd, men här kan initiativet icke gärna tänkas komma annat än från vederbörande själfva.

Det är icke tillvaron af duktiga arbetsförmän, som i första rummet bidrager till den stora arbetsintensiteten i amerikanska fabriker och verkstäder, utan det är den noggranna kontrollen öfver arbetaren och hans prestationer. Snart sagdt i hvarje dylikt företag af någon omfattning föres daglig och detaljerad statistik öfver hvarje enskild arbetares prestation, och arbetschefen blir härigenom i tillfälle att ofördröjligen afskeda de odugliga och lata arbetarna, hvilket ock sker utan någon sentimental hänsyn, samt att se, på hvilka håll förändringar i arbetssättet m. m. böra vidtagas. Våra arbetarorganisationer och framför allt andan bland arbetarna själfva skulle för öfrigt i många fall förorsaka antingen att arbetsförmän, som sökte tilllämpa amerikanska metoder i ledningen, tvingades att afgå eller ock att uppgifva dessa och foga sig efter de gamla vanorna, som i kortsynt beskedlighet fordra, att äfven lättjan skall behandlas med största hänsyn.

Att staten skulle genom beredande af reshjälp i en eller annan form söka återförvärfva emigranter, som saknade medel att förverkliga sin önskan att återvända hem, anser jag icke tillrådligt. Det enda fall, då sådant kunde anses berättigadt, synes mig vara, när emigranten vistats här endast en mycket kort tid, och de omständigheter, som mött honom, varit synnerligen vidriga. Det blefve emellertid då mera fråga om välgörenhet än om ett systematiskt ordnad arbete för reimmigration. Att omhänderhafva dylik välgörenhet torde lämpligen kunna anförtros åt konsulerna.

Om jag ock, såsom af ofvanstående framgår, dels icke tror, att bland svensk-amerikanerna förefinnes någon större villighet att återvända till Sverige, dels icke anser, att en återinvandring skulle innebära så stora fördelar för vårt land, som den allmänna meningen torde vara, vill jag emellertid på inga villkor förneka, att i enskilda fall en återinvandring bör betraktas både som möjlig att få till stånd samt synnerligen önskvärd och nyttig. Jag anser äfven, att staten bör göra sitt till för att underlätta densamma, men jag nödgas vara en bestämd motståndare till mera positiva åtgärder i denna fråga från statens sida.

Under inga villkor böra sålunda de svenska konsulerna härstädes tillåtas att officiellt medverka i arbetet för reimmigration. Förenta Staternas regering är i denna fråga ytterst ömtålig och skulle mycket illa upptaga en dylik verksamhet, som den ju dessutom har medel i sin hand att hämma. Icke heller skulle Svenska regeringen åt andra, i dess tjänst anställda agenter kunna anförtro ett sådant värf. För helt kort tid sedan har, såsom Ni torde hafva Eder bekant, allvarsamma föreställningar gjorts på grund af att guvernören i en af staterna till Sverige utsändt en agent att värfva emigranter. Under dylika omständigheter vore det farligt om Svenska regeringen vidtog åtgärder i liknande riktning.

Hvad från dess sida i saken kunde åtgöras, synes mig därför böra in-skränkas till att:

1) dels åt någon af de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Sverige uppdraga att besvara äfven från svensk-amerikaner inkommande ansökningar;

2) dels med penningmedel understödja Nationalföreningens mot emigrationen jordförmedlingsanstalt;

3) dels slutligen undanrödja vissa legislativa o. d. hinder för återinvandringen.

Hvad förstnämnda åtgärd beträffar, torde det, åtminstone till en början, vara tillräckligt att vid arbetsförmedlingskontoret i Göteborg anställa en med svensk-amerikanska och svenska förhållanden fullt förtrogen person för ombesörjandet af skriftväxlingen med svensk-amerikaner. Någon propaganda

anser jag emellertid, såsom redan af det föregående framgått, icke böra förekomma från denna anstalts sida. Denna hörsammas i regel dessutom blott af dem, som vi ej önska att återfå.

Hinder för en mera aktiv verksamhet från Svenska Nationalföreningens mot emigrationen sida torde däremot ej förefinnas. Genom cirkulär till arbetsförmedlingsanstalter eller liknande inrättningar härstädes och försiktiga annonser i svensk-amerikanska tidningar kunna underrättelser om dess verksamhet spridas. För sitt arbete som förmedlare af jordförvärf äfvensom för andra upplysningar af mera omfattande natur, som af densamma lämnas, anser jag emellertid, att en afgift bör beräknas, om ock låg, dels emedan det från politisk synpunkt synes lämpligast, att företaget erhåller en bestämd prögel af affär, dels emedan det därigenom helt visst skulle betraktas med större förtroende af svensk-amerikanerna och lättare träffa den rätta klassen, som ej gärna vill ställa sig under någon obligation till en semi-välgörenhet.¹⁾

Washington den 14 december 1908.

H. L. F. Lagercrantz.»

C) Till *Konsulatrådet A. Berencreutz*, Berlin, afläts den 4 oktober 1907 en skrivelse med förfrågningar angående nyttan af och möjligheterna för en arbetsförmedlingsanstalt för svenskar i utlandet, särskildt med hänsyn till svenskarna i Tyskland.

Med anledning häraf ingick från *Konsulatrådet Berencreutz* följande svarsskrifvelse:

»Jag anser en sådan arbetsförmedling kunna blifva till gagn. Ofta behöfver en svensk verksägare en arbetare eller arbetsledare med erfarenhet om arbets sätt utrikes; en svensk köpman kan hafva gagn af unga handelselever med erfarenhet om arbetet å de fält, hvarifrån han har att möta konkurrens. En svensk arbetare, ingenjör eller annan, som för studier eller af annan orsak en gång kommit ut, fastnar lätt därute å den plats som han känner, och drager sig från att resa hem, okunnig om de arbetstillfällen som där bjudas, och de löner som där stå att erhålla. Och för en svensk som utrikes råkat i arbetslöshet, skulle en lämplig anställning kunna beredas hemma. I dessa och andra fall skulle den ordnade svenska arbetsförmedlingen träda emellan.

Att en svensk reser ut för att vidga sin blick och, under studier eller praktiskt arbete, vinna ökade insikter och färdigheter är all uppmuntran värdt, och sådana studier understödjas också af staten. Men förutsättningen och målet måste vara, att den sålunda förvärfvade insikten *tillgodogöres Sverige*. Naturligtvis kunna svenskar äfven utrikes gagna sitt land, och om de förvärfva den därför nödiga ställningen, kunna de till och med göra mer nytta för Sverige utrikes, än om de vände åter. Men regeln är dock den, att den utrikes vunna erfarenheten bättre och fullare utnyttjas till Sveriges gagn under arbete hemma. Det är redan därför fullt befogadt, att staten underlättar och leder utrikessvenskarnas återbördande. Statens uppgift blir här som på andra håll den, att stödja de enskildas sträfvanden, att undanrödja hindren därför och eventuellt att tillhandahålla organ för arbetet.

Staten i samverkan med de enskilde blir programmet.

Såsom organ för arbetsförmedlingen utrikes ville jag anvisa svenska *föreningar* med ledare eller tjänstemän, som ägna sig för uppgiften, svenska *konsuler* af svensk nationalitet eller med svenskt ständigt biträde, eller sär-

¹⁾ Härefter följande del af skrivelsen, som afser ett annat ämne, återgifves sid. 46.

skilda *ombud* å orter, där sådana behövas men hvarken lämplig konsul eller förening finnes. Hvad angår föreningarna i Tyskland, tror jag med visshet kunna försäkra, att de med glädje ställa sig till förfogande. Men de lokala föreningarna, ombuden och konsulerna kunna icke effektivt upptaga arbetet utan att vara sammanknutna i en *centralpunkt*. För hvarje land måste de primära arbetsförmedlingsorganen vara sinsemellan förbundna. Den frågan berördes af mig redan i ett programtal angående ett svenskt centralförbund i Tyskland, hvilket hölls vid det möte af svenskar, som ägde rum i Lützen den 6 november 1906. Därvid tillsattes en kommitté för att närmare bereda frågan och, efter det åtskilliga omständigheter — å vissa håll motvillighet och sträfvan att på egna vägar nå en del af de uppställda målen äfvensom min hemvaro i Stockholm för offentligt uppdrag — hämmat planen, har den dock nu bragts ett steg framåt genom kringsändande för yttrandes afgifvande af ett af mig utarbetadt utkast till stadgar för svenskt förbund i Tyskland, hvilket bland sina organ skulle kunna räkna en arbetsförmedlingsnämnd. Yttranden hafva begärts till medlet af mars 1908, hvarefter ett allmänt möte skulle äga rum, och såsom en af de första programpunkterna vid mötet skulle arbetsförmedlingsfrågan uppställas. Utkastet är sändt till tjugufyra svenska föreningar och kolonier af svenskar å orter, där de icke sammanlutit sig. Genom cirkulär till konsulerna delvis i och för förevarande syfte hade jag under hösten skaffat upplysningar om svenska föreningar m. m. i Tyskland. En lista öfver dessa är intagen i »Almanack för alla» för 1908, s. 147.¹⁾ En plan att förut undersöka frågan genom besök å de större föreningsorterna utom Berlin har jag icke fått realiserad, och något möte i Berlin, såsom bebådats, har icke kommit till stånd. Någon vidare erfarenhet torde dock knappast vara vunnit annorstädes än inom den för Rhenprovinsen och Westphalen bildade föreningen. I enstaka fall hafva gifvetvis pastorer — särskildt pastor i Victoriaförsamlingen i Berlin — erfarenhet. På sakens nuvarande stadium har jag ansett, att med *närmare* utredning om sakens praktiska ordnande helst bör anstå, till dess man får centralförbundet att räkna med; jag har således icke heller infordrat föreningarnas skriftliga yttranden. — Jag ber här få påpeka en annan landsförening, den på mitt förslag bildade »Sverige i Belgien», som, sedan »Föreningen af svenskar och norrmän» i Köpenhamn sprängdes af sjunde-junibrottet, väl är den enda, omfattande ett helt land, och denna skall säkert för sitt område ställa sig till Edert förfogande. Ordförande är nu generalkonsuln Lagermark i Antwerpen.

Hvad nu *statsorganen* angår, ber jag få erinra därom att jag i det förslag till ny konsulatinstruktion, som jag jämlikt antydda offentliga uppdrag utarbetat, å sid. 97 o. f. lämnat konsulerna en del vägledningar i afseende å svenskarna utrikes. Däri framhålles arbetsförmedlingen å sid. 98 och 99 och skizzeras föreningsväsendet under samverkan med konsuln. Jag betonade, hurusom arbetsgifvare hemma kunde vända sig till konsuln för erhållande af anvisning på svenskar, hvilkas kunskaper och erfarenhet borde tillgodogöras hemlandet, och uppställde såsom målet för all denna sträfvan att återbörda de utflyttade till hemlandet eller ock utrikes taga deras krafter i hemlandets tjänst. Till mitt förslag, hvaraf jag redan i våras fått äran öfverlämna till Eder hithörande ark, får jag här vidare hänvisa.²⁾ Jag känner icke, om denna min handledning åt konsulerna bibehålles i den konsulatinstruktion, som må

¹⁾ Under Hamburg är dock att tillägga »Svenska klubben» och i Berlin har tillkommit en ny förening, »Svenska sällskapet».

²⁾ Omnämnda handling, hvilken såsom offentlig, är allmänt tillgänglig, har ej ansetts böra här återgifvas.

blifva utfärdad, men jag är i alla fall lika fullt öfvertygad, att anvisningen är lämplig, att den skulle verka godt, och att konsulerna i regel med nit och håg skulle ägna sig åt det arbete, som däraf skulle föranledas. Det är endast god hushållning att för ifrågavarande syfte begagna befintliga organ, som tillika hafva den förtjänsten att icke kosta något utöfver ersättandet af direkta utlägg. Jag har alltså ingen tvekan att subsidiärt förorda konsulerna såsom organ för arbetsförmedlingen, enbart, där lämplig förening icke finnes, eller i alla händelser i samverkan med svensk förening. Jag förutsätter att, då arbetsförmedling kräfvades af olönad konsul å ort, där ett större antal svenskar finnes, arbetsförmedlingen bör, därest icke konsuln är svensk eller talar svenska eller har *svenskt* biträde, blifva ett medverkande skäl till kontorsbidrag åt konsuln med skyldighet att hålla sådant biträde. Då jag i yttrandet talar om konsulerna, har jag afsett de för uppdraget lämpliga konsulerna, och jag hoppas alltjämt på ett större användande af lönade konsulärer eller konsulärer af svensk nationalitet.

Med utgångspunkt från det sagda vill jag skizzera *hufvuddragen* af mitt förslag. Till primärorgan för arbetsförmedlingen utrikes å ort, där sådan finnes böra anordnas, utses svenska föreningar, i den mån de kunna upptaga detta arbete, konsulärer eller särskilda ombud. Äfven där konsul icke ensam är arbetsförmedlare, bör han stå i förbindelse med och tillhandagå vederbörande förening eller ombud å sin ort eller inom sitt verksamhetsområde.

Primärorganen mottaga de arbetssökandes anmälningar och inhämta om dem nödiga upplysningar enligt blankettformulär af enahanda art som begagnas i Sverige. Utdrag ur listorna sändas till arbetsförmedlingens centralorgan i landet (här Tyskland). Dock må primärorgan inom större industriområden sammanslutas i kretsar. Kretsorganet står då i direkt förbindelse med centralorganet.

Centralorganet är svenska centralförbundet i landet eller dess arbetsförmedlingsnämnd (*arbetsnämnd*), hos hvilken böra förefinnas upplysningar å jour om arbetssökande svenskar i landet.

Nämnden (förbundet) står i direkt förbindelse med den centrala arbetsförmedlingsanstalten i Sverige, om sådan kommer till stånd, eljest med distriktanstalterna. Arbetsgifvarnas efterfrågningar möta de arbetssökandes anbud hos centralförbundet ute. Arbetsgifvare, som önska arbetare, ledare eller andra med i utlandet (Tyskland) vunnit erfarenhet, anmäla sig hos den svenska anstalten hemma, som hos vederbörande utrikes efterhör arbetssökande, som synes passa. Vederbörande parter sättas i förbindelse med hvarandra, eller uppgörelse dem emellan träffas genom arbetsförmedlingsorganet ute, det centrala eller det lokala, oftast säkerligen det senare, eller ock direkt. Konsulerna kunna enligt ofvanstående blifva anlitade såsom arbetsförmedlande primär- och kretsorgan och böra — jag upprepar det — i hvarje händelse instrueras att stå i intim förbindelse med arbetsförmedlarne å sin ort och inom sitt verksamhetsområde och med intresse följa denna angelägenhet. Den konsuläre ämbetsmannen å centralorten bör särskildt hafva sig anvisad en viss ställning till det centrala arbetsförmedlingsorganet — tillträde till dess möten med rådgifvande röst. Oftast lär han dessutom såsom ordförande eller styrelsemedlem i centralförbundet få ett än mer direkt inflytande.

I det hela bör anordningen utrikes i tillämpliga delar följa anordningen hemma, där denna är enkel och praktisk. Äfven har jag tänkt mig särskilda organ för särskilda yrkesgrenar. Om någon bruksägare hemma önskar en ingenjör med praktik från det westphaliska industridistriktet, bör det ligga närmare att direkt hänvända sig till vicekonsuln eller föreningen i Duisburg än att gå den vanliga vägen, liksom en arbetssökande inom ett visst fack naturligen

lämpligare går direkt till den fack-arbetsförmedlingsanstalt, som må finnas hemma. I det hela får man icke intvinga saken i former; den bör skötas med målet i sikte, utan att bindas vid bestämda vägar till det målet.

Eder skrifvelse begär svar å spørsmålet om, å hvilka orter arbetsförmedlingsorgan i Tyskland böra upprättas. Gifna äro Berlin, Duisburg, Düsseldorf, Kiel, kanske Hannover, Alt-Strelitz och Karlsruhe med hänsyn till där studerande svenskar, m. fl., men det definitiva svaret på den frågan ber jag få uppskjuta till efter centralförbundets bildande. I frågan vidare, hvilka föreningar äro i stånd att deltaga i arbetet, utsträckningen däraf och villkoren därför. Också härutinnan ber jag få vara det slutliga svaret skyldig. I Berlin kan man räkna på »Svenska föreningen», hvad handverkare angår, klubben och särskildt gymnastikföreningen, som i sina led har unga män, hvilkas återbördande vore särdeles gagnarikt. Om några andra villkor än godtgörelse för direkta utlägg och något bidrag till ledare och lokalhyra vid centralorganet torde väl knappast blifva fråga. Statsbidrag härför bör kunna påräknas på fullt lika goda om icke bättre skäl än för arbetsförmedlingen inrikes, och arbetssökande och arbetsgivare böra gå fria från afgifter.

Slutligen vill jag tillåta mig framhålla, att målet icke kan vinnas helt, utan att svenskhetssinnet tränger igenom hos folket i dess helhet och individerna. Härtill krävas folkuppfostran och rensning från den flacka internationalism och skandinavism, som lamslagit svenskhetssinnet under åtskilliga årtionden. Blir svenskhetssinnet lefvande — och jag behöfver icke definiera hvad jag menar härmed, — skola särskilda åtgärder icke behövas för att hos svenskar inskräpa deras plikt att ställa sina krafter i fosterlandets tjänst, äfven om detta icke är det ekonomiskt fördelaktigaste. Det förpliktande i svenskt medborgarskap måste bestämma svenskens handlingssätt. Ansvar det däraf måste kännas, hvar han än är, eller hvar han än verkar. En särskild uppfordran till svenskhetssinne har utlandssvensken däri, att hans föredöme, med den böjelse för generalisering man har gentemot en medborgare från annat land, lätt bestämmer omdömet om detta land utrikes. Nu vet jag för visso, att just vistelsen utrikes hos vakna sinnen med öppen historisk och kulturell blick är särskildt ägnad att fördjupa, stärka och helga fosterlandskänslan, men jag har, i samband med frågan om återbördandet af utlandssvenskar, erinrat om kravet på svenskhetssinne för *deras* skull, som, okritiska och oreflekterande, anfrätas af utrikesvistelsen, så att de, byggande sig en plattform af klandersjuka och osvenskhet, utrikes skada sitt land och, en gång hemma, sprida sitt gift till nationellt uppmjukade sinnen, eller för *deras* skull, som, oförstående ställa samma fråga, som en svensk ämbetsman en gång riktade till mig: »Hvad menas med svenskhet?» För sådana är hela denna rörelse, om den icke kan omsättas i materiell vinst, en tillsluten bok. Svenskhetens stärkande och bevarande är både medel och ändamål också i detta spörsmål. Jag har gärna velat rikta uppmärksamheten på svensketskraftvet också i detta sammanhang.

p. t. Stockholm den 31 december 1907.

Adolf Berencreutz.»

D) Till *Konsul Hugo Appeltofft* i Duisburg a/R. afläts en skrifvelse den 10 augusti 1907 med förfrågningar i ämnet, till svar hvarå Emigrationsutredningen också fick mottaga tvenne skrivelser. Då emellertid dessa icke behandla frågan om platsanskaffning i Sverige för utrikes vistande svenskar, utan i stället anskaffandet af studie-

platser i Tyskland för svenska ingenjörer och arbetare, samt dessutom innehålla en del uttalanden af mera konfidentiell natur, har ej ansetts behöfligt att här återgifva desamma.

E) Till Sveriges centrala arbetsgifvare- och arbetareföreningar lät Emigrationsutredningen utgå en cirkulärskrifvelse med anhållan om svar å följande frågor:

1) Förefinnes inom de verksamhetsgrenar, Eder organisation omfattar, behof af svensk arbetskraft från utlandet och i så fall af hvilket slag (ingenjörer, verkmästare, kontorspersonal, förmän, yrkeslärda eller icke yrkeslärda arbetare)?

2) Huru bör, enligt Eder åsikt, en arbetsförmedling organiseras i Sverige och utlandet för att på lämpligt sätt tillmötesgå ofvannämnda behof?

Yttranden inkommo från alla tillskrifna centralföreningar, dock att Svenska Arbetsgifvareföreningen icke afgaf något enhetligt yttrande utan öfverlämnade separatskrifvelser från de till densamma hörande förbund och enskilda arbetsgifvare.

De inkomna svaren återgifvas här i den ordning de inkommit — dock i hvarje fall med utelämnande af ingress.

Landssekreterariatets uttalande är af följande lydelse:

»Som svar å Eder ärade skrifvelse af den 24 oktober få vi härmed meddela följande:

1) Oss veterligt föreligger intet behof af svensk arbetskraft från utlandet på de vidsträckta områden där vi verka, nämligen bland *kroppsarbetarna* inom industri, handverk och samfärdsel.

Rörande öfriga uppräknade kategorier, utom arbetare, kunna vi ej yttra oss, men vilja dock som vår mening framhålla, att den svenska industrien torde ha behof af i utlandet utbildade tekniska arbetsledare, men synes det oss, att fyllandet af det behofvet kan ske äfven på annat sätt än genom uppriktandet af omskrifna arbetsförmedlingsanstalt.

2) Skulle en dylik anstalt ändock komma till stånd, synes oss lämpligt, att den endast genom de svenska konsulaten i utlandet förmedlar platser i Sverige för i utlandet vistande svenskar, som på grund af vissa förhållanden hafva svårighet att försörja sig därstädes eller af annan anledning själfva önska återvända till hemlandet.

Att på annat sätt förmå ett större antal arbetare inom industri och handverk att återvända till Sverige, skulle endast medföra, att andra nu hemmavarande skulle drivas att emigrera, då redan nu arbetslöshet bland dessa vissa tider är rådande.

Stockholm den 8 november 1907.

För Landssekreterariatet:

Herm. Lindqvist
Ordf.»

Skrifvelsen från *Svenska Arbetareförbundets* styrelse lyder sålunda

»Med anledning af Eder skrifvelse få vi, hvad den första frågan beträffar, uttala såsom vår åsikt, att det icke förefinnes något egentligt »behof»

att för den svenska arbetsmarknaden importera svensk arbetskraft från utlandet. Vi anse emellertid å andra sidan, att det ur flera synpunkter kan för vårt lands industriella utveckling vara gagneligt, om, i större utsträckning än hittills, i sina yrken väl *kvalificerade* arbetare, förmän och ingenjörer — speciellt från Förenta staterna — kunde förmås att återinvandra till sitt fädernesland och låta sina specialkunskaper, sin större initiativrikedom och arbetsförmåga komma den svenska industrien till del. Om vidare genom en dylik immigration af svensk arbetskraft från Förenta staterna kunde å våra fabriker och verkstäder inplantas en större aktning för *kroppsarbetet*, vore säkerligen ej så litet vunnet. På samma gång vi framhålla dessa synpunkter, torde det dock vara på sin plats uttala ett varningens ord mot, att ett sådant betraktelsesätt skulle vinna burskap i vårt land, att en arbetare ovillkorligen måste någon tid ha uppehållit sig i Amerika för att betraktas såsom en i sitt yrke väl kvalificerad arbetare. En immigration af dåligt kvalificerade arbetare bör ej på något sätt af staten eller enskilda befrämjas. Hvad slutligen angår spörsmålet om, huru ifrågavarande arbetsförmedling bör *organiseras*, anse vi att, om ej oöfverstigliga hinder af mellanfolklig art resa sig däremot, den tillärnade arbetsförmedlingen bör vara helst en *statsinstitution* eller åtminstone stå under statens kontroll. Då en centralisering af den offentliga arbetsförmedlingen förr eller senare säkerligen kommer till stånd i vårt land, och den allmänna arbetsförmedlingen blir en statsinstitution, kunde ju förmedling af svensk arbetskraft från utlandet lämpligen bli en speciell afdelning, sorterande under statens allmänna arbetsförmedling och samarbeta med denna.

Stockholm den 18 november 1907.

För Svenska Arbetareförbundets styrelse:

J. Nilsson
Skr.»

Från *Centrala Arbetsgifvareförbundet* inkom följande uttalande:

»I anledning af Eder skrifvelse får Centrala Arbetsgifvareförbundet, hvilket omfattar den hufvudsakligaste delen af dem, som inom landet utöfva de till byggnadsbranschen hörande yrkesgrenar, efter att hafva gifvit tillfälle åt de lokala föreningarna såväl i Stockholm som landsortsstäderna att i ärendet yttra sig härmed lämna följande svar å de af Eder uppställda frågorna:

1:o) Under de senare årens lifliga byggnadsverksamhet har bristen på yrkeslärdade arbetare, därvid särskildt kan nämnas snickare, timmermän, murare, plåtslagare, rörläggare, målare och lackerare, gjort sig starkt kännbar. Följden häraf har å ena sidan varit intagande af finska och andra utländska arbetare och å andra sidan, att icke yrkeslärdade arbetare utgifvit sig för och måst antagas som yrkeslärdade, hvarigenom anspråken på yrkesduglighet kommit att i vissa fall betänkligt sänkas. Från skilda delar af landet, såsom exempelvis de skånska städerna, Göteborg, Örebro och de norrländska städerna samt icke minst från hufvudstaden vitsordas behovet af inom byggnadsyrkena praktiskt öfvade och pröfvade arbetare samt i lika grad dugliga, förfarna förmän och verkmästare.

För att Sverige på bästa sätt skall kunna tillgodogöra sig den ökade arbetskraft och arbetsskicklighet, som genom skickliga utomlands bosatta svenkars återinflyttande kan blifva möjlig, ligger det enligt vårt förmenande den yttersta vikt på anordningarne af en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands boende svenskar.

Med afseende å frågan 2:o) önska vi betona blott en sida, och detta hvad anordningarne utomlands beträffar, den nämligen, att visserligen böra

de svenska konsulerna vara de naturliga organen för samarbete med anstalten, men af stor betydelse blir, att konsulerna på alla de platser, där det finnes ett större antal svenskar, *ega särskilda ombud*, och torde ingenstädes förefinnas brist på personer som äro både lämpliga och intresserade för ett dylikt uppdrag. Stockholm den 12 december 1907.

Centrala Arbetsgifvareförbundet

A. E. Magnusson.

Ax. Fallgren.»

Sveriges Verkstadsförening uttalade sig sålunda:

»Eder skrifvelse af den 24 okt. d. å. har behandlats af såväl Sveriges Verkstadsförenings kretsstyrelser som af dess öfverstyrelse, och får jag härmed delgifva Eder öfverstyrelsens svar.

Det är ett känt förhållande, att af de olika folk, som sedan årtionden deltaga i utvandringen, intaga skandinaverna en bemärkt plats. Knappast något folkslag besitter i högre grad förmågan att acklimatisera sig. Också anses skandinaverna i Förenta Staterna såsom synnerligen värdefulla in-vandrare.

Det är ock ett faktum, att de flesta arbetsdugliga och ordentliga skandinaver inom relativt kort tid förmå skapa sig en ställning i det nya landet.

Att vända sig till dylika dugande män och kvinnor i syfte att i någon större utsträckning förmå dem att återvända till Sverige, torde i allmänhet visa sig resultatlöst.

Tyvärre finnes emellertid i Nordamerikas Förenta Stater ej få svenskar, som på grund af mindre duglighet eller andra ogynnsamma egenskaper aldrig så att säga kunnat slå rot i det nya landet utan föra en bekymmersam tillvaro vid gränsen af nöd. Åtgärder för återförvärfvande af utvandrade svenskar skulle sannolikt genast hafva till följd, att en del dylika mindre dugliga personer återvände, hvilka måhända någon kortare tid efter återkomsten skulle kunna ärligen försörja sig, men sannolikt förr eller senare skulle falla det allmänna till last.

Om än en och annan duglig arbetare skulle förmås återvända, är det ej säkert, att dylika kunna förmås att stanna här. Man får nämligen räkna med det förhållandet, att arbetare, vana vid utlandets mera fria förhållanden, icke torde komma att känna trefnad i det tyranni, som här under fackföreningens och solidaritetens ofta missbrukade namn öfvas af de ledande inom arbetarekretsarna.

Man har vidare att räkna med penningförhållandet inom olika länder, en omständighet som torde göra det utsiktslöst att söka förmå folk återflytta till Sverige från land, där arbetslönerna äro högre än i Sverige. Möjligen skulle det finnas utsikt att draga hit arbetskraft från Tyskland, där arbetslönerna äro lägre än i Sverige, ett förvärf, som i anseende till de goda egenskaper som folk i Tyskland bibringas, måhända skulle vara värdefullt.

Äfven om tidtals mera behof af arbetskraft yppas inom den mekaniska verkstadsbranschen, än inom landet kan erhållas, anser Öfverstyrelsen i betraktande af här ofvan angifna förhållanden, att särskilda åtgärder uti ifrågasatt syfte icke torde leda till önskad resultat.

Skulle det likväl anses, att dylika åtgärder böra vidtagas, vill det synas öfverstyrelsen lämpligt att allenast konsulerna i utlandet därmed betros.

Stockholm den 19 december 1907.

För Sveriges Verkstadsförening

Ernst F. Wällgren.»

Svenska Arbetsgifvareföreningen infortrade yttranden i ärendet »dels från yrkesförbunden, dels ock från vissa arbetsgifvare inom den s. k. allmänna gruppen inom föreningen». Svar ingingo »från de flesta yrkesförbunden» och öfverlämnades till Emigrationsutredningen den 20 maj 1908. Innehållet af dessa skrivelser var i hufvudsak följande.

Sveriges Pappersbruksförbund framhöll (i skrifvelse daterad Norrköping den 19 november 1907 och undertecknad af Arvid Svenson och Hugo Wulff) såsom sin uppfattning,

»1) att inom de verksamhetsgrenar vår organisation omfattar synes behöfvet af arbetskraft utan svårighet kunna fyllas af inom landet bosatta fackmän och arbetare; och tro vi,

2) att de å utrikes ort sig uppehållande fackmännen af svensk nationalitet, hvilka hafva gjort papperstillverkning till sitt specialstudium och icke ämna kvarblifva i utlandet, i allmänhet stå i så pass nära rapport med yrkeskamrater i hemlandet, att en arbetsförmedlingsanstalt för dessa icke synes oss vara af behöfvet påkallad.

Osannolikt är dock icke, att en arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för våra många i Amerika bosatta landsmän kunde blifva till gagn. Ett sätt för anordnandet af en sådan anstalt synes oss vara, att densamma, under utrikesdepartementets öfverinseende, upprättades i Stockholm och ställdes i flitig korrespondens med de svenska konsulaten å de orter, där landsmän i större mängder slagit sig ned. Att konsulaten genom annonsering i tidningar eller på annat sätt sörjde för att kunskapen om deras egenskap af förmedlare för anstalten i fråga blefve känd i vida kretsar, torde ock böra beaktas.»

Styrelsen för Järnbruksförbundet meddelade den 28 november 1907, genom protokollsutdrag af den 19 november:

»att styrelsen, som ansåg sig icke kunna till besvarande upptaga mer än den första af här omhandlade frågor, beslöt efter öfverläggning angående densamma uttala, att inom de verksamhetsgrenar Järnbruksförbundet omfattade behof förefunnes att från utlandet återbörda svensk arbetskraft, nämligen företrädesvis ingenjörer, verkmästare och förmän samt arbetare lämpliga för förmansuppdrag.»

Sveriges Träindustriförbund meddelade den 3 december 1907, att styrelsen beslutat sålunda besvara de båda framställda frågorna:

»1) Inom träindustrien förefinnes stort behof af förmän, verkmästare och yrkeslärdä snickare; — 2) Enligt styrelsens uppfattning vore för träindustrien synnerligen gagneligt, om i Chicago upprättades en officiell arbetsförmedlingsanstalt, hvilken stode i ständig förbindelse med kommuners och landstings arbetsförmedlingsanstalter i Sverige.»

Styrelsen för Sveriges Kakelfabrikantförening beslöt den 11 december 1907 afgifva det yttrandet,

»att visserligen under år 1907, då efterfrågan å varor i allmänhet varit stor, i yrket brist på yrkeskraft, särskildt inom grofarbetarnes klass, varit rådande, men att, då denna efterfrågan nu börjat aftaga, åtminstone för den närmaste framtiden ingen brist på arbetare i yrket syntes komma att föreligga, samt att frågan, huru en arbetsförmedling lämpligast borde ordnas, vore

så vidtomfattande och af så många olika yrken afhängig, att styrelsen icke nu ville yttra sig härutinnan.»

Från det förbund, som omfattar Stenindustrien, insändes fyra särskilda yttranden, hvilka innehöllo,

Herr A. C. Nielsens: »Arbetsbrist förekommer icke inom vår rörelse. Någon anledning att söka förmå stenhuggare återvända finnes icke för närvarande»;

Direktör Kuno Petersens: »Emedan det har visat sig, att de från utlandet, speciellt Amerika, återvändande stenhuggarne, i synnerhet i byggnadsstrensbranschen men äfven i gatstensbranschen, visa en väsentligt större yrkesskicklighet och bedrifva arbetet med större energi, än arbetarne i allmänhet här göra, anse vi, att återvändande sådana arbetare kunna vara till betydligt gagn för vår industri, såväl för höjandet af yrkesskickligheten och arbetsintensiteten som hufvudsakligast såsom mera erfarna och omtänksamma förmän. Vi själfva hafva varit tvungna att vid införandet af nyare arbetsmetoder, speciellt verktyg med komprimerad luft, i våra stenhuggerier begagna oss af s. k. svenskamerikanare, alldenstund den vanlige arbetaren, som icke kände till de nya arbetsmetoderna, nekade att använda desamma. — Öfver sättet huru en arbetsförmedling bäst skulle organiseras, tillåter jag mig afstå från att nu uttala någon bestämd åsikt»;

Herr A. K. Fernström: »Efter mitt förmenande har vår stenindustri brist på dugliga, mångsidiga stenhuggare, i hufvudsak sådana som äro lämpliga för bas- och förmanssysslor. Stenhuggare, som en tid vistats i utlandet, särskildt Amerika, äga en väsentligt större fackkunskap, deras omdömesförmåga har utbildats, och deras arbete är mera intensivt. Detta är förutsättningen för en man, som skall förestå ett stenhuggeri och leda ett antal folk. Kännedomen om maskiner, som göra arbetet mera effektivt och på samma gång billigare, samt moderna arbetsmetoder är naturligtvis äfven en fördel af från Amerika hemkommande män. Sådant folk tager man gärna emot. — Huru en arbetsförmedling skulle organiseras, kan jag knappt yttra mig om. Antalet svenska stenhuggare, som emigrerat till Amerika, är nog ej så stort».

Ingenjör J. G. Gunnerson: »För yrkesskickliga stenhuggare, särskildt inom byggnadsstrensbranschen och isynnerhet som föregångsmän beträffande arbetsintensitet inom såväl byggnadsstrens- som gatstensfacket, finnes alltid behof af sådana platser, där vi bedrifva stenhuggerirörelse. Rörande sättet att få svensk-amerikanska stenhuggare att kvarstanna i Sverige, så anser jag, att då stenhuggerirörelsen här i Bohuslän hufvudsakligast bedrifves å landsbygden och å platser mera eller mindre ödsligt belägna, bostadsfrågans lösning spelar största rollen härvidlag. En lycklig lösning af »egnehemsfrågan» skulle enligt min åsikt vara verksammaste medlet att få svenska arbetare att kvarstanna i Sverige.»

Firman Granitaktiebolaget C. A. Kullgrens Enka förklarade sig vilja som eget utlåtande instämma i de tre sista utlåtandena här ofvan.

Styrelsen för Stockholms Handelsarbetsgifvareförbund fann, vid sammanträde den 15 november 1907, ämnet i fråga »icke beröra arbetare inom de affärgrenar, förbundets medlemmar representerade, på grund hvaraf styrelsen ansett sig sakna anledning att i ärendet afgifva yttrande».

Öfverstyrelsen för Sveriges Textilindustriförbund meddelade, den 18 december 1907, såsom sin uppfattning:

»att inom textilindustrien förefinnes behof af svensk arbetskraft från utlandet, företrädesvis inom facket utbildade ingenjörer, verkmästare, förmän och yrkeslärdade arbetare»; samt »att en arbetsförmedlingsanstalt borde inrättas med tillfälle till förbindelser i utlandet.»

Holma-Helsinglands Linspinneri- och väfveriaktiebolag anförde, den 23 december 1907:

»Det förefinnes inom vår verksamhetsgren ett bestämt behof af svensk arbetskraft från utlandet, hufvudsakligen af yrkeslärdade spinneri- och väfveri-arbetare, men äfven af verkmästare och förmän. Bristen på yrkeskunniga förmän och arbetare inom landet tvingar oss att använda ett betydande antal dylika af främmande nationalitet.»

Sågverksförbundet meddelade, i skrifvelse den 20 februari 1908, undertecknad Joh. Hellner:

»Någon brist på arbetskrafter för den egentliga sågverksindustrien har hittills icke förmärkts och anses ej heller vara att befara, emedan dels arbetarestammen inom denna industri är ganska stabil, dels rekrytering sker med lätthet därigenom att sågverksarbetarne i regel äro angelägna att skaffa sina söner arbete inom samma industri, så snart de uppnått nödig ålder. Däremot har det emellanåt visat sig svårigheter att få nödig arbetskraft för arbetet i skogarne samt för flottningen, och det kan tänkas, att dessa svårigheter skola växa i den mån arbetena för skogsvården taga större omfattning och kräfva mera folk. Någon konstant brist på arbetskraft i nämnda arbetsgrenar kan emellertid icke för närvarande anses vara för handen, och följaktligen kan tillfälle till arbete icke garanteras. — Skulle en anstalt för förmedling af arbete ått i utlandet boende landsmän komma till stånd, är Sågverksförbundet beredvilligt att lämna en sådan anstalt medverkan och vill i sådant syfte erbjuda sig som mellanhand mellan anstalten och de arbetsgifvare inom sågverksindustrien, som tilläfventyrs kunna erbjuda arbetstillfällen.»

För Svenska Cigarrfabrikantföreningen afläts följande skrifvelse i maj 1908, undertecknad John A. Bäckström:

»Den nu aktuell vordna frågan, dels om svenska arbetares emigration, dels om möjligheten af att återförvärfva utflyttad arbetskraft till Sverige, berör enligt vårt förmenande vårt yrke mycket litet. Vål torde en eller annan kunnig arbetare för alltid söka sin utkomst i främmande land, men dock knappast i den utsträckning, att yrket kan anses lida därpå. Däremot förekommer ofta, att yngre arbetare tillbringa några vandringsår utomlands, särskildt i Danmark och de nordtyska städerna, liksom en hel del yngre danska, tyska och holländska sysselsättas i svenska fabriker. Då emellertid de svenska arbetarne utomlands ofta stå på en hög ståndpunkt af arbetsskicklighet och deras snara återbördande till svensk industri vore önskvärdt, torde någon institution å dessa platser, som kunde förmedla arbetarnes anställning i hemlandet, vara önskvärd och skulle kunna fylla en uppgift. En svårighet torde dock därvidlag ej böra förbises, nämligen att den svenska cigarrindustrien, på grund af mindre lycklig tullagstiftning, ej i den grad som vore önskvärdt är i tillfälle att för dessa som sagdt i regel skickliga arbetare bereda en arbetsförtjänst, som motsvarar deras utbildning och anspråk. — Hvad angår de sär-

skilda slagen af svensk arbetskraft, torde från vår ståndpunkt sedt endast fullt yrkesutbildade arbetare kunna komma i åtanke såsom föremål för önskvärdheten om återinträde i svensk tjänst. Emellertid torde för svensk cigarr-industri det hela icke vara af större vikt, hvarför vi icke anse lämpligt att uttala oss om det sätt saken borde ordnas på.»

F) Från *Svenska Handelskammaren i London* afgafs i ämnet nedanstående uttalande, dateradt den 11 december 1907 och undertecknad af hr C. A. Löwenadler, handelskammarens »Honorary secretary»:

»Behovet och lämpligheten af inrättande af en Statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands boende svenskar, som på så sätt skulle kunna hjälpas att återvända till Sverige, torde för själfva Storbritannien icke vara så stora. De svenskar, som komma öfver till Storbritannien, äro i allmänhet unga män, som önska lära sig språket och studera handels- eller industriförhållanden här i landet, oftast med afsikt att sedan återvända hem, och de tillhöra i allmänhet de mera bemedlade klasserna. Emigranter i samma bemärkelse som i Amerika finnas ej här. Svenska skraddare och andra handtverkare besöka ofta nog England för att studera sina respektive yrken och för att här bosätta sig, men det torde vara högst sällan som sådana skulle behöfva hjälp för att återvända hem.

Det är ju troligt, att om en dylik arbetsförmedlingsanstalt i Sverige upprättas och blir bekant, den ibland torde förmå i England boende svenska handtverkare, som eljest kanske af fruktan att ej få sysselsättning skulle förblifva här, att resa tillbaka till Sverige, men dessa fall komma troligen att blifva ganska sällsynta.»

För att vinna en närmare föreställning om den svenska arbetsförmedlingens verksamhet och i hvad mån de nuvarande anstalterna skulle kunna utan svårighet upptaga äfven den nya gren af arbetet, som skulle utgöras af förmedling af platser för svenskar i utlandet, öfverenskomms med *Redaktör G. Gerhard Magnusson* om verkställande af en utredning härutinnan. Redaktör Magnusson afgaf den 1 mars 1910 efterföljande redogörelse i ämnet.

»Af Emigrationsutredningen har jag erhållit i uppdrag, att med anledning af Riksdagens skrifvelse den 30 april 1907 rörande inrättande af en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar, lämna en kortfattad redogörelse för den offentliga arbetsförmedlingens arbetssätt, och skulle jag därtill ha rätt att yttra mig om möjligheterna för eller lämpligheten af inrättandet af en dylik i riksdagsskrifvelsen åsyftad anstalt. Jag har i och för fullgörandet af detta uppdrag dels haft öfverläggning med föreståndaren för Stockholms stads Arbetsförmedling och dels konfererat med de tjänstemän, som i Kommerskollegium ha den närmaste uppsikten öfver den offentliga arbetsförmedlingen i hela landet. Dessutom har jag närvarit vid och tagit del af det dagliga arbetet å Arbetsförmedlingen i Stockholm och genomgått samtliga de slag af formulär och blanketter, som Förmedlingen måste för det löpande arbetet använda sig af.

Då en arbetssökande anmäler sig i Förmedlingen, — denna anmälan skall alltid ske personligen — får han dokumentera sig med prästbetyg, beväringbok, fackföreningsbok, sjömansbok e. d. och erhåller då ett inskrifningskort med löpande nummer. Å kortet angifves den arbetsgrupp, inom hvilken den sökande önskar erhålla plats, om mantalsskrifningsorten är inom staden eller på landet samt försörjningspliktens omfattning. Detta kort gäller för hela året och skall behållas af den arbetssökande, som på detsamma erhåller anteckningar om antalet veckor han gått arbetslös, och om datum för inskrifnings- och förnyelsedagarna. Med detta kort skall den arbetssökande infinna sig så ofta som möjligt på Arbetsförmedlingen, ty därigenom har han desto större utsikter att få arbete. När han så blir anvisad arbete och antagit detta, är han skyldig att omedelbart eller på angifven tid infinna sig hos arbetsgivaren och därvid till honom öfverlämna det anvisningskort, som af Arbetsförmedlingen medsäändes. Detta anvisningskort skall af arbetsgivaren ifyllas och återsändas pr omgående till Arbetsförmedlingen. Å kortet skall meddelas, om arbetssökanden erhållit platsen och i så fall på hvilka lönevillkor, eller, om han icke blifvit anställd, orsaken därtill samt om Arbetsförmedlingen skall anvisa annan sökande.

Får den arbetssökande plats och behåller den en tid, men af någon anledning blir arbetslös igen, så anmäler han sig på nytt och får då ett nytt anskrivningsnummer, men behålles dock det gamla kortet för att därå få de föreskrifna anteckningarna. Kortet gälla för år, men den arbetssökande räknas såsom ny sådan för hvarje månad han går arbetslös.

För hvarje dag och vecka föras alla uppgifter tillsammans, så att Arbetsförmedlingens ledning alltid kan ha säker öfverblick öfver arbetsmarknaden. Särskilda veckorapporter eller s. k. vakanslistor utsändas från hvarje anstalt till de öfriga, så att ett ständigt utbyte af dessa rapporter äger rum.

Dessa vakanslistor ge hvarje vecka en trogen bild af tillgången och efterfrågan på arbetsmarknaden, och det är genom dessa rapporter som den offentliga arbetsförmedlingen mer och mer kunnat inrikta en del af sin verksamhet på förmedling af platser på längre afstånd och kunnat skapa en större omsättning och ett rikare utbyte af sin verksamhet utan att därför i någon mån släppa efter på den nödvändiga kontrollen.

Det synes af de upplysningar, som inhämtats, vara till fullo ådagalagdt, att en propagandaverksamhet bland svenskarna i främmande land för deras återinflyttning till Sverige skulle vara både olämplig och för Sveriges arbetsmarknad och affärlif mindre nödvändig. Något mera kännbart behof af återinflyttande svensk arbetskraft förefinnes för närvarande icke, äfven om inom ett eller annat yrke, såsom t. ex. textilindustrien, anställning skulle kunna beredas ett mindre antal i utlandet och inom särskilda yrkesgrenar utbildade svenskar. Någon större utsträckning kan detta behof icke sägas hafva, då det inskränker sig till vissa yrken och i de flesta fall endast afser förmans- och arbetsledarebefattningar. Skulle man lägga sig särskild vinning om att få denna återinflyttning i större skala än det verkliga behofvet kräfver, så kan man icke underlåta erkänna, att giltiga skäl kunna förefinnas för den uttalade farhåga, som tagit sig uttryck från såväl arbetsgivare- som arbetarehåll, att de återinflyttade skulle till sin hufvudsakliga del bestå af sådana arbetare, som genom sin underlägsenhet med afseende å arbetsprestation och begåfning icke kunnat i utlandet skapa sig en framgång utan nödgats passa första tillfälle att på billigaste och bekvämaste sätt komma tillbaka till hemlandet.

Men äfven om så icke vore förhållandet, att denna återinflyttning skedde hufvudsakligast bland den undermåliga arbetskraften, så skulle den dock medföra en stegring af utvandringen, först och främst bland dem, som genom för

starkt tillöpp af arbetskraft blefve direkt utträngda, och därefter bland dem, som för sin framtida utkomst skulle af exemplets makt tvingas till att finna en tids utlandsvistelse alldeles ofrånkomlig eller i det närmaste oundgänglig för framtida kvarstående i facket. Ett gynnande af från utlandet kommande svenskar framför de i landet kvarvarande skulle säkerligen medföra en stegrad emigration och vore således icke att rekommendera.

Dock förefaller det, som om något borde göras för att upplysa de utomlands vistande svenskarna om arbetsmarknadens läge här hemma, synnerligast vid de tider, då märkbar brist på arbetskraft förefinnes inom landet. I sådant afseende torde den af staten understödda kommunala arbetsförmedlingen ha en stor uppgift att fylla, äfven om den icke på något sätt borde få gifva företräde åt de inflyttande framför i hemlandet varande svenskar.

I den mån som arbetsförmedlingsverksamheten i vårt land utvecklas, får den allt större förutsättningar för att kunna fylla en uppgift i detta hänseende. Den centralisering af den offentliga arbetsförmedlingen, som utvecklingen alldeles tydligt leder till, måste komma att underlätta ett fruktbart arbete härutinnan.

Förslaget om en särskild anstalt för anskaffning af platser åt i utlandet bosatta svenskar förefaller vara mindre ägnadt att tilltala, enär en sådan anstalt säkerligen icke skulle få någon mot sina kostnader svarande praktisk uppgift. Detta så mycket mindre som dess verksamhet icke torde böra inriktas på propaganda för återinflyttning af i utlandet bosatta svenskar. Däremot synes staten böra uppmuntra tanken på en effektiv upplysningsverksamhet i utlandet, gående ut på att underrätta där boende svenskar om arbetsmarknadens läge i Sverige, förutsättningarna för erhållandet af platser och de löneförmåner, som medfölja dem. En sådan upplysningsverksamhet skulle lämpligen kunna bedrivas på sådant sätt, att t. ex. månatliga rapporter från arbetsförmedlingsverksamheten i vårt land regelbundet tillställdes svenska konsulat, beskickningar och föreningar i utlandet, som ålades eller låte förbinda sig att alltid hålla dessa rapporter tillgängliga för våra landsmän i utlandet. Å hvarje konsulat och beskickning samt i hvarje för svenskar afsedd förening borde då också vara anbringade tydliga tillkännagifvanden om arbetsförmedlingen i Sverige och meddelanden om att månatliga rapporter öfver arbetsmarknaden i hemlandet funnes att taga del af. Sådana tillkännagifvanden, i form af stora anslag eller skyltar samt äfven i form af små kort för utdelning, borde också innehålla adresser på samtliga arbetsförmedlingsanstalter i vårt land, äfven om förfrågningar angående platser lämpligast borde ske till vissa större, centrala anstalter, såsom i Stockholm, Göteborg och Malmö. Å dessa anstalter torde väl alltid finnas tjänstemän, som äro för ändamålet vederbörligen utbildade och böra få i uppdrag att besvara förfrågningarna från utlandet.

Den här utvecklade upplysningsverksamheten skulle sålunda till väsentlig del ha som syfte att underrätta våra landsmän om arbetsförhållandena inom vårt land, så att de, innan de besluta sig för att resa hem, kunna taga i öfvervägande de möjliga utsikterna för anställning i hemlandet. De behöfva då icke resa på vinst och förlust utan kunna afpassa sin återinflyttning efter mera pålitliga grunder. För de mängder af särskildt kvinnliga arbetare, som synnerligast från Småland begifva sig till Danmark och de nordtyska landskapen, måste en vägledning, sådan som den här skisserade, vara till betydande gagn. De skulle då veta, hvarthän de borde vända sig, genast de stege i land på den svenska sidan, och deras förvärfsmöjligheter skulle i många fall få en betydligt ljusare prägel, om de kände med sig, att de i sitt eget land hade utsikter till att lifnära sig på sitt arbete.

Ännu en gång torde böra framhållas vikten af att denna upplysningsverksamhet icke får karaktären af propaganda och att de från utlandet kommande svenskarna icke erhålla förmånsrätt framför hemmavarande arbetssökande annat än i de speciella fall, då arbetsgifvaren söker i vissa yrkesgrenar speciellt utbildade arbetare.»

De upplysningar i ämnet, som sålunda vunnits, synas leda till följande slutsatser.

Inom den svenska industrien och affärslifvet föreligger *icke* något trängande behof af ökad arbetskraft, utöfver den tillgång härutinnan, som åstadkommes af landets egen befolkning.

Hvad som här ofvan i motsatt riktning anföres af Centrala Arbetsgifvareförbundet i fråga om byggnadsbranschen får väl betraktas såsom uttryck för en rent *tillfällig* situation, som icke är af den betydelse, att den skulle kräfvat vidtagande af allmänna och stadigvarande åtgärder.

Så länge afses icke-kvalificerad arbetskraft, torde således behof af en arbetsförmedlingsanstalt för svenskar i utlandet icke förefinnas.

Att åter en tillbakaflyttning af svenskar med kvalificerad arbetskraft och med i utlandet vunnen vidgad synkrets, skulle vara för vårt land en betydande fördel, är något som säger sig själf. Att en dylik återinflyttning bör så vidt det är möjligt främjas genom hemlandets egna åtgöranden, är också obestridligt. Men det säkraste sättet härför torde vara, att från svensk sida göres hvad göras kan i fråga om vidmakthållandet och stärkandet af svenskheten och svenskmannasinnat hos våra utflyttade landsmän. Där detta svenskmannasinne förefinnes, där uppehålls väl i regeln också det samband med hembygden, som leder till ett återförläggande dit af verksamheten *i de fall, då detta för personen själf och för hans arbetsfält faller sig naturligt*. Att på något mer eller mindre artificiellt sätt stimulera till en dylik återinflyttning, synes oss komma i strid med sunda ekonomiska lagar och skulle säkerligen redan därför medföra resultat af tvifvelaktigt värde.

»Ofta införskrifvas», säger motionären, »särskildt vid startandet af nya företag, utläningar, och deras kunskap och erfarenhet måste mången gång betalas till öfverpris. I många, kanske de flesta fall skulle utan tvifvel utomlands anställda svenskar kunna erhållas med fullt ut samma kompetens och utan större anspråk.»

Detta är naturligtvis sant, men troligast är, att, i ett dylikt maktpåliggande och ömtåligt fall, den institution eller den affärsman, som vore i behof af dylikt bistånd, icke skulle vända sig till en allmän arbetsförmedlingsanstalt. Han skulle näppeligen tilltro en sådan den specifika sakkunskap, som här är af nöden; sannolikt

skulle han föredraga att vända sig till specialister inom facket. I sista hand torde han söka själf skaffa sig underrättelser af den intima art, att en offentlig anstalt icke skulle vara i stånd att tillhandahålla dem. Ytterst blir detta alltså en fråga om personlig bekantskap — direkt eller indirekt — och om personliga affärsförbindelser. En officiell institution — med hela industrien eller hela affärslifvet såsom sitt verksamhetsfält in abstracto — skulle här lätt komma att begå misstag, som kunde blifva ödesdigra.

Antagas kan, — framhålles det i skrifvelsen från Sveriges Pappersbruksförbund, — »att de å utrikes ort sig uppehållande fackmännen af svensk nationalitet, hvilka hafva gjort papperstillverkninng till sitt specialstudium och icke ämna kvarblifva i utlandet, i allmänhet stå i så pass nära rapport med yrkeskamrater i hemlandet, att en arbetsförmedlingsanstalt för dessa icke synes vara af behofvet påkallad». Hvad som här framhålles i fråga om *en* industribransch, torde med samma rätt kunna tillämpas äfven å de öfriga.

Å andra sidan har man att taga hänsyn till, att äfven hos en del svenskar i utlandet, hvilka genom sin ställning icke varit i tillfälle att vidmakthålla förbindelsen med Sverige, en fullkomligt legitim önskan kan förefinnas om anställning i hemlandet, och att det mycket väl kan ligga i Sveriges intresse att söka tillmötesgå en sådan önskan. Men antalet dylika fall är väl — om till en början Förenta Staterna fränses — alltför ringa att kräfva en så stor apparat som en offentlig arbetsförmedlingsanstalt. Om man tänker sig exempelvis förhållandena i Tyskland, är ju möjligt att därstädes ett eller annat tiotal svenskar årligen skulle vara i den ställning, som antydes här ofvan. Det vill synas, som skulle det icke vara öfverkomligt för de svenska *föreningarna* i Tyskland att här träda hjälpsamt emellan. För detta ändamål kunde ju dessa föreningar sätta sig i förbindelse med de svenska arbetsförmedlingsanstalter, som redan förefinnas, och från dem mottaga de upplysningar om lediga tjänster, som de redan meddela hvarandra.

Hvad särskildt angår svenskarna i Förenta Staterna, träder i fråga om dem spørsmålet om *jordförmedlingen* i Sverige i förgrunden. Men denna sak är redan omhändertagen af Nationalföreningen mot emigrationen, som också — för sin verksamhet i dess helhet — åtnjuter anslag af allmänna medel.

Svensk-amerikanare som *icke* spekulera på jordförvärf i Sverige utan här söka arbete (kroppsarbete) inom industrien och andra näringar, torde, med hänsyn till arbetslönernas inbördes storlek i Sverige och Amerika, icke komma att utgöra något större antal. Flertalet

blefve väl sådana, för hvilka hjälp i detta hänseende skulle få karaktären af välgörenhet, men det synes vara af alla erkändt, att välgörenhetssynpunkterna hälst böra hållas skilda från den verksamhet, hvarom här är fråga. Beträffande det lilla återstående antalet arbetssökande svenskar från Amerika torde äfven deras behof i detta fall kunna tillgodoses af Nationalföreningen i Sverige samt af svenska föreningar i Amerika, som *möjligen* kunna finnas hågade att träda i förbindelse med de svenska arbetsförmedlingsanstalterna.

För att ett samarbete med här ifrågakommande svenska föreningar i utlandet lättare skall komma till stånd, vore icke olämpligt, att å de större svenska arbetsförmedlingsanstalterna, t. ex. i Göteborg, Malmö och Stockholm, någon af tjänstemännen finge på sin lott att skaffa sig den särskilda kännedom, exempelvis i Göteborg om amerikanska förhållanden, i Malmö om Tyskland och Danmark, som medgäfve, att ansökningar från utomlandssvenskar kunde blifva föremål för i möjligaste mån sakkunnig behandling. Det säger sig själf, — hvad som i flere af de ofvan återgifna skrivelserna betonas, — att något *företråde* icke får lämnas svensk-amerikanare och andra utifrån kommande svenskar, utöfver hvad som betingas af meriter inom facket. Annars skulle man lätt kunna komma därhän, att den ökade återinvandringen ledde blott till en ännu större ökning af emigrationen.

De *svenska föreningarna i utlandet*, hvilka under de senare åren vaknat till nytt lif, äro utan tvifvel för den svenska nationalitetens stärkande och äfven för Sveriges näringslif af den betydelse, att de förtjäna *understöddas* från hemlandet. Lämpligast borde dessa understöd utgå i form af hjälp till lokalhyra, sekreterarearvoden o. d. Om dessa föreningar stode landsmännen till tjänst med tillhandahållande af de officiella arbetsplatslistorna från Sverige och andra upplysningar om hemlandet, skulle säkerligen också föreningarna själfva få lättare att öka sitt medlemsantal och därigenom äfven sina tillgångar och omfattningen af sin verksamhet. Någon sorts *agitation* från dessa föreningars sida för återinvandringen till Sverige lärer väl icke vara att befara.

Med föranledande af uttalandena här ofvan af Envoyén Lagercrantz och äfven af Professor Reuterskiöld synes det som borde *icke* åt våra svenska *konsuler* tilldelas uppdrag af ifrågavarande art. Det lilla, som kunde vinnas genom konsulernas indragande i detta arbete, skulle sannolikt mer än uppvägas af den förlust, som kunde uppstå, därest en konsul, genom att utsätta sig för misstanken om emigrantvärfning, förlorade det förtroende hos det främmande landets regering eller hos den allmänna opinionen, hvilket förtroende är den nödvändiga förutsättningen för, att hans samfälda verksamhet skall kunna leda till för vårt land afsedda nytta.

Hvad som från svensk sida kunde göras i detta ämne, synes alltså vara:

att vid redan befintliga offentliga arbetsförmedlingsanstalter i Göteborg, Malmö och Stockholm åt någon vid resp. inrättning anställd tjänsteman uppdrages att särskildt handhafva inkomna ansökningar från svenskar i utlandet samt för detta ändamål förskaffa sig nödig kännedom om förhållandena i Amerikas Förenta Stater, Danmark och Tyskland; samt

att de vid svenska arbetsförmedlingsanstalter upprättade s. k. vakanslistorna regelbundet tillställas äfven svenska föreningar i utlandet, som må befinnas villiga att mottaga och tillhandahålla dylika listor.

I samband med frågan om svenskarna i främmande land framträder också såsom ett nationellt önskemål, att åt svenska föreningar i utlandet — efter i hvarje fall af svensk legation eller konsulat afgifvet utlåtande — statshjälp från hemlandet beredes, kanske helst i form af hjälp till lokalhyra, sekreterarearvode och expeditionskostnader.

Underdånigt utlåtande, affattadt i öfverensstämmelse med ofvanstående, afgafs af Emigrationsutredningen samtidigt med offentliggörandet af föreliggande bilaga.

Andra åtgärder för underlättandet af återinvandringen.

I samband med behandlingen af frågan om en föreslagen arbetsförmedlingsanstalt för svenskar i utlandet erbjöd sig af sig själf till uppmärksammande spørsmålet om andra åtgärder, som kunde tänkas i någon mån underlätta en önskvärd återinvandring till Sverige af utflyttade landsmän. Ehuru väl det Emigrationsutredningen meddelade uppdraget icke direkt föranledde härtill, ansåg jag det möjligen icke ligga utom min befogenhet att äfven i min mån söka fästa vederbörlig uppmärksamhet å dessa förhållanden, till följd hvaraf jag den 24 september 1907 till Statsrådet och Chefen för Kungl. Civildepartementet ingick med efterföljande skrifvelse:

»Den 4 nästlidne juni har Kungl. Maj:t uppdragit åt mig att, i samband med utredningen i emigrationsfrågan, verkställa utredning äfven rörande den i Riksdagens skrifvelse den 30 sistlidne april ifrågasatta arbetsförmedlingsanstalten för utomlands bosatta svenskar samt med yttrande och förslag därom till Kungl. Maj:t inkomma.

Ehuru den anbefallda utredningen ännu ej kunnat slutföras, anhåller jag härmed vördsamt att redan nu få inför Herr Statsrådet framlägga en promemoria i ett ärende, som otvifvelaktigt står i samband med arbetet för utvandrade svenskar återflyttning till hemlandet, nämligen vissa legislativa och administrativa omständigheter, hvilka pläga anföras såsom utgörande ej oväsentliga hinder för en sådan återinvandring. På samma gång dessa förhållanden här framläggas, har för sig, har tillagts en eller annan förmodan om möjliga rättelser, utan att jag dock är beredd att framlägga definitiva och detaljerade förslag i ämnet.

A) *Anteckning i kyrkobok af utrikes slutna äktenskap.* Lagen af den 1 juli 1898 § 1 lyder sålunda: »Äktenskap, som å utrikes ort slutits, utan att svensk lags föreskrifter därvid blifvit iakttagna, må i kyrkobok antecknas, så framt äktenskapet, enligt intyg af utländsk myndighet, blifvit å den utrikes orten i där föreskrifven form inför kyrklig eller borgerlig myndighet slutet, eller ock Konungen på grund af särskilda omständigheter funnit skäl att sådan anteckning eljes medgifva. Är intyg, hvarom ofvan sägs, utfärdadt af annan myndighet än norsk, skall myndighetens behörighet att sådant intyg utfärda vara bestyrkt af svensk beskickning eller konsul.»

Paragraf 6 i lagen om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap af den 8 juli 1904 — hvilken lag grundar sig på internationella konventioner, som Förenta Staterna ej ha tillträd — lyder: »Är äktenskap å utrikes ort slutet i form, som lagen å den ort föreskrifver,

skall äktenskapet, ehvad fråga är om svenska eller utländska undersåtar, här i riket anses vara i behörig form afslutadt.»

Af vikt äro dessa bestämmelser i första rummet med afseende å äktenskap ingångna i Förenta Staterna. Svenskar därstädes vigas dels af pastorer i svensk-amerikanska kyrkosamfund, dels af pastorer af andra amerikanska denominationer och dels slutligen af amerikanska borgerliga myndighetspersoner. Endast i ett mindretal fall torde hemvändande svenskar ha före afresan från Amerika förskaffat sig ett sådant intyg från svensk beskickning eller konsul, som omförmäles i 1 § af 1898 års lag. Af pastorsämbetena i Sverige lära betydligt olika tillvägagångssätt iakttagas vid dylika ärendens handläggning. Allmänt nog torde de äktenskap, som slutits inför pastorer, tillhörande den svenska lutherska Augustanasynoden, utan vidare antecknas i svensk kyrkobok, äfven om det ofvannämnda intyget från legation eller konsulat saknas. Vid vissa pastorsämbeten torde denna praxis hafva utsträckts till äktenskap, ingångna inför hvilken som helst svensk-amerikansk kyrklig myndighet. Majoriteten af pastorsämbetena synes dock ej anse sig kunna i kyrkobok anteckna äktenskap, slutet inför vissa kategorier af svensk-amerikanska eller andra amerikanska pastorer eller inför amerikanska borgerliga myndigheter, när intyg från svensk beskickning eller konsul ej kan företes. Dylikt intyg (eller ett motsvarande sådant från Förenta Staternas beskickning eller konsulat här i Sverige) kan visserligen vederbörande i allmänhet förskaffa sig äfven efter återkomsten hit. Men detta anskaffande är dock ofta förenadt med tidsutdräkt, stundom äfven med kostnader och obehag. I många fall måste emellertid ett sådant intyg betraktas såsom nödvändigt; men fråga är, om icke på något sätt en lättnad skulle kunna beredas pastorsämbetena vid behandlingen af äktenskapscertifikat från Förenta Staterna. Ett cirkulär till prästerskapet, angifvande hvilka kyrkosamfund präster och hvilka borgerliga myndigheter i Förenta Staterna som äro behöriga att förrätta vigsel, skulle här kanske vara till någon hjälp.

B) *Hinderslöshet till äktenskap.* Man har här att taga två olika kategorier i betraktande, nämligen 1) sådana personer, som antingen under sin utrikes vistelse förblifvit svenska medborgare eller efter tillbakakomsten till Sverige återvunnit sin svenska medborgar rätt; samt 2) sådana, som fortfarande äro utländska medborgare.

På den första katagorien är att tillämpa kyrkolagens 15 kap. 19 §, hvilken lyder: »Om någon obekant person vill låta lysa för sig, skall det ej ske, förrän han prästen framter säkra bevis om sitt lefverne och sina villkor; eller några tillstädesvarande vissa och trovärdiga män därom kunna vittna.» Till dessa bestämmelser fogar lagen den 14 oktober 1898 följande tillägg: »Svensk man eller kvinna, som vill ingå äktenskap, men icke kan på det i 15 kap. 19 § kyrkolagen föreskrifna sätt styrka sininderslöshet, äge genom tillkännagifvande, som tre gånger införes i allmänna tidningarne, kungöra sitt förehafvande, med fullständig uppgift om sitt namn, sin ålder och sin födelseort, samt om de orter, där han eller hon vistats, så ock med anvisning, hos hvilken församlings präst och inom hvilken tid äktenskapshinder bör anmälas; och skall tiden för sådan anmälan utgöra, där sökanden icke vistats utom Sverige, Norge, Danmark och Finland, minst tre månader och i annat fall minst sex månader från det att tillkännagifvandet sista gången införts.»

Vid tillämpandet af dessa bestämmelser förfares utan tvifvel mycket olika af olika pastorsämbeten. En mera enhetlig praxis skulle dock kanske utan svårighet kunna uppnås, om allmänt vedertoges ett tillvägagångssätt, som

redan nu användes åtminstone af ett eller annat pastorsämbete, att nämligen äfven på svensk-amerikaner tillämpa ofvan anförda bestämmelse i kyrkolagens kap. 15 § 19 om att »några tillstädesvarande vissa och trovärdiga män där-om kunna vittna», hvilket då sker på det sätt, att intyg företes af dylika män i Amerika. Ett analogt förfaringssätt, ehuru något skärpt, har förts på tal från prästerligt håll, att nämligen ett sådant intyg skulle få gälla endast för så vidt utfärdarnes trovärdighet är bestyrkt af svensk diplomatisk eller konsulär myndighet i Förenta Staterna eller af lämplig amerikansk myndighet. — Möjligt är dock, att lagens ord om »tillstädesvarande» personer lägger hinder i vägen för en sådan praxis.

I alla händelser synes böra betraktande tagas, huruvida ej ofvan anförda bestämmelse om »sex månader» för personer, som vistats utanför de nordiska länderna, kunde utgå, och tiden för alla sättas till tre månader.

Hvad den andra kategorien beträffar, eller återkommande utvandrare, som äro utländska (här närmast: amerikanska) undersåtar, gäller numera Kungl. förordningen i ämnet den 8 juli 1904. Paragraf 1 i denna lyder: »Utländsk undersåte, som vill träda i äktenskap inför svensk myndighet, skall med intyg af behörig myndighet i den stat, han tillhör, styrka, att enligt lagen i sagda stat hinder ej finnes emot avslutande af det äktenskap, hvarom fråga är. I intyget skall särskildt angifvas, huruvida mellan dem, som vilja gifta sig, veterligen finnes skyldskap eller svågerlag; är sådan förvantskap kunnig, skall dess beskaffenhet meddelas. Intyget skall ock innehålla upplysning, huruvida den främmande statens lag innehåller föreskrifter om lysning för det fall, att undersåte i den stat vill ingå äktenskap utom sitt hemland, samt, där sådan lysning är stadgad, underrättelse, huruvida den ägt rum. Intyg, hvarom nu är sagdt, skall, där det ej utfärdats af norsk myndighet eller af här i riket anställd diplomatisk eller konsulär ämbetsman, vara åtföljdt af sådan ämbetsmans bevis, att intyget är af behörig myndighet utfärdadt.»

Äfven dessa bestämmelsers tillämpning torde vara växlande. Någon förändring i desamma är kanske icke att vänta. Åtminstone på det sätt skulle dock en lättnad kunna beredas, att äfven i detta ämne ett cirkulär tillställdes det svenska prästerskapet med erforderliga praktiska upplysningar och ett påpekande af de vägar, på hvilka sökandena med minsta tidsutdräkt äro i tillfälle att förskaffa sig intygen i fråga.

C) *Rätt att besitta fast egendom och idka näring.* Både i Sverige och Amerika ha svensk-amerikaner betonat, i hvilken grad deras återflyttning till det gamla landet hindras af bestämmelserna om att utländsk undersåte ej är berättigad att i Sverige förvärfva och besitta fast egendom eller idka handel eller annat näringsyrke utan särskildt därom meddeladt tillstånd. Detta hinder möter utan tvifvel ett stort antal af dem, som skulle vilja återinvandra. Bland vårt folk i Förenta Staterna råder en jämförelsevis stark håg att så fort som möjligt naturaliseras i det nya landet. Af alla svenskfödda män, som vid 1900 års folkräkning bodde inom Förenta Staternas område och uppnått myndighetsåldern, lära vara endast 12 procent, som hvarken blifvit eller anmält sig vilja bli medborgare i landet.

I detta sammanhang torde böra erinras om, hurusom tillfälle till erhållande af egnahemsån, enligt Kungl. kungörelsen den 17 juni 1904, likaledes är afstängdt för sådana återinvandrare, hvilka ej äro svenska medborgare. Mom. 1, andra stycket, i denna kungörelse innehåller nämligen bland annat följande bestämmelse: »Dylik egnahemsån må ej tilldelas annan än arbetare, man eller kvinna, som är svensk medborgare.» Från både svenskt och

svensk-amerikanskt håll har framkastats den tanken, att de fri- och rättigheter, som under en lång följd af år tillkommo norske undersåtar i Sverige, borde i lämplig utsträckning kunna öfverflyttas på i Sverige födda män och kvinnor, som en gång varit svenska medborgare men blifvit utländska sådana. Kungl. förordningen om utsträckt frihet för Kungl. Maj:ts norske undersåtar att här i riket drifva näring m. m. den 4 juni 1868 innehöll: »Norsk man och norsk kvinna skola vara berättigade att utan särskildt tillstånd i riket vistas och sig bosätta; att reda i skepp för såväl inrikes som utrikes fart, med villkor att hufvudredaren är svensk undersåte och i Sverige bosatt; samt att besitta fast egendom under villkor, om ägaren icke tillika är här bosatt, att alltid hafva ett i orten bosatt ombud, som, vid de tillfällen, då ägaren ej personligen sig i riket uppehåller, skall vara behörigt att i angelägenheter, hvilka röra nämnda egendom, vid domstolar och andra ämbetsmyndigheter å ägarens vägnar svara, i hvilket afseende det åligger denne, att hos vederbörande domstol, ej mindre, då ansökning om lagfart göres, uppgifva ombudets namn och vistelseort, än ock sedermera anmäla inträffande ombyten af sådant ombud, vid äfventyr att, i händelse af föreskriften därom skulle finnas icke vara iakttagen, domaren må, uppå anmälan, i förekommande fall så beskaffadt ombud å ägarens vägnar med laga verkan utse. Dessutom skola norsk man och norsk kvinna, när de äro i riket bosatta och mantalsskrifna, äga att under enahanda villkor, som för svenska undersåtar äro stadgade, idka handel eller annat näringsyrke. Till besättning å svenska fartyg må normmän förhyras utan inskränkning till visst antal, äfvensom norsk man må till skeppare, styrman och maskinist å svenska fartyg kunna antagas, med villkor att, för de fall där särskildt kunskapsprof erfordras, hafva här i riket fullgjort hvad som i afseende på aflagda examina är för vinnande af dylik anställning föreskrifvet.»

I händelse flere eller färre af ofvan upptagna rättigheter skulle under vissa villkor meddelas åt i Sverige födda män eller kvinnor, som varit svenska medborgare, men blifvit utländska undersåtar, torde i sammanhang härmed äfven böra för dem öppnas tillgång till egnahemslånen.

D) *Återvinnandet af svensk medborgarerätt.* Att återflyttade svenskar, som ämna i riket kvarstanna, sättas i tillfälle att så fort som möjligt återvinna svensk medborgarerätt, torde få anses såsom ett gifvet nationellt önskemål. Ännu mera skulle detta önskemål göra sig gällande, om, i enlighet med ofvanstående, utvandrade svenskar under vissa villkor erhöle rätt att besitta fast egendom i landet eller därstädes idka näring.

De hufvudsakligaste nu gällande bestämmelser angående förvärfvande af svensk medborgarerätt (Kungl. förordningen den 27 februari 1858) äro följande: »Vill utländsk man blifva till svensk medborgare upptagen, göre därom hos Konungen ansökning»; samt »Svensk medborgarerätt må kunna vinnas af utländsk man, som: 1:o) uppnått 21 års ålder; 2:o) äger god frejd; 3:o) varit boende trenne år i riket; och 4:o) har utväg att sig försörja. — Har utländsk man, enligt hvad i 28 § Regeringsformen medgifvet är, blifvit i rikets tjänst anställd, eller har han gjort sig känd för utmärkt skicklighet i vetenskap eller konst, eller i landtbruk, bergsbruk eller annan näring, eller finnes hans upptagande till svensk medborgare eljes för riket medföra gagn, då må medborgarerätt äfven tidigare efter inflyttningen i riket, än ofvan sagdt är, kunna honom beviljas.»

Sista momentet här ofvan läser redan nu i rätt stor utsträckning komma till användning på svenskar, som återflytta från utlandet. Ett tillägg till lagbestämmelsen, som uttryckligen medgaf ett sådant förfarande, skulle förhindra, att i särskilda fall en strängare tolkning gjordes gällande.

I någon mån är visserligen förfaringsättet i detta ämne beroende äfven af lagstiftningen i det land, hvars medborgarerätt det gäller att uppgifva. Hvad angår det land, som för oss här är af största praktiska betydelse, eller Förenta Staterna, torde dock dess lagstiftning härutinnan icke erbjuda hinder. I protokollet öfver konventionen mellan Sverige och Norge samt Amerikas Förenta Stater af 1869 läses: »I. I afseende å konventionens förste artikel: Det är öfverenskommet, att om en svensk eller en norrman af sitt fäderneslands regering blifvit lagligen befriad från sitt svenska eller norska medborgareskap, eller, å andra sidan, om en medborgare i Amerikas Förenta Stater blifvit lagligen befriad från sitt amerikanska medborgareskap och han därefter i stadgad och giltig ordning vinner medborgareskap i det andra landet, skall i sådant fall ett femårigt vistande ej dessutom vara erforderligt, utan den utvandrare, som på så sätt blifvit erkänd såsom medborgare i det andra landet, skall från denna stund anses och behandlas såsom medborgare i de Förenade Staterna eller reciprokt såsom svensk eller norsk medborgare.» Förenta Staternas lag af den 2 mars 1907 »om medborgares expatriation och deras skydd i utlandet», som icke synes stå i strid med ofvannämnda konvention, lyder i sec. 2 sålunda (i öfversättning): »Att hvarje amerikansk medborgare skall anses hafva denaturaliserat sig själf (expatriated himself), när han blifvit naturaliserad i någon utländsk stat i öfverensstämmelse med dess lagar, eller när han aflagt tro- och huldhetsed (an oath of allegiance) mot någon utländsk stat. När en naturaliserad medborgare har bott mer än två år i den utländska stat, från hvilken han kom, eller fem år i någon annan utländsk stat, skall det tagas för gifvet, att han upphört att vara amerikansk medborgare, och som hans hemvist skall betraktas den ort, hvarest han i allmänhet uppehållit sig under nämnda år: med förbehåll emellertid, att denna uppfattning häfves genom företeende af tillfredsställande intyg inför en af Förenta Staternas diplomatiska eller konsulära ämbetsmän, under sådana villkor och förordningar, som Utrikesdepartementet (»The Department of State») må föreskrifva; och vidare med förbehåll, att ingen amerikansk medborgare skall tillåtas att denaturalisera sig själf, när landet befinner sig i krig.»

E) *Skyldigheten att fullgöra vapenöfningarna.* Från svensk-amerikansk sida plägar framhållas, att denna skyldighet utgör det förhållande af icke-ekonomisk natur, hvilket i högsta grad torde vara ägnadt att motverka återinvandringen af en hel del män, som befinna sig i sina bästa år. Utan tvifvel skulle det också kunna anföras icke fåtaliga exempel på återvändande emigranter med många förutsättningar att varda sitt hemland till båtнад och med afsikt att här stanna, hvilka vändt åter till Amerika, så snart den tidpunkt närmat sig, då deras skyldighet att fullgöra värnplikten skulle inträda.

Inskriftningsförordningens 29 § 3 mom. innehåller: »Sker inskrifningen af genom naturalisation till svensk medborgare upptagen utländsk man det år, hvarunder han fyller 26 år, eller senare, eller han kan med intyg styrka, att han i utlandet gjort längre tids militärtjänst, än den i § 27 mom. 1 värnpliktslagen föreskrifna, befrias han från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid och öfverföres enligt hvad i mom. 2 ofvan säges till landstormen.»

Möjligt är, att på vissa håll denna bestämmelse tolkas såsom äfven gällande återkommande, i utlandet naturaliserade svenskar. I själfva verket lär den dock af högre militära myndigheter betraktas såsom afseende endast i utlandet födda män. Om en i Sverige född man emigrerar före det år, under hvilket han skall fylla tjuguet år, och sedermera kommer tillbaka såsom,

exempelvis, amerikansk medborgare samt här återvinner sin svenska medborgarerätt, innebär sålunda hans upptagande ånyo till svensk medborgare, att han, för såvidt han ännu icke fyllt fyrtio år, inträder i skyldighet att fullgöra de stadgade vapenöfningarna. Återförvärfvar han ej svensk medborgarerätt, men stannar här i riket i två år, så förklaras han efter dessa tvenne års tilländagång, i anslutning till protokollet med afseende å tredje artikeln i ofvannämnda konvention af 1869 mellan Sverige och Norge samt Amerikas Förenta Stater, likaledes skyldig att fullgöra värnpliktsöfningarna. (Den värnpliktige, som kommer tillbaka utan att hafva blifvit naturaliserad i ett främmande land, är naturligtvis genast förpliktad att utföra sin militär-tjänst).

Ett generellt förslag, att en hvar, hvilken vid en viss ålder och efter en viss tids bortovaro från landet återkommer, skulle befrias från vapenöfnings-skyldighet, måste naturligtvis anses som mindre välbetänkt. Men å andra sidan skulle man ju kunna tänka sig en anordning af det slag, att Kungl. Maj:t ägde rätt att, efter därom gjord ansökan, tillämpa den ofvan anförda bestämmelsen om befrielse från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid och öfverförande till landstormen i fråga om återkomna emigranter, som fyllt (30 eller) 32 år, som icke ofofligt utflyttat ur riket och hvilkas återbördande kunde anses lända riket till gagn.»

Till den å sid. 17 omnämnda skrifvelse, som af Emigrationsutredningen tillställdes Envoyén H. Lagercrantz, bilades äfven en afskrift af ofvan anförda promemoria, med anhållan om hans benägna uttalande i ärendet. Med anledning häraf skrifver Envoyén Lagercrantz i sitt förut omnämnda och i öfriga delar redan återgifna bref den 14 december 1908 sålunda:

»Jag har tagit del af den Eder skrifvelse närslutna afskriften af promemoria rörande undanrödjandet af vissa legislativa hinder för en återinvandring af i utlandet bosatta svenskar och har äran med anledning af densamma anförda följande:

Ad. A. Lagstiftningen rörande äktenskaps ingående är ej en och gemensam för hela Förenta Staterna utan olika i snart sagdt hvarje stat. Omständigheter, om hvilka det skulle föra mig för långt att här närmare orda, göra, att intyg af beskickningen eller vederbörande konsul om äktenskapets ingående på lagligt sätt — åtminstone i de fall, där icke Augustanasynodens, baptist- eller metodistförsamlingarnas präster varit vigselförrättare — äro önskvärda. Emellertid kunde ifrågasättas, om icke lämpligen prästerskapet borde *åläggas* att, *där anledning finnes betvifla* äktenskapets laglighet, själfv anskaffa sådant intyg, om kostnaderna därför, expeditionsafgift enligt den för beskickningar och konsulat gällande taxan 1 dollar samt porto, förskottsvis erläggas. Pastorsämbetena kunde i dylika ärenden skriftväxla med beskickningen, som därpå hade att eventuellt remittera desamma till vederbörande konsul.

Allt slags kitslighet eller onödig misstänksamhet är härvidlag mycket skadlig. Många präktiga svensk-amerikanare hafva förbittrade återvänt hit, emedan de ej kunnat få sina barn antecknade såsom födda i äktenskap. Man måste ihågkomma, att här äro baptist- och metodistsamfundet lika mycket erkända samfund som de romersk-katolska eller reformerta, och det finnes ingen anledning att förfara strängare emot dem.

Ad. B 1). Ett intyg af två trovärdiga män, afgifvet antingen inför diplomatisk eller konsulär myndighet eller ock inför notarius publicus härstädes (ett s. k. affidavit), hvars egenskap af sådan styrks af diplomatisk eller konsulär myndighet, torde lämpligast böra fordras. Notarius publicus-institutionen härstädes är af sådan beskaffenhet, att sistnämnda formalitet näppeligen kan anses för sträng.

Ad. B 2). Sådant intyg, som det här omhandlade, kan icke från vare sig amerikanska diplomater och konsulär eller andra myndigheter erhållas, och jag ser därför ingen annan utväg än att äfven i detta fall intyg, som af mig här ofvan omnämnts, komma till användning.

Ad. C. De föreslagna åtgärderna synas mig synnerligen ändamåls- enliga, och jag kan ej se, att den för vår traktatspolitik gällande normen att icke medgifva utlänning rätt att besitta fast egendom härigenom skulle rubbas på sätt, som kunde medföra vidtgående konsekvenser.

Ad. D. Det här anförda synes mig vara synnerligen beaktansvärdt.

Ad. E. Min erfarenhet har gifvit vid handen det berättigade i om- dömet att skyldigheten att fullgöra vapenöfningarna i hög grad motverkar återinvandringen af män i deras bästa år.

I de fall, då vederbörande ansöka om återförvärfvande af svensk medborgarrätt, torde de icke finna det särskildt betungande att samtidigt begära befrielse från vapenöfningarnas fullgörande. I andra fall åter, när skyldighet att fullgöra vapenöfningarna inträffar genom blotta hemkomsten till Sverige eller uppehåll därstädes två år, blefve nog förhållandet ett annat. Då det, som af Eder anmärkts, och hvare jag till alla delar instämmer, vore mindre välbetänkt att fritaga en hvar, som vid viss ålder och efter en viss tids bortovaro från landet återkommer, från vapenöfningsskyldighet, torde det stöta på vissa svårigheter att finna en procedur, mindre omständlig än den föreslagna, när det gäller ansökan om sådan befrielse. Här som alltid måste naturligtvis ändamålet och medlen stå i förhållande till hvarandra, och jag skulle naturligtvis för den mindre frågan om återinvandringens befordrande icke vilja förorda något, som kunde innebära fara för att svenskar lockades att utvandra för en tid, — som för öfrigt lätt nog kunde utsträckas till lifstid — i afsikt att undgå värnpliktens fullgörande.»

Under de år, som förflutit efter ofvannämnda skrivelser afgifvande, hafva i flere hänseenden åtgärder träffats för afhjälpande af de svårigheter, som här berörts.

Med anledning af motioner vid 1908 års riksdag har, efter det Kunglig proposition i ämnet antagits af Riksdag och Kyrkomöte, utfärdats ny lag den 10 juni 1910, innefattande vissa bestämmelser om styrkande af *hinderslöshet* till äktenskap, af följande lydelse:

»Svensk man eller kvinna, som begär lysning till äktenskap, må styrka sin ledighet att sådant ingå:

genom betyg af vederbörande präst eller församlingsföreståndare här i riket eller af präst inom svensk församling utomlands;

eller, där så ej kan ske, *antingen* genom muntligt eller skriftligt vittnesbörd af minst två svenska eller utländska personer, hvilkas trovärdighet är känd för den präst, hos hvilken lysning begäres, eller vitsordad af Ko-

nungens befallningshafvande, kronofogde, länsman, ledamot af magistrat, präst i svensk församling eller svensk beskickning eller konsul, *eller* genom intyg af präst inom utländskt kyrkosamfund, därest Konungen förordnat, att af dess prästerskap utfärdade intyg må här i riket gälla.

Huruledes styrkas skall, att intygsgifvare är präst inom utländskt kyrkosamfund, hvarom nu sagts, därom bestämmer Konungen.

Kan sökanden ej på något af nu föreskrifna sätt styrka sin ledighet till äktenskap, äge sökanden genom tillkännagifvande, som tre gånger införes i allmänna tidningarna, kungöra sitt förhafvande, med fullständig uppgift om sitt namn, sin ålder och sin födelseort samt om de orter, där sökanden vistats, så ock med anvisning, hos hvilken församlings präst och inom hvilken tid äktenskaps-hinder bör anmälas; och skall tiden för sådan anmälan utgöra minst tre månader från det att tillkännagifvandet sista gången införts. Har icke inom sålunda utsatt tid äktenskaps-hinder hos prästen anmälts eller eljest blifvit för honom kunnigt, må lysning för sökanden i vanlig ordning utfärdas.»

Denna lag trädde i kraft den 1 september 1910; genom densamma upphäfdes 15 kap. 19 § kyrkolagen samt lagen den 14 oktober 1898 (jfr här ofvan sid 42).

Såsom synes, kräfver tillämpningen af denna lag åtskilliga kompletterande bestämmelser. Arbetet med de förberedande undersökningarna härför synes pågå. I november 1911 har Kungl. Maj:t bestämt, att svenska Augustanasynoden i Förenta Staterna skall räknas såsom kyrkosamfund af den beskaffenhet, att intyg, som af dess prästerskap utfärdas, må här i riket gälla.

Genom Kungl. förordningen den 23 december 1910, angående kyrkoböckers förande, föreskrifves, i § 37:

»1. Vid inskrifning i kyrkobok skall iakttagas, att de förhållanden, om hvilka anteckning göres, skola, där de ej såsom grundade på pastors ämbets-åtgärder af denne vitsordas, vara styrkta genom församlingens egna kyrkoböcker, genom flyttningsbetyg från annan församling eller genom behöriga uppgifter och intyg af vederbörande. Därest pastor anser visshet i något fall ej vara vunnen, skall i kyrkobok utsättas, på hvilkens uppgift anteckningen grundar sig.

2. Intyg af myndighet å utrikes ort skall, hvad utgifvarens befogenhet angår, såvida den ej är för pastor känd eller Konungen beträffande intyg af präst inom visst utländskt kyrkosamfund annorlunda förordnat, vara styrkt af svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman eller ock af utländsk här i riket anställd diplomatisk eller konsulär ämbetsman. Äro de intyg, som för anteckning i kyrkoböcker erfordras, utfärdade å främmande språk, äger pastor, där han så finner nödigt, att för erhållande af vederbörlig öfversättning hänvända sig till statistiska centralbyrån.»

I sammanhang härmed förklarades skola den 1 januari 1911 träda i kraft lagen den 10 juni 1910, genom hvilken upphäfdes lagen den 1 juli 1908 om anteckning i kyrkobok af utrikes slutna äktenskap (jfr här ofvan sid. 41).

Genom en kungl. kungörelse den 10 juni 1908 bestämdes slutligen, att 1 § i nämnda förordningen den 8 juli 1904, huru utländsk

undersåte, som vill träda i äktenskap inför svensk myndighet, må styrka, att hinder mot det äktenskaps afslutande ej är för handen (jfr här ofvan sid. 43), skall erhålla följande ändrade lydelse:

»Utländsk undersåte, som vill träda i äktenskap inför svensk myndighet, skall med intyg af behörig myndighet i den stat, han tillhör, styrka, att enligt lagen i sagda stat hinder ej finnes emot afslutande af det äktenskap, hvarom fråga är.

I intyget skall särskildt angifvas, huruvida mellan dem, som vilja gifta sig, veterligen finnes skyldskap eller svägerlag; är sådan förvantskap kunnig, skall dess beskaffenhet meddelas. Intyget skall ock innehålla upplysning, huruvida den främmande statens lag innehåller föreskrifter om lysning för det fall att undersåte i den stat vill ingå äktenskap utom sitt hemland, samt, där sådan lysning är stadgad, underrättelse, huruvida den ägt rum.

Intyg, hvarom nu är sagdt, skall, där det ej utfärdats af norsk myndighet eller af här i riket anställd diplomatisk eller konsulär ämbetsman, vara åtföljdt af sådan ämbetsmans *eller ock svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsmans* bevis, att intyget är af behörig myndighet utfärdadt.»

De här (af oss) kursiverade orden utgöra ändringen uti (tillägget till) förut gällande bestämmelser. — De nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 1911.

Beträffande slutligen den mycket öfverklagade skyldigheten för återkommen utvandrare att fullgöra *vapenöfningarna* utfärdades den 11 juni 1909 lag om ändrad lydelse af § 16 värnpliktslagen den 14 juni 1901. Den nya lydelsen är, i hvad angår mom. 5 och 6, följande:

5. Nu har utländsk man, som icke förut varit svensk medborgare, blifvit genom naturalisation upptagen till medborgare här i landet; fyller han det år, inskrifningen sker, minst tjugusex år eller kan han med intyg styrka, att han i utlandet gjort militärtjänst under längre tid, än hvad i § 27 mom. 1 sägs, då skall han frikallas från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid.

6. Sådan frikallelse äge ock den tillgodonjuta, som från riket afflyttat till land inom främmande världsdel och därefter åter hit inflyttat; dock under villkor:

att afflyttningen icke skett i strid med då gällande föreskrifter om utvandring,

att han under det år, han återinflyttat, fyllt minst tjuuguåta år, samt

att minst nio år förflutit från afflyttningen till återinflyttningen, häre således icke inberäknad den tid, som vistelsen i riket varat, innan förlorad svensk medborgarerätt återförvärfvats.

Hvad i mom. 5 och 6 stadgas skall träda i kraft den 1 januari 1910. Bestämmelserna i mom. 6 skola emellertid äga tillämplighet endast till och med de inskrifningsförrättningar, som äga rum år 1914; dock att stadgade eftergiften skall tillkomma äfven sådan i mom. 6 afsedd person, som varit pliktig undergå inskrifning år 1914 eller tidigare, men på grund af laga förfall varder inskrifven först år 1915 eller senare.»

Genom mom. 6 är alltså den önskade befrielsen medgifven. Man kan visserligen vara i tvifvelsmål, huruvida formuleringen är den bästa möjliga. I likhet med Envoyén Lagercrantz (jfr sid. 47 här ofvan) är äfven förf. för sin del af den öfvertygelsen, att det medför en afsevärd risk för ökad utvandring att medgifva dispens utan vidare; lämpligare synes ha varit, om befrielsen i hvarje särskildt fall beviljades af Kungl. Maj:t efter sig företeende omständigheter. Likaledes synas oss bestämmelserna om 28 års ålder och 9 års frånvaro icke fullt lyckligt afvägda gentemot hvarandra, emedan härigenom i viss mån premieras utvandring i nittonårsåldern. Det borde läggas vikt uppå, att vi finge behålla våra unga män *åtminstone* till tjuguårsåldern. Ett år vid denna tidpunkt af lifvet är af icke ringa national-ekonomisk betydelse, i synnerhet för vårt jordbruk.

Enligt hvad vi i Kungl. Landtförsvarsdepartementet inhämtat, har, under de två år lagen nu tillämpats, befrielse meddelats i sammanlagdt ett femtiotal fall, eller 25 fall hvardera året. Detta är sannolikt ett åtskilligt mindre antal, än som på förhand allmänligen väntades. Förhållandet synes gifva vid handen, att sakens betydelse möjligen något öfverskattats; å andra sidan kan tänkas, att möjligheten att vinna befrielse ännu icke är tillräckligt känd bland svenskarna i Amerika. Under alla förhållanden synes oss af behovvet påkalladt att efterse, det icke befrielseerna meddelas under villkor, som endast locka till ökad utvandring.

II

SVENSKARNA I UTLANDET

Vid behandlingen af frågan om våra landsmän i främmande land må först uppmärksammas hvad vår officiella statistik meddelar om emigrationen af svenskar till resp. orter i utlandet.

Vår utvandringsstatistik har allt från sin begynnelse skilt mellan emigranternas olika *bestämmelseorter*, d. v. s. de länder, till hvilka emigranterna själfva uppgifvit sig ha för afsikt att flytta, men dessa uppgifter äro delvis af ganska obestämd natur. Mången gång har af vederbörande pastorsämbete lämnats endast sväfvande upplysningar (»Amerika», »Sydafrika», »Sundaöarna» o. s. v.), men därtill har man vid bearbetningen i Statistiska Centralbyrån sammanslagit mindre ofta förekommande bestämmelseorter under gemensamma, större rubriker och därvid förfarit utan allt system, hvarigenom det är omöjligt att för längre tidrymder åstadkomma fullt likformiga öfersikter. Först under de senaste årtiondena har härutinnan mera ordning åstadkommits, så att man numera åtminstone i fråga om *hela antalet* emigranter upptager *hvarje* bestämmelseland för sig. Ännu förekomma dock i primäruppgifterna understundom sväfvande uppgifter (»Afrika», »Asien» o. s. v.), med hvilka man måste låta sig nöja.

Under sådana förhållanden tjänar det till ingenting att söka genomföra en mera *detaljerad* öfersikt öfver vår utvandring och vår invandring från ifrågavarande synpunkt. Man torde svårigen med någon vinst kunna gå mycket längre i detalj än som här skett i tabellen sid. 55, — om man vill sammanfatta resultatet för hela tidrymden för den egentliga utvandringen, eller tiden efter 1850. Nöjer man sig med de trettio åren 1881/1910, kan man ju specificera mera, och i det följande sker detta också i fråga om hvarje land, för hvilket detta har någon praktisk betydelse. I öfrigt hänvisas till den officiella befolkningsstatistikens olika årgångar, särskildt till dem för åren 1880, 1890 och 1900 samt (den blifvande) för 1910.

Talen i tabellen å sid. 55 böra, efter hvad nu sagts, tydligen behandlas med försiktighet. Därtill har man alltid att ihågkomma, att, beträffande aflägsnare länder, den *direkta* flyttningen från Sverige till resp. länder många gånger är af mindre betydelse än den *omflyttning*, som säkerligen i stor skala försiggår på jordklotet af våra i allmänhet så oroliga landsmän. I fråga om svenskarna i Australien

t. ex. kan man vara tämligen viss om, att det stora flertalet kommit dit från Amerika, England, Sydafrika och en mängd andra främmande orter, hvarom vår egen utvandringsstatistik icke kan lämna den ringaste upplysning. Man akte sig därför noga att göra några slutsatser om antalet af våra landsmän i aflägsna delar af världen endast på grund af hvad vi här hemma veta om deras färder. Äfven från denna synpunkt tjänar det icke mycket till att nedlägga något större arbete på ett ytterligare detaljerande af siffrorna i Tab. 1.

Att talen i denna tabell äro i och för sig att betrakta endast såsom *minima*, är en sak som behandlats i Bilaga IV, till hvilken här endast hänvisas. I nämnda bilaga samt i Bilaga V lämnas de sammanfattande upplysningarna om vår utvandring, — i den senare bilagan med hänsyn till förhållandena särskildt å landsbygden och städerna samt inom olika delar af landet. Hvad vi i nu förevarande sammanhang tillägga är endast strödda data, som kunna vara af betydelse för frågan om våra landsmäns antal och deras ställning inom resp. främmande länder, hvar och ett för sig.

Sedan Bilaga IV publicerades, hafva blifvit kända äfven siffrorna för åren 1909 och 1910, — alltså för årtiondet 1901/1910 i dess helhet. Under sådana förhållanden torde det dock icke vara ur vägen att här tillägga *hufvudsiffrorna* för hela sextioårsperioden 1851/1910. Med afseende å utvandringen till (och invandringen från) viktigare länder sker detta i Tab. 1. Fördelningen efter kön och civilstånd framgår af Tab. 2, sid. 56.

Angående ofullständigheten af dessa tal och huru densamma i första rummet gäller utvandringen af ogifta män, hänvisas till Bilaga IV.

Utvandringen från Sverige delar sig i trenne, ganska olikartade folkströmmar: den till våra grannländer i Europa, den till mera aflägsna europeiska länder samt slutligen den transoceaniska, under hvilken senare vi pläga sammanfatta all utvandring till andra världsdelar än Europa. Af dessa tre strömmar är emellertid den mellersta (den till andra europeiska länder än grannländerna) så obetydlig, att vi gemenligen sammanslå den med den första. Vi få alltså tvänne hufvudgrenar: utvandringen till europeiska länder och utvandringen till främmande världsdelar. Äfven vidkommande dessa och deras olika karaktär hänvisas till Bilagorna IV och V och de uppgifter som där lämnas. I det följande behandlas endast hvarje särskildt *land* för sig.

Tab. 1. *Emigrationen från Sverige till och immigrationen till Sverige från olika länder, åren 1851/1910.*

Land.	1851/60.	1861/70.	1871/80. ⁴	1881/90.	1891/00.	1901/10.	Summa.
<i>Emigranter till</i>							
Norge	339	10,545	16,339	13,473	15,747	9,944	66,387
Danmark	1,268	11,253	18,911	23,493	16,008	11,910	82,843
Finland o. Ryssl. ¹	282	2,069	4,073	3,902	3,788	3,784	17,848
Tyska riket ²	23	4,859	7,078	5,549	4,295	4,747	26,551
Öfriga Europa ³ . . .	15	602	1,367	2,479	2,421	3,289	10,173
Förenata Staterna . .	14,865	88,731	101,169	324,285	200,524	219,249	948,823
Canada	50	477	3,152	3,679
Öfriga Nordamer.	8	10	8	92	118
Sydamerika	22	1,257	2,288	577	4,144
Asien	5	36	51	180	197	469
Afrika	13	17	61	226	431	424	1,172
Australien	37	78	725	1,332	566	352	3,090
Ej uppgifvet	58	4,288	480	294	39	—	5,159
Summa	16,900	122,447	150,269	376,401	246,772	257,667	1,170,456
<i>Immigranter från⁴</i>							
Norge	4,725	6,315	7,382	11,820	30,242
Danmark	10,262	12,442	11,256	9,583	43,543
Finland o. Ryssl. ¹	.	.	3,648	4,237	5,020	9,225	22,130
Tyska riket	3,927	4,180	4,960	5,605	18,672
Öfriga Europa	612	1,224	2,071	3,199	7,106
Förenata Staterna	6,152	18,766	47,138	44,029	116,085
Canada	3	35	200	238
Öfriga Nordamer.	6	.	1	23	30
Sydamerika	16	123	401	211	751
Asien	21	26	103	120	270
Afrika	30	48	186	263	527
Australien	67	150	240	146	603
Ej uppgifvet	112	87	17	—	216
Summa	.	.	29,578	47,601	78,810	84,424	240,413

Svenskarna i främmande land. Det är ju en uppgift, som erbjuder sig själf, att här söka beräkna hela antalet af svenskar som äro att finna utanför fäderneslandet. Men denna uppgift är olöslig, om man ej vill nöja sig med några tämligen sväfvande förmodanden. Svårigheten ligger förnämligast uti att lära känna antalet svenskar i Amerika. Härom lämnas visserligen åtskilliga data vid de amerikanska folkräkningarna, men ju mera man studerar dessa folkräkningar, desto mera tvifvelaktigt förefaller deras värde. Af uppgifterna under rubriken Förenata Staterna i det följande framgår att år 1900 uppgäfvos från Förenata Staterna 574,625 därstädes befintliga personer,

¹ Fördelningen på Finland och Ryssland, se sid. 89. — ² Åren 1851/80: inräknadt Nederländerna och Belgien. — ³ Inräknadt okänd europeisk bestämmelseort. — ⁴ Immigranternas antal åren 1871/80 är endast beräknadt, på grund af talen för åren 1875/80.

Tab. 2. Fördelningen efter kön och familjeställning.

År.	Hela antalet.	Kön.		Giftna		Barn (0/15 år).	Vuxna, ej giftna	
		Man-kön.	Kvinn-kön.	män.	kvinnor.		män.	kvinnor.
<i>Emigranter.</i>								
1851/60	16,900	9,719	7,181	2,356	2,371	5,426	4,615	2,132
1861/70	122,447	70,539	51,908	13,084	13,305	28,864	42,699	24,495
1871/80	150,269	83,488	66,781	13,417	13,717	27,982	55,815	39,338
1881/90	376,401	206,988	169,413	36,465	31,800	65,892	137,347	105,397
1891/00	246,772	125,281	121,491	19,925	17,615	36,553	87,167	85,512
1901/10	257,667	145,623	112,044	21,550	17,690	33,730	106,929	77,768
S:a 1851/1910	1,170,456	641,638	528,818	106,797	95,998	198,447	434,572	334,642
<i>Immigranter.</i>								
1871/80 ¹	29,578	17,281	12,297	3,108	3,290	5,162	11,598	6,420
1881/90	47,601	27,879	19,722	6,423	5,096	8,564	17,145	10,373
1891/00	78,810	45,126	33,684	12,269	8,961	14,190	25,661	17,729
1901/10	84,424	45,657	38,767	11,461	10,788	16,091	26,149	19,935
S:a 1871/1910	240,413	135,943	104,470	33,261	28,135	44,007	80,553	54,457

som voro födda i Sverige, men om man inräknar äfven barn af svenska föräldrar, skulle antalet stiga till 1,174,852; häri ingå då äfven personer, hvilkas endast fader eller endast moder var af svensk börd. För närmare detaljer hänvisas till artikeln Förenta Staterna i det följande äfvensom till en artikel af E. Arosenius i Statistisk Tidskrift, årg. 1903.

Tager man i betraktande, att under de elfva år, som förflutit sedan 1900, vid pass 200,000 svenskar utvandrat till Förenta Staterna — utöfver deras antal som återkommit — samt vidare den naturliga tillväxten af svenskarna i Amerika, så skulle man nog i närvarande stund kunna anslå den svenska befolkningen därstädes till *minst* 1,500,000 människor. När man ibland får se mycket högre uppskattningar, beror detta därpå, att man inräknar äfven den tredje generationen. Om man åter har rätt att göra detta, — från rent praktisk synpunkt, ej blott från synpunkten af rasblandningsproblem o. d. — är mycket tvifvelaktigt. Stannar man vid den nämnda siffran af 1½ million, torde man dock icke kunna beskyllas för att ha gått till någon öfverdrift.

Om man härnäst anser att svenskarna i öfriga länder i främmande världsdelar höja nyssnämnda siffran af »minst 1,500,000» till 1,600,000, så är detta visserligen blott en ren gissning, men någon direkt upplysning står ej heller till buds. Hemma i Europa ha vi 370,000 svenskar i Finland och — efter lös uppskattning (möjligen något

¹ Talen för åren 1871/74 äro endast beräknade, jfr Bilaga IV.

hög) — 150,000 i öfriga länder. Slutsumman svenskar utanför Sverige blir då 2,120,000 personer. Och med tillägg af 5¹/₂ millioner svenskar i Sverige få vi den svenska stammens nuvarande numerär till omkring 7,600,000 personer. Den årliga tillväxten af denna folkmängd torde uppgå till vid pass 90,000 människor. I sistnämnda fall är dock *icke* gjordt något afdrag för det »affall», som uppstår därigenom, att årligen ett visst antal svenskar definitivt förlora kontakten med Sveriges språk och med Sveriges kultur.

Framställningen, i det följande, af våra landsmäns förhållanden i olika länder är i stora delar utarbetad redan vid tiden för emigrationsutredningens begynnelse. Då, af skäl som i det föregående omnämnts, publiceringen blifvit så mycket uppskjuten, har det icke varit möjligt att i hvarje fall föra redogörelsen fram till närvarande stund, hvilket naturligtvis i och för sig varit önskligt. De notiser, som nu lämnas, böra endast betraktas såsom ett utkast, i afvaktan på att ämnet längre fram upptages af en forskning, som är utrustad med större hjälpmedel.

Vid insamlandet af material äfvensom utarbetandet af vissa partier i det följande hafva biträdt filosofie kandidaterna Karl Åmark och Henrik Wittrock samt redaktören E. H. Thörnberg.

En stor del uppgifter om svenskarna i främmande länder, särskildt om deras föreningsväsende, äro hämtade ur Riksföreningens förut omnämnda »Årsböcker» äfvensom ur Svenska Utlandstidningen.

Norge.

Utvandringen till Norge har under de sextio åren 1851/1910 uppgifvits till 66,387 personer. Invandringen från Norge är känd endast för tiden från och med 1875 och har utgjort sammanlagdt 28,352 personer. För hvarje årtionde för sig äro siffrorna följande:

	Ut- vandrare.	In- vandrare. ²	Netto- utvandring.
Åren 1851/60 ¹	339	.	.
» 1861/70	10,545	.	.
» 1871/80	16,339	4,725	11,614
» 1881/90	13,473	6,315	7,158
» 1891/00	15,747	7,382	8,365
» 1901/10	9,944	11,820	<i>Inv.</i> 1,876

Den större utvandringen började alltså under 1860-talet — i samband med missväxterna. För hvarje år sedan 1866 har omfattningen af denna folkrörelse varit följande:

År.	Utvandring till Norge.	Invandring från Norge.	Netto- utv.	År.	Utvandring till Norge.	Invandring från Norge.	Netto- utv.
1866	1,111	.	.	1889	1,225	637	588
1867	1,293	.	.	1890	1,358	668	690
1868	1,556	.	.	1891	1,615	619	996
1869	1,579	.	.	1892	1,507	727	780
1870	1,604	.	.	1893	1,270	548	722
1871	1,350	.	.	1894	1,300	746	554
1872	1,356	.	.	1895	1,273	717	556
1873	1,501	.	.	1896	1,458	758	700
1874	1,560	.	.	1897	1,597	604	993
1875	1,918	355	1,563	1898	2,057	712	1,345
1876	1,880	451	1,429	1899	2,188	836	1,352
1877	1,807	432	1,375	1900	1,482	1,115	367
1878	1,696	498	1,198	1901	1,495	1,120	375
1879	1,557	465	1,092	1902	1,164	909	255
1880	1,714	634	1,080	1903	1,066	1,255	inv. 189
1881	1,460	498	962	1904	1,059	1,509	inv. 450
1882	1,551	540	1,011	1905	874	1,609	inv. 735
1883	1,577	597	980	1906	876	1,588	inv. 712
1884	1,604	647	957	1907	764	1,320	inv. 556
1885	1,261	772	489	1908	906	888	18
1886	1,194	667	527	1909	849	728	121
1887	1,166	622	544	1910	891	894	inv. 3
1888	1,077	667	410				

Växlingarna visa sig — åtminstone efter 1860-talet — i första rummet bero på konjunkturen i Norge. Högkonjunkturen åren 1898 och 1899 framträdde tydligt. Redan före sistnämnda års slut inbröt den ekonomiska krisen

¹ Siffrorna för dessa år äro mycket ofullständiga. — ² För åren 1871/74 är här den årliga invandringen antagen lika med genomsnittet för åren 1875/80.

Tab. 3. Utvandringen till Norge och invandringen därifrån, länsvis.¹

Län.	Utvandring till Norge.				Invandring från Norge.			
	1851/90.	1891/00.	1901/10.	Summa.	1871/90. ²	1891/00.	1901/10.	Summa.
Stockholms stad . . .	577	623	472	1,672	488	480	1,032	2,000
Stockholms län . . .	126	115	83	324	84	81	216	381
Uppsala	45	17	24	86	25	29	15	69
Södermanlands . . .	105	93	94	292	55	51	65	171
Östergötlands . . .	322	260	143	725	148	92	107	347
Jönköpings	138	129	100	367	44	48	97	189
Kronobergs	141	157	101	399	31	90	79	200
Kalmar	221	169	45	435	64	63	118	245
Gottlands	28	16	7	51	15	3	11	29
Blekinge	127	124	107	358	43	47	113	203
Kristianstads	140	72	93	305	42	46	96	184
Malmöhus	486	286	296	1,068	225	193	453	871
Hallands	146	121	72	339	56	80	79	215
Göteborgs o. Boh. . .	12,145	3,721	2,372	18,238	2,800	1,815	3,002	7,617
Älfsborgs	10,100	3,635	2,014	15,749	1,544	1,164	1,914	4,622
Skaraborgs	640	329	155	1,124	114	120	172	406
Värmlands	11,233	4,255	2,218	17,706	2,929	1,778	2,846	7,553
Örebro	325	234	217	776	135	80	215	430
Västmanlands	100	165	77	342	41	33	37	111
Kopparbergs	235	132	147	514	237	133	179	549
Gäflleborgs	196	97	121	414	157	121	127	405
Västernorrlands . . .	225	193	190	608	270	128	139	537
Jämtlands	720	495	486	1,701	1,190	561	365	2,116
Västerbottens	456	98	53	607	105	57	76	238
Norrbottens	1,719	211	257	2,187	198	89	267	554
Summa	40,696	15,747	9,944	66,387	11,040	7,382	11,820	30,242

i Norge, som bragte återvandringen till Sverige att till sist öfverstiga utvandringen. Denna rörelse skärptes ytterligare genom unionskrisen. Numera är den svenska emigrationen till Norge uppenbarligen af långt mindre betydelse än förr.

Anmärkas må, att ofvanstående uppgifter om utvandringen endast omfatta dem som uttagit flyttningsbetyg. Vid sidan af dessa har årligen ett betydande antal svenskar begifvit sig till Norge på endast arbetsbetyg; äfven af dessa torde dock en mycket stor del ha vänt tillbaka, i synnerhet under de senaste åren.

För hvart och ett af Sveriges *län* har utvandringen till Norge nått de belopp, som framgår af tabellen öfverst å sidan. Densamma återgifver äfven invandringen, för den tid densamma är redovisad.

Tabellen visar klart, till huru öfvervägande del folkbytet med Norge rekryteras från gränsprovinserna. Af detaljer må påpekas den ökade *invandringen* från Norge till Bohuslän, och den minskade invandringen till Jämtland, hvilket allt torde nära sammanhänga med konjunkturerna för den ekonomiska utvecklingen i dessa båda provinser.

Tab. 4 visar fördelningen efter kön och familjeställning. Såväl bland emigranter som immigranter finner man åtminstone under senare tider flere kvinnor än män. Till någon del torde för emigranternas del detta förhållande kunna förklaras däraf, att de kvinnliga emigranterna i regeln ordentligare än de manliga *anmäla* sin flyttning.

¹ Utvandringen från hvarje län under hvarje år af tidrymden 1851/1907 framgår af Bilaga V, Tab. 43. — ² Med uppskattning för åren 1871/74.

Tab. 4. *Fördelningen efter kön och familjeställning.*

Åren.	Hela antalet.	Kön.		Gifva		Barn (0/15 år).	Vuxna, ej gifva	
		Man-kön.	Kvinn-kön.	män.	kvinnor.		män.	kvinnor.
<i>Emigranter till Norge:</i>								
1861/70	10,545	5,815	4,730	747	767	1,678	4,185	3,168
1871/80	16,339	8,593	7,746	1,226	1,345	2,487	6,114	5,167
1881/90	13,473	6,406	7,067	1,021	1,173	2,061	4,334	4,884
1891/00	15,747	7,249	8,498	1,405	1,580	3,126	4,267	5,369
1901/10	9,944	4,588	5,356	1,066	1,134	2,348	2,284	3,112
S:a 1861/1910	66,048	32,651	33,397	5,465	5,999	11,700	21,184	21,700
<i>Immigranter från Norge:</i>								
1875/80	2,835	1,491	1,344	337	369	584	861	684
1881/90	6,315	3,092	3,223	793	864	1,655	1,435	1,568
1891/00	7,382	3,523	3,859	926	1,098	2,220	1,458	1,680
1901/10	11,820	5,496	6,324	1,601	2,157	4,330	1,657	2,075
S:a 1875/1910	28,352	13,602	14,750	3,657	4,488	8,789	5,411	6,007

Tab. 5. *I Sverige födda personer, befunna i Norge vid nedanstående folkräkningar.¹*

Amt.	År 1865.	År 1876.	År 1900.	Amt.	År 1865.	År 1876.	År 1900.
Smålenene	4,096	7,966	13,596	S. Bergenhus	109	132	348
Akershus	1,751	3,936	4,542	Bergen	44	137	336
Kristiania	1,381	3,167	13,237	N. Bergenhus	9	29	77
Hedemarkens	1,511	1,820	2,859	Romsdals	61	108	159
Kristians	218	278	510	S. Trondhjems	179	412	758
Buskeruds	607	1,190	2,095	N. Trondhjems	447	493	729
Jarlsb. o. Larvik	2,036	3,578	4,449	Nordlands	677	1,132	1,188
Bratsbergs	262	1,041	1,736	Tromsö ²	1,808	988	621
Nedenæs	437	1,440	1,325	Finmarkens ²	757	364
Lister o. Mandal	79	223	402				
Stavanger	72	513	331	Summa	15,784	29,340	49,662

Såsom redan anmärkts, gifva de siffror, som nu anförts, icke någon fullständig bild af folkomflyttningen mellan Sverige och Norge. De omfatta nämligen icke den stora *temporära* flyttningen från våra gränsprovinser af personer, som på kortare tid söka arbetsförtjänst i Norge och sedan återvända utan att i Norge taga sin hemvist. Icke ens vid folkräkningarna i grannlandet får man någon föreställning om antalet af dylika tillfälligt arbetssökande, enär folkräkningarna försiggå omkring årsskiftet, då flertalet hithörande

¹ Om folkräkningsmetoderna och de folkmängder som afses, se de officiella norska berättelserna. — ² År 1865 ingår Finmarkens amt under Tromsö.

redan hunnit för det året återvända. Icke desto mindre har det sitt stora intresse, att efterse hvad från Norge meddelas om antalet af våra landsmän därstädes.

Vid 1865 års folkräkning funnos i Norge 15,784 personer, som voro i *Sverige födda*. År 1876 hade antalet stigit till 29,340, år 1891 till 38,017, och år 1900 till 49,662. Man anser emellertid, att dessa siffror äro för låga, emedan många svenskar efter några års vistelse i Norge ej längre ens genom språket skilja sig från den norska befolkningen och därefter ofta nog låta sig räknas för norrmän. Från 1910 års folkräkning äro ännu inga siffror offentliggjorda, men den stora återinvandringen under senare år gör det sannolikt, att antalet svenskar i Norge nu är lägre än år 1900.

Huru den svenska befolkningen fördelar sig på de olika *amten*, framgår af Tab. 5. Efter kön räknadt funnos år 1900 i allt 26,746 man och 22,916 kvinnor, dock på landsbygden 15,166 män och 11,028 kvinnor men i städerna 11,580 män och 11,888 kvinnor; det jämförelsevis stora antalet kvinnor i städerna beror väl på tjänstflickorna. — Inom hvar och en af de större *städerna* utgjorde antalet svenskfödde:

I Kristiania	13,237	I Larvik	314
» Fredrikshald	2,151	» Kristiansand	274
» Fredriksstad	1,247	» Stavanger	129
» Drammen	546	» Ålesund	59
» Skien	320	» Kristiansund	30

I Kristiania funnos 5,888 svenskar af man och 7,349 af kvinnor, och i Fredrikshald resp. 898 och 1,253; i öfriga städer voro männen öfvertaliga.

Från arbetet »Svenskarne i Kristiania», af *E. Hörman*, Stockholm 1904, låna vi följande notiser angående våra landsmän i Norge:

Innan den norska lösdrivare- och invandrarlagen fick sin nuvarande form, öfversvämmades Norge och icke minst Kristiania af en mängd dåliga svenska element, sådana, för hvilka det blifvit allt för hett hemma. Numera åter har en betydlig förändring till det bättre inträdt härutinnan. Vid sidan af de dåliga elementen komma emellertid ännu flera goda, och det kan sägas om de bosittande svenskarne i den norska hufvudstaden, att de alltid — d. v. s. här kan man ju endast tala om regeln — uppfört sig på ett för nationen hedrande sätt. I synnerhet äro de svenska arbetarne synnerligen godt ansedda såsom pålitliga och dugliga, och dessa egenskaper är det också, som hjälpt många af dem fram till oberoende eller eljest goda ställningar. Om den mängd svenskar, som sedan 1897 uppnått borgerskap i Kristiania, kan man göra sig en föreställning, när man vet, att endast under 1898 ej mindre än 13 handels- och 29 handtverksborgerskap meddelades åt svenskfödde.

De svenska *lifförsäkringsbolagen* intaga i Kristiania, liksom i hela Norge, ett särdeles framstående rum, och få torde de bland dem vara, som icke äro representerade här. Lifförsäkringsbolaget Svea har varit representeradt i Kristiania sedan 1886, Nordstjernen sedan 1883, Thule sedan 1889, Svenska Lifförsäkringsaktiebolaget sedan 1894, Brand- och Lifförsäkringsbolaget Skandia sedan början af 1860-talet, o. s. v.

Äfven på *industriens* område intaga svenskarne en icke obetydlig plats i Kristiania, icke blott som arbetare eller arbets- och driftsledare, men också som fabriksägare. Som de viktigaste svenska industriella anläggningar i Kristiania nämnas Nordström & Dues tekniska fabrik, »Norges mest renommerade och kan-

hända största fabrik i denna bransch, åtminstone i finare artiklar»; maskinfabriken »Progress»; Anders Svenssons tunnfabrik, hvarest drifves Skandinavien största produktion af margarinfastager; Kristiania guldlustfabrik, hvilken emellertid fått en hård stöt genom den svenska marknadens stängande i och med mellanrikslagens upphörande; Kristiania staal og jernvarefabrik m. fl.

Bland svenska *handlande* intaga järnhandlandena den mest framträdande platsen, både som engrossister och minuthandlande. Men därjämte finnas äfven flera betydande svenska affärer i andra branscher, såsom i specerier och viktualier (»Nordisk Frugtkompani»), byggnadsartiklar, manufakturvaror o. s. v.

De svenska *handtverkarne* i Kristiania utgöra ett högst betydande antal, och många af dem ha uppnått själfständiga ställningar. Det öfvervägande antalet utgöres af skräddare, och flera af dessa inneha affärer, hvilka räknas bland den norska hufvudstadens finaste. Men dessutom äro snart sagdt alla yrken representerade. Vidare finnas en mängd svenska kuskar, väl anskrifna, svenska kypare, handverksgesäller, jord-, sten- och fabriksarbetare, spårvagnsfunktionärer och, bland kvinnliga arbetare, sömmerskor. Beträffande trädgårdsskötseln ha svenskarne helt enkelt varit banbrytare. En mängd svenska trädgårdsmästare blefvo förr införskrifna till de stora egendomarna i Kristianias närhet, och de flesta af dem slog sig efter kort tid ned i eller vid hufvudstaden. En tid voro de svenska trädgårdsmästarna i absolut öfvervikt och kunde på detta sätt ännu kraftigare arbeta på höjandet af denna sida af jordbruket och i synnerhet grönsaksodlingen.

Svenska byggmästare ha ock spelat en betydande roll i den norska hufvudstadens utveckling, och man kan utan öfverdrift påstå, att en fjärdedel af Kristiania byggts af svenskar.

Icke så få svenskar ha vidare anställning i Kristiania kommuns tjänst, och flera af dessa ha, i likhet med hvad som är fallet med svenskarna i privat tjänst, uppnått förmansplatser.

Det svenska *föreningslivet* i Kristiania har åtminstone före 1905 icke varit starkt utveckladt. Ett par föreningar som bildats, så »Svenska föreningen» från början af 1880-talet samt »Svea», stiftad 1897 bland hufvudsakligast handtverkarne, ha visserligen arbetat för sammanhållning bland svenskarne, men bägge upplöstes rätt snart. År 1905 bildades emellertid »Svenska Sällskapet i Kristiania», som »synes lofva godt för upprätthållandet af sambandet landsmännen emellan», samt år 1909 Svenska hjälpföreningen och Svenska föreläsningsföreningen. »Kolonien Svea» är en förening inom de svenska arbetarnes krets. Äfven i Trondhjem finnes numera en svensk förening.

En äldre svensk förening med mera lifaktighet är den för cirka trettio år sedan bildade »Kristiania frie Missionsforening». Den består för närvarande (1904) af c:a 400 medlemmar, däraf dock omkring hälften norska, och äger Betlehemskyrkan på Grünerløkken, hvilken sålunda kan sägas vara svenskarnes kyrka, samt Bjølsen kapell vid Nydalen. Under många år har föreningen haft svenska predikanter. Den har söndagsskola, som omfattar 4- å 500 barn, ungdomsförening, sång- och musikförening och verkar genom barnkrubbor och eljest för afhjälpan af nöden.

På tal om det kyrkliga lifvet må också nämnas, att svensk *sjömanspräst* finnes i Kristiania. Däremot finnes ingen svensk församling och ingen skola.

Utvandringen till Norge af **arbetssökande** — tillfällig eller stadigblifvande — har för några af våra västligare gränsprovinser

haft så pass stor betydelse, att vi från tillgängliga handlingar sökt skaffa några närmare upplysningar härom.

På gränsen mellan två länder plägar ju alltid, om förbindelserna mellan dem äro någorlunda bekväma, ett mer eller mindre lifligt folkutbyte äga rum. Så har beträffande Sverige och Norge särskildt varit fallet i de södra gränstrakterna. Såsom förhållandena där ha varit, nämligen att de svenska gränstrakterna varit en jämförelsevis torftig och efterblifven landsända, medan åter de norska utgjort detta rikets hufvudbygd, har resultatet af detta folkbyte ända till senaste tid utvisat ett betydande plus å Norges sida och ett motsvarande minus å Sveriges. Västra Värmland och Dal samt norra Bohuslän ha kommit att bilda ett naturligt uppland för Kristianiabygden. Med denna ha de lifligaste handelsförbindelserna ägt rum; därifrån har all kulturell påverkan utgått; dit har man ock vänt sig för att finna den i hemorten saknade arbetsförtjänsten. Så har det kommit sig att en jämn ström af arbetsökande om våra dragit öfver från svenska sidan till gårdarna och industricentra på andra sidan gränsen, för att om hösten merendels återkomma med en parad slant.

De *periodiska* vandringarna af svenskt arbetsfolk till Norge hafva fortgått åtminstone alltsedan förra hälften af 1800-talet. De omnämnas ofta i Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser, särskildt för Värmlands län. Strödda meddelanden därom träffas ock i Hushållningssällskapens handlingar för äldre tid. Rätt upplysande äro sålunda en del sockenkorrespondenser i Älfsborgs läns Norra Hushållningssällskaps Handlingar för år 1857. Där framhålles, att visserligen arbetsförtjänsterna i Norge vore af stort värde för befolkningen i gränstrakterna, enär i allmänhet inga biförtjänster vore att påräkna hemma. »En myckenhet utvandrare hafva äfven detta år funnit arbete och bröd i Norge, och ej få hafva stannat där i årstjänst. Normännen äro, genom deras öfver hufvud lyckligare politiska och ekonomiska förhållanden, i tillfälle att gifva högre aflöningar än de här och i Västra Värmland gångbara.»

Från andra håll framställes emellertid utvandringens följder såsom långt ifrån i allo gynnsamma. »För ej länge sedan», yttras från Vedbo härad, »gick den arbetssökande från hemmet efter slutadt vårbruk och återvändande vid sädes-skörden. Nu däremot utvandra ynglingarna redan så snart marken blifvit fri från snö och återvända först i slutet af november. Har bonden flera söner, utvandra de vanligen alla, med undantag af en enda, och åkerbruket måste då hufvudsakligen skötas af barn och ålderstigna personer, såvida bonden ej är nog förmögen för att kunna hålla sig dräng. De arbetare som höstetiden återvända från Norge, medföra vanligen en förtjänst af 100 till 150 r:dr r:gs. Sålunda föras ganska stora kapitaler öfver gränsen, hvadan penningtillgången före jul vanligen är ganska stor i dessa trakter. Detta synes visserligen vara välgörande och nyttigt; men dock tyvärr endast vid första påseendet, ty oaktadt dessa kapitaler, förblir orten fortfarande lika fattig och hämtar ingen vinst af de införda peningarna.

Vid närmare granskning låter detta äfven lätt förklara sig. Ynglingen hemkommer nämligen, som sagdt är, kort före jul, och anser sig då hafva råd och rättighet att hvila ut. De som ej hafva föräldrar att vistas hos, måste då för penningar förse sig med ett hem under vintern. Julen och vintern äro nöjenas tid, och penningar komma då i rörelse. Det ena tiotalet riksdaler efter det andra af de i Norge förtjänta penningarna vandra nu ur arbetarens fickor tillbaka öfver gränsen för att förse honom med brännvin och konjak. Lägges nu härtill, att alla lyxartiklar i denna ort anskaffas från norska riket, så skall man lätt inse, att de penningar, som genom svett och

möda samlats därstädes af arbetarna från norra Dal, snart till största delen dit återvända. — — Ett faktum är, att de flesta arbetare, då de om våren ånyo utvandra, äro blottade på alla penningar, ja t. o. m. på behöfliga kläder. — —

Lägges till allt detta den skada åkerbruket lider genom förlusten af den betydliga arbetstyrka, som utvandrar, den lust den uppväxande ungdomen får för själfsväldet och ett kringvandrande lefnadssätt, jämte afsmaken för en stadigvarande sysselsättning, samt de oseder, som åtfölja vandringarna, så tror jag ej något tvifvel skall uppstå om de menliga följderna, arbetarevandringarna medföra.»

Intill senaste tid ha dessa vandringar af svenskt arbetsfolk till Norge fortsatts, om ock i minskad omfattning. I många fall ha de efterträds af utvandring till Amerika och kanske ha de ej i ringa mån förberedt den starka transoceanska emigration, som ägt rum just från ifrågavarande landsändar, genom den större rörlighet de gifvit befolkningen.

Om karaktären af den nuvarande utvandringen till Norge, särskildt från Värmland och Dal, har biskop *J. A. Eklund* lämnat en del upplysningar i en uppsats i tidskriften *Det nya Sverige*, årg. 1908, grundad på uppgifter, som insamlats från Karlstads stifts prästerskap. Biskopen yttrar där bl. a.:

»Det öfvervägande antalet emigranter utgöres af personer i sin bästa ålder — mellan 20 och 30 år. De återflyttande äro i medeltal äldre, och många så gamla, att de kunna anses hafva »arbetat ut». Men åldersskillnaden är i hvarje fall af betydelse. »Den omständigheten — skrifver en pastor om sina två församlingar — att immigranternas medelålder för hvardera församlingen är fyra år högre än emigranternas, förtjänar beaktande; fyra år af människors verksamaste tid sakna icke värde.»

Bland emigranterna äro kvinnorna på de flesta håll öfvervägande — framför allt gäller detta om de nordliga delarna af Värmland. Om många bland dem uppgifves, att de tagit tjänarinneplatser i Kristiania. Det har från Norge varit stark efterfrågan, och man har med höga löner lockat de unga öfver gränsen. Det har ju tett sig för dem såsom ett stort framsteg att så komma bort från det enkla hemmet i Värmland eller på Dal.

Man undrar kanske, hvarför Norge i så pass hög grad lockar — att vinsten i folkbytet är så betydande å Norges sida. Norge, menar man, är ju dock notoriskt fattigare än Sverige. När man så tänker, glömmar man kanske alltför mycket den situation, som särskildt för Värmlands och Dals räkning skapas däraf, att våra och Sveriges »utkanter» ligga nästan alldeles inpå en af Norges hufvudbygder. Det visar sig otvifvelaktigt för många en bättre, en mera kultiverad värld, så fort en svensk från dessa trakter kommer ett stycke inom norska gränsen. Våra vägar äro ofta eländiga; de norska, säger man, förträffliga. I Norge har man vackra gårdar, präktiga skolhus — det sticker af mot det torftiga i Värmlands och Dals skogsbygder utmed gränsen. *Detta förhållande* torde, mer än man brytt sig om att ens tänka på, hafva danat den psykologiska grunden till det ganska allmänna, för många svenskar och de flesta norrmän gemensamma omdömet, att Sverige i jämförelse med Norge är ett uselt, fattigt och efterblifvet land.

De uttalanden, jag fått, visa en nära nog fullständig enstämmighet i den riktningen, att *nationaliteten hos våra utvandrade hastigt försvinner vid beröringen med Norge*. Det blefve tröttande att anföra alla yttranden här-om. Jag väljer några ur högen från de olika trakterna af stiftet.

Ett par uttalanden äro från det mera centrala Värmland. »Den unga kvinnan har under sin korta vistelse i Norge blifvit så norsk-sinnad, att hon helt glömt sitt modersmål och endast kan tala norska språket, på hvilket hon söker upphöja och berömma de norska förhållandena under kritik öfver det fattiga Sverige.» — »I Norge — säger en meddelare — lära sig svenskarna, där de förut icke lärt det, att *hata* Sverige.»

Från västra Värmland säges: »En flicka, som ett par månader varit i Norge, kan icke tala svenska när hon kommer tillbaka till Sverige; en norrman eller norska lär sig däremot sällan tala svenska.» »Här i orten märker man ock, att det norska språket smittar äfven de icke utflyttade. Och med den smittan följer åtskilligt annat norskt, om ock lika omedvetet.» — »Nästan alla hemkomna hafva, äfven om de endast en kortare tid vistats i Norge, icke kunnat tala ett enda svenskt ord, så framt det ej skett af misstag, och låtsas sig endast med svårighet förstå svenska språket. De flesta berömpna allt norskt och klandra svenska förhållanden.» Från Dal: »Den nationella känslan, som inom den svenska arbetarklassen väl aldrig varit så synnerligen djup — om den kan man få en rätt klar föreställning af det faktum, att då en svensk arbetare, man eller kvinna, som blott uppehållit sig några dagar inom norskt område, skrifver till sina anhöriga eller prästen i sin hemort, ser det ut, som om han på denna korta tid nästan glömt bort — sitt modersmål. På ett alldeles motsatt sätt förhåller det sig däremot med en norsk man eller kvinna. Ha de en längre tid, ja flera år, uppehållit sig i Sverige, så tala de dock norska.»

Det ligger en obestriddlig och för oss svenskar ganska nedslående realism i följande skildring: »Rörande den nationella utvecklingen kan i de flesta fall den, som emigrerar till Norge, anses förlorad för vårt land och folk. Här i gränstrakterna är det en daglig kamp och strid för att kunna bevara svenskt språk och svensk kultur. Socknen är i saknad af farbar väg åt svenska sidan; utfartsvägen går genom Norge. Under vintern finns ingen annan utväg än att resa genom Norge för att komma till Sverige. Arbetstillfållen bjudas rikligt å norska sidan; så småningom växa de unga in i norskt språk och norska sedvänjor; allt drager dem bort, och när de så ingå äktenskap och bygga bo i det nya landet, som för dem ej längre är nytt, då har Sverige så godt som för alltid förlorat dem.»

Jag sade, att dessa för vår nationalitet nedslående omdömen äro *nära nog* enstämmiga. Det finns nämligen några få undantag. Från en församling har uttalats, att de återflyttade, utom hvad språket beträffar, varit sig tämligen lika. Men äfven mera positiva uttalanden i denna riktning föreligga från ett par håll i Värmland. — »Då de utflyttade hit återkomma, så har svensk nationalkänsla i någon mån vaknat, och de äro nöjda med att återkomma.» Äfven från Dal, där folket ju är mer konservativt — »mindre bildbart», som en värmländing uttryckte sig om västgötarna — uttalas sporadiskt liknande erfarenheter. Så heter det i ett uttalande, som dock väcker blandade känslor: »De emigrerade hafva i allmänhet förblifvit goda svenskar. De hafva varit eftersökta på arbetsmarknaden i synnerhet till gröfre och tyngre sysslor, och hafva alls inte blifvit misshandlade af sina norska arbetsgifvare och norska kamrater, men de hafva blifvit sedda öfver axeln och inte så lite ringaktade; ordet 'svenske' har ofta nyttjats som ett skällsord. I synnerhet vid unionsbrottet 1905 hade de svårt att undertrycka sina nationella känslor; deras ställning blef af många skal ömtålig och obehaglig. Många, som kunde, återvände till sitt gamla hemland, och sedan dess har emigrationen till Norge från dessa bygder nästan upphört.»

Enligt en skildring från ett par af de värmlandsförsamlingar, där beröringen varit allra lifligast, har det där hört till ordningen, att de allra flesta unga sökt sig sysselsättning i Norge, i all synnerhet sommartiden. Våren och sommaren föredro ofta stora stråkvägen dit bilden af en folkvandring. — Man kan, menar anförde pastor, svårligen uppvisa, att utvandringen för svenskarna haft några välgörande verkningar. Arbetsförtjänsterna i Norge voro en tid utomordentligt goda, men det erkännes allmänt, att just ingen däraf drog nytta. Arbetare och arbeterskor förlösade mycket ofta sin inkomst genom ett öfverdådigt lefnadssätt. Spekulative individer försökte sig på jobberi i hus och tomter. Det finns en eller annan sådan, som försiktigt drog sig ur spelet i tid, sedan han förtjänat något hundratuseental. Men dessa äro ytterst få, och de hafva kvarstannat i Norge. De flesta förlorade mer än de hade vunnit. De manliga arbetarna slog sig vanligen på byggnadsfacket och började med grundgrävning; en och annan steg till värdighet af gråstensmurare. Ganska många voro ock byggnadssnickare. En ganska betydlig del af de unga kvinnorna valde sömmerskeyrket, som, förutom dess dåliga sanitära verkan, i de större städerna synes vara ägnadt att verka demoraliserande. Största parten af sådana kvinnor, som reste på våren och kommo tillbaka på hösten, blefvo s. k. hagjäntor, som arbetade i trädgårdarna. Deras anseende i Kristiania var dåligt, äfven af den orsak, att arbetet var uselt betaldt. De foro illa med sig på alla möjliga sätt, voro inhysta i dåliga logement, skaffade sig otillräckligt med mat, men desto mera öl, hvarförutom de af den magra förtjänsten skulle skaffa sig »modepynt». — När så de dåliga tiderna inträdde, tvingades en del, som slagit sig ned i Kristiania i afsikt att stanna där, synnerligen familjer, att återvända. De kommo då armare än de flesta af våra härvarande fattiga familjer, och de hafva måst stödjas af barmhärtiga medmänniskor. En dylik familj företer en tröstlös anblick. Den har slagit rot i Kristiania och passar föga i landtliga förhållanden. Men nöden har ingen lag.

Samme pastor framhåller å andra sidan, att somliga skött sig oklanderligt. Men endast i ett och annat fall — menar han — kan spåras ett förädlade inflytande, nämligen då någon svensk flicka får plats i en verkligt god familj.

Mycket beror ju på, med hvilka förutsättningar de utflyttade utgått från sin hembygd. Och det är tydligt, att de stått på *mycket olika ståndpunkt i socialt och moraliskt hänseende*. Man har om Amerika måhända i regeln kunnat säga, att det fått vårt bästa folk — det sades t. ex. om en praktlig tjänarinna i mitt hem: »Besynnerligt, att en så bra flicka som hon stannar i Sverige». Om de till Norge utflyttade måste troligen sägas, att de rekryterats från både de bättre och de lägst stående. Att så är fallet, vitsordas från olika håll. Det förefaller, som om rätt många af de bäst fostrade inginge äktenskap och blefvo bofasta i Norge — i hvilket fall de väl emellanåt nå den burgna landtbefolkningens nivå. Men äfven mera löst folk är med i emigrationen. En pastor från Dal uppgifver, att flertalet af de från hans församling utvandrade varit sådana, som visat sig redan härhemma hafva ringaktat kristlig sed och familjeordning. I dylikt fall medför ju vistelsen i Norge sällan annat än ytterligare försämring. Därför komma stundom dåliga rykten om de utvandrade till hembygden. Särskildt synes ställningen ofta vara betänklig ibland dem, som mera tillfälligt söka arbete i Norge. Från en församling å Dal uppgifves t. ex., att då sådana vid jul eller eljes vid större högtider besöka hemorten i större antal, ett mycket rått och supigt lefnadssätt förekommer. Missbruk af starka drycker förekommer mycket bland de s. k. säsongarbetarna. Ett skarpt uttalande göres af en värmlandspastor: »Granna kläder, höga löner och förtjänster, 'frihet och oberoende' från alla

familje- och samhällsband — det är målet. Enligt den erfarenhet, jag under min mer än 20-åriga verksamhet i X. gjort, utöfvar vistelsen i Norge på dit utflyttade ett i moraliskt och nationellt afseende mera destruerande inflytande än hvad förhållandet i allmänhet varit med människor, som vistats i Amerika.» — Härvid må man kanske dock taga i beräkning, att de, som i Amerika fördärfvas, aldrig eller åtminstone sällan orka tillbaka öfver hafvet, under det däremot det går lätt för sådana att från Norge komma åter öfver gränsen.

En stor svårighet att hålla sig uppe i socialt afseende ligger nog däri, att i Norge våra landsmän synas i det längsta systematiskt behandlas som främlingar.

Detta får ett bjärt uttryck i det från många håll påvisade *tillvägagåendet mot dem, som äro i behöf af understöd*. Från många församlingar klagas öfver hänsynslöshet i detta afseende. »Återflyttande äro merendels äldre personer, ty det vanliga är, att då de blifvit gamla och utslitna i Norge, de återsändas till fattigvårdsstyrelserna i Sverige, ofta med kraf på större eller mindre 'sygepleie'. — Det är ju icke mycken hugnad med »immigrationen» i sådana fall som t. ex. det, då af 10 immigranter till en uppgifven församling 7 stycken äro sådana till fattigförsörjning hemsända.

Det visar sig här nödvändigt att göra en skillnad, som många svenskar ofta alls icke förstätt göra: skillnaden mellan norrmän i det enskilda lifvet och det norska samhället. Troligen har en pastor träffat rätt i flera fall än de, som närmast ligga inom hans erfarenhet, då han skrifer: »Det finnes verkligen kärleksfull omvårdnad äfven för svenskar i Norge, i det enskilda kanske väl så mycket som i Sverige; men då det allmänna behöfver anlitas i Norge, då framkommer hårdhet mot svenskfödda, om deras hemorts rätt kan öfverflyttas på Sverige.»

Från olika trakter återkomma klagomål öfver dessa förhållanden. De förete ej sällan en viss skärpa:

»Sedan Norge tagit ut all arbetskraft, anses personen god nog åt Sverige. Familjer, som efter flera års vistelse i Norge under gynnsamma omständigheter omsider träffats af sjukdomar och olyckor, hafva infraktats öfver svenska gränsen. En och annan individ, som vistats i Norge från sin ungdom till sitt 70:de år och däröfver, har handlöst kastats på den svenska fattigvården.»

»Det har händt, att personer från X. och grannförsamlingar, hvilka vistats i Norge 20 t. o. m. 30 år, vid inträffade invaliditetsförhållanden kärlekslöst blifvit återsända till den forna hemförsamlingen och där fallit fattigvården till last, sedan den norska staten genom förmedling af vederbörande s. k. Befallningshafvande i Sverige af samma församling fått betaldt för såväl 'förskotterade' medel som för — hemfrakten. Sådant är upprörande.»

Synnerligen tryckande synes förhållandet vara för en gränsförsamling, från hvilken meddelas: »Ifrån Norge sändas åter till Sverige årligen rätt många svenska undersåtar, som råkat i ekonomiskt obestånd till följd af sjukdom eller andra orsaker, och det faller på E. kommuns lott att i första hand mottaga dem, som anlända via C. och att sedan låta transportera dem vidare samt förskottera transportkostnaden från Norge till C. Ännu större olägenhet vållas dock därigenom, att personer, som lida af sinnessjukdom eller andra svåra sjukdomar, hemsändas från Norge, öfverlämnas till E. fattigvårdsstyrelse att genom dess försorg erhålla vård, till dess de sjukas hemorts rätt kunnat utrönas; och detta kan understundom dröja länge och har icke så sällan gifvit anledning till långvariga processer. På E. fattiggård hafva t. ex. under innevarande år samtidigt vårdats 3 à 4 sådana sjuka personer, som varit ganska

svårhandterliga.» — Det är tydligt, att norrmännen göra processen kort. De köra bara till närmaste punkt af gränsen och lassa af.¹⁾

Hvad *det moraliska tillståndet* hos de återvändande angår, äro uppgifterna i det hela ganska nedslående. Å de flesta håll talas om sedlig och religiös tillbakagång. En pastor omnämner de återkomna unga männens »rallarefasoner». Blott från ett par församlingar lämnas det generella vitsordet, att därifrån utflyttade och sedan återkomna hållit sig uppe i religiöst och sedligt afseende.

Särskildt nedslående äro uppgifterna i *en* punkt: ett mycket stort antal kvinnor återkomma som ogifta mödrar. Jag har antecknat ur meddelandena sådana uppgifter för 22 församlingar, hvarvid det ofta anges, att det för hvardera gäller många fall — för tvänne mindre församlingar uppgifvas tillsammans 15 kända fall. — En pastor skriver: »De flesta unga kvinnor, som återvändt eller blifvit hemskickade, hafva haft oäkta barn eller varit färdiga att blifva mödrar, hvarför vår samfärdsel med Norge har varit mer än sorglig.»

I *religiöst afseende* torde de bättre elementen af de emigrerade snart ansluta sig till den norska kyrkan och deltaga i dess församlingslif. En del hafva, att döma af de återkomna, slutit sig till dissenters. Svenska Missionsförbundet, som har verksamhet i Kristiania, torde nå en del med sitt inflytande. Men många — kanske är det rent af de flesta? — ställa sig utanför allt församlingslif och blifva religiöst likgiltiga. Arbetare i städer och vid fabrikssamhällen glida hastigt in i socialdemokratien och äro väl därmed undanryckta religiöst inflytande — om det också förefaller, som vore den norska socialdemokratien icke så oblandadt kristendoms- och kyrkofientlig som den svenska.»

I det föregående är redan omnämndt, att vid början af den svenska utvandringen till Norge en del mindre önskvärda element medföljde, ett förhållande som snart gjorde sig märkbart i den norska kriminalstatistiken. Efter det ett par uppseendeväckande förbrytelser begåtts af svenskar, uppstod i Norge en allmän opinion mot våra landsmän, hvilken i tidningarna ofta gaf sig rent förnärmande uttryck. Mot slutet af 1880-talet blefvo, i samband med unionsfrågans skärpning, dessa utfall särdeles våldsamma, hvilket föranledde förf. att verkställa en statistisk undersökning af förhållandet; resultatet offentliggjordes i en af våra dagliga tidningar. Då man kanske kan befara, att den vilseledande uppfattningen ännu icke är helt och hållet öfvervunnen i Norge, har det syntts lämpligt att här återgifva nämnda undersökning och sålunda bevara den för framtiden. Lydelsen af densamma var följande.

»Den fråga, som till besvarande uppställer sig, lyder sålunda: *Är frekvensen af brottslingar i Norge större bland den svenskfödda befolkningen därstädes än*

¹⁾ Enligt K. Befallningshafvandes i Värmlands län femårsberättelse för åren 1896/1900 hemsändes dessa år från Norge följande antal svenskar, som af K. Befallningshafvande förpassades vidare till sina hemorter inom länet eller andra län: 489 män, 128 kvinnor, 78 barn, tillsammans 695 personer. Motsvarande tal för åren 1901/05 voro resp. 648, 104, 49 och 801.

bland de infödda? Vid behandlingen häraf ha vi först att uppmärksamma storleken af den svenska befolkningen i Norge i allmänhet, och därefter att tillse, huru proportionen ställer sig af antalet svenska förbrytare. Vår undersökning omfattar de tio åren 1876—1885 och är nästan uteslutande stödd på Norges egen kriminal- och befolkningsstatistik.

Då undersökningen afser en tidrymd af ett årtionde, under hvilket proportionen af svenskar i Norge har undergått ej obetydliga förändringar, ha vi att efterse storleken af den svenskfödda befolkningen därstädes såväl vid periodens början, d. v. s. vid slutet af år 1875, som vid periodens slut, eller vid utgången af år 1885. För den förstnämnda tidpunkten, eller slutet af år 1875, står en verklig folkräkning till buds; för år 1885 äro vi hänvisade till ungefärliga beräkningar.

Norges faktiska befolkning af vuxna (personer af fyllda femton år och däröfver) vid 1875 års slut uppgifves till 1,181,766 personer. Af dessa voro födda i Sverige 26,936 personer,¹⁾ hvadan de svenskföddas andel af hela den vuxna befolkningen utgjorde 2·3 procent.

Från kriminalitetens synpunkt är det emellertid af större vikt att taga kändedom om svenskarnas andel ensamt af den *manliga* befolkningen; såsom af den norska kriminalstatistiken framgår, är nämligen frekvensen af brottslingar ej mindre än fyra gånger högre bland männen än bland kvinnorna. Norges vuxna befolkning af *mankön* finnes då vid nämnda tidpunkt ha uppgått till 559,565 personer; häraf voro i Sverige födde 15,713, så att svenskarnas anpart nu stiger till 2·8 procent. Äfven bland männen bidrogo emellertid olika åldrar väsentligen olika till rekryteringen af brottslingarna, och det är alltså önskvärdt, att jämförelsen ytterligare begränsas; låta vi oss fortfarande ledas af den norska kriminalstatistiken, så finna vi, att åldern mellan 18 och 40 år är den, inom hvilken i främsta rummet ett högt antal brott förekommer; inom denna ålder funnos i Norge 260,950 män, af hvilka 9,342 födda i Sverige, eller ända till 3·6 procent.

Vi se således, att den svenska befolkningen i Norge är särdeles talrik just inom de åldrar, inom hvilka bland alla folk frekvensen af lagbrott är störst. Redan häraf följer, att proportionen af svenska förbrytare kan vara till en viss grad högre än som motsvarar svenskarnas andel af befolkningen i dess helhet, utan att därför kriminaliteten i verkligheten är högre hos den svenska befolkningen än hos den norska. Men vi gå vidare i vår undersökning!

För slutet af år 1885 gifves, såsom sagdt, ingen folkräkning. Under mellantiden mellan 1875 och 1885 uppgifves emellertid ej mindre än 16,107 svenskar hafva inflyttat till Norge, medan från Norge till Sverige inflyttat endast 5,634 personer; bägge talen äro sannolikt för låga. Skillnaden emellan dem uppgår emellertid till mer än 10,000 personer. Äfven om en del af dessa utflyttat till Amerika och en del afidit, så torde det dock icke få anses öfverdrifvet att antaga, att den svenskfödda befolkningen i Norge under årtiondet proportionsvis till hela folk mängden vuxit med en fjärdedel. Under sådana förhållanden skulle antalet svenska utgöra vid slutet af år 1885:

Af hela den vuxna befolkningen	2·8 procent.
Af den vuxna befolkningen af <i>mankön</i>	3·5 >
Af männen i åldern 18—40 år	4·5 >

Tager man nu medeltalet af resultaten för åren 1875 och 1885, så finner man (med afrundning i hvarje fall nedåt), att under årtiondet den svenskfödda befolkningen kan anses ha utgjort 2·5 procent af hela den vuxna befolkningen, 3·1 procent af den vuxna befolkningen af *mankön* och 4 procent af männen i åldern 18—40 år.

Med afseende å detta resultat är att märka, att, enligt utsago af en norsk fackman, den svenska befolkningen i Norge otvifvelaktigt uppgår till ett betydligt större

¹⁾ Inräknas jämväl antalet svenska sjömän på norska fartyg i utlandet, stiger antalet, enligt i Statistisk Tidskrift meddelad uppgift, till 28,465 personer.

antal än som uppgifves. Efter en längre tids vistelse i Norge kunna svenskarna vanligen blott med svårighet skiljas från de infödda, och där vederbörande icke själfva ha intresse af att dokumentera sig såsom svenskfödda, räknas de alltså lätt nog såsom normmän. Talen här ofvan för svenskarnas anpart äro alltså blott att betrakta såsom minima. Förgätas bör icke heller den omständigheten, att den svenska befolkningen i Norge till större delen utgöres af daglönare och andra arbetare, en samhällsklass, som ju till följd af sina ekonomiska villkor och sin lägre bildningsgrad mera än andra är utsatt för frestelser, som leda till den gröfre eller *yttre* konflikten med samfundsordningen.

Med fäst afseende å nu anförda förhållanden torde utan öfverdrift kunna sägas, att man för årtiondet i fråga är berättigad, på grund af den svenska befolkningens faktiska numerär och dess fördelning till kön, ålder och samhällsställning, att förut-sätta, att *de svenskfödda förbrytarna i Norge skola utgöra 3 å 4 procent af landets samtliga förbrytare*, utan att däraf rättvisligen kan dragas den slutsatsen, att svenskarna i Norge i moraliskt hänseende skulle stå tillbaka för den infödda befolkningen. Huru förhållandena i verkligheten gestaltat sig, är det vi nu härnäst skola visa.

Under årtiondet 1876—85 voro i Norge 36,096 personer åtalade för brott. Af dessa voro 947 svenskar.¹⁾ Svenskarna utgjorde således 2.6 procent af samtliga.

I stället för väntade 3 å 4 procent svenskar bland brottslingarna, finna vi således blott något mer än 2½ procent. Vid första påseende tyckes alltså resultatet för den svenska befolkningen vara utomordentligt gynnsamt.

Så fördelaktigt som här synes är visserligen ställningen i själfva verket icke. Vi skola strax belysa denna sak närmare. Men så mycket är visst, att redan det nu anförda är tillräckligt att låta ana, att de norska beskyllningarna mot våra landsmän i högst väsentlig mån skola visa sig vara orättfärdiga.

Tager man i betraktande hvar och en af de tjugutvå olika kategorier af brott, hvilka i den norska kriminalstatistiken särskiljas, blifver resultatet för hela årtiondet följande:

Förbrytelse.	Hela antalet.	Där-af svenskar.	Förbrytelse.	Hela antalet.	Där-af svenskar.
Mot offentlig myndighet	1,423	45	Stöld	20,146	527
I ämbete eller tjänst	142	—	Rån	35	4
Mened	37	—	Bedrägeri m. m.	2,930	60
Osannfärdiga uppgifter in-för rätta	167	2	Förfalskning	895	15
Mord	31	2	Förfalskning af allmänna handlingar ²⁾	75	1
Dråp	140	4	Mordbrand i samband med mord	45	3
Barnamord	351	7	Annan brandanläggning	187	5
Misshandel	2,888	115	Skadegörelse	544	6
Våldtäkt	66	4	Djurplågeri	305	1
Blodskam	211	—	Andra förbrytelser	1,415	60
Konkubinät	1,849	62			
Annan lösaktighet	2,175	22			
Årekränkning	39	2			
			Summa: 36,096	947	

Med begagnande af ofvanstående tal kan för hvarje särskild förbrytelse uträknas den procent bland brottslingarna, som utgöres af svenskfödda. För lättare öfversikt skull ha vi utfört följande sammandrag, i hvilket de förbrytelser äro sammanförda, som äro af ungefärligen samma art, eller som erbjuda en närmare öfverensstämmelse

¹⁾ Vi hafva icke lyckats finna någon uttrycklig förklaring öfver hvad den norska kriminalstatistiken menar med personer af »svensk nationalitet»; att därmed afses hela antalet af i Sverige födda, synes oss dock nu otvifvelaktigt. Skulle bland personer af »svensk nationalitet» ingå jämväl sådana, som äro födda i Norge af svenska föräldrar, så blir resultatet för våra landsmän ännu långt fördelaktigare än här ofvan.

²⁾ Inräknadt falskmyntning.

med hvarandra från synpunkten af deras frekvens bland svenskarna. I ordning efter denna sistnämnda frekvens äro dessa grupper följande:

a) För mord, rån, våldtäkt samt mordbrand i samband med mord voro under tidrymden i fråga 177 personer åtalade; af dessa voro 13 svenskar, hvidan svenskarna utgjorde af samtliga 7·8 procent;

b) För misshandel voro åtalade 2,888 personer; här af voro 115 svenskar, eller 4·0 procent;

c) För förbrytelser mot offentlig myndighet voro åtalade 1,423, hvar af 45 svenskar, eller 3·2 procent;

d) För dråp åtalades 140 personer; däraf voro 4 svenskar, eller 2·9 procent;

e) För förbrytelser af i denna sammanställning ej specificerade slag voro sammanlagdt 2,445 personer anklagade; af dessa voro 69 svenskar, eller 2·8 procent;

f) För brandanläggning utan samband med mord voro anklagade 187, af dem 5 svenskar, eller 2·7 procent;

g) För stöld åklagades 20,146 personer; svenskarna utgjorde 527, eller 2·6 proc.;

h) För förbrytelser mot sedligheten, oafsedt våldtäkt, åtalades 4,235 personer, af dem 84 svenskar, motsvarande 2·0 procent;

i) För barnmord m. m. anklagades 351 personer, hvar af 7 svenskfödda, d. ä. 2·0 procent;

j) För mened, förfalskning af mynt eller allmänna handlingar, bedrägeri af alla slag, äfvensom osanfärdiga uppgifter inför rätta voro åtalade sammanlagdt 4,104 personer; af dessa voro 78 svenskar, eller 1·9 procent.

Sammanlagda antalet åtalade utgjorde alltså, såsom redan sagdt, 36,096, bland hvilka 947 svenskar, eller 2·6 procent.

Till jämförelse med dessa procenttal erinra vi om hvad här ofvan visats, att nämligen på grund af den svenskfödda befolkningens talrikhet man kunde vänta att 3 à 4 procent bland för brott anklagade personer i Norge skulle vara svenskar.

Resultatet af vår undersökning är alltså i största allmänhet taget,

å ena sidan att i fråga om *flertalet* brott frekvensen är minst lika hög, ja oftast högre bland norrmännen själfva än bland de inflyttade; å andra sidan

att det gifves vissa, företrädesvis gröfre förbrytelser, som bland svenskarna i Norge förekomma relativt oftare än bland den infödda befolkningen.

Sistnämnda förhållande skola vi strax egna en utförlig uppmärksamhet. Först ha vi dock rätt att framhålla den förstnämnda slutsatsen. Frånsett det i och för sig alltid försvinnande fåtalet af *grofva* brottslingar, utgöra svenskarna i Norge tydligen en i hög grad aktningvärd och laglydig befolkning. Den, som icke vill medgifva detta, måste på samma gång förneka dessa egenskaper hos norrmännen själfva. Ty obestriddligen framgår af ofvan anförda fakta, att

det stora flertalet af svenskarna i Norge utgör en befolkning, som i fråga om laglydnad och sedlighet fullt kan mäta sig med den norska och i många fall öfverträffar densamma.

Återstår alltså det jämförelsevis höga antalet af svenskar i Norge föröfvade *gröfre* förbrytelser. Med afseende härå erbjuda sig själfmant följande slutsatser. Är hos ett folk frekvensen af alla slags förbrytelser hög, så kunna jämväl de gröfsta missgärningarna betraktas såsom organiskt framvuxna ur befolkningens egna element. Finner man åter ett högt antal svåra odåd inom en i öfrigt ovanligt laglydig befolkning, så *måste* här af den slutsatsen dragas, att bland befolkningen i fråga finnes ett för densamma i öfrigt främmande, fördärfvadt element. Detta är nu just hvad som är händelsen med den svenska befolkningen i Norge. Det *gifves* verkligen inom denna en samling af ytterligt förvildade individer, för hvilka intet är heligt; detta är den *verklighet*, som ligger till grund för de norska klagomålen. Och det är långt ifrån att vi vilja söka undandölja denna verklighet, vi beklaga den lika lifligt som norrmännen

själfva. Men *rättvisa* måste vi fordra äfven här. Och den norska pressen har på denna punkt gjort sig skyldig till en trefaldig orättvisa.

Först genom den öfverdrift, med hvilken det sorgliga förhållandet framhållits: man har ej tvekat att uttala sig såsom skulle *flertalet* af de gröfsta brottslingarna i Norge utgöras af svenskar, då likvisst rätta förhållandet är, såsom vi nu visat, att svenskarna endast utgöra 7 à 8 *bland hundra*.

Därnäst ock därigenom att, för det lilla fåtalets skull af förvildade, smädelserna riktats mot den svenska befolkningen i Norge i dess helhet, hvars öfverväldigande stora flertal dock, såsom vi också visat, i här omhandlade hänseende icke behöfver frukta för någon jämförelse med norrmännen.

Och slutligen — och därmed komma vi till den verkliga *förklaringen* af hela den öfverklagade företeelsen — slutligen, säga vi, ligger en orättvisa däruti, att man behandlat denna sak såsom vore den något för den svenska befolkningen i Norge egendomligt, då likväl sanningen är, att detta drag af en hög frekvens af vissa förbrytelser återfinnes öfverallt, där en inflyttning äger rum från ett främmande land; och att det ej blott är så, utan till och med näppeligen kan vara annorlunda. Ty äfven om det stora flertalet af invandrarne utgöres af ärligt och sträfsamt folk, måste dock alltid bland dem inmänga sig en skara öfvergifna sällar, hvilkas hela diktan och traktan är att finna en ny omgifning, där deras föregående lif är okänt, personer alltså, hvilkas benägenhet att uppsöka det främmande landet står i ett direkt förhållande till omfånget af den brottslighet de önska dölja. Detta är, såsom sagdt, en erfarenhet, som man ej gjort endast i Norge, utan i *alla* länder. Icke minst gäller detta vårt eget land, som också mången gång fått mottaga inflyttningar af icke önskvärdt slag, utan att detta förmått oss att häraf draga obefogade slutsatser.»

En uppmaning till den norska pressen att upptaga denna vår artikel till bemötande efterkoms — så vidt oss är bekant — icke. Däremot får erkännas, att angreppen efterhand tystnade, och våga vi hoppas, att desamma ej mer skola upprepas. I det föregående hafva lämnats flere vittnesbörd om, att de inflyttade svenskarna i Norge varit för sitt nya hemland ett värdefullt tillskott till dess befolkning.

Danmark.

Utvandringen till Danmark från vårt land har under vissa tider varit ganska betydlig. För sextioårsperioden 1851/1910 äro 82,843 dylika emigranter uppgifna, hvaremot svara, för fyrtioårsperioden 1871/1910, sammanlagdt 43,543 immigranter. Ännu mera än i fråga om Norge gäller här, att till det redovisade antalet *emigranter* är att lägga ett mycket betydligt antal tillfälligt utflyttade, hvilka efter en arbetssäsong i Danmark återvänt till det svenska fäderneslandet, där de icke upphört att räknas såsom hemmahörande.

För hvarje årtionde för sig äro de *uppgifna* (eller beräknade) siffrorna för emigration och immigration följande:

Åren	Utvandrare.	Invandrare.	Nettout- vandring.
1851/60	1,268	.	.
» 1861/70	11,253	.	.
» 1871/80	18,911	10,262	8,649
» 1881/90	23,493	12,442	11,051
» 1891/00	16,008	11,256	4,752
» 1901/10	11,910	9,583	2,327

Under de senare åren har alltså denna utflyttning gått i hög grad tillbaka. — För hvarje år för sig sedan år 1865 äro talen följande:

År.	Utvandring till Danmark.	Invandring från Danmark.	Netto- utv.	År.	Utvandring till Danmark.	Invandring från Danmark.	Netto- utv.
1866	924	.	.	1889	1,864	1,203	661
1867	1,408	.	.	1890	1,545	1,167	378
1868	2,505	.	.	1891	1,622	940	682
1869	2,300	.	.	1892	1,671	1,012	659
1870	1,512	.	.	1893	1,275	970	305
1871	1,383	.	.	1894	1,516	1,159	357
1872	1,329	.	.	1895	1,568	1,255	313
1873	1,329	.	.	1896	1,769	1,189	580
1874	1,610	.	.	1897	1,538	1,036	502
1875	2,835	.	.	1898	1,774	1,175	599
1876	2,421	834	2,001	1899	1,588	1,282	306
1877	1,701	1,177	1,244	1900	1,687	1,238	449
1878	1,626	1,230	471	1901	1,514	1,190	324
1879	2,020	1,015	611	1902	1,374	1,073	301
1880	2,657	944	1,076	1903	1,389	1,025	364
1881	2,601	957	1,700	1904	1,278	1,137	141
1882	2,403	952	1,649	1905	1,101	1,097	4
1883	2,743	1,227	1,516	1906	1,155	984	171
1884	2,831	1,148	1,683	1907	1,140	881	259
1885	2,980	1,286	1,694	1908	1,109	815	294
1886	2,579	1,486	1,093	1909	929	667	262
1887	2,177	1,600	577	1910	921	714	207
1888	2,000	1,283	717				
1888	2,173	1,090	1,083				

Tab. 6. *Utvandringen till Danmark och invandringen därifrån, länsvis.*¹

Län.	Utvandring till Danmark.				Invandring från Danmark.			
	1851/90.	1891/00.	1901/10.	Summa.	1871/90. ²	1891/00.	1901/10.	Summa.
Stockholms stad	1,718	453	678	2,849	888	455	720	2,063
Stockholms län	106	45	70	221	39	24	80	143
Uppsala	52	14	6	72	22	3	5	30
Södermanlands	51	24	40	115	42	20	23	85
Östergötlands	386	118	105	609	160	71	60	291
Jönköpings	570	432	238	1,240	204	280	168	652
Kronobergs	4,274	2,138	1,531	7,943	1,285	1,106	987	3,378
Kalmar	1,161	516	320	1,997	293	349	276	918
Gottlands	61	22	14	97	29	4	17	50
Blekinge	2,469	2,476	1,998	7,943	957	1,357	1,318	3,632
Kristianstads	9,910	2,516	1,257	13,683	3,512	1,696	1,048	6,256
Malmöhus	24,793	5,827	4,336	34,956	12,665	4,605	3,612	20,882
Hallands	4,344	502	334	5,180	1,034	424	351	1,809
Göteb. o. Bohus	2,595	588	558	3,741	1,111	638	600	2,349
Älfsborgs	573	107	116	796	117	93	92	302
Skaraborgs	329	71	46	446	87	21	30	138
Värmlands	130	58	51	239	58	42	33	133
Örebro	97	27	50	174	37	14	49	100
Västmanlands	72	19	26	117	65	5	15	85
Kopparbergs	34	5	19	58	33	4	11	48
Gäflleborgs	91	32	43	166	45	11	34	90
Västernorrlands	41	10	46	97	11	12	21	44
Jämtlands	5	1	2	8	6	6	16	28
Västerbottens	45	7	5	57	2	5	8	15
Norrbottens	18	—	21	39	2	11	9	22
Summa	54,925	16,008	11,910	82,843	22,704	11,256	9,583	43,543

Huru folkbytet med Danmark fördelat sig på de olika *länen*, framgår af Tab. 6. Såsom naturligt är, faller den ojämförligt största delen på Skåne, Halland och Blekinge, men äfven Kronobergs län och till och med Göteborgs och Bohus län lämna betydande bidrag (i sista fallet väl egentligen Göteborgs stad). På dessa sex län falla 89 procent af utvandringen till Danmark och 88 procent af invandringen därifrån.

Fördelningen efter *kön och familjeställning* utvisas af Tab. 7, sid. 76. Man finner en mycket betydlig öfvervikt för kvinnkönet bland emigranterna, en öfvervikt som begynte under 1870-talet och sedan relativt taget oupphörligt stegrats.

Antalet *svenskar i Danmark* framgår vid de därstädes hållna folkräkningarna. År 1870 uppgick detta antal till 15,388 i Sverige födda personer. År 1880 hade det stigit till 24,148, år 1890 till 33,802, och år 1901 till 35,555. Af sistnämnda antal kommo 15,308 på Köpenhamn (år 1906, enligt den särskilda folkräkningen för Köpenhamn, 17,185).

Anmärkas må, att som de danska folkräkningarna hållas på vintern, kunna i ofvanstående siffror icke ingå de många svenskar, som för *tillfälligt* arbete vistas i Danmark och där söka arbete endast för sommar- eller höstmånaderna.

¹ Utvandringen från hvarje län under hvarje år af tidrymden 1851/1907 framgår af Bilaga V, Tab. 43. — ² Med uppskattning för åren 1871/74.

På de särskilda *amten* fördelade sig de svenskfödda personerna vid 1901 års folkräkning på följande sätt:

Köpenhamns stad	15,308	Vejle	689
Köpenhamns amtsrådskrets	3,865	Århus	1,245
Roskilde amtsrådskrets	558	Randers	845
Fredriksborg amt	2,162	Ålborg	684
Holbäk	661	Hjörning	361
Sorø	794	Thisted	99
Prästø	889	Viborg	335
Bornholms	2,594	Ringkøbing	200
Maribo	2,348	Ribe	241
Svendborg	670		
Odense	1,007		
		Summa	35,555

Af hela antalet kommo alltså endast 4,699 på Jutland (amten Vejle—Ribe), men 30,856 på öarna. Påfallande är den stora mängden svenskfödda personer på Bornholm, eller 2,594, utgörande ej mindre än 5.04 procent af Bornholms hela folkmängd (40,889).

Särskildt i *Köpenhamn* har antalet svenskfödda personer utgjort:

År 1870	4,293	År 1895	13,213
> 1880	8,847	> 1901	15,308
> 1885	11,170	> 1906	17,185
> 1890	12,872		

I hela Danmark funnos vid 1870 års folkräkning 8,477 svenskar af mankön och 6,911 af kvinnkön. År 1901 hade proportionen förändrat sig därhän, att nu funnos 13,282 mankön men 22,273 kvinnkön. För Köpenhamn voro 1901 års siffror resp. 5,381 mankön och 9,927 kvinnkön, och 1906 års resp. 5,781 och 11,404.

Fördelningen efter *yrke* af den svenskfödda befolkningen i *Köpenhamn* framgår af Tab. 8, sid. 76. Denna fördelning synes under mellantiden mellan 1885 och 1901 ha undergått rätt betydande förändringar.

Inom den stora svenskfödda befolkningen i Danmark har alltin till senaste tider sammanhållningen varit så godt som ingen. Förhållandet torde väl fortfarande vara detsamma inom den danska landsorten, men i Köpenhamn söker man numera både sörja för bistånd åt behöfvande landsmän och för svenskhetens bevarande.

År 1901 började i Köpenhamn den därstädes ännu tjänstgörande svenske pastorn sin verksamhet, och år 1902 bildades Svenska Kyrkoföreningen i Köpenhamn. Genom enskilda insamlingar i Sverige och Danmark samt ett svenskt statsanslag har hopbragts tillräckligt belopp för byggandet af en *svensk kyrka*, hvilken invigdes år 1911. Tomten är upplåten af danska regeringen, mot en ringa afgift. — Af öfriga svenska föreningar i Köpenhamn märkas Svenska Föreläsningsföreningen, Svenska Kvinnors arbetsförening (för beklädande af fattiga barn), Svenska föreningen af 1867, Svenska Kvinnoföreningen af 1878 (sjukkassa), Svenska Nationalföreningen, Svenska Understödsföreningen m. fl.

Såsom förut anmärkts, har också till Danmark en tidtals rätt betydlig *periodisk* utvandring af *svenskt arbetsfolk* ägt rum, beroende på bristande arbetstillfällen i hembygden, men ock på en nedärfd oro i blodet och en lust hos de unga att pröfva det okända, äfven om

Tab. 7. *Fördelningen efter kön och familjeställning.*

Åren	Hela antalet.	Kön.		Giftna		Barn (0/15 år).	Vuxna, ej giftna	
		Man-kön.	Kvinn-kön.	män.	kvinnor.		män.	kvinnor.
<i>Emigranter till Danmark:</i>								
1861/70	11,253	6,113	5,140	418	431	879	5,244	4,281
1871/80	18,911	9,191	9,720	916	987	2,228	7,138	7,642
1881/90	23,493	9,592	13,901	1,092	1,214	2,790	7,102	11,295
1891/00	16,008	5,746	10,262	788	982	2,027	3,948	8,263
1901/10	11,910	4,757	7,153	874	1,031	1,856	2,939	5,210
S:a 1861/1910	81,575	35,399	46,176	4,088	4,645	9,780	26,371	36,691
<i>Immigranter från Danmark:</i>								
1875/80	6,157	3,434	2,723	514	563	1,031	2,421	1,628
1881/90	12,442	6,090	6,352	984	1,147	2,283	3,954	4,074
1891/00	11,256	4,998	6,258	830	1,034	2,359	2,950	4,083
1901/10	9,583	4,554	5,029	836	1,155	1,993	2,752	2,847
S:a 1875/1910	39,438	19,076	20,362	3,164	3,899	7,666	12,077	12,632

Tab. 8. *Den svenskfödda befolkningen i Köpenhamn, fördelad efter yrke.*

Y r k e n.	År 1885.			År 1901.		
	Försörjare.		För-sörjda.	Försörjare.		För-sörjda.
	m.	kv.		m.	kv.	
Immateriell verksamhet	69	47	177	98	123	170
Jordbruk, fiske o. d.	47	2	32	136	14	42
Handverk och industri	2,763	1,156	2,122	3,481	1,720	3,319
Handel och samfärdsel	313	146	470	681	718	1,140
Daglönare o. d.	669	303	637	372	744	443
Tjänstefolk	101	1,683	15	15	1,132	3
Kapitalister och pensionärer	27	76	55	56	223	96
Understödsdagare och fångar	37	78	—	142	184	6
Ej angifvet yrke	25	92	28	31	106	113
Summa	4,051	3,583	3,536	5,012	4,964	5,332

det, såsom här ej sällan visat sig vara fallet, varit förbundet med icke obetydliga vådor.

Denna utvandring har skett framför allt från Småland, Blekinge, norra Skåne och Halland och alldeles särskildt från de karga skogssocknarna på gränsen mellan dessa provinser. Där har befolkningen sedan gammalt tvungits att lefva under ytterst torftiga villkor. Inga biförtjänster ha stått att erhålla; gårdarna ha merendels ej varit större än att de kunnat skötas af ägarna med tillhjälp af hustru och barn; ingen industri har funnits; föga skogs-

Tab. 9. Svenskar, som blifvit försedda med »Opholdsbøger» af Köpenhamns poliskammare.

Å r e n	Handverkare.		Tjänstfolk.		Andra arbetare.		Summa.
	Män.	Kvinnor.	Män.	Kvinnor.	Män.	Kvinnor.	
1875	1,541	129	98	801	403	367	3,339
1876/80	2,285	41	184	1,854	583	442	5,389
1881/85	2,549	—	124	2,163	504	566	5,906
1886/90	1,669	—	99	1,834	444	398	4,444
1891/95 ¹⁾	1,508	—	88	1,519	800	375	4,290
1896/00	2,053	18	99	1,595	823	350	4,938
1901/05	984	7	165	1,271	678	234	3,339
1906	205	1	23	235	111	36	611
1907	247	—	15	188	84	34	568

drift, åtminstone tidigare. Så återstod då för allt fler af den snabbt tillväxande folkmängden intet annat än att söka användning för sina lediga armar på annat håll. Och så vände man sig till Danmark, där det för ett par mansåldrar sedan inträffade hastiga uppsvinget i jordbruksdriften skapat ett större behof af arbetskraft än landet själf kunde fylla. Dit ställde nu år efter år skaror af arbetsfolk kosan, män och kvinnor, äfven af den egentliga allmogeklassen, de flesta unga och oerfarna, många kanske endast 15 eller 16 år. Och det svenska arbetsfolket blef sålunda mer och mer en nödvändighet på de danska gårdarna, sockerfabrikerna och tegelbruken, ett eftersökt exploiteringsobjekt. En stor del återvände fram på hösten med en sparad penning, men många blefvo kvar, och ej så få dukade under i elände i det främmande landet.

Såsom här ofvan anmärkts, finnes icke någon tillförlitlig statistik öfver detta slags utvandring, i det att endast ett relativt ringa antal torde ha uttagit utflyttningsattest: de flesta ha nöjt sig med ett af pastor utfärdadt s. k. arbetsbetyg. Detta har nämligen räckt för att i Danmark erhålla arbete, hvartill enligt lagen den 15 maj 1875 erfordras innehafvandet af en af polismyndigheterna utfärdad »opholdsbog». De som en gång varit i Danmark ha icke ens brytt sig om att begära arbetsbetyg utan rest endast på den opholdsbog de förut erhållit. Det är sålunda icke möjligt att, vare sig på grund af den svenska utvandringsstatistikens siffror eller på grund af de i »Statistiske Meddelelser om Staden Kjöbenhavn» anförda uppgifterna öfver antalet svenskar, som hvarje år af poliskammaren i den danska hufvudstaden blifvit försedda med opholdsböger, erhålla någon verklig föreställning om antalet svenska säsong-

¹ Fr. o. m. 1891 Köpenhamn och Fredriksberg.

arbetare i Danmark vid olika tidpunkter, så mycket mer som en hel mängd arbetssökande först efter ankomsten till bestämmelseorten på landet pläгат uttaga opholdsbog och några uppgifter om utom Köpenhamn utfärdade sådana icke finnas publicerade. Tab. 9 å föregående sida meddelar emellertid antalet af Köpenhamns poliskammare utfärdade dylika böcker under tiden från år 1875 till och med 1907.

Tabellen i fråga visar en bestämd nedgång sedan midten af 1880-talet, hvilket är alldeles i enlighet med hvad man på annan väg har sig bekant. Men minskningen har dock med säkerhet varit proportionsvis betydligt starkare än som framgår häraf. Det är det enstämmiga vittnesbördet af alla, som ägnat denna sak någon uppmärksamhet, att dess regelbundna utflyttningen af svenskt arbetsfolk till Danmark numer, i jämförelse med förr, förekommer i endast ringa utsträckning. Af folkräkningsuppgifterna visar sig en nedgång i antalet åtminstone af svenskarna på landsbygden, hvilken grupp ju är den i detta sammanhang viktigaste.

Ännu i dag finnes emellertid ett icke så obetydligt antal svenska såväl fasta arbetare som säsongarbetare i Danmark, och en skildring af deras ställning, såvidt tillgängliga källor det medgifva, har således mer än ett blott historiskt intresse.

Det arbete, som stått de sålunda utvandrare till buds i Danmark, har varit för männen framför allt tegelbruksarbete, vidare jordbruksarbete — mest vid de större gårdarna, — byggnads- och grundläggningsarbete. Kvinnorna ha mestadels tagit plats som betplockerskor och ladugårdspigor samt tjänstflickor i Köpenhamn eller i landsorten.

De omdömen, som beträffande hela denna utvandring fällt af svenska myndigheter och andra, som uttalat sig härom, ha varit rätt enstämmigt ogynnsamma. Det kan naturligtvis icke förnekas, att genom densamma på sin tid en utväg bereddes till arbetsförtjänst för den lediga befolkningen i de fattiga skogssocknarna. Men det torde å andra sidan få anses visst, att det svenska arbetsfolket i Danmark mången gång fått röna en behandling, som gifvit anledning till berättigadt klander, och att de, såväl män som kvinnor, ej sällan tvungits att lefva under förhållanden af i fysiskt och moraliskt afseende nedbrytande beskaffenhet. Den erhållna förtjänsten, om ock förr något större än den som erbjudits i Sverige, har under vintern merendels förslösats i sysslolöshet och sålunda ingalunda bidragit att grundlägga ett verkligt välstånd, utan endast framkallat med förhållandena i hemorten oförenliga behof. Det jäktande lifvet fram och åter har sålunda som oftast endast efterlämnat en i förtid utsliten kropp, där icke vederbörande — som i en stor mängd fall skött — helt och hållet dukat under för nöd och elände och af danska myndigheter hemskickats.

Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes i de södra länen femårsberättelser öfverflöda af uttalanden af detta slag. Allra mest klagas öfver de talrika hemsändningarna af personer, hvilka af en eller annan orsak förlorat sin försörjningsförmåga och hvilka sedan betungat fattigvården i sina resp. hemkommuner.

Särskildt ofta var detta fallet med unga, ogifta kvinnor, hvilka genom hafvandeskap eller efter att hafva födt barn blifvit oförmögna att genom arbete bereda sig sin utkomst. Till Blekinge län återsändes sålunda under de tre åren 1881—83 tillsammans 66 kvinnor med sina i utlandet födda barn samt 58 andra personer (däraf några få från Tyskland). Till Kristianstads län återsändes från Danmark under åren 1886—90 i allt 254 personer, däraf 60 ogifta kvinnor med barn eller af sina män öfvergifna kvinnor med barn; under åren 1891—95 161 personer, under följande femårsperioder resp. 22 och 48. Till Malmöhus län återsändes under åren 1881—85 974 personer, under åren 1886—90 1,334 personer, alla från Danmark. Under samma två femårsperioder utbetaltes af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmö jämlikt Kungl. kungörelsen den 9 juni 1871 resp. 8,969.25 och 9,774.69 kr. åt hemvändande, nödlidande svenska undersåtar, hvaraf det öfvervägande flertalet anländt från Danmark.

Intet under att myndigheterna med bekymmer betraktade hela denna utvandring. Oviljan riktade sig särskildt mot de agenter, hvilka förmedlade anställandet af tjänstehjon i Danmark och hvilka själfva eller genom sina ombud reste omkring i bygderna och genom allehanda förespeglingar och löften lockade till antagande af tjänst därstädes, löften, hvilka, som erfarenheten visade, allt för ofta lämnades ouppfyllda. Då nu samtidigt upprepade klagomål förnummos öfver en liknande värfning af tjänstehjon till Tyskland, så utfärdade Kungl. Maj:ten den 28 november 1884, på hemställan af Kommerskollegium och efter hörande af länsstyrelserna i de södra länen, en förordning »angående kommissionärer för anskaffande åt tjänstehjon och andra af anställning inom eller utom riket», hvarigenom afsågs att vinna någon kontroll öfver ifrågakvarande kommissionärsverksamhet och att bereda utvandrarerna något skydd mot bedrägerier och utpressningar. Den utredning, som föregick utfärdandet af sagda förordning, hade bland annat ådagalagt, att ensamt i Göteborg funnos fem kontor, som förmedlade anställning af tjänstehjon i Danmark; ett af dessa, »Egendoms-Agentur-Bolaget Skandinavien», hade under år 1882 i Danmark anställt 500—600 tjänare, mest kvinnor. Om det närmare förfarandet vid denna verksamhet meddelar en rapport från detektiva afdelningen af Göteborgs Polis den 30 nov. 1882 en del upplysningar. Genom dels annonser, dels värfning af utsända agenter bragtes de tjänstsökande att anmäla sig å kommissionskontoret. Stod kommissionären i förbindelse med en dansk »fästeman», lät han sökanden underteckna en städjesedel, vanligen af följande innehåll:

»Undertecknad förpliktar sig härmed att resa till Danmark och antaga den plats som mejeri- och utgångspiga, som vid ankomsten till . . . blifver mig anvisad genom Hr Fästemand . . ., och förpliktar jag mig att utföra med denna plats förenadt arbete från den 1 nov. 188 . . . till den 1 nov. 188 . . . emot att jag erhåller fri kost, logis och resa samt en lön af . . . kronor, däraf $\frac{1}{4}$ för vinterhalfåret och $\frac{3}{4}$ för sommarhalfåret, erkännes.»

Som synes, kunde en dylik städjesedel icke medföra synnerligt stor säkerhet för tjänstehjonet. Stundom innehöll den dock också en förpliktelse af fästemannen, hvari de utlofvade förmånerna garanterades, till hvad verkan må lämnas därhän.

Befordrades åter tjänstsökanden direkt till sin blifvande husbonde, lämnades endast ett kort med adress å den person i Danmark sökanden hade att vända sig till samt uppgift å lön och arbete. Af tjänstsökanden erhöi kommissionären här ingen ersättning, utan åtnjöt han arvode antingen af fästemannen i Danmark eller af husbonden. Vinsten var vanligen tio kr. för hvarje utsänd person, någon gång fem. Befordringen rörde hufvudsakligen anställandet af

kvinnliga tjänare, framför allt till mjölkpige- och utgångspigeplatser, hvarmed afsågs sådana, där det ålåg pigan att dagligen mjölka omkring 20 kor, renhålla därvid använda kärl samt på de öfverblifna lediga tiderna förrätta arbete ute på marken. Den utfästa lönen för kvinnliga tjänare var vanligen 80 kronor pr år jämte fri bostad, kost och resa till bestämmelseorten.

De danska fästekontoren begagnade sig emellertid också i stor utsträckning af egna utliggerare i bygderna. Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län yttrar i skrivelse till Kommerskollegium den 25 sept. 1882, att i de flesta fall aftalen i fråga inleddes och uppgjordes af utländska värfvare, hvilka emellanåt voro biträdda af personer, bosatta i de orter, hvarifrån tjänstfolket utskeppades, och framhåller, liksom Befallningshafvandena i andra län, att de unga, lättrogna människorna mycket ofta förespeglades förmåner, hvaraf de endast delvis kommo i åtnjutande.

Den omnämnda Kungl. förordningen af 1884 afsåg nu att skapa mera betryggande former för ingående af dylika arbetsaftal; den stadgade, att endast svensk undersåte ägde utföra verksamhet som tjänstehjonskommissionär; att därtill fordrades tillstånd af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande samt ställande af säkerhet å 1,000 till 5,000 kr.; att ordentliga kontrakt skulle uppgöras, utflyttningsbetyg för tjänstehjonen anskaffas m. m.

Det må vara tillåtet att draga effektiviteten af denna författning i tvifvelsmål. Dess bestämmelser måtte ha ansetts alltför besvärliga, och den egentliga följden synes hufvudsakligen ha varit, att ett direkt hänvändande till de danska fästekontoren alltmer blef regel. I hvarje fall förstummades icke klagomålen. Omsider togs emellertid på privat väg ett initiativ för att söka hämma en trafik, hvars fördärlighet blifvit mer och mer uppenbar.

Närmast i anledning af en skrivelse från Dansk Kvindesamfund i Köpenhamn väcktes *Fredrika-Bremerförbundets* i Stockholm uppmärksamhet på vådorna särskildt för de svenska flickorna af utvandringen till Danmark, och år 1889 tillsatte förbundet en kommitté för att närmare undersöka denna sak och därefter vidtaga de mått och steg, hvilka för ändamålet kunde anses erforderliga. På hösten samma år besökte en af kommitténs ledamöter, fröken *G. Adelborg*, de trakter af riket, från hvilka allmogeflickor i största antal utvandrade till Danmark, äfvensom Köpenhamn, i afsikt att lära känna denna utvandrings orsaker och följder. Resultatet af sina undersökningar framlade fröken Adelborg i en uppsats i tidskriften *Dagny* för år 1890 (sid. 2—11, 40—50), hvarur några utdrag här må anföras.

Förf. uppehåller sig först rätt utförligt vid städjandet eller »fästandet», enär, som hon med rätta framhåller, det sätt, hvarpå detta tillgick, vore af stor betydelse. Hon påvisar, hurusom 1884 års förordning visserligen gjort slut på de kringresande danska agenternas ofog i Sverige, men att å andra sidan den däri anvisade vägen nästan alls icke användes. Vid ifrågavarande tidpunkt fanns ingen agent för utvandring till Danmark, hvilken utöfvade verksamhet enligt denna förordning. Ett vanligt sätt var däremot, att förvaltarna å de egendomar i Danmark, hvilka till större delen använde svenska flickor såsom ladugårdspigor eller betplockerskor, vidtalade antingen på hösten muntligen eller på våren skriftligen någon af de flickor, som å egendomen gjort sig kända såsom hyggliga och dugliga arbeterskor, att för följande sommar fästa ett visst antal flickor. Denna s. k. fästepiga träffade då öfverenskommelse med flickor från den socken, där hon bodde, att arbeta å uppgifven egendom och gjorde så resan till Köpenhamn tillsammans med dem. Där mottogos de af förvaltaren och fördes direkt ut till den gård, där de skulle arbeta. Andra förvaltare plögade på hösten vidtala de arbeterskor, de voro nöjda med, att nästa vår återkomma och sände dem då reskassar.

Inga kontrakt uppgjordes på förhand; det hela var blott en enskild öfverenskom-melse.

Detta sätt att fästa ägde, anser förf., åtskilliga fördelar, trots sin olag-lighet. Svenskorna undveko att få att göra med för dem okända personer och att lockas eller tvingas att antaga platser utan att veta eller förstå något om ställen eller förhållanden. Många från samma socken kommo också på detta sätt till samma egendom och kunde så vara hvarandra till stöd och hjälp. Det hade ock visat sig, att de halfårstjänster, till hvilka fästningen skedde på detta sätt, varit jämförelsevis mindre fördärbringande.

De flickor däremot, som anlitat de danska kommissionskontoren, vare sig de låtit fånga sig af dessas utsända kvinnliga ombud eller de själva rest öfver till Köpenhamn och där anmält sig, hade varit de, som lättast råkat i olycka. Förf. beskriver lifligt mottagandet af ett dylikt parti svenskor i Köpenhamn. Vid ankomsten möttes de af agenterna och deras utskickade, som med lock och pock sökte få flickorna med sig. Man förmligen slogs om dem, och ej sällan hände, att flickor, som redan varit fästade till bestämd plats, dock å öppen gata blefvo bortfästade ånyo. Där kommo också de som sökte locka in dem på källare och kaféer. Och ve den som följde!

Enligt »Tyendeloven» af 1854 fordrades för fästande inom Köpenhamn särskild auktorisation af myndigheterna, medan däremot fästande till andra orter stod envar fritt. På denna grund voro de agenter som fästade till platser utom Köpenhamn i regeln icke auktoriserade och därmed befriade från all kontroll. Rörande karaktären af dessa icke auktoriserade fästekontor anför förf. ett uttalande af »Köbenhavns Amts Landboförening» 1886, där det bl. a. heter: »Under de dagar, då tjänstfolkets flyttning sker, likna förhållandena inom och utanför detta slags fästekontor närmast en slafmarknad, och mycket af det som försiggår på ett sådant ställe kan knappast betecknas annat än som män-niskohandel. Värst handla emellertid fästemännen utan tvifvel mot de främ-mande, i synnerhet de många svenska tjänstehjonon, af hvilka en stor del lockas hit af fästemännen, och hvilka, när de väl kommit hit öfver, få hålla till godo med den plats och de villkor, som det behagar fästemannen att bjuda dem.»

Att de som vände sig till fästekontoren fingo annan plats än den som blifvit dem lofvad, hörde till ordningen för dagen. Vanligt var, att de fingo mindre lön än som blifvit utlofvad, i det den »fria resan» och det »fria logiet» sedan afdrogs på lönen. Det saknades ej heller exempel på att flickor kvar-hölls af agenterna i omoraliskt syfte.

Fröken Adelborg besökte ej själf de orter, där de svenska flickorna ar-betade, men hon inhämtade upplysningar härom af en mängd med förhållandena därstädes förtrogna personer.

Lönen var onekligen större än den som kunde erhållas i hemlandet: i regel 100 kr. för sex månader för såväl ladugårdspigor som betplockerskor. (Villkoren hade alltså förbättrats ej obetydligt sedan början af 1880-talet, då 80 kr. var det normala). Det var ej heller utan exempel, att tjänstflickor återvände hem med rätt vackra besparingar, särskildt om de kunnat förtjäna något på extra betingsarbete, hvilket vid betplockningen ofta var fallet. Arbetstiden var för en ladugårdspiga i allmänhet från kl. $\frac{1}{2}$ 6 f. m. till kl. 1 à 2 e. m. samt från kl. $\frac{1}{2}$ 5 till kl. 7 e. m., dock något varierande; för betplockerskor från kl. $\frac{1}{2}$ 6 f. m. till kl. 7 e. m. under förra delen af sommaren och från kl. 6 f. m. till kl. 6 e. m. under senare delen, måltidsrasterna inberäknade.

Ladugårdspigornas arbete var i regel mycket tungt. Det beräknades van-ligen, att en flicka skulle hinna mjölka 18--20 kor på de två timmar, som voro anslagna till mjölkningen. Ej sällan fingo de ligga med värkande armar om

nätterna och genom kalla omslag döfva smärtan. Äfven betplockerskornas arbete var mycket mödosamt, svårt i brännande solsken, än värre i regn. På många gårdar förekommo ej eldstäder i dräng- och pigkamrarna, och då fanns ej tillfälle att hastigt torka kläderna, då de blifvit genomvåta. »Man lägger sig på dem, så torka de fortast.» Från ren hälsosynpunkt menar förf., att det vore ett fördärf att, som ofta skedde, flickor redan i konfirmationsåren utvandrade; hon hörde berättas om många flickor, som genom det ansträngande arbetet vid unga år hemkommit med bruten hälsa eller sinnesförvirrade.

Beträffande bostäderna voro dessa i en mängd fall ytterst underhålliga. Värst var dock bristen på ordentlig tillsyn. Kvinnorna hade väl i regel sina rum skilda från karlarnas, men de gjorde besök i hvarandras rum såväl om dagen som om natten. Vanorna voro sådana vid många af gårdarna, att »kommer kararne inte in genom dörrarna, så kryper di in genom fönstren eller pigorna ut.» Förhållandena började dock blifva bättre hvad sedlighet och ordning angick. Behandlingssättet hade ock undergått förbättring. Det skulle, menar förf., ej nu som förr kunna ske, att förvaltarna gifvo stryk och därmed oskäligt pådrefvo arbetet; flickorna gingo då till en annan egendom.

Man betänke emellertid den vanskliga ställningen för dessa stackars flickor, hvilka ensamma och oerfarna, lösryckta från hemmet och befriade från alla band, kastades in i ett lif och en omgifning, där löshet och lättsinne i högsta grad florerade. Ett halft års vistelse i Danmark, säger förf., plögade i allmänhet icke skada; flickorna voro då ännu försagda och höllo sig för sig själfva; men upprepades resorna år efter år, uteblefvo sällan de sorgliga följderna. Flickorna angrepos småningom af »pyntesygen», kastade sig alltmer obekymradt in i nöjeshvirveln och knöto bekantskaper bland karlarna, som sedan bragte dem på fall. Fingo de barn, kvarstannade de ofta i Danmark, utackorderade barnet och fortsatte att tjäna. Vida flera af de svenska kvinnorna i Danmark hade sålunda barn, än man hemma hade reda på. Finge de två barn, kunde emellertid penningarna icke räcka till, och så återvände de hem eller återsändes af den danska polisen, hvilken, så fort någon svenska begärde hjälp, genast återsände henne till hemlandet.

Sämst hade det dock utan tvifvel gått de flickor, som stannat i Köpenhamn, vare sig de tagit plats i familj, på fabriker eller som värdshusflickor. Det var ofta dåliga kvinnor, som arbetade där, kvinnor, som i Sydsveriges städer kommit på fall och som därför dolde sig i Danmark, eller som på den danska landsbygden ställt det så för sig, att de icke ville eller icke kunde återvända till hemmet.

Det sedliga förfall, som sålunda åtföljde utvandringen, måste gifvetvis anses som den mörkaste sidan däraf. I hvarje socken i Sverige, som förf. besökt, berättades om kvinnor, som blifvit hemskickade med 1, 2 eller 3 barn. Ibland kunde flickornas föräldrar åtaga sig barnen, och då återvände modern vanligen till Danmark; hemsände någon gång litet penningar; mången gång lät hon ej höra af sig, förrän hon kom med ett barn till. När då föräldrarna ej kunde åtaga sig ännu en mun att mätta, fick fattigvården taga hand om barnen. Det vore ej ovanligt, att en kvinna hemkom med barn, inhyste sig någonstädes och så rymde från alltsammans. År efter år kunde hon upprepa samma åtgärd; hon hade kvar sin plats i Danmark, nytt arbetsbetyg behöfdes sålunda ej, och intet hindrade henne att fortsätta sitt lastfulla och fördärfbringande lefnadssätt.

Men äfven om flickorna icke direkt »råkade i olycka» i Danmark, hemkommo de dock med vanor och anspråk, som gjorde dem för framtiden olämpliga för lifvet i hembygden. Man hyste där ej längre förtroende för dem,

sedan de börjat utvandra. Och vintern förnöttes i sysslolöshet, hvarigenom möjliga besparingar snart förtärdes.

Af denna undersökning framgick med all önskvärd tydlighet, att det kvinnliga tjänstfolkets utvandring till Danmark var ett ondt, som borde motarbetas. Den af Fredrika-Bremerförbundet tillsatta kommittén igångsatte också genast ett energiskt arbete för att söka stäffa densamma eller leda den i bättre spår. Adresskort spriddes, hvori varnades för de dåliga fästekontoren och hänvisades till det af Dansk Kvindesamfund upprättade auktoriserade kontoret. Vidare utdelades ett stort antal småskrifter, hvori utvandringens följder belystes. Dessa blefvo, enligt hvad som upplysts, mottagna och lästa med begärlighet och torde ha gjort sitt till för att afkyla hågen för detta slags utvandring. Från dansk sida visade man sig äfven i någon mån behjerta saken, i det att år 1891 en lag antogs, som väsentligt skärpte bestämmelserna angående fästekontor och hvarigenom för framtiden sådana svåra missförhållanden omöjliggjordes, som dittills opåtaladt fått råda.

År 1893 lät Fredrika-Bremerförbundet insamla uppgifter från församlingarna i södra Sverige och från Danmark för att erfara i hvad mån dess verksamhet burit frukt och huruvida, såsom af åtskilliga tecken framgick, en förändring till det bättre verkliga inträdt. Resultatet af denna enquete sammanfattades af fröken Adelborg i en uppsats i »Dagny» för 1893, sid. 117—126. Det framgick af de erhållna upplysningarna såsom visst, att en ganska stark minskning i utflytningen redan då gjort sig gällande. Såsom orsaker härtill framhölls dels den dåliga och ofta hjärtlösa behandling de svenska tjänstflickorna fått röna i Danmark, i synnerhet då de blifvit förförda eller af någon orsak blifvit sjuka eller annars oförmögna till arbete; dels det myckna obehag och de trakasserier från polis och kommunalmyndigheter, som förorsakats genom de sjukliga och fallna tjänstflickornas återförpassande och öfverförande till fäderneslandet; dels dessa flickors bekymmer och svårigheter att sedan här hemma få någon utkomst eller vinna sin bärgning, ty sällan hade de fått något bidrag från fadern till det eller de barn de medfört från utlandet; dels slutligen de varningar och upplysningar, som så väl genom prästerskapet och fattigföreståndarna som ock genom Fredrika-Bremerförbundet meddelats och spridts bland folket.

Hvad som emellertid framför allt bidragit att minska utvandringen har varit den allt rikligare tillgången på arbetsförtjänst på närmare håll genom sockerindustriens kraftiga utveckling i Skåne. Den därstädes under betkampanjen använda arbetsstyrkan uppskattades 1893 till omkring 4,000, hvaraf den största kontingenten kommit från Småland. Vandrarna till Skåne hafva ock sedan fortsatts och alltmer ersatt de danska. Själfva arbetsförhållandena äro gifvetvis där ungefär desamma som i Danmark. Men förhållandena i öfrigt gestalta sig likväl ofantligt mycket gynnsammare. »Det måste», säger förf., »vara ett starkt skydd för de oerfarna landsflickorna att vistas bland människor, som tala deras eget språk, som lyda under samma lagar som de själfva, att arbeta bland ortens egen befolkning och vara jämställd med densamma samt att hafva söndagen fri från arbete, hvilket i allmänhet icke är förhållandet i Danmark.

Det anseende, de främmande arbeterskorna åtnjuta i Skåne, synes också i allmänhet vara godt; man skrifer, att de äro sparsamma, dugliga till arbete och i allmänhet anständiga. Emellertid synes det, som om verkningarna af utvandringen till Danmark visade sig äfven här. Man skrifer nämligen, att de smålandsflickor, som arbeta å hvitbetsåkrarna, voro hyggligare förr än nu, och att man anser, att anledningen därtill är, att många bland dem under ett

eller annat år förut varit i Danmark, hvarifrån de återkommit mer eller mindre 'förvildade'.»

Beträffande ställningen bland de *manliga säsongarbetarna* i Danmark föreligga för äldre tid inga direkta undersökningar, och den torde väl knappast ha påkallat uppmärksamhet och deltagande i samma grad som ställningen bland kvinnorna. Att de förhållanden, hvarunder de lefde, dock understundom kunde vara usla nog, framgår af underrättelser, som då och då framkommit i tidningarna. En ur dansk källa stammande skildring i Aftonbladet den 8 jan. 1891 ger sålunda en föreställning om huru de gestaltade sig, när de voro som sämst, på ett större tegelbruk. Bostäderna därstädes för såväl manliga som kvinnliga arbetare, alla svenska, beskrivas som något fullkomligt hårresande af bofällighet och snusk. Maten skulle arbetarna hålla sig själfva och till detta enligt kontraktet bekomma 4 kr. i veckan i kostpenningar. Dessa fingo de emellertid icke, utan i stället fyra papperslappar, på hvilka stod skrifvet »en krona» och fabrikantens namn. För dessa kunde de köpa matvaror hos marketentaren, hvilken som skiljemynt begagnade några bleckmärken. Det var således omöjligt för arbetarna att handla hos någon annan än honom, och följden var naturligtvis dåliga och dyra varor. Genom sina kontrakt voro de bundna till den 1 november, men afreste de före den tiden, fingo de ej ett öre af hvad de hade till godo. »Aldrig», säger meddelaren, »hafva vi sett ett arbetsställe, där ordet slafveri med större berättigande kan användas.» Skildringen, hvilken väckte en viss uppmärksamhet, föranledde dåvarande legationssekreteraren vid svenska beskickningen i Köpenhamn till ett besök på platsen, hvarvid han fann de meddelade uppgifterna i det hela bekräftade.

På nytt väcktes uppmärksamheten på dessa förhållanden genom meddelandet om ett rått öfvervåld, för hvilket några svenska arbetare blifvit utsatta i april 1907. Saken kommenterades rätt lifligt i pressen, och från *Stockholms-Tidningen* utsändes en korrespondent för att göra sig underkunnig om arbetareförhållandena i allmänhet på danska landsbygden.

Korrespondenten gjorde en tur genom Själland, Fyen och Jutland och sökte så godt det i hast lät sig göra få en öfverblick öfver förhållandena. Sina iakttagelser framlade han i en serie artiklar i sin tidning i maj 1907.

Han konstaterar först, att de *svenska* arbetarnas ställning väl knappast kunde anses mera ogynnsam än de inföddas, utom så till vida, att det nog i allmänhet vore de sämsta arbetsgifvarna, som hade främmande folk i sin tjänst. Bostadsförhållandena skildras sålunda på en typisk bondgård: »karlkammaren» utgjordes af en låg håla, knappa två meter i kvadrat, skild från stallet endast genom en bristfällig dörr, smutsig, med grårappade stenväggar och jordgolf. En smutsig säng med dito inrede, en eländig stol, ett bord och en diminutiv järnkamin i hörnet. Ljuset kom från en glugg under taket.

Dräng- och pigkamrarna på de större gårdarna voro ungefär lika utstyrda, fastän naturligtvis med inredning för fler: grofrappade väggar, cementgolf, några smutsiga bäddar. Drängkammare funnos, där ända till 16 à 20 personer voro inhysta. Sångarna voro där anordnade i våningar rundt väggarna med stegar, som ledde upp till de öfre sångarna.

Lönen varierade åtskilligt i olika delar af landet, på gårdarna, vid tegelbruken och vid betodlingarna. På Fyen var det normala 1 kr. 40 öre à 1 kr. 50 öre om dagen. En koskötare, som äfven mjölkade, hade i allmänhet 300 kr. om sommaren och 150 kr. om vintern; en vanlig jordbruksarbetare 200 à 230 kr. från 1 maj till 1 november. Mejeripigorna på herrgårdarna fingo merendels 220 kr. pr år och hade större frihet än i Sverige. Andra pigor omkring 140 kr. På tegelbruken, där unga svenska pojkar i stort antal

användes, betalades ganska bra, 3 kr. 50 öre till 5 kr. om dagen. Vid betodlingarna voro lönerna ungefär desamma; där förekom äfven ackordsarbete mot omkring 3 kr. om dagen. Arbetet där var emellertid utslitande, i det man tjänstgjorde hvarannan vecka om dagen och hvarannan om natten.

Maten var alltför ofta af tarfligaste slag: rågbröd med margarin, centrifugmjölk, hästkött, pölsa af mången gång tvifvelaktig beskaffenhet; till middagen merendels ärter och fläsk, klippfisk eller gröt och mjölk; på somliga ställen hufvudsakligast välling och gröt. Vid tegelbruken köpte arbetarna i regel själfva sin mat vid marketenterierna.

I regel voro förhållandena bättre hos bönderna än på de stora utarrenderade herrgårdarna; men på åtskilliga herrgårdar, som förvaltades af ägaren själf, befitade man sig om att göra det så bra som möjligt för alla underlydande.

Tuberkulos, skabb och andra infektionssjukdomar voro ej ovanliga i de trakter, där förhållandena voro som sämst. Ensamt från gårdarna i Århus amt lära under ett år ha anmälts ej mindre än 470 fall af skabb. Och ännu i dag vore nog prygel och annat öfvervåld här och och där ej alldeles bortlagdt.

Det billiga brännvinet vore naturligtvis ett stort fördärf. Blott 35 öre litern. Man kan då tänka sig följderna.

Hvad som uppgifvits, att svenska gossar i konfirmationsåldern importerats i större antal, utsatts för sexuella förförelser och inom kort varit alldeles förstörda, säges tyvärr nog vara sant. — Och om förhållandena i sockerbetsdistrikten säger sig korrespondenten hört många samstämmande uppgifter, talande om hur de unga importerade flickorna nästan i regeln »gifte sig på polskt manér», och inom kort hade både ett och flere barn, hvarpå de skickades hem eller lämnades åt sitt öde.

Ungefär samtidigt som dessa skildringar publicerades, togs också från svenskt *officiellt* håll ett steg för att undersöka, under hvilka villkor det svenska arbetsfolket i Danmark lefde. I en skrifvelse från Utrikesdepartementet den 3 maj 1907 anmodades den *svenska beskickningen* i Köpenhamn att »med anledning af de allt emellan framkommande klagomålen öfver den behandling svenska säsongarbetare, särskildt jordbruksarbetare, få röna i Danmark» anställa en utredning rörande det antal, till hvilket svenska säsongarbetare kunde antagas årligen i medeltal inkomma till Danmark, äfvensom beträffande dylika arbetares bostads- och aflöningsförhållanden samt det behandlingsätt, som i öfrigt kom dem till del. Resultatet af de undersökningar, som på grund häraf skedde, meddelades Utrikesdepartementet i en skrifvelse från beskickningen den 1 mars 1908; och skall innehållet i densamma här i korthet anges.

Beskickningen anmärker till en början, att en tillförlitlig statistik öfver det antal svenska säsongarbetare, som årligen i medeltal inkommo till Danmark, icke kunnat åstadkommas; men enligt samstämmande uppgifter från olika håll hade antalet sådana af alla slag i hög grad minskats under de senaste åren. Beträffande dessa arbetares ställning och arbetsvillkor hade upplysningar inhämtats förnämligast från i Danmark bosatta svenskar, som på närmare håll undersökt och väl kände till dessa förhållanden. Till säsongarbetare hade beskickningen hänfört äfven *grundläggningsarbetare*, ehuru denna klass af arbetare strängt taget icke kunde räknas till säsongarbetare, då de numera lätt kunde erhålla anställning under större delen af året, eller under den korta tid på våren, då grundläggningsarbeten ej bedrefvos, i allmänhet försörjde sig med tillfälligt arbete och sålunda ej mera reste hem till Sverige för vintern. På grund af stegrad arbetsförtjänst i Sverige var dock de svenska grund-

läggningsarbetarnas antal i Danmark nu jämförelsevis ringa. Härtill hade också bidragit, att vid de grundläggningsarbeten, som företogs för danska statens räkning, endast sådana arbetare numera användes, som kunde styrka sig hafva varit bosatta i landet i minst tre år, medan åter vid anläggningen af Köpenhamns frihamn nästan uteslutande svenska arbetare användes. I behandlingsättet gjordes ingen skillnad mellan svenskar och danskar, och de förra föredrog i regel, då de ansågos starkare och pålitligare, så länge de höllo sig nyktra.

En af de främsta orsakerna till att arbetarna i allmänhet — och grundläggningsarbetarna i synnerhet — så lätt förföllo och miste sina väl aflönade platser, vore superiet. Det billiga priset på öl och brännvin och lättheten att erhålla dessa varor torde, yttrar beskickningen, vara den väsentligaste orsaken till att svenska arbetare så ofta gå under i Danmark.

Äfven med afseende på *tegelbruksarbetarna*, hvilka utgjorde den ojämförligt största klassen af säsongarbetare, hade minskningen i antal på senare år varit mycket afsevärd. Det hade ofta nog visat sig mycket svårt att erhålla svenska arbetare, då arbetslönerna vore lika höga i Sverige som i Danmark. Det redogöres närmare för förhållandena å ett större tegelbruk i närheten af Köpenhamn, som kunde anses typiskt. De svenska arbetarna vid detta tegelbruk voro dels sådana, som arbetade sommar och vinter, och dels egentliga säsongarbetare, som kommo i mars, april eller maj och reste i oktober, november eller december. Af de senare bodde vanligen ett hundratal i en tegelbruket tillhörig arbetarekasern, de öfriga i staden. I kasernen, fastän i en annan flygel, bodde ett ungefär lika stort antal danska arbetare. De betalade, enligt uppgift, 3 kronor i månaden för rum i nämnda kasern, som var indelad i tvårumslägenheter. Det ena rummet var sofrum med sju sängar, det andra matrum med spis för matlagning och bord samt »skafferi» under bordet. Arbetarna besörjde själfva städning och matlagning, då de ej åto å marketenteriet, hvilket visst sällan var fallet; de beräknade, att deras underhåll gick till en krona om dagen. Under sommaren förtjänade en vanlig arbetare i genomsnitt 21—24 kr., många ända upp till 30 kr. i veckan. Unga pojkar på 16—17 år kunde förtjäna ända till 18 kr. i veckan.

Vanligen återkommo dessa arbetare år efter år; de flesta kommo från sydvästra och sydöstra Småland. Det var ofta söner till jordbrukare. Stundom kunde man finna fäder, som tillsammans med sina äldre söner arbetade här under sommaren, under det hustrun med de mindre barnen skötte jorden i Småland. Där fauns exempel på handverkare, t. ex. skomakare, som tillbragte sommaren vid danska tegelbruk och skötte sitt handverk i Småland om vintern. I allmänhet arbetade de svenska tegelbruksarbetarna strängt och voro ansedda för att vara brukets bästa arbetare. Arbetsledarna behandlade dem enligt uppgift väl, och beskickningens sagesman, en präst, hvilken i sju år besökt detta tegelbruk, ansåg, att ett godt förhållande rådde mellan förmän och arbetare. Någon skillnad i behandlingsättet af svenska och danska arbetare hade icke försports.

Beträffande de *egentliga jordbruksarbetarna* kunde beskickningen endast upplysa, att de icke mera voro så eftersökta, då de på grund af de högre lönerna i Sverige fordrade för stor betalning. I stället användes numer galizier och polacker samt äfven till en del finnar. Föreningen för anskaffande af arbetskraft åt jordbruket hade äfven uppgifvit, att den sysselsatte sig endast med import af galizier och polacker.

Hvad slutligen de *kvinnliga arbetarna* anginge, betplockerskorna och mjölkpigorna, så hade beskickningen angående dem inhämtat upplysningar hos en dam, fröken Margareta Johnsson, hvilken alltsedan 1886 verkat som »bibel-

»kvinna» bland just denna klass af svenskar och alltså vore väl förtrogen med deras lif. Hon meddelade, att deras antal på senare år gått mer och mer tillbaka, och anförde till bestyrkande häraf, att hon år 1894 besökte omkring 800 betflickor och c:a 200 mjölkflickor på Låland och Falster samt omkring 60 betflickor på Möen; år 1907 besökte hon på Låland 67 gårdar med 86 betflickor och 100 mjölkflickor; på Falster 17 gårdar med 45 betflickor och 46 mjölkflickor, på Fyen 9 gårdar med 5 betflickor och 13 mjölkflickor, på Själland 4 gårdar med 32 betflickor och 6 mjölkflickor. En högst afsevärd minskning alltså, år 1894 1,060 st., år 1907 333 st., ehuru siffrorna för 1907 omfattade ett större område. Det svenska betfolkets behandling var enligt hennes uppgift nu mycket bättre än för tjugu år sedan. Orsakerna härtill voro flera: dels hade tillgång på arbetsfolk på grund af industriens framsteg och storstädernas tillväxt blifvit betydligt mindre, och såsom en följd däraf betalades numera mycket högre löner, dels hade från de större arbetsgifvarnas håll gjorts mycket för att förbättra arbetarnas villkor. Med afseende på kosten rådde numera den praxis, att arbetarna erhöllo kostpengar och tillagade sin mat själfva i stället för att såsom förut erhålla kosten från gården. Arbetarna ansågo den nya anordningen med kostpengar vara mycket att föredraga. På herrgårdarna användes numera endast undantagsvis svenska betplockerskor, men däremot fortfarande mjölkflickor och tjänstpigor. På bondgårdarna däremot förekommo ännu svenska arbeterskor såsom betflickor. En hel del frestelser till osedlighet och dryckenskap förekommo visserligen, men de »afslöjanden» härom, som understundom förekommit i pressen, måste dock åtminstone delvis betecknas som öfverdrifna. En mycket stor mängd svenska flickor hade under årens lopp gift sig i Danmark, och vid herrgårdarna och i närheten af sockerfabrikerna funnes ett afsevärdt antal husmödrar af svensk härkomst. De svenska arbetarna behandlades i intet fall sämre än de danska.

Resultatet af undersökningen sammanfattas sålunda:

Importen af svenska säsongarbetare hade på de sista åren i betydlig grad minskats, och de flesta säsongarbetare, som nu kommo till Danmark, voro sådana, som regelbundet återkommo dit till sitt bestämda arbete. Importen af billig arbetskraft från Sverige, som onekligen florerat i hög grad för några år sedan, vore i utdöende och hade efterträds af import af galiziska och polska arbetare. De svenska arbetarna behandlades, så vidt det kunnat utrönas, fullt ut lika bra som de danska.

Fröken *Margareta Johnsson*, hvilken, som nämnts, i lång tid, ursprungligen på initiativ af dåvarande kronprinsessan Louise, utöfvat en omfattande social verksamhet bland det svenska arbetsfolket i Danmark och därunder uträttat ofantligt mycket godt, har senare meddelat några ytterligare upplysningar i detta ämne, hvilka återfinnas i N:r 5 af »Svenska Utlandstidningen» för år 1909. Hon hade under sommaren 1908 besökt 80 gårdar på Sydsjälland, Låland och Falster och där träffat 282 svenska flickor och 68 män, mest ungt, ogift folk. De flesta hade fast anställning. Tillströmningen af svenskar hade under säsongen, 20 maj— 20 november, detta år varit jämförelsevis ringa. Detta hade möjligen sin grund i att sockerfabrikernas dittillsvarande svenska kommissionär, löjtnant Ekenstam i Ryd, nu var död, och att man ej beslutat sig för att anställa en ny kommissionär.

Det upplystes för öfrigt i största allmänhet, att de svenska invandrade arbeterskorna och arbetarna började som betarbetare och sedan fortsatte som mjölk- och tjänstflickor, som ryktare och gårdskarlar.

I år hade de fått 180 kr. för halfår samt dessutom 3 kr. 50 öre i veckan samt något mjölk och potatis. Om de ville ha fri kost, fingo de blott 170 kr. per halfår.

På några ställen sökte de ackordsarbete, och sådant vore alltid regeln på Falster, mera sällan på Själland. Mycket flitiga ackordsarbetare förtjänade godt, de stego upp tidigt om morgnarna och voro ofta färdiga med sitt ackordsarbete vid middagstiden. Och så togo de om eftermiddagarna platser som mjölkerskor eller sökte annat välbetaldt arbete på de stora gårdarna. Det vore på det hela taget mycket arbetsamt folk. Det berättades om en, att han under flere år sparat ihop så mycket, att han kunde resa hem till Sverige och där köpa sig en liten landtegendom med både hästar och kor. En del svenska flickor reste till Danmark som mjölkerskor och fingo då 250 kr. pr år samt kost och logi. Männen fingo från 150 till 250 kr. pr sommarhalfår, utom kost och logi.

Logierna voro mångenstädes dåliga. Men icke desto mindre var förhållandet utmärkt mellan arbetsgifvare och arbetare, hvilket visade sig af att samma svenska arbetare år efter år vände åter till samma plats. Och arbetsgifvarna plägade afsluta hvarje års kampanj med en höst- och skördefest för det svenska arbetsfolket, innan de reste hem igen. Många af de svenska flickorna stannade också kvar, i det de gifte sig med danska män och därigenom rätt snart uppgingo i det danska bondeståndet.

Finland och Ryssland.

I vår utvandringsstatistik är för de äldre åren Finland sammanfördt med Ryssland. För *bägge dessa länder tillsammans* utgjorde den kända utvandringen till dem från Sverige samt invandringen till Sverige från dem:

	Utvandrare.	Invandrare.	Netto- utvandring.
Åren 1851/1860	282	.	.
» 1861/1870	2,069	.	.
» 1871/1880	4,073	3,648	425
» 1881/1890	3,902	4,237	<i>inv.</i> 335
» 1891/1900	3,788	5,020	<i>inv.</i> 1,232
» 1901/1910	3,734	9,225	<i>inv.</i> 5,491

Fördelningen efter kön och civilstånd för åren 1861/1910 framgår af tabellen å nästa sida.

Finland. För Finland ensamt gifvas siffror först från och med år 1881. Sammanförda för årtionden gifva de följande resultat:

	Utvandrare.	Invandrare.	Netto- utvandring.
Åren 1881/1890	3,269	3,370	<i>inv.</i> 101
» 1891/1900	3,329	4,336	<i>inv.</i> 1,007
» 1901/1910	3,190	6,672	<i>inv.</i> 3,482

För samtliga de trettio åren äro alltså uppgifna 9,788 emigranter från Sverige till Finland, och 14,378 immigranter från Finland till Sverige, hvadan vi här haft ett inflyttningsöfverskott af 4,590 personer. För hvarje år för sig äro siffrorna följande:

År	Ut- vandrare.	In- vandrare.	År	Ut- vandrare.	In- vandrare.
1881	313	365	1896	404	589
1882	339	351	1897	402	368
1883	355	406	1898	395	425
1884	238	413	1899	295	557
1885	215	420	1900	279	653
1886	273	368	1901	330	609
1887	306	266	1902	260	588
1888	379	242	1803	238	775
1889	428	281	1904	284	905
1890	423	258	1905	365	642
1891	464	341	1906	292	787
1892	349	276	1907	345	660
1893	228	325	1908	360	514
1894	270	337	1909	356	550
1895	243	465	1910	360	642

Tab. 10. *Fördelningen efter kön och familjeställning af folkbytet med Finland och Ryssland.*

Åren	Hela antalet.	Kön.		Giftna		Barn (0/15 år).	Vuxna, ej giftna	
		Man-kön.	Kvinn-kön.	män.	kvinnor.		män.	kvinnor.
<i>Emigranter.</i>								
1861/70	2,069	1,088	981	161	167	320	768	653
1871/80	4,073	2,199	1,874	399	478	789	1,383	1,024
1881/90	3,902	1,869	2,033	364	544	823	1,089	1,082
1891/00	3,788	1,654	2,134	436	677	896	779	1,000
1901/10	3,734	1,545	2,189	385	688	955	693	1,013
S:a 1861/1910	17,566	8,355	9,211	1,745	2,554	3,783	4,712	4,772
<i>Immigranter.</i>								
1875/80	2,189	1,101	1,088	260	306	515	579	529
1881/90	4,237	1,912	2,325	460	633	994	962	1,188
1891/00	5,020	2,160	2,860	571	930	1,377	879	1,263
1901/10	9,225	4,338	4,887	954	1,508	2,059	2,359	2,345
S:a 1875/1910	20,671	9,511	11,160	2,245	3,377	4,945	4,779	5,325

Invandringen af finnar riktar sig hufvudsakligen på Stockholms stad samt Västernorrlands län (sågverksdistrikten) och Norrbottens län (gränssocknarna). Utvandringen från Sverige till Finland är också talrikast från samma svenska trakter, hvilket låter förmoda, att en betydlig del utgöres af återvändande finnar.

Fördelningen på kön af folkbytet med Finland utfaller på följande sätt:

Åren	Utvandrare.		Invandrare.	
	Mankön.	Kvinnkön.	Mankön.	Kvinnkön.
1881/90	1,526	1,743	1,399	1,971
1891/00	1,416	1,913	1,787	2,549
1901/10	1,270	1,920	2,876	3,796

Under samtliga trettio åren hafva alltså till Sverige invandrat 6,062 finnar af mankön och 8,316 af kvinnkön, samt från Sverige till Finland utvandrat 4,212 personer af mankön och 5,576 af kvinnkön. Såväl bland emigranter som bland immigranter är således kvinnornas antal öfvervägande.

För årtiondet 1901/1910 känner man ytterligare, att af samtliga 6,672 immigranter från Finland voro 612 giftna män, 1,102 giftna kvinnor, 1,453 barn, 1,547 vuxna ogiftna män och 1,958 vuxna ogiftna kvinnor. Af de 3,190 emigranterna till Finland voro 313 giftna män, 597 giftna kvinnor, 815 barn, 561 vuxna ogiftna män och 904 vuxna ogiftna kvinnor. Öfverskottet af giftna kvinnor gentemot giftna män är iögonenfallande.

Af svenskar i Finland uppgafs vid 1900 års folkräkning i sist-nämnda land ett antal af 5,505, hvaraf 2,453 mankön och 3,052 kvinnkön. Med »svenskar» menas här: i Sverige födda personer. Af dessa bodde 1,979 i Nylands län, 1,288 i Vasa län, 872 i Uleåborgs,

798 i Åbo och Björneborgs, 297 i Tavastehus, 204 i Viborgs, 34 i S:t Michels och 33 i Kuopio län.

Vid den särskilda folkräkningen den 5 dec. 1900 i Finlands fyra största städer, — hvilken folkräkning i motsats till den allmänna omfattade äfven *tillfälligt* närvarande personer, — funnos i Hälsingfors 1,524, i Åbo 643, i Tammerfors 203 och i Viborg 134 i Sverige födda personer; af dessa 2,504 personer voro sammanlagdt 1,662 svenska undersåtar, bland dem 160, som voro endast tillfälligt närvarande. Af hela antalet *svenska undersåtar* inom de fyra städerna räknades 690 såsom tillhörande yrkesgruppen industri och handverk, 381 till gruppen handel, 218 till gruppen allmän tjänst och fria yrken, 73 till gruppen tjänstfolk, 53 till gruppen jordbruk och fiske och 71 till samfärdseln, hvarjämte 30 upptogos såsom lefvande af sin förmögenhet; för öfriga 146 uppgåfvo diverse andra yrken. I alla dessa siffror äro familjemedlemmar inräknade under hufvudmannens yrke. Hela antalet familjemedlemmar var 762, medan yrkesutöfvarne voro resp. 578 män och 322 kvinnor. De kvinnliga yrkesutöfvarnas antal är påfallande högt, i första rummet i Hälsingfors (226 kvinnliga mot 352 manliga).

Svenskarnas ställning i Finland är i flere hänseenden olika mot i andra länder; den kan i viss mån jämföras med engelsmännens i Förenta Staterna. Behovvet af sammanhållning har därför länge här varit mindre trängande; efterhand hafva dock äfven i Finland svenska föreningar för olika ändamål uppstått.

Bland dessa märkas: *Svenska gillet i Finland*, stiftadt i april 1906, sedan i nov. 1905 det från 1887 bestående Svensk-norska gillet upphört; föreningens ändamål är sällskapligt umgänge samt att lämna bistånd åt nödställda landsmän. Vidare: *Understödsfonden Oskar II:s minne*, bildad år 1907 och afsedd för det ändamål som namnet angifver; i styrelsen, där svenska generalkonsuln är själfskrifven ordförande, eger hvarje i Finland befintlig förening för svenska undersåtar invälja en medlem. Bägge dessa föreningar ha sitt säte i Helsingfors. Äfven i Åbo finnes en svensk förening.

Ryssland. Antalet emigranter till Ryssland är i vår utvandringsstatistik för de äldre åren sammanfördt med utvandrarne till Finland, se sid. 89 här ofvan. För de tre senaste årtiondena äro talen ensamt för utvandringen till Ryssland och invandringen därifrån följande:

	Utvandrare.	Invandrare.	Netto- utvandring.
Åren 1881/90	633	867	<i>inv.</i> 234
» 1891/00	459	684	<i>inv.</i> 225
» 1901/10	544	2,553	<i>inv.</i> 2,009

Från Ryssland mottaga vi alltså något flere invandrare än vi dit aflämna utvandrare. Den stora inflyttningen under de senaste åren sammanhänger med allmänt kända omständigheter inom Rysslands historia.

För hvarje år af tidrymden 1881/1910 ha utvandringen till Ryssland och invandringen därifrån uppgått till följande belopp:

År	Ut- vandrare.	In- vandrare.	År	Ut- vandrare.	In- vandrare.
1881	85	98	1896	70	55
1882	67	127	1897	40	71
1883	87	100	1898	60	70
1884	52	100	1899	65	102
1885	54	70	1900	20	89
1886	76	76	1901	50	143
1887	44	122	1902	40	90
1888	53	54	1903	69	144
1889	78	57	1904	31	259
1890	37	63	1905	29	328
1891	53	72	1906	43	529
1892	28	85	1907	43	342
1893	26	52	1908	51	254
1894	43	39	1909	84	251
1895	54	49	1910	104	213

I dessa siffror torde dock saknas ett betydande antal ryska judar, hvilka hit ankommit men efter någon tid, utan att här blifva skrifna, vandrat vidare till Amerika. Därifrån lära sedermera ganska många hafva återvändt till Sverige, men ha då räknats såsom immigranter från Förenta Staterna.

Fördelningen efter kön af folkbytet med Ryssland utfaller sålunda:

Åren	Utvandrare.		Invandrare.	
	Mankön.	Kvinnkön.	Mankön.	Kvinnkön.
1881/1890	343	290	513	354
1891/1900	238	221	373	311
1901/1910	275	269	1,462	1,091

För årtiondet 1901/1910 känner man också fördelningen efter familjeställning, och voro af samtliga 544 emigranter dessa år 72 gifta män, 91 gifta kvinnor, 140 barn, 132 ogifta män och 109 ogifta kvinnor, samt af de 2,553 immigranterna 342 gifta män, 406 gifta kvinnor, 606 barn, 812 ogifta män och 387 ogifta kvinnor.

Enligt 1897 års folkräkning (således för snart halftannat årtionde sedan) funnos i Europeiska Ryssland (Finland oafsedt) 1,353 i Sverige födda personer men 1,949 personer som voro svenska undersåtar. Öfvertaligheten af dessa senare beror naturligtvis på svenskarnas i Ryssland födda barn. Det stora antalet af dessa antyder, att den svenska befolkningen väsentligen utgöres af *familjer*. Härför talar ock den omständigheten, att könen äro nästan liktalliga. Att unga, ogifta personer från Sverige söka sig arbete i Ryssland synes alltså vara tämligen sällsynt. — I Ryska Asien funnos samtidigt 244 personer, som voro födda i Sverige (146 mankön och 98 kvinnkön) och 292 som voro svenska undersåtar (162 mankön, 130 kvinnkön). Svenskarna i Ryska Asien voro till största delen att finna i Baku och trakten däromkring. I Europa funnos de flesta svenskarna i Petersburg, Moskva och Östersjöprovinserna, men enstaka svenskar anträffades äfven i de flesta öfriga guvernementen. — Den ryska folkräkningen upplyser ytterligare, att i Europeiska Ryssland funnos 13,507 och i Asiatiska Ryssland 692 personer, som hade svenska till

sitt modersmål. Flertalet af dessa utgöres naturligtvis af svenskar från Finland.

Svenskarna i *Petersburg* beräknas i våra dagar till något öfver 1,000 personer, hvaraf ungefär 300 anses tillhöra den bildade klassen, i hvilken affärsmän och ingenjörer äro talrikast. Den svenska *församlingen* i Petersburg, St: Katarina, räknar 470 svenska medlemmar, men många svenskar hafva anslutit sig till andra lutherska församlingar i staden eller tillhöra församlingar i Sverige. I *Kronstadt* finnes en svensk-finsk-estnisk kyrka, och i *Reval* en svensk kyrka.

Föreningslifvet har bland svenskarna i Ryssland under senare tid omhuldats med ökad intresse. Från den år 1877 grundade Skandinaviska välgörenhetsföreningen i *Petersburg* bildades år 1908 en *Svensk förening*. Svenska kolonien i *Riga* anses numera omfatta omkring 500 medlemmar. En Svensk klubb bildades därstädes år 1907, med ett efterhand mycket utvidgad program. — I *Moskva* finnes en Nordisk välgörenhetsförening.

Vi hafva här ofvan berört endast den svenska inflyttningen till Ryssland i våra dagar. Vid sidan häraf finnas, såsom bekant, *af gammalt* smärre *svenska samhällen* i Ryssland, i Estland samt på några öar utanför Estlands och Liflands kust; därtill »Gammal-Svenskby» vid Dnjepern. Uppmärksamheten har i Sverige under senare år fästats rätt mycket vid dessa våra landsmän, och åtskilligt göres för att hålla den svenska kulturen uppe. Det torde därför icke vara nödvändigt att här närmare ingå på denna fråga.

Tyskland.

Utvandringen till Tyskland och invandringen därifrån är i vår officiella statistik redovisad på följande sätt:

	Utvandrare.	Invandrare.	Nettout- vandring.
Åren 1851/1860	23	.	.
» 1861/1870	4,859	.	.
» 1871/1880	7,078	3,927	3,151
» 1881/1890	5,549	4,180	1,369
» 1891/1900	4,295	4,960	<i>inv.</i> 665
» 1901/1910	4,747	5,605	<i>inv.</i> 858

Anmärkas må, att ordet »Tyskland» hade en något annan betydelse före än efter 1866, samt att i vår utvandringsstatistik Nederländerna (och äfven Belgien) ända till 1880 sammanfördes med Tyskland; båda dessa brister torde emellertid vara nära nog betydelselösa.

Under hvarje år för sig, från och med 1866, ställer sig folkbytet med Tyskland på följande sätt, — så vidt det är oss bekant:

	Ut- vandrare.	In- vandrare.		Ut- vandrare.	In- vandrare.
År 1866	89	.	År 1889	484	383
» 1867	276	.	» 1890	492	493
» 1868	966	.	» 1891	441	364
» 1869	2,401	.	» 1892	466	442
» 1870	833	.	» 1893	374	419
» 1871	1,058	.	» 1894	367	505
» 1872	776	.	» 1895	492	412
» 1873	707	.	» 1896	424	502
» 1874	589	.	» 1897	397	503
» 1875	687	338	» 1898	426	631
» 1876	758	405	» 1899	439	681
» 1877	578	471	» 1900	469	501
» 1878	650	423	» 1901	463	586
» 1879	627	327	» 1902	421	484
» 1880	648	392	» 1903	478	552
» 1881	531	394	» 1904	485	513
» 1882	649	397	» 1905	517	489
» 1883	603	441	» 1906	413	609
» 1884	570	403	» 1907	511	602
» 1885	545	468	» 1908	484	635
» 1886	660	440	» 1909	482	515
» 1887	462	403	» 1910	493	620
» 1888	553	358			

Sin höjd nådde alltså utvandringen till Tyskland under niodåren på 1860-talet. Sedan dess har den nu länge varit ganska obetydlig och under senare tid regelbundet *understigit* invandringen från Tyskland. Då under dessa senare år Tyskland dock haft så stort behof af arbetskraft utifrån, visa dessa siffror att

Tab. 11. *Fördelningen efter kön och familjeställning.*

Åren.	Hela antalet.	Kön.		Gifva		Barn (0/15 år).	Vuxna, ej gifva	
		Man-kön.	Kvinn-kön.	män.	kvinnor.		män.	kvinnor.
<i>Emigranter till Tyskland:</i>								
1861/70	4,859	2,881	1,978	96	94	201	2,684	1,784
1871/80	7,078	4,049	3,029	217	240	520	3,579	2,522
1881/90	5,549	2,860	2,689	273	305	607	2,270	2,094
1891/00	4,295	2,262	2,033	376	410	682	1,539	1,288
1901/10	4,747	2,506	2,241	588	683	852	1,481	1,143
S:a 1861/1910	26,528	14,558	11,970	1,550	1,732	2,862	11,553	8,831
<i>Immigranter från Tyskland:</i>								
1875/80	2,356	1,443	913	183	234	325	1,107	507
1881/90	4,180	2,464	1,716	388	458	868	1,631	835
1891/00	4,960	2,861	2,099	581	670	1,032	1,748	929
1901/10	5,605	3,188	2,417	685	848	1,113	1,934	1,025
S:a 1875/1910	17,101	9,956	7,145	1,837	2,210	3,338	6,420	3,296

våra svenska arbetare numera nått den lefnadsstandard, att »sachsengängerei» i Tyskland ej längre för dem innebär något lockande. Den behöfliga extra arbetskraften får Tyskland numera från Polen och Galizien.

Fördelningen efter kön och familjeställning af folkbytet med Tyskland framgår af Tab. 11, här ofvan.

Angående antalet svenskar i Tyskland finnas uppgifter först från och med 1880, emedan därför svenskar och norrmän sammanfördes. Vid därefter följande folkräkningar, från hvilka uppgifter föreligga, hafva uppgifvits följande siffror:

År	I Sverige födda.	Svenska undersåtar.
År 1880	11,855	8,483
» 1885	11,309	10,943
» 1890	12,216	10,924
» 1895	8,937
» 1900	12,190	9,622
» 1905	8,932

Af de 12,190 såsom *svenskfödde* i Tyska riket uppgifne år 1900 funnos 4,083 i Schleswig-Holstein, 902 i Berlin, 699 i Hannover, 2,097 i öfriga delar af Preussen, 1,539 i Hamburg, 800 i Lübeck, 856 i Mecklenburg o. s. v. Af hela antalet voro 4,731 räknade i någon af storstäderna (med öfver hundra tusen inb.). — Till kön fördelade sig den svenskfödda befolkningen på 6,530 mankön och 5,660 kvinnkön.

Anmärkas må, att de tyska folkräkningarna omfatta äfven *tillfälligtvis* närvarande personer, hvilkas antal dock förminskas något däraf, att räkningarna hållas i början af december.

Fördelningen efter yrke framgår af Tab. 12, å nästa sida.

I äldre tider drogos svenskar till Tyskland dels till de stora köpstäderna, dels studerande till de gamla universiteten, Leipzig, Heidelberg, Halle, Wittenberg m. fl., dels konstnärer företrädesvis till Düsseldorf och München.

Tab. 12. *Svenskfödda personer i Tyskland, fördelade efter yrke.*

Y r k e.	År 1890.			År 1900.		
	M.	Kv.	Summa.	M.	Kv.	Summa.
A) <i>Yrkesutöfvare.</i>						
Jordbruk, skogsbruk, fiske	1,566	819	2,385	928	233	1,161
Industri och bergsbruk	2,119	272	2,391	2,369	374	2,743
Handel	422	93	515	570	144	714
Samfärdsel	831	42	873	1,055	64	1,119
Allmän tjänst o. fria yrken	145	76	221	273	166	439
Rentierer	192	170	362	272	208	480
Diverse lönearbetare	758	269	1,027	660	424	1,084
Tjänstfolk	42	636	678	8	349	357
Summa yrkesutöfvare	6,075	2,377	8,452	6,135	1,962	8,097
B) <i>Familjemedlemmar.</i>	327	3,437	3,764	395	3,698	4,093
Summa	6,402	5,814	12,216	6,530	5,660	12,190

Sedan ett sekel tillbaka hafva äfven arbetare utgjort en betydande del af de svenska kolonierna i Tyskland. Ingeniörer och affärsmän uppsöka i synnerhet Rhenlandet och Westfalen. En grupp svenskar, som i Tyskland liksom öfverallt annorstädes skaffat sig anseende och sysselsättning, äro sjukgymnasterna, såväl manliga som kvinnliga.

Föreningslifvet är i Tyskland mera utveckladt än bland utomlands-svenskarna i de flesta andra europeiska länder. Räkñas hit äfven det kyrkliga församlingslifvet, har man först att uppmärksamma *Viktorieförsamlingen* i Berlin. Redan år 1902 anställdes i Berlin en svensk prästman, och år 1903 bildades den svenska församlingen med ofvan angifna namn; en svensk kyrkobyggnad är beslutad. Sedan år 1906 finnes ock i Berlin en *svensk skola*. År 1907 stiftades *Svenska föreläsningsföreningen* i Berlin. *Svenska understödsföreningen* därstädes stiftades i november 1905, genom utbrytning ur den då sedan tjugu år bestående skandinaviska understödsföreningen. Anmärkas må, att svenskarna i Berlin numera anses utgöra halfannat tusental personer, af hvilka en stor del lefva i mycket små omständigheter. — Af öfriga föreningar i Berlin märkes *Svenska föreningen*, bestående hufvudsakligen af yrkesmän och bildad år 1906 efter upplösning af den skandinaviska föreningen; vidare Svenska klubben, Svenska gymnastikföreningen, Svenska tekniska klubben, Svenska musiksällskapet och Svenska folkdansklubben.

Af svenska församlingar och föreningar på andra orter i Tyskland må nämnas följande. I *Hamburg* finnes svensk kyrka (Gustaf-Adolfskyrkan), tillhörande Evangeliska Fosterlandsstiftelsens sjömansmission, hvilken håller sjömansmissionär äfven i *Bremen*. I Hamburg finnes också Svensk klubb, Svensk skol- och föreläsningsförening och svensk skola samt en förening Svea. I *Lübeck* finnes svensk kyrka, ägd af Fosterlandsstiftelsens sjömansmission, samt Svensk föreläsningsförening. I *Kiel* verkar likaledes en svensk sjömanspastor (bistationer: Flensburg och Wismar), och sedan 1908 finnes en Svensk förening. I *Stettin* arbetar en svensk sjömanspastor, och sedan 1907 finnes därstädes en Svensk föreläsningsförening. I *Duisburg* märkes Svenska föreningen för Rheinland och Westfalen, stiftad af den mycket verksamme, numera affidne konsul Appeltofft; i *Köln* Svenska föreningen för Köln med omnejd; i *Düsseldorf* Svenska klubben, utbruten ur den forna skandinaviska

klubben, känd från målareskolans glanstid; i *München* Svenska föreningen; i *Nürnberg* Svenska klubben; i *Leipzig* Svenska föreningen, bildad sedan den förra Skandinaviska föreningen i slutet af 1905 upplösts; i *Alt-Strelitz* Svenska klubben, bestående af svenska och finsk-svenska elever vid därvarande *Technicum*; i *Mittweida* en förening af svenska och finska studerande; o. s. v.

På ett möte i Lützen den 5 november 1908 konstituerades *Svenska Förbundet i Tyskland*, som har till ändamål att verka för svenskhetens bevarande bland svenskar i Tyskland, uppehållande af samband mellan dem inbördes och mellan dem och hemlandet, värden af svenska minnen i Tyskland, spridande i Tyskland af en rätt kännedom om Sverige och svenska förhållanden samt främjande till Sveriges gagn af förbindelsen mellan Sverige och Tyskland. Till förbundet äga ansluta sig äfven andra svenska föreningar samt enskilda personer. Förbundet håller årsmöte i Lützen den 5 eller 6 november.

Liksom till Danmark har äfven till Tyskland ägt rum en ganska betydlig utvandring från Sverige af tillfälligt arbetssökande, af hvilka många efterhand kommit att stanna därute i årtal, somliga för alltid. Ehuruväl denna utvandring har i betydlig mån aftagit, ja under senare år nästan upphört, är den likväl mycket väl förtjänt af en något närmare uppmärksamhet. Efter tillgängliga källor meddelas här en kortfattad redogörelse för de förhållanden, under hvilka dessa våra landsmän lefvat och delvis ännu lefva.

En pålitlig statistik står icke till buds rörande denna utvandring lika litet som angående den motsvarande till Danmark. Så mycket är dock visst, att den tog sin egentliga början i slutet af 1860-talet och pågick med rätt stor liflighet till fram på 1880-talet. Därefter har den mer och mer minskats, tills den nu kan sägas nästan ha upphört. En viss föreställning om utvecklingsgången lämna talen i Tab. 12. Särskildt anmärkningsvärd i detta afseende är minskningen bland gruppen af jordbruk lefvande personer (framförallt dem af kvinnkön). Likaså bland tjänstflickorna (såsom ock bland de kvinnliga yrkesutöfvarna öfver hufvud). Vidare lägger man i de tyska folkräknings-tabellerna märke till det proportionsvis allt större antalet personer i de högre åldrarna bland våra landsmän och det ökade antalet gifta. Dessa sista omständigheter visa bättre än utvandringssiffrorna, att det här är frågan om en delvis redan öfvervunnen och i försvinnande stadd emigration.

Det var först år 1869 som utvandringen till Tyskland nådde en sådan omfattning, att den började tilldraga sig allmänna uppmärksamhet. Gång på gång ankommo under detta år rapporter i ämnet till Kommerskollegium från de svensk-norska konsulaten i Lübeck, Kiel, Rostock och Stettin. Konsuln i Lübeck meddelade, att dit under året ankommit mellan 3 och 4 tusen svenska arbetare och tjänstehjon af båda könen, de flesta engagerade af ett par tyska agenter, bosatta den ena vid Osby, den andra vid Hesseholm i Skåne. Omkring 150 hade stannat på lübeckiskt område, de andra hade utplanterats förnämligast i Holstein och Mecklenburg. Konsuln i Rostock beräknade de dit under året anlända svenska arbetarna till minst 1,200. Han uppskattade antalet af det i Mecklenburg då varande svenska arbetsfolket till omkring 4,000. Konsuln i Kiel beräknade de i Schleswig-Holstein varande svenskarna till omkring 3,000. Sammanlagdt minst 7,000 svenskar skulle sålunda år 1869 hafva sökt sig arbete i Nordtyskland.

Det var emellertid mindre utvandringens stora omfattning än de till synes ogynnsamma förhållanden, under hvilka den skedde, som föranledde konsulerna att ägna saken en närmare uppmärksamhet. De framhöllö i sina rapporter, att flertalet af de utvandrade lockats att öfvergifva fäderneslandet af de i Sverige sig uppehållande eller kringresande tyska agenternas ofta alldeles sanningslösa och i allmänhet vilseledande uppgifter. Stora skaror af de arbetsökande, hvilka hufvudsakligen kommo från de småländska länen och Blekinge, ja flertalet, befunno sig vid framkomsten i alldeles utblottadt tillstånd, och ganska många hade varit af svält och sjukdom så försvagade, att de icke kunnat till något arbete användas. Att värfningen utsträckt sig äfven till sådana personer, hvilka varit till arbete mer eller mindre oförmögna, hade förstädes haft till följd missbelåtenhet hos de arbetsgifvande samt ett ytterligt elände å de arbetsökandes sida. Konsuln i Kiel beskref de från fästningsarbetena vid Fredriksort afskedade, hos honom hjälpsökande svenskarnas svåra belågenhet: deras arbetsförtjänst hade knappt räckt till nödortfigt lifsupphålle; de hade varit inkvarterade i ett fästningen tillhörande uthus; de saknade medel att förskaffa sig hem. »Med svenskt tjänstefolk», skref han vidare, »drifves här en formlig handel, och i alla tidningar annonseras därom såsom en handelsvara.» Konsuln i Rostock anmälde, hurusom med ett danskt ångfartyg anländt 289, i lastrummet »såsom boskap» instufvade svenska utvandrare af båda könen och af alla åldrar; ytterligare 300 väntades på samma sätt, liksom de förra rekvirerade af en krögare, hvilken dref denna affär i förbindelse med de ofvannämnda i Kristianstads län bosatta tyskarna. Huru förhållandena gestaltade sig för de svenska arbetarna, speciellt på de mecklenburgska gårdarna, skildrar samma konsul i starka ordalag. Sällan ginge någon dag förbi, utan att han fick besök af svenska tjänstehjon, såväl män och pojkar som kvinnor, hvilka rymt från sina husbönder, dels för misshandling och öfveransträngande arbete, dels ock för skämd kost, och ibland sådan, som, om icke skämd, dock vore otillräcklig och alltför svag för dem, som voro underkastade ett hårdt arbete och som till stor del ditkommit alldeles uthungrade och följaktligen kraftlösa. Då de infunno sig på konsulatet, voro de i saknad af allt, både penningar, kläder och papper, hvarmed de kunde styrka sin identitet. För att de icke skulle gripas af polisen och afföras till arbetsfängelset i Güstrow eller återsändas till sina förra husbönder, plägade konsuln utställa pass för dem till Sverige, till den ort, hvarifrån de voro komna, och sedan fingo de skaffa sig hem bäst de kunde. »Jag vågar bestämdt afgifva det yttrande», skrifver han, »att något afseende icke bör fästas vid de artiklar, som influtit i flera svenska tidningar och som skildra de svenska utvandrarnes till Mecklenburg ställning såsom lycklig och lukrativ, ty jag vet bestämdt, att den är hvarken det ena eller det andra.» Liknande äro ock uttalandena från de öfriga nordtyska konsulatena.

Kommerskollegium skyndade att i en skrifvelse den 9 november 1869, sedan följd af en annan den 31 december s. å., fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på dessa omständigheter och hemställde, huruvida icke Kungl. Maj:t måtte finna lämpligt att erinra länsstyrelserna om nödvändigheten att med alla till buds stående lagliga medel motarbete det alltför ofta förekommande, uppenbara ofog, som af här i riket sig uppehållande främmande agenter bedrefs för anskaffande till norra Tyskland af svenskt tjänstefolk. Jämlikt skrifvelse till Kollegium den 16 april 1870 af dåvarande statsrådet och chefen för Civildepartementet fann dock Kungl. Maj:t, »enär någon försummelse i oförmälda afseende å vederbörande länsstyrelsens sida, så vidt utrönas kunnat, icke ägt rum», den gjorda framställningen icke till någon vidare åtgärd för-anleda.

Om ock utvandringen under de följande åren något minskades, så fortforo dock klagomålen. Stöten till frågans förnyade upptagande gafs först 1882 genom en skrivelse från konsulatet i Lübeck till Utrikesdepartementet den 12 juni s. å., innehållande, med påpekande af de svåra missförhållandena vid denna utvandring, ett detaljeradt förslag att, i analogi med föreskrifterna angående emigranternas befordring till främmande världsdelar, på lagstiftningsväg söka bereda äfven dessa utvandrare något skydd mot förekommande öfvergrepp.

»Otvivelaktigt är», säger konsuln, »att utvandringen af tjänstefolk till Tyskland, hvilken sedan år 1868 fortgått, är till skada för Sverige, i synnerhet genom den tillväxt, den årligen gifver åt proletariatet och fattigvårdstungan inom landet. De ordentliga och arbetsamma utvandrarna stanna vanligen i Tyskland, hvaremot de försupne, sjuklige och orkeslöse samt de för brott och öfverträdelse straffade mest hemskickas till Sverige för att, liksom de många i sedligt hänseende fördärfvade pigorna med deras barnskaror, falla fattigvården i hemlandet till last. För närvarande sker icke så litet för att befordra utvandringen af svenskt tjänstefolk till Tyskland. De tyska agenterna här i Lübeck, kallade »Gesindemöhler» och till yrket ofta krögare, hafva fria resor fram och tillbaka på de svenska ångbåtarna. Såsom handtlångare i Sverige begagna de dels i deras tjänst varande svenska drängar, dels och stationskarlar, krögare, »madamer» etc. Af dessa medhjälpare plägar äfven tjänstefolket aflämnas ombord å hitgående ångare. Såsom säkerhet för passagerareafgiften mottager befälhafvaren ofta flyttningsbevisen, mot hvilkas utlämnande tjänstefolksimportören betalar öfverfarten. Påtagligt är, att ett utan på förhand afslutadt kontrakt under sådana omständigheter hitkommet tjänstehjon helt och hållet är i agentens händer; och förekommer det ej sällan, att svenska tjänstflickor, i synnerhet om de se bra ut, placeras i vårdshus och andra mindre goda ställen långt från Lübeck.»

Skrifvelsen öfverlämnades af Utrikesdepartementet den 25 augusti till Civildepartementet, som den 1 sept. remitterade den till Kommerskollegium. Till en början inhämtade Kollegiet yttrande af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i de södra länen; och framgick det af dessas uttalanden, att de af konsuln i Lübeck påpekade svåra följderna af ifrågavarande tjänstefolksvandringar, mångenstädes gjorde sig i hög grad kännbara, och det ej mindre beträffande utvandringen till Danmark än till Tyskland. I sitt den 31 december 1883 till Kungl. Maj:t afgifna utlåtande visar sig ock Kommerskollegium uppskatta frågans betydelse. Om än någon gång öfverdrifna uppgifter förekommit, yttrar Kollegiet, vore det likväl otvivelaktigt, att det till Tyskland och Danmark utvandrade svenska arbets- och tjänstefolket mycket ofta å den främmande orten underkastades oförskylda och i hög grad behjärtansvärda lidanden. Det vore ock ett obestridligt faktum, att ifrågavarande utvandring förorsakade högst betydliga utgifter ej mindre för statsverket, som finge ersätta kostnaden för hemförsäffande af ett betydligt antal af dessa utvandrare, än äfven för de kommuner, som sedermera nödgades taga vård såväl om utvandrarna, då de vanligen i ett alldeles utblottadt tillstånd samt med mer eller mindre skadad hälsa och nedsatt arbetsförmåga återkommo till sina hemorter, som ock ofta deras i utlandet födda minderåriga barn. Kollegiet ansåg därför, att åtgärder mot dessa missförhållanden borde vidtagas. Men att auktorisera agenter för värfning af tjänstehjon till utlandet fann Kollegiet »i hög grad motbjudande», hvadan det yrkade, att ingen måtte utan vederbörligt tillstånd uppträda som agent för anskaffande, mot betalning, af tjänstehjon, vare sig tjänster erbjödos inom eller utom riket.

I enlighet med af Kollegiet framlagdt förslag utfärdades så Kungl. kungörelsen den 28 november 1884 »angående kommissionärer för anskaffande åt

tjänstehjon och andra af anställning inom eller utom riket» (se sid. 80). I ingressen angafs särskildt, att förordningen framkallats till följd af nödvändigheten af »kontrollföreskrifter med afseende å utvandringen till Tyskland och Danmark af svenskt tjänste- och arbetsfolk.»

Till att ett sådant steg omsider togs medverkade helt visst, att allmänna uppmärksamheten genom tidningarna börjat riktas på dessa förhållanden. Särskildt uppseende väckte en serie artiklar af dåvarande redaktören *Ernst Beckman* i Stockholms Dagblad sommaren 1884. Dessa artiklar sammanfördes sedan i bokform med titeln: I tjänst hos främlingar. Svenska utvandrare i Norra Tyskland. Stockholm 1885; och de utgöra, såsom grundade på personliga iakttagelser och undersökningar på ort och ställe, en mycket värdefull källa för kännedomen om ställningen bland det svenska arbetsfolket i Tyskland vid ifrågakvarande tidpunkt. Såsom kommentar till det ofvan anförda må några utdrag därur här meddelas.

Förf. skildrar först ankomsten af ett parti svenskar till Lübeck, som alltjämt var den stora inkörsporten, om ock smärre grupper sökte sig väg öfver Rostock, Kiel eller andra tyska hamnar, eller ock anlände öfver Danmark. Vid denna tid kommo de ej längre i så stora grupper, i allmänhet kanske ett tjugotal åt gången; medan under och efter krigsåren, då i Tyskland missväxten på folk var betydlig, agenterna kunde få in partier af ända till ett hundratal svenskar på en gång, ja ibland kanske två, tre gånger så många.

Sedan agenten betalt biljetterna och fått ut papperen, blefvo de så inkvarterade hos denna, hvars lokal i regel var förenad med en krog,¹ och så kunde marknaden börja. Köparna kommo och besiktigade samlingen, valde och vrakade. Naturligtvis voro de svenska tjänstehjonen genom sin oerfarenhet, sin obekantskap med språket och sin i regel fullständiga blottställdhet på nåd och onåd öfverlämnade åt agentens godtycke och blefvo som oftast föremål för de oerhördaste prejerier. I hans gästhus måste de dväljas, till dess han fann för godt att utlämna dem åt någon arbetsgifvare. Ständiga misräkningar vållades af att tjänstehjonen med den största godtrogenhet under-tecknade sina lönesedlar, hvilkas innehåll de ej ens brydde sig om att taga reda på. Sedermera erforo de, att villkoren måhända voro helt andra, än de tänkt sig. Ett vanligt sätt vore, att lönen utlofvades i kronor men å lönesedeln angafs med lika många riksmark. Men ej nog med detta. I stället för utlofvade 110 eller 120 mark stod i otaliga fall 60, 70 eller 80. Skillnaden hade åtgått till den »fria» resan, den »fria» förplägningen under väntetiden och till kommissionsarfvode.

När så tjänstehjonen kommo till sina platser och funno förhållandena så annorlunda än beräknadt var, rymde de ej sällan, lämnande allt i sticket. I sådant fall plägade det ej dröja länge, förrän de åter befunno sig i agentens händer. Ty hvad skulle de stackars människorna göra? De voro ju åter i nästan samma ställning, som när de först kommo öfver — allra helst om de ej ännu voro förtrogna med språket. Och hos agenten fingo de ju allting »fritt». Det svenska konsulatet plägade i sådant fall, för att så mycket som

¹ Om beskaffenheten af en dylik lokal meddelas några upplysningar i en artikel i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning i sept. 1883 af en person, som af tidningen betecknas som fullt trovärdig. Lokalen, på samma gång ett slags värdshus, var svart och nerrökt. Omkring väggarna sutto svenska drängar och pigor. Här och där några stackars kvinnor i hafvande tillstånd, som väntade på att bli hemskickade. Sofrummet var dock det värsta. Det låg högt under taket. I midten en gång och på båda sidor därom bås som i ett kostall. Bäddarna, af halm och ett par täcken, voro anordnade på golvet, och där lågo drängar och pigor huller om buller. — En person, som legat där en natt, betecknade det hela som »någonting aldeles djäfvulskt».

möjligt bispringa landsmännen, utfärda ett betyg, i hvilket stod, att N. N. »säger sig vara svensk», och att han eller hon, »enligt hvad konsulatet håller för troligt», vore svensk undersåte. Med ett sådant betyg kunde agenten snart nog skaffa en ny plats och därvid med segerherrens godtycke föreskrifva villkoren.

De *kvinnliga tjänstehjonan*, ladugårds- och mejeriflickornas, ställning fann förf. karaktäriserad af hårdt arbete, men i allmänhet icke särskildt dålig behandling, ehuru förhållandena naturligtvis i detta fall voro mycket växlande. Arbetsdagen började i vanliga fall om sommaren kl. 2 på morgonen och varade till kl. $\frac{1}{2}$ 7 på kvällen med ett par timmars middagshvila. »I början», berättade en blekingsflicka, »svullnade händerna på mig så di stod som bullar ända upp mot armbågarna. Vi hade aderton kor hvar, och holländaren satt själf med och mjölka, så ingen kunde slakna af. — Och så när man kommer hem, så ska' mjölksåarna ner i källarn. Och så tunga som di såarna är! Vi bar dem med en såstång mot bröstet och jag hade ondt af det i flera år. Fast det gick nog bättre bara man blef van . . . Men som vi grät, när vi först kom hem! Vi förstod ju inte hvad di sa'. Och inte var vi vana att stiga upp kl. half två på morgon och så ut till mjölkning vid fyratiden . . .» »Arbetet», yttrade en annan flicka, »är förstas litet 'stift', och så får en aldrig något ledigt. Inte om söndagarna en gång. Om vi vill ha ledigt, så får vi lof att hyra käringar i vårt ställe, och det åter upp för mycket af lön. För min del har jag inte varit i kyrkan på fyra år . . . Men om söndagskvällarna har vi fritt, då kan vi gå på »Tanz» eller hvad vi vill. Och mången gång, då en ber sitt herrskap att få ledigt på förmiddan, så svarar di: å, hvarför det? Nog vill du väl hellre ha ledigt och få gå till Tanz i afton . . .»

De här berörda förhållandena: den andliga isoleringen i början, men å andra sidan den högt utvecklade nöjeslystnaden satte, menar förf., i synnerhet sin prägel på de svenska flickornas lif.

Lönen var för ladugårdspigor 110 till 130 mark om året, någon gång mer — när de voro fria från agentens kraf och således fingo ut hela lönen. Andra tjänarinnor tycktes få 90—110 mark. Bäst syntes det vara, när de kommo till redbara bönder eller som innepigor i hyggliga familjer. Där hade de mera eftersyn och höllos till sparsamhet. Men på de stora gårdarna sparade de ytterst sällan något, och så stodo de ju i ekonomiskt afseende på samma punkt som förut. Det ligger i sakens natur, att på dessa stora gods tjänarna lämnades mera åt sig själfva. Långe dröjde det ej, förrän de nykomna såväl som deras äldre kamrater voro inne i ett lif, som med rätta gifvit dåligt rykte både åt svenskorna och de stora godsens. Slutet på fåfången, dansnjöjerna, nattvandringarna och fästmansbesöken blef i de flesta fall sådant, att det medförde ej blott ögonblicklig skam utan drygt ansvar för framtiden.

En sådan stackars kvinnas belägenhet vore för visso beklagansvärd, vare sig hon sändes hem till Sverige eller förblef i Tyskland. Ofta släpade hon sig fram till en hamnstad för att genom egna eller konsulatets medel få biljett till Sverige, så att hon i det aflägsna hemmet måtte kunna dölja sin skam och finna en barmhärtighet, som hon alldeles misströstade om ute bland främlingarna.

Det vore intet tvifvel om, att detta onda ägde en mycket betydlig utsträckning. Det påstås ha varit en gängse mening på vissa trakter, att ej en enda svenska funnes, som ej haft barn. — »Men äro de då verkligen en så dålig upplaga af mänskligheten, dessa våra stackars tjänstflickor från Småland, Blekinge och Skåne?» frågade förf. en af de bättre agenterna i en af Sleswigs städer. »Nej», svarade han, »de äro bra flickor, »nette Mädchen», när

de komma, men de fördärfvas genom dåligt kamratskap och dålig behandling. Det finns ställen, wo der Teufel dienen möchte!»

Om de svenska tjänarinnornas ställning i städerna, speciellt Hamburg, anför förf. några drag. Rätt många påträffade han som uppapperskor å de talrika krogarna. Att deras kvinnlighet var vissnad, förrådde mer än ett tecken. De flesta dolde, enligt hvad med Hamburg förtrogna svenskar upplyste, under skänkjungfruns namn den offentliga flickans yrke. —

Beträffande de *vuxna drängarna* så synes förf:s mening vara, att deras ställning på det hela taget knappt gäfvade anledning till svårare klagomål. Husböndernas fel gent emot dem vore oftare underlåtenhetssynder än verktynder. Å andra sidan vore det visst, att många genom arbetsskygghet, dryckenskap och oregerlighet gjorde det svenska namnet föga heder. »Jähzornig», säger förf., var det stående adjektivet om svenskarna, och merendels visste de att på ett handgripligt vis sätta sig i respekt hos både husbönder och arbetskamrater.

Helt annorlunda var förhållandet med de halfvuxna pojkarne, »*halfdrängarna*». För husbönderna låg nära till hands att begagna dessa tafatta, för tillfället fader- och moderlösa pojkar, såsom stumma dragare. De saknade den råa styrkans försvar, och inför oförrätten stodo de i bokstafiligaste mening stumma, så länge de voro obevandrade i det främmande språket. Att dessa i denna mening »försvarslösa» halfdrängar ofta tvingades att träda in i ledet, när en karl saknades, och så måste förrätta en ansträngande heldrängssyssla, förekom icke så sällan. När de då blifvit alldeles öfver sig gifna, rymde de, lämnande allt i sticket, kläder, betyg, inestående lön. Lyckades de undkomma polisen, styrde de ofta sin kosa till Lübeck, där de antingen uppsökte sin alltid trogne vän, agenten, eller ock på ett eller annat sätt praktiserade sig öfver till Sverige.

Förf. meddelar till slut en skildring af lifvet bland de svenska kolonierna i de nordtyska städerna. Den inledes med några data ur den största, nämligen Kielerkoloniens historia. Införandet af svenska arbetare dit tog sin början under de sista åren af 1860-talet, dels i och för de stora hamnlaggningarna därstädes, dels för arbete å skeppsvarfven, de kejserliga såväl som de privata. Införseln rönt snart liflig uppmuntran från de tyska myndigheterna. Det uppgifves t. o. m., att dessa föranstaltat ett slags regelbunden ångbåtsförbindelse med Karlshamn för att så kunna öfverföra svensk arbetskraft i massa. De laster, som vid denna tid på en gång direkt infördes, uppgingo emellanåt till hundratal. Den svenska konsuln beräknade också inom kort svenskarnas antal i Kieltrakten till ej mindre än 2,500. En del af dessa hade bosatt sig i Kiel, men största antalet slog sig ned på andra sidan bukten i närheten af de stora varfven, särdeles i en by kallad Gaarden. I denna by lät det »Nordtyska varfvet» uppföra en mängd envänings träbaracker, skilda åt endast genom trånga gator. De voro hvar och en afsedda för omkring sexton familjer, en familj i hvart rum. Här bodde uteslutande svenskar. Dessa baracker angåfvo snart tonen för hela den svenska befolkningen i Kiel. Åtminstone dömde tyskarna till stor del våra landsmän efter lifvet i dessa nästen. Oljud och slagsmål hörde till ordningen för dagen både ute och inne. I de smutsiga, fuktiga, af människor och ohyra öfverbefolkade rummen grälade och slogs man af hjärtans grund. I detta vilda lif förslö-sades naturligtvis arbetsförtjänsten. Den var vid denna tid ganska hög, vanligen minst tre mark om dagen. Men de blanka thalerna sjönko till botten af krögarens brännvinsfat. Hand i hand med supandet, fattigdomen och det regellösa lifvet i öfrigt gick en allmän likgiltighet för ordnade familjeförbin-

dels; detta ej blott i barackerna utan öfverallt. Att lefva »in wilder Ehe» ansågs nästan normalt. Och lika lätt som förbindelserna slötos, lika lättsinnigt brötos de. Särdeles vanligt var, att mannen, när han tyckte familjen blef allt för talrik, rymde från alltsammans och prisgaf de sina åt elände. Slutet blef då, att polisen föste öfver hela familjen till närmaste svenska stad.

En vändning till det bättre inträdde först 1876, då för första gången en svensk sjömar:spräst tillsattes i Kiel. Platsen tillträdtes af en kraftfull man, pastor *Albin Hildebrand*. Han grep sig modigt an med genomförandet af reformer. Framför allt sökte han åstadkomma ordnade familjeförhållanden och lyckades så långt, att — med vänlig öfvertalning eller stränghet — inom en ganska kort tidrymd ej mindre än två hundra äktenskap lagfästes. Han upprättade vidare en sparkassa, ett bibliotek o. s. v. Under tiden förekommo ock regelbundna gudstjänster. Och särskildt vid de stora högtiderna, då barndomsminnena och den fäderneärfda seden gjorde sig lifligast påmint, blefvo dessa gudstjänster ett kraftigt medel till lyftning och sammanhållning.

Vid den tidpunkt, då förf. besökte kolonierna i de nordtyska städerna, utgjordes de — utom af ett mindre antal gesäller och läringar samt sjömän och fabriksarbetare — dels af vanligt arbetsfolk, dels och framför allt af arbetare å skeppsvarf och i mekaniska verkstäder.

En mycket betydlig del voro att anse som bofast i det nya landet. Många hade där stiftat eget hem. Prägeln i dessa hem berodde, menar förf., mer än i Sverige på hustrun. Lyckligast syntes det vara, om hon var af tysk börd. Då inympades med mera lätthet den nya grenen i den tyska stammen; familjen hade ett fäste, den var ej blott en afbruten rö, som dref för vinden. Sparsamheten syntes ock större i sådana hem. Mindre väl ginge det ofta, då hustrun var svenska. Måhända berodde det till en del på, att sådana förbindelser blott allt för ofta ingingos i lättsinnig obetänksamhet. Naturligtvis funnos många glädjande undantag; särskildt i de egentliga kolonierna i Kiel och Flensburg träffade man rent svenska hem, rika på familjetrefnad. Men äfven där funnos som motvikt ett betydligt antal hem, som ej ens bjödo ett drägligt välstånd. Likadant eller värre var fallet i småstäderna.

Att ifrån nu skildrade tider många svenskar ännu kvarlefva i Nordtyskland synes af de siffror, som anföras sid. 95. Man må hoppas, att uppfostran och välstånd numera nått så högt hos våra svenska arbetare, att i framtiden motstycken till här berörda förhållanden icke mera skola behöfva förekomma.

Öfriga Europa.

Frånnes våra i det föregående behandlade grannländer, står Sverige icke i något liffigare folkbyte med europeiska länder. Hela utvandringen till och invandringen från dessa (Norge, Danmark, Tyskland, Finland och Ryssland alltså frånräknade) har utgjort:

	Utvandrare.	Invandrare. ¹⁾	Nettoutvandring.
Åren 1851/60	15	.	.
» 1861/70	602	.	.
» 1871/80	1,367	612	755
» 1881/90	2,479	1,224	1,255
» 1891/00	2,421	2,071	350
» 1901/10	3,289	3,199	90

Under senare år synes som skulle vårt land börjat i något högre grad än förr blifva eftersökt af *invandrare* från dessa länder, — för så vidt ej hufvudmassan af dessa immigranter utgöres af återvändande svenskar, något som ej kan afgöras.

De länder i Europa, i hvilka ett något större antal svenskar bosatt sig, upptagas i det följande hvar för sig.

Storbritannien och Irland. Enligt vår officiella svenska statistik har folkbytet med de Brittiska öarna ställt sig på följande sätt under de sextio åren sedan 1850:

	Utvandrare.	Invandrare. ¹⁾	Nettoutvandring.
Åren 1851/60	13	.	.
» 1861/70	441	.	.
» 1871/80	1,072	403	669
» 1881/90	1,728	697	1,031
» 1891/00	1,558	922	636
» 1901/10	1,630	1,219	411

I dessa tal ingå helt naturligt icke personer som af tillfälliga orsaker uppehållit sig i England — ofta kanske under ganska lång tid, — ej heller svenskar som kommit från annan ort än Sverige. Ser man endast på den *direkta* utflyttning, som talen här ofvan representera, synes denna icke numera vara stadd i tillväxt, medan däremot inflyttningen till Sverige från Storbritannien visar en ganska jämn ökning. Talen i sin helhet äro dock i bägge fallen mycket små, — endast ett eller annat hundratal om året.

¹ Antalet invandrare åren 1871/74 efter uppskattning.

Antalet *svenskar* i England och Wales uppgick vid 1901 års folkräkning till 5,515 personer, och i Skottland till 680; för Irland äro ej uppgifter tillgängliga. Med »svenskar» förstås då här svenskfödda personer, som äro andra lands undersåtar än Brittiska rikets; det är karaktäristiskt, att i fråga om naturaliserade personer man i England icke frågar efter deras ursprung. De äro alla helt enkelt engelsmän.

Af hela antalet svenskar i England funnos 1,675 i London, 728 i Durham, 540 i Yorkshire, 467 i Lancashire, 403 i Northumberland, 369 i Glamorgan (Cardiff), 150 i Middlesex, 145 i Essex, 118 i Kent och därefter mindre antal i *hvarje* engelskt grefskap, om än stundom blott en eller annan individ. Man igenkänner lätt trakterna omkring de stora hamnstäderna; också uppgifvas af 4,313 svenskar af mankön i England ej mindre än 2,447 vara sjömän. I Skottland träffas 148 svenskar i Lanark (Glasgow) och 140 i grefskapet Edinburgh.

Svenska uppskattningar af våra landsmäns antal i England pläga nå åtskilligt högre än dessa engelska siffror, — sålunda ensamt för London till vid pass 5,000 personer, och för England i dess helhet till ungefär 10,000. Hvarpå denna olikhet i uppfattning stöder sig, är oss icke bekant.

Utom sjömännen — jfr här ofvan — frapperar ännu en yrkesgrupp genom sin talrikhet bland svenskarna i England: detta är skräddareyrkets representanter, som utgöra 388, nämligen 348 män och 40 kvinnor. Antalet sjukgymnaster säges också vara betydligt. Af tjänstflickor äro 468 uppgifna, — väl sannolikt ett för lågt tal.

Förenings- och församlingslivet är högt utveckladt bland svenskarna i England. Svenska *kyrkor* finnas i London, Grimsby, Hull, Liverpool, Sunderland, West-Hartlepool (med bistation i Middlesborough) samt i Baltasound. I London äro kyrkorna till och med tvenne: församlingskyrkan (en äldre, invigd 1728, år 1911 ersatt af ny) samt sjömanskyrkan. Med samtliga kyrkorna äro *läsrum* förenade; nya kyrkan i London har en särskild församlingsbyggnad. Svensk *skola* finnes i London sedan 1908.

Sjömanshem finnas i London (det bekanta Skandinaviska sjömanshemmet vid West India Docks, trots namnet en rent svensk institution, i verksamhet sedan 1880) samt i Liverpool.

Af svenska *föreningar* i *London* märkas: Svenska föreläsnings- och musikföreningen (som äfven äger den ofvannämnda svenska skolan), Svenska välgörenhetsföreningen, Svenska kvinnoföreningen (med ändamål att understödja sjömanskyrkan), Sällskapet B. V. (»bärsärkar och vikingar», ursprungligen skandinaviskt, sedan svenskt-norskt, numera ett svenskt ordensällskap), Svenska kretsen inom Lyceumklubben (kvinnlig förening), Svenska simklubben m. fl. En förening för ömsesidigt understöd är gamla Svensk-norska föreningen, numera bestående nästan uteslutande af svenskar, i synnerhet inom skrädderiyrket sysselsatte. — I *Liverpool* finnes en svensk skol- och föreläsningförening och en svensk välgörenhetsförening.

En institution, som på kort tid utvecklats till stor betydelse, är *Svenska Handelskammaren i London* (Swedish Chamber of Commerce in London, 5 Lloyd's Avenue, London, E. C.), stiftad år 1906. Såsom dess ändamål angifves i stadgarna: a) att befrämja, studera, skydda och utvidga de kommersiella och industriella förbindelserna mellan Sverige och Brittiska riket; b) att befrämja och utvidga Sveriges in- och utrikeshandel samt industri genom att sammanföra, publicera och utsända statistiska upplysningar, behandla frågor förbundna härmed, göra framställningar härutinnan till regeringen, handelskammare och andra auktoriteter, och annars verka på sådant

sätt, som må synas tjänligt för ernående af ofvannämnda syftemål; c) att befrämja, studera och utvidga, befordra och skydda de intressen, som svenska medlemmar, bedrivande industri- eller affärsrörelse i det Brittiska riket, äga; d) att befrämja eller motsätta sig lagstiftning och andra åtgärder berörande handel och industri och att studera och ingripa i frågor, som beröra internationella traktater och konventioner hänförande sig till desamma; e) att publicera en journal innehållande rapporter om Kammarens åtgörande jämte rapporter, statistiker och upplysningar af sådant slag, som kan intressera personer drifvande handel med Sverige eller med svenska produkter; f) att medverka vid biläggandet af tvister förorsakade af kommersiella transaktioner; g) att befrämja och hjälpa institutioner, hvilka kunna beräknas blifva till hjälp eller kunna underlätta fullgörandet af Kammarens syften; h) att understödja sådana personer eller företag eller sådant ändamål, som må befinnas tjänligt, förutsatt dock att sådant understöd ej strider mot den klausul, som stadgar att Kammarens medel icke må användas till utdelning, tantiem etc., vare sig direkt eller indirekt, till någon Kammarens medlem.

Handelskammaren i London har redan hunnit tillämpa en mängd af dessa punkter i sitt program. Den har äfven inrättat en upplysningsbyrå, som flitigt anlitas både af svenskar och engelsmän, samt äger läsrum och bibliotek, tillgängliga för resande landsmän. Utom sin ofvannämnda »Journal», som utkommer månatligen, publicerar Kammaren en »Year Book»; i bägge intagas artiklar så väl på svenska språket som på engelska, alltefter det syfte man i hvarje fall afser att tjäna.

Nederländerna. Den lilla svenska utflyttningen till Nederländerna redovisades i vår statistik ända till år 1880 gemensamt med utvandringen till Tyskland. Under de tre senaste årtiondena ha Nederländerna upptagits särskildt, och utgjorde emigranternas antal dit resp. 41, 42 och 91, eller sammanlagdt 174 personer. För samma tider har antalet immigranter från Holland till Sverige uppgifvits till resp. 56, 42 och 100, eller sammanlagdt 198 personer. Härtill är i hvardera fallet att lägga omflyttningen af svenskar mellan Holland och andra främmande länder.

Antalet *svenskar i Nederländerna* är icke känt. Det torde, efter ofvanstående att döma, icke vara synnerligen stort. I Rotterdam utöfvar svenska kyrkans sjömansmission regelbunden verksamhet och tillhandahåller äfven läsrum. I Haag stiftades år 1910 »Zweedsch—Nederlandsche Vereeniging», med den svenska envoyén såsom ordförande. Föreningen, som anordnar samkväm och föreläsningar, är ett vittnesbörd äfven om det lifliga intresse, som på senare tid vaknat i Nederländerna för Sverige, i främsta rummet för den svenska litteraturen.

Belgien. Den svenska emigrationen till detta land är särskildt redovisad först från och med 1881 och har under de sedan dess förflutna tre årtiondena uppgått till resp. 90, 36 och 144, eller sammanlagdt 270 personer. Immigranterna till Sverige från Belgien hafva under samma perioder utgjort resp. 19, 77 och 90, eller sammanlagdt 186 personer.

Att folkbytet mellan Sverige och Belgien, så ringa det än är, dock varit något större än mellan Sverige och Nederländerna, förklaras möjligen af den omfattande affärsverksamhet, som i Sverige utöfvas af det belgiska bolaget *Vieille Montagne*. Antalet *svenskar i Belgien* synes icke uppgå till mer än ett par hundra personer. År 1906 bildades, af konsulatrådet Berencrutz, *Föreningen Sverige i Belgien*, den första förening bland svenskar i utlandet, hvilken omfattar ett helt land. Svenska föreningen i Brüssel utgjorde ursprungligen en lokalafdelning af förestående men nyorganiserades år 1909.

I Antwerpen finnes svensk *sjömanskyrka*, upprättad af Svenska kyrkans missionsstyrelse. Där tillhandahålles äfven läsrum.

Frankrike. För de tre årtiondena 1881/1910 upptager den svenska statistiken resp. 424, 365 och 424 emigranter till Frankrike, och resp. 257, 307 och 385 immigranter därifrån till Sverige, alltså sammanlagdt 1,213 emigranter och 949 immigranter. Vid 1901 års folkräkning uppgäfvo i Frankrike 1,224 personer, som voro *svenska undersåtar*; af dem voro 670 män och 554 kvinnor.

Vid den lifliga beröring, som genom så många århundraden ägt rum mellan Sverige och Frankrike, förvånas man öfver, att talen här ofvan icke äro större. — Af de 1,224 svenskarna i Frankrike vistades 633 i Paris och 91 i återstoden af departementet Seine, 122 i dep. Alpes-Maritimes (Nizza), 95 i Bouches-du-Rhône (Marseille), 56 i Seine-Inférieure (Havre) o. s. v. Från ett fyrtiotal departement finnas inga svenskar uppgifna.

Svenska kyrkan i Paris har haft en ganska betydelsefull historia. Såsom ambassadförsamling existerade den svenska församlingen från år 1626 till 1806. »Under denna långa period var Sverige genom denna utpost i världsstaden ett värn för trosfriheten också i Frankrike. Här hade nämligen protestanter ingen rätt att existera och naturligtvis ännu mindre rätt att fira gudstjänst; de kunde ej ingå lagliga äktenskap, deras barn ej döpas, deras döda ej begrafvas. Allt låg i den katolske prästens hand. Men det mäktiga Frankrike kunde ej hindra Gustaf Adolfs folk att här upprätta en diasporaförsamling under den svenska ambassadens skydd. I denna församlings kyrka funno ej blott medlemmarna af vårt eget folk, utan jämväl alla protestanter ett välbehöfligt skydd. Åter och åter fingo franska undersåtar kunglig tillåtelse att ingå äktenskap »utrikes», d. v. s. i den svenska ambasadkyrkan, med förståndigande att därefter återvända till Frankrike och vara trogne undersåtar samt — naturligtvis — uppfostra sina barn i den katolska läran. Den svenske pastorns attester legaliserades utan invändning af franske utrikesministern. Gudstjänsterna förrättades på svenska och tyska, antagligen också på franska. Med ett ord: den svenska kyrkan var för den här förskingrade och förföljda protestantismen ett hem och ett värn, som gjorde det möjligt för densamma att fortleva. Den erkände sig också stå »unter dem Schutz des Königl:en May:tz zu Schweden, wie dan die Christl. Lutherische Religion nehest Gott, fürnämlich unter dhero Flügelen ruhet». Kändt är att under tiden från 1680 till 1806 förrättades 708 vigslar i det svenska ambassadkapellet och att blott i 16 fall af dessa svensk nationalitet var representerad. De flesta böcker och handlingar från denna tid ha underligt nog gått förlorade. Men om man alltså icke kan steg för steg följa den svenska ambassadkyrkans verksamhet under de nära 200 år den existerade, så ligger det ett värtaligt vittnesbörd om dess betydelse i det namn, som våra trosbröder bland fransmännen gifvit åt henne, och hvaraf hedern jämväl tillkommer hela vårt

svenska folk: »Den franska protestantismens moderkyrka». — Dess siste pastor var C. C. Gams. Han har efterlämnat ett vackert minne, i det han under revolutionens gräsligheter stannade kvar i Paris som en skyltvakt på en öfvergifven post för att vårda den lilla rest af församlingen, som blifvit honom trogen. Först vid fredsbrötet mellan Sverige och Frankrike år 1806, nödgades han lämna sin post.»¹

År 1878 fingo svenskarna åter en kyrka i Paris. Då dess läge sedermera befunnits olämpligt, har egendomen försålts, och för närvarande är man i färd med att uppföra en ny kyrka, till hvilken äfven svenska staten lämnat bidrag.

Af orter utanför Paris utöfvas i *Calais* (med bistation i Dunkerque) regelbunden verksamhet af Svenska kyrkans sjömansmission i det därstädes befintliga svenska sjömanskapellet, invigt år 1893. I *Marseille* underhåller Evangeliska Fosterlandsstiftelsen svensk sjömanskyrka, med, såsom vanligt, läsrum. I *Dunkerque* finnes också ett svenskt läsrum för sjömän.

De svenska *föreningarna* i Frankrike äro alla förlagda till Paris. Desamma äro: Svenska sällskapet, stiftadt år 1891 såsom svenskt-norskt, men rent svenskt sedan 1906; Svenska föreläsningföreningen, stiftad 1902; samt Svenska understödsföreningen, stiftad 1906, äfvenledes efter upplösning af en förut med norrmännen gemensam förening. Svenska kören bildades 1907. Inom damklubben »La Française» finnes numera en svensk sektion.

Helt nyligen har, såsom bekant, bildats en *fransk-skandinavisk bank*, som kanske skall blifva af stor betydelse för utvecklandet af våra förbindelser på den internationella penningmarknaden.

Schweiz. Till detta land uppgifvas under de trettio åren efter 1880 i allt 196 svenska emigranter hafva begifvit sig, medan under samma tid 216 personer från Schweiz inflyttat till Sverige. Antalet svenskar i Schweiz uppgafs vid 1900 års folkräkning till 240 (svenska undersåtar). Vid fördelningen på kantoner skiljer den schweiziska statistiken ej mellan svenskar och norrmän, men högsta siffran uppgifves för Zürich. I oktober 1911 har bildats, i Neuchâtel, en svensk förening, omfattande Schweiz i dess helhet.

Österrike-Ungern. Antalet emigranter till Österrike eller Österrike-Ungern uppgifves i vår statistik för de trettio åren 1881/1910 till sammanlagdt 748 personer, hvaremot immigranterna från Österrike under samma tid uppgifvas ha varit 1,168. På de tre årtiondena fördela sig siffrorna sålunda:

	Utvandrare.	Invandrare.
Åren 1881/1890	47	86
» 1891/1900	209	355
» 1901/1910	492	727

I fråga om invandrarna erinrar man sig särskildt de österrikiska arbetare, som införskrefvos vid anläggningen af Oskarsströms juteväfnadsfabrik i Halland.

Svenskarna i Österrike återfinnas naturligtvis till största delen i *Wien*. Sedan år 1907 existerar därstädes också en Svensk förening.

¹ Carl Renström, i Årsbok 1909, utgifven af Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet.

Italien. Till Italien uppgifvas 437 svenskar hafva utvandrat under de senaste trettio åren, bland dem nära 80 % under det senaste årtiondet. Från Italien ha till Sverige kommit 807 immigranter, af dem likaledes flertalet under de senaste åren. Folkbytet mellan Sverige och Italien synes alltså befinna sig i tillväxt.

För våra konstnärer var ju i långa tider Italien så godt som ett andra fädernesland. Numera äro förhållandena härutinnan åtskilligt förändrade. Vid 1901 års folkräkning upptogos endast 262 svenska undersåtar i Italien, hvaraf 182 män och 80 kvinnor. Af hela antalet voro endast 58 bofasta i Italien, medan 204 voro tillfälligt närvarande, bland dem 111 sjömän (hufvudsakligen i Genua). Af »målare, skulptörer, arkitekter» upptogos blott 1 såsom bofast och 7 såsom tillfälligt närvarande. Af hela antalet svenskar i Italien voro 16 katoliker, bland dem 8 bofasta.

Ingen svensk *förening* finnes i Italien, blott ett par skandinaviska.

Spanien. Svenskar, som emigrerat till detta land, uppgifvas för de senaste trettio åren till ett sammanlagdt antal af 121; den motsatta vägen hafva gått 82. Vid 1900 års folkräkning i Spanien anträffades därstädes 189 svenska undersåtar, hvaraf 135 män och 54 kvinnor. Om någon sammanslutning bland dessa våra landsmän förmäles icke. Sannolikt utgjordes flertalet af sjömän, som tillfälligtvis befunno sig i spansk hamn.

Öfriga Europa, d. v. s. Portugal och Balkanhalfön. Om antalet svenskar i dessa länder finnas inga uppgifter, men efter allt att döma torde detsamma vara mycket obetydligt. Vår svenska utvandringsstatistik upptager för *Portugal* icke fullt *en* emigrant om året, för *Balkanhalfön* en eller ett par, — under de senaste åren kanske något mer. Invandringen till Sverige från dessa länder är rent sporadisk.

Förenata Staterna.

Under de sextio åren 1851/1910 torde antalet utvandrare, som från vårt land emigrerat till Förenata Staterna, hafva uppgått till vid pass 1,060,000 personer. Under samma tid hafva ungefär 125,000 personer invandrat till Sverige från Förenata Staterna. Vår *netto-förlust* skulle alltså uppgå till 935,000 människor.

Då en del af våra emigranter afresa utan att vederbörligen uttaga flyttningsbetyg, redovisar vår officiella befolkningsstatistik icke fullt så höga tal som de ofvan upptagna. Vår statistik känner för de sextio åren 948,823 emigranter, och för de trettiosex åren från och med 1875 ett antal af 113,624 immigranter, — för de fyrtio åren 1871/1910 beräknadt till 116,085. Före år 1875 finnas icke några uppgifter om immigranternas antal.

För de särskilda årtiondena uppgifvas officiellt följande tal:

Åren	Utvandrare.	Invandrare. ¹	Nettoutvandring.
1851/1860	14,865	.	.
» 1861/1870	88,731	.	.
» 1871/1880 ¹	101,169	6,152	95,017
» 1881/1890	324,285	18,766	305,519
» 1891/1900	200,524	47,138	153,386
» 1901/1910	219,249	44,029	175,220

För hvarje år efter 1850 ställa sig förhållandena på följande sätt:

År.	Ut- vandrare.	In- vandrare.	Netto- utv.	År.	Ut- vandrare.	In- vandrare.	Netto utv.
1851	931	.	.	1866	4,466	.	.
1852	3,031	.	.	1867	5,893	.	.
1853	2,620	.	.	1868	21,472	.	.
1854	3,980	.	.	1869	32,050	.	.
1855	586	.	.	1870	15,430	.	.
1856	969	.	.	1871	12,985	.	.
1857	1,762	.	.	1872	11,838	.	.
1858	512	.	.	1873	9,486	.	.
1859	208	.	.	1874	3,380	.	.
1860	266	.	.	1875	3,591	927	2,664
1861	758	.	.	1876	3,702	819	2,883
1862	947	.	.	1877	2,921	715	2,206
1863	1,216	.	.	1878	4,242	481	3,761
1864	2,593	.	.	1879	12,761	350	12,411
1865	3,906	.	.	1880	36,263	399	35,864

¹ Invandrarnas antal för åren 1871/74 är blott beräknadt.

År.	Ut- vandrare.	In- vandrare.	Netto- utv.	År.	Ut- vandrare.	In- vandrare.	Netto- utv.
1881 . . .	40,620	553	40,067	1896 . . .	14,874	4,441	10,433
1882 . . .	44,359	798	43,561	1897 . . .	10,109	4,849	5,260
1883 . . .	25,678	1,334	24,344	1898 . . .	8,534	4,645	3,889
1884 . . .	17,664	1,923	15,741	1899 . . .	11,842	4,357	7,485
1885 . . .	18,222	2,391	15,831	1900 . . .	16,209	4,024	12,185
1886 . . .	27,913	1,875	26,038	1901 . . .	20,306	3,621	16,685
1887 . . .	46,252	1,767	44,485	1902 . . .	33,151	3,297	29,854
1888 . . .	45,561	2,221	43,340	1903 . . .	35,439	3,537	31,902
1889 . . .	28,529	2,736	25,793	1904 . . .	18,533	4,505	14,028
1890 . . .	29,487	3,168	26,319	1905 . . .	20,520	4,110	16,410
1891 . . .	36,134	3,546	32,588	1906 . . .	21,242	4,511	16,731
1892 . . .	40,990	3,714	37,276	1907 . . .	19,325	4,677	14,648
1893 . . .	37,321	4,827	32,494	1908 . . .	8,873	6,308	2,565
1894 . . .	9,529	7,343	2,186	1909 . . .	18,331	4,854	13,477
1895 . . .	14,982	5,392	9,590	1910 . . .	23,529	4,609	18,920

För diskussionen af de årliga växlingar, som dessa tal förete, får hänvisas till professor G. Steffens utredning i Bilaga XVIII. Tilläggas må endast, att utvandringens stegring åren 1909 och 1910 torde sammanhänga med storstrejken. Under år 1911 har utvandringen gått ned ånyo, ungefärligen till likhet med år 1909.

Beträffande *tillförlitligheten* af talen här ofvan hänvisas till Bilaga IV, sid. 251. Att de i allmänhet äro något ofullständiga, är redan förut antydt, i det här ofvan för samtliga sextio åren beräknas, att något mer än 100,000 personer utvandrat *utöfver* dem som upptagas i vår officiella statistik. Relativt ofullständigast torde talen vara för åren 1851/1865, relativt fullständigast åter för åren 1885/1893. — *Rubriken* Förenta Staterna i våra tabeller hette i äldre tider endast »Amerika» eller »Nordamerika», men häraf åstadkomna felaktigheter torde ej varit af nämnvärd betydelse.

Man kunde tycka, att en god kontroll vore att vinna genom jämförelse med den *amerikanska invandringsstatistiken*, men denna är alltför ofullkomlig för att medgifva något sådant. Fördelningen af immigranterna i Amerika efter deras europeiska hemländer lämnar nämligen mycket öfrigt att önska. Antalet invandrade svenskar angifves än högre, än lägre än hos oss, utan att det är möjligt att finna någon tillfredsställande förklaring. I äldre tider torde bland de svenska immigranterna hafva inräknats en del finnar. Numera synes detta knappast längre vara händelsen.

Antalet **svenskar i Förenta Staterna** kan naturligtvis beräknas mycket olika, allt efter hvad man fäster för betydelse vid ordet »svenskar». Afses först antalet i *Sverige födde*, befinnes detta vid de olika folkräkningarna efter år 1850 hafva utgjort, jämfördt med landets samfälda folkmängd:

År	Hela folkmängden.	Däraf födda i Sverige.	
		Antal.	Promille.
År 1850	23,191,876	3,559	0.15
» 1860	31,443,321	18,625	0.59
» 1870	38,558,371	97,332	2.52
» 1880	50,155,783	194,337	3.87
» 1890	62,622,250	478,041	7.63
» 1900	76,303,387	574,625	7.53

Vid 1910 års folkräkning uppgick Förenta Staternas hela folkmängd till något mer än 92 millioner människor. De svenskföddes antal är ännu icke känt, men då utvandringen från Sverige mellan 1900 och 1910 varit ungefär

Tab. 13. *Folkbytet med Förenata Staterna, länsvi¹.*

Län.	1851/60.	1861/70	1871/80. ²	1881/90.	1891/00.	1901/10.	Summa.
<i>Emigranter.</i>							
Stockholms stad	661	2,354	2,913	13,789	12,433	11,751	43,851
Stockholms län	41	234	602	2,814	1,973	2,533	8,197
Uppsala	4	207	612	2,280	1,153	1,356	5,612
Södermanlands	14	559	1,123	4,250	2,522	2,579	11,047
Östergötlands	1,929	9,219	10,039	23,731	11,171	10,087	66,176
Jönköpings	2,349	11,514	8,584	23,136	11,837	10,525	67,945
Kronobergs	1,381	5,552	6,525	17,404	9,840	8,777	49,479
Kalmar	501	8,219	6,990	22,900	15,426	15,255	69,291
Gottlands	50	613	1,354	4,484	2,702	2,146	11,349
Blekinge	1,026	1,460	2,447	7,953	7,122	6,897	26,905
Kristianstads	1,729	6,334	7,428	18,345	10,776	8,476	53,088
Malmöhus	284	2,981	6,691	21,974	11,287	11,844	55,061
Hallands	357	2,021	5,538	16,429	11,247	10,706	46,298
Göteb. o. Bohus	463	1,190	2,798	11,679	10,711	12,014	38,855
Älfsborgs	1,310	6,247	6,515	27,866	16,185	15,421	73,544
Skaraborgs	673	5,352	5,854	21,926	11,532	9,465	54,802
Värmlands	166	7,126	7,666	28,084	15,746	18,786	77,574
Örebro	377	3,433	4,702	13,982	6,966	7,206	36,666
Västmanlands	72	894	1,685	4,562	2,175	2,273	11,661
Kopparbergs	118	4,756	4,708	12,105	5,346	9,819	36,852
Gäflleborgs	1,190	5,476	2,574	9,835	5,843	11,140	36,058
Västernorrlands	75	1,181	1,498	5,484	8,912	10,983	28,133
Jämtlands	93	1,138	886	4,567	3,990	6,938	17,612
Västerbottens	—	393	383	2,044	1,976	5,092	9,888
Norrbotbens	2	278	1,054	2,711	1,653	7,180	12,879
Hela riket	14,865	88,731	101,169	324,285	200,524	219,249	948,823
<i>Immigranter.²</i>							
Stockholms stad	273	1,086	2,856	2,599	6,814
Stockholms län	120	165	502	617	1,404
Uppsala	40	136	202	181	559
Södermanlands	107	254	621	610	1,592
Östergötlands	458	986	2,292	1,854	5,590
Jönköpings	442	999	2,379	2,004	5,824
Kronobergs	217	646	1,898	1,989	4,750
Kalmar	437	1,275	3,856	3,781	9,349
Gottlands	153	436	1,088	906	2,583
Blekinge	158	515	1,640	1,680	3,993
Kristianstads	553	1,187	2,641	2,400	6,781
Malmöhus	513	1,456	2,673	2,493	7,135
Hallands	508	1,439	3,713	2,930	8,590
Göteb. o. Bohus	237	965	3,087	3,122	7,411
Älfsborgs	462	1,922	4,987	3,966	11,337
Skaraborgs	259	871	2,369	2,212	5,711
Värmlands	465	1,547	3,750	3,503	9,265
Örebro	227	818	1,618	1,381	4,044
Västmanlands	45	244	483	440	1,212
Kopparbergs	160	637	1,398	1,199	3,394
Gäflleborgs	127	465	985	1,38	2,715
Västernorrlands	43	188	791	1,074	2,096
Jämtlands	68	154	381	629	1,232
Västerbottens	23	124	387	567	1,101
Norrbotbens	57	251	541	754	1,603
Hela riket	.	.	6,152	18,766	47,138	44,029	116,085

¹ Före 1881 afse talen vanligen Amerika i dess helhet (eller Nordamerika såsom rubriken stundom lydtt). Utvandringen från hvarje län till Förenata Staterna och invandringen därifrån redovisas för hvarje år i Bilaga V, Tab. 43. — ² Immigranternas antal för åren 1871/80 är endast beräknadt, på grund af de kända talen för åren 1875, 80.

så stor som mellan 1890 och 1900, kan man uppskattningsvis anslå svenskar-
nas relativa antal år 1910 till något mer än 7 promille. I absolut tal kan
man gissa sig till omkring 650,000. Denna siffra kan dock mycket lätt
komma att visa sig åtskilligt oriktig.

Man finner, att de svenskföddes *relativa* andel nådde sin höjdpunkt år
1890 och sedan dess gått i någon mån tillbaka. En hel del af de gamla in-
vandrarerna ha så småningom dött bort, och öfverskottet af nykomne har icke varit
fullt tillräckligt att hålla jämna steg med »Staternas» egen folkökning, stegrad
som den blifvit genom den utomordentliga tillströmningen under senare år
från Syd- och Östeuropa.

Nu anförda siffror, som gifvit oss antalet i Sverige födda personer, äro
naturligtvis långt ifrån att upplysa om antalet *svenskar* i Amerika. Om detta
antal får man en föreställning genom nedanstående från Amerikas census
lånade hufvuddata. År 1900 funnos i Förenta Staterna följande antal per-
soner, hvilkas föräldrar voro födda i Sverige, nämligen:

Båda föräldrarna födda i Sverige	998,497 personer.
Fadern född i Sverige, modern annorstädes	102,188 >
Modern född i Sverige, fadern annorstädes	74,167 >

Räknar man nu såsom svenskar de båda första af dessa grupper, skulle
svenskarnas hela antal blifva 1,100,685 personer. Inräknar man äfven tredje
gruppen, såsom man ju från *vissa* synpunkter har rätt att göra, stiger siffran
till 1,174,852.

Härtill kommer så den tredje generationen. Om denna gifves dock ingen
som helst upplysning.

Om svensk-amerikanarnas nationalitet, med hänsyn till föräldrarnas fö-
delseorter, lämnas ytterligare följande specifikationer:

<i>Fadern född i Sverige, modern i:</i>	<i>Modern född i Sverige, fadern i:</i>
Sverige	Sverige
Förenta Staterna	Förenta Staterna
Norge	Norge
Tyskland	Danmark
Danmark	Tyskland
Irland	England
England	Ej specif. land
Ej specif. land	Canada
Canada	Irland
Skottland	Skottland
Schweiz	Schweiz
Frankrike	Frankrike
Ryssland	Ryssland
Österrike	Österrike
Wales	Wales
Polen	Polen
Italien	Italien
Ungern	Ungern
Summa 1,100,685	Summa 1,072,664

Dessa tal gifva anledning till en och annan slutsats; sålunda är det på-
fallande, att svensk man betydligt oftare gift sig med norsk kvinna, än norsk
man med svensk kvinna, medan i fråga om Danmark förhållandet är rent
motsatt. En infödd amerikanska gifter sig tydligen rätt ofta med en svensk
man; däremot är det vida sällsyntare, att en infödd amerikanare gifter sig
med svensk kvinna. O. s. v.

I 998,497 fall uppgifves, såsom af ofvanstående tal framgår, att båda
föräldrarna voro födda i Sverige. Af dessa personer, hvilkas börd alltså var

Tab. 14. *Fördelningen efter kön och familjeställning.*

Åren	Hela antalet.	Kön.		Giftna		Barn (0/15 år).	Vuxna, ej giftna	
		Man-kön.	Kvinn-kön.	män.	kvinnor.		män.	kvinnor.
<i>Emigranter till Förenta Staterna:</i>								
1861/70	88,731	51,507	37,224	11,291	11,475	24,969	27,445	13,551
1871/80	101,169	57,492	43,677	10,521	10,506	21,688	35,917	22,537
1881/90	324,285	182,449	141,836	33,242	27,617	58,826	119,639	84,961
1891/00	200,524	104,815	95,709	16,220	13,264	28,443	74,471	68,126
1901/10	219,249	127,657	91,592	17,575	13,156	26,066	96,868	65,584
S:a 1861/1910	933,958	523,920	410,038	88,849	76,018	159,992	354,340	254,759
<i>Immigranter från Förenta Staterna:</i>								
1875/80	3,691	2,588	1,103	523	440	551	1,765	412
1881/90	18,766	13,308	5,458	3,624	1,789	2,477	8,466	2,410
1891/00	47,138	29,851	17,287	8,930	4,808	6,620	17,615	9,165
1901/10	44,029	25,823	18,206	6,823	4,498	5,798	16,147	10,763
S:a 1875/1910	113,624	71,570	42,054	19,900	11,535	15,446	43,993	22,750

rent svensk, voro 415,121 själfva födda i Förenta Staterna. Af återstoden voro naturligtvis det stora flertalet födda i Sverige; några tusental voro födda hvarken i Sverige eller Förenta Staterna, — de flesta väl i Canada.

Om svenskarnas fördelning på Unionens olika stater upplysa Tab. 15 och 16, sidd. 115 och 116.

Minnesota och Illinois äro tydligen de båda stormakterna bland svenskarna i Amerika, den förstnämnda sannolikt med fullt 300,000 svenskar i denna stund, den sistnämnda med ej långt ifrån samma antal. Öfverhuvud kan man nämligen antaga, att för närvarande (slutet af 1911) svenskarna äro vid pass en tredjedel flere än här anförda tal visa, hvilka härstamma från 1900 års folkräkning. Jfr sid. 56 här ofvan.

I Minnesota utgjorde svenskarna vid 1900 års folkräkning 13.93 procent af hela befolkningen. De stater i Unionen, där svenskarna nådde till 2 procent af folkmängden eller däröfver, voro:

	Procent.		Procent.
Minnesota	13.93	Wyoming	3.71
Utah	6.66	Iowa	3.06
North Dakota	5.48	Connecticut	3.06
Nebraska	5.37	Wisconsin	2.70
South Dakota	4.86	Alaska	2.65
Washington	4.61	Kansas	2.48
Illinois	4.36	Oregon	2.30
Idaho	3.89	Michigan	2.27
Colorado	3.72	Rhode Island	2.27
Montana	3.72		

Näst Minnesota kommer alltså, betecknande och ofördelaktigt nog Utah. När man erinrar sig, att i Utah danskarna äro ännu flere än svenskarna, och att äfven normän finnas därstädes till ett betydligt antal, får man en föreställning om den stora roll skandinaverna spela bland de yttersta dagar-

[Forts. sid. 117.]

Tab. 15. *Antalet svenskar inom de olika staterna.*

Stat.	Folkmängd.		Af 1900 års folk- mängd voro svenskar. ¹		I Sverige födda personer.		
	År 1910.	År 1900.	Antal.	%.	1880.	1890.	1900.
Minnesota	2,075,708	1,751,394	243,903	13.93	39,176	99,913	115,476
Illinois	5,638,591	4,821,550	210,087	4.36	42,415	86,514	99,147
New York	9,113,614	7,268,894	74,252	1.02	11,164	28,430	42,708
Iowa	2,224,771	2,231,853	68,409	3.06	17,559	30,276	29,875
Nebraska	1,192,214	1,066,300	57,311	5.37	10,164	28,364	24,693
Wisconsin	2,333,860	2,069,042	55,885	2.70	8,138	20,157	26,196
Michigan	2,810,173	2,420,982	54,894	2.27	9,412	27,366	26,956
Massachusetts	3,366,416	2,805,346	52,980	1.89	4,756	18,624	32,192
Pennsylvania	7,665,111	6,302,115	47,000	0.75	7,575	19,346	24,130
Kansas	1,690,949	1,470,495	36,539	2.48	11,207	17,096	15,144
Connecticut	1,114,756	908,420	27,784	3.06	2,086	10,021	16,164
California	2,377,549	1,485,053	27,337	1.84	4,209	10,923	14,549
Washington	1,141,990	518,103	23,900	4.61	648	10,272	12,737
Colorado	799,024	539,700	20,073	3.72	2,172	9,659	10,765
South Dakota ²	583,888	401,570	19,500	4.86	3,177	7,746	8,647
Utah	373,351	276,749	18,424	6.66	3,750	5,986	7,025
North Dakota ²	577,056	319,146	17,500	5.48	.	5,583	8,419
New Jersey	2,537,167	1,883,669	13,541	0.72	1,622	4,159	7,337
Missouri	3,293,335	3,106,665	13,218	0.43	3,174	5,602	5,692
Indiana	2,700,876	2,516,462	10,518	0.42	3,121	4,512	4,673
Texas	3,896,542	3,048,710	10,184	0.33	1,293	2,806	4,388
Rhode Island	542,610	428,556	9,721	2.27	776	3,392	6,072
Oregon	672,765	413,536	9,511	2.30	983	3,774	4,555
Montana	376,353	243,329	9,062	3.72	280	3,771	5,346
Ohio	4,767,121	4,157,545	8,065	0.19	1,186	2,742	3,951
Idaho	325,594	161,772	6,298	3.89	323	1,524	2,822
Maine	742,371	694,466	3,932	0.57	988	1,704	1,935
Wyoming	145,965	92,531	3,436	3.71	249	1,357	1,727
New Hampshire	430,572	411,588	3,186	0.77	131	1,210	2,032
Vermont	355,956	343,641	1,709	0.50	68	870	1,020
Alaska	64,356	63,592	1,688	2.65	.	.	1,445
Oklahoma ³	1,657,155	790,391	1,613	0.20	.	138	582
Florida	752,619	528,542	1,312	0.25	231	529	561
Alabama	2,138,093	1,828,697	1,126	0.06	119	294	488
Louisiana	1,656,388	1,381,625	1,069	0.08	270	328	359
Arkansas	1,574,449	1,311,564	876	0.07	211	333	355
Maryland	1,295,346	1,188,044	846	0.07	177	305	347
Mississippi	1,797,114	1,551,270	837	0.05	302	305	303
Tennessee	2,184,789	2,020,616	811	0.04	251	332	337
Arizona	204,354	122,931	708	0.58	106	168	342
Kentucky	2,289,905	2,147,174	589	0.03	95	184	222
Georgia	2,609,121	2,216,331	547	0.02	138	191	204
Nevada	81,875	42,335	545	1.29	317	314	278
Delaware	202,322	184,735	543	0.29	71	246	302
New Mexiko	327,301	195,310	506	0.26	39	149	244
Virginia	2,061,612	1,854,184	455	0.02	49	215	218
Distr. of Columbia	331,069	278,718	424	0.15	51	128	234
West Virginia	1,221,119	958,800	252	0.03	21	72	132
Hawaii	191,909	154,001	237	0.15	.	.	140
North Carolina	2,206,287	1,893,810	198	0.01	24	51	68
South Carolina	1,515,400	1,340,316	152	0.01	63	60	65
Frånv. sold. m. fl.	55,608	91,219	1,359	1.49	.	.	1,026
Summa	92,284,439	76,303,387	1,174,852	1.54	194,337	478,041	574,625

¹ Personer, hvilkas båda föräldrar, eller endera, voro födda i Sverige; jfr Tab. 16.² Siffran 3,177 för South Dakota år 1880 omfattar äfven North Dakota. — ³ Med Indianterritoriet.

Tab. 16. *Fördelning efter föräldrarnas födelseort.*

Stat.	Fadern född i Sverige. Modern född i			Modern född i Sverige. Fadern född i		Summa.	Däraf: Fadern född i Sverige, antal fall.
	Sverige.	Förenta Stater- na.	Annor- städes.	Förenta Stater- na.	Annor- städes. ¹		
Minnesota	211,767	9,337	9,587	4,887	8,325	243,903	230,691
Illinois	187,556	7,878	4,607	4,598	5,448	210,087	200,041
New York	62,556	2,768	3,640	1,700	3,588	74,252	68,964
Iowa	57,188	4,988	1,864	2,403	1,966	68,409	64,040
Nebraska	49,292	3,290	1,399	1,719	1,611	57,311	53,981
Wisconsin	45,406	2,251	4,152	1,155	2,921	55,885	51,809
Michigan	47,316	1,584	2,641	880	2,473	54,894	51,541
Massachusetts	47,501	1,208	1,869	886	1,516	52,980	50,578
Pennsylvania	41,760	2,062	1,305	952	921	47,000	45,127
Kansas	30,860	2,934	514	1,425	806	36,539	34,308
Connecticut	25,616	474	666	462	566	27,784	26,756
California	21,087	1,816	1,866	825	1,743	27,337	24,769
Washington	19,359	1,296	1,298	706	1,241	23,900	21,953
Colorado	17,233	858	512	770	700	20,073	18,603
South Dakota	15,725	913	1,290	525	1,047	19,500	17,928
Utah	12,047	1,314	1,511	1,217	2,335	18,424	14,872
North Dakota	13,474	662	1,570	462	1,332	17,500	15,706
New Jersey	10,552	683	972	466	868	13,541	12,207
Missouri	9,930	1,641	485	596	566	13,218	12,056
Indiana	8,503	951	309	461	294	10,518	9,763
Texas	7,894	1,067	455	336	432	10,184	9,416
Rhode Island	8,991	159	208	173	190	9,721	9,358
Oregon	7,208	770	686	292	555	9,511	8,664
Montana	7,488	356	374	368	476	9,062	8,218
Ohio	6,240	765	495	249	316	8,065	7,500
Idaho	4,697	423	346	402	430	6,298	5,466
Maine	3,138	229	247	161	157	3,932	3,614
Wyoming	2,755	214	125	186	156	3,436	3,094
New Hampshire	2,775	101	126	113	71	3,186	3,002
Vermont	1,509	54	52	38	56	1,709	1,615
Alaska	1,562	34	46	14	32	1,688	1,642
Oklahoma ²	978	357	51	170	57	1,613	1,386
Florida	806	287	101	40	78	1,312	1,194
Alabama	762	191	71	47	55	1,126	1,024
Louisiana	453	334	197	33	52	1,069	984
Arkansas	509	223	16	93	35	876	748
Maryland	434	146	171	30	65	846	751
Mississippi	490	214	45	58	30	837	749
Tennessee	482	210	24	51	44	811	716
Arizona	482	66	52	57	51	708	600
Kentucky	326	109	53	56	45	589	488
Georgia	305	149	38	34	21	547	492
Nevada	359	32	70	44	40	545	461
Delaware	455	45	10	15	18	543	510
New Mexiko	389	43	26	14	34	506	458
Virginia	291	83	33	21	27	455	407
District of Columbia	284	54	27	18	41	424	365
West Virginia	160	44	27	12	9	252	231
Hawaii	172	27	24	—	14	237	223
North Carolina	104	56	22	6	10	198	182
South Carolina	79	41	20	3	9	152	140
Frånv. sold. m. fl.	1,192	39	63	24	41	1,359	1,294
Summa	998,497	55,830	46,358	30,253	43,914	1,174,852	1,100,655

¹ Utom Sverige. — ² Med Indianterritoriet.

nes helige», och huru önskvärdt det är att i görligaste mån en bom sättes för denna osunda propaganda.

Samtliga de nitton stater eller territorier, i hvilka svenskarna nå till 2 procent af hela folkmängden, äro belägna norr om 36:te breddgraden. Af de sista koll. i Tab. 15 synes att det ringa antalet svenskar i sydstaterna icke heller nämnvärdt ökats. Dock må erinras om, att denna tabell icke går längre än till år 1900. Åtskilliga underrättelser gifva vid handen, att sedan någon tid en bestämd agitation pågår i Amerika, med syfte att locka ett större antal svenskar till Södern. Med hänsyn både till klimatet och andra omständigheter se tänkande svensk-amerikanare denna rörelse med ovilja och hoppas, att den icke skall röna någon större framgång.

Af betydligt intresse är att efterse svenskarnas antal inom vissa större städer i Amerika. Öfver hufvud visa sig svenskarna mera än de flesta andra främmande nationaliteterna hålla sig till landsbygden. Af samtliga främmandefödda hade 49.5 %, alltså vid pass hälften, slagit sig ned i större städer (med öfver tjugufem tusen inb.), men af svenskarna endast 36.3 %. Nästan två tredjedelar hade således stannat på landet (eller i de mindre städerna). Dock äro norrmän och danskar ännu mera landskära än svenskarna.

Svenskarnas antal i hvar och en af de städer, där de äro som mest talrika, framgår af Tab. 17. Densamma upptager de städer, där svenskar-
nas antal uppgår till 3,000 personer eller däröfver. Då siffrorna äro så gamla som från år 1900, har det ej syntts vara af tillräckligt intresse att upptaga flere städer än så.

Högsta antalet svenskar, eller mer än 100,000, återfinnes i Chicago. I denna stund är naturligtvis siffran åtskilligt högre. Inemot hälften så stor är den svenska befolkningen i den stad som kommer därefter, eller New York. Relativt taget utgöra svenskarna vid pass 6 % af Chicagos folkmängd, men af New Yorks föga öfver 1 %. I de stora svenskbygderna i Minnesota, Illinois, Iowa o. s. v. finnas naturligtvis många småstäder, där svenskarna rent af utgöra pluralitet af befolkningen. Af större städer nå de högst i Rockford, Ill.; af dess 31,000 inb. år 1900 voro 12,500 svenskar, alltså ej mindre än 40 %. I Minneapolis utgöra svenskarna 19 %, i Duluth 17 och i St Paul 12 %; samtliga dessa städer ligga i Minnesota. I Worcester, Mass., den stora fabriksstaden, utgöra svenskarna 10 %; i Superior, Wisc., 17 %; i New Britain, Conn., 12 %; i Sioux City, Iowa 9 %; i Brockton, Mass., 8 %; i Tacoma, Wash., 8 %; i Omaha, Nebraska, 8 %; i Salt Lake City, Utah, 7 %; i Des Moines, Iowa, 6 %.

Om svenskarnas *yrken* i Förenta Staterna lämna folkräkningarna därstädes rätt utförliga upplysningar. Såsom »svenskar» räknas därvid personer af »swedish parentage», hvarmed man menar personer med antingen båda föräldrarna af svensk börd eller med en af föräldrarna född i Sverige och den andra i Förenta Staterna. Begränsningen är något egendomlig, men vi få ta den sådan den är. Hela antalet svenskar i denna mening af ordet uppgick år 1900 till 1,081,710.¹ Bland dem voro 575,477 män och 506,233 kvinnor.

Yrkesfördelningen är nu gjord egentligen endast för dem af dessa, som äro sysselsatta med förvärfvarsarbete, — familjemedlemmarnas klassificering har man ej brytt sig om. Med förvärfvarsarbete voro då sysselsatta i allt 362,014 män och 81,148 kvinnor. På de större hufvudgrupperna fördelade sig dessa på följande sätt:

¹ Siffran stämmer ej fullt med talen i Tab. 16; differensen är ej förklarad.

	Män.	Kvinnor.	Summa.
Jordbruk och skogsbruk	118,845	2,619	121,464
Industri	126,896	14,890	141,786
Handel och samfärdsel	52,475	4,945	57,420
Tjänstehjon, arbetare	57,667	55,596	113,263
S. k. fria yrken	6,131	3,098	9,229
Summa	362,014	81,148	443,162

Hvad som här genast faller i ögonen, är att industrigruppen är *större* än jordbruksgruppen. Sannolikt är detta dock beroende endast å ofullkomligheten af de amerikanska folkräkningsmetoderna: liksom man ej fördelar familjemedlemmarna efter hufvudpersonernas yrke, så gör man det ej heller med tjänstehjonen. Af de 57,667 här ofvan upptagna drängarna och arbetarna torde väl allra största delen arbeta i jordbruk, och detsamma är väl fallet med en del också af de 55,596 pigorna och arbeterskorna. På så sätt blir nog jordbruksgruppen i alla fall den största.

Det är af betydligt intresse att här anställa en liten jämförelse mellan svenskarna i Amerika och öfriga nationaliteter därstädes. Inskränka vi densamma till *männen*, finna vi, att af samtliga yrkesutöfvare tillhörde efterföljande hufvudgrupper:

<i>Jordbruk och skogsdrift:</i>	<i>Industri:</i>	<i>Handel och samfärdsel:</i>
Procent.	Procent.	Procent.
Norrmän 54·6	Ungrare 59·7	Ryssar 30·6
Danskar 44·4	Österrikare 52·4	Skottar 22·7
Schweizare 39·6	Ryssar 45·8	Engelsmän 21·4
Böhmare 35·4	Polackar 44·5	Tyskar 20·4
<i>Svenskar</i> 32·8	Skottar 41·2	Fransmän 20·2
Tyskar 28·1	Engelsmän 40·6	Italienare 19·0
Fransmän 24·8	Böhmare 37·0	Danskar 15·1
Engelsmän 22·5	<i>Svenskar</i> 35·1	<i>Svenskar</i> 14·5
Skottar 21·2	Tyskar 34·7	Österrikare 14·3
Polackar 12·2	Fransmän 33·2	Schweizare 14·1
Ryssar 11·6	Italienare 32·1	Norrmän 13·1
Österrikare 9·6	Schweizare 29·3	Polackar 12·7
Italienare 6·2	Danskar 24·4	Ungrare 11·4
Ungrare 3·5	Norrmän 18·9	Böhmare 11·2

Norrmän och danskar ha alltså betydligt oftare än svenskarna ägnat sig åt jordbruket, svenskarna åter till vida större antal åt industrien. Sannolikt har man här ett vittnesbörd om svenskens välkända lust och fallenhet för tekniska yrken. Att svenskarnas antal är jämförelsevis högt inom gruppen Handel och samfärdsel beror väl på det stora antalet svenskar, som sysselsättas inom järnvägsdriften samt sjöfarten. — (Beträffande de östeuropeiska folkens tal i tabellen här ofvan, må erinras om, att de säkerligen till betydlig del influeras af den stora mängden bland dem ingående judar).

Såsom ett hufvudfaktum kvarstår, att ett betydligt ringare antal svenskar, än man skulle tro, stannat vid jordbruket. När man erinrar sig, att »jordlungern» alltid betraktas såsom kanske den förnämsta orsaken till utvandringen hemma i Sverige, skulle man väl vänta att finna flertalet svensk-amerikanare sitta såsom välbeställda farmare, — eller åtminstone tjäna hos farmare, i afvaktan att kunna själf köpa sig gård. Sannolikt skulle väl detta också visa sig vara fallet oftare än siffrorna här ofvan angifva, om man kunde skilja ut de *nyinvandrade* från de öfriga. Men sedan är det en allmän klagan, att farmarnas söner och döttrar, i Amerika lika väl som i Sverige, finna lifvet tråkigt ute på farmen och söka sig in till städerna eller till stadsmannayrkena. Den tendensen synes vara så genomgående hos

Tab. 17. Städer med större befolkning af svenskar.

Stad.	Folkmängd.		Däraf svenskar år 1900. ¹		Däraf: fadern född i Sverige, antal fall.	Födda i Sverige.	
	År 1910.	År 1900.	Antal.	%.		1890.	1900.
Chicago	2,185,283	1,698,575	106,883	6.29	101,389	43,032	48,836
New York	4,766,883	3,437,202	47,642	1.39	44,081	16,604	28,320
Minneapolis	301,408	202,718	38,121	18.80	36,342	19,398	20,035
St Paul	214,744	163,065	20,116	12.34	19,047	11,787	9,852
Rockford, Ill.	45,401	31,051	12,591	40.55	12,304	.	6,690
Worcester, Mass.	145,986	118,421	12,127	10.24	11,951	4,558	7,542
Boston ²	807,876	686,850	11,926	1.74	11,211	4,395	7,352
Duluth, Minn.	78,466	52,969	9,108	17.19	8,661	4,102	5,047
San Francisco	416,912	342,782	8,950	2.61	8,219	3,594	5,248
Omaha, Nebr.	124,096	102,555	7,856	7.66	7,259	6,265	3,968
Denver, Col.	213,381	133,859	5,804	4.34	5,852	3,622	3,376
Kansas City	248,381	163,752	5,341	3.26	5,029	1,956	2,680
Superior, Wisc.	40,384	31,091	5,184	16.67	4,915	.	2,854
Providence	224,326	175,597	4,345	2.47	4,174	1,339	2,775
Des Moines, Iowa	86,368	62,139	3,960	6.37	3,793	1,952	1,907
Philadelphia	1,549,008	1,293,697	3,919	0.30	3,588	1,626	2,143
Seattle, Wash.	237,194	80,671	3,860	4.78	3,611	1,525	2,379
Salt Lake City	92,777	53,531	3,821	7.14	3,169	1,328	1,687
Brockton, Mass.	56,878	40,063	3,359	8.38	3,281	1,282	1,973
Portland, Oreg.	217,214	90,426	3,058	3.38	2,924	1,312	1,711
Sioux City, Iowa	47,828	33,111	3,050	9.21	2,860	2,227	1,460
New Britain, Conn.	43,916	25,998	3,010	11.58	2,994	.	1,811
Tacoma, Wash.	83,743	37,714	3,006	7.97	2,755	1,983	1,603

vår tids människor, att ej ens den ryktbara fria jordutdelningen i Amerika kan hålla den stängen.

Går man till *smärre* yrkesgrupper, finner man följande uppgifter för svenskarna af *mankön*. Af hela antalet i förvärfarbete sysselsatta voro:

Farmare ³	69,596	Skomakare	4,061
Ej specificerade arbetare	44,201	Svarfvar, tunnbindare m. fl.	3,955
Jordbruksarbetare	44,024	Maskinister och eldare	3,853
Ej specif. fabriksarbetare	22,377	Metallarbetare	3,847
Timmermän, byggnadssnickare	17,205	Sjökapten och sjömän	3,809
Gruf- och stenbrottsarbetare	13,328	Murare	3,726
Ej specif. inom handel o. samfärdsel	12,829	Ej specificerade inom jordbruk och skogsbruk	2,853
Järn- och stålarbetare	10,659	Möbelsnickare	2,544
Järnvägsmän	9,906	Fabrikanter, ingenjörer m. fl. ⁴	2,488
Maskinbyggare o. uppsättare	8,865	Timmerhuggare, flötningsarbetare	2,372
Åkare, kuskar, dragare	7,692	Innehafvare af hotell o. servering	1,837
Handlande o. d.	7,147	Typografer, bokbindare	1,826
Skräddare	6,882	Stenarbetare	1,776
Målare, glasmästare	6,500	Portvakter, kyrkvaktare	1,683
S. k. fria yrken	6,131	Textilarbetare	1,655
Sägverksarbetare	6,073		
Ej specif. tjänstehjon	5,779		
Bokhållare o. d.	5,664		
Handelsbiträden	5,428		
Smeder	5,276		
Tjänare, uppässare	4,167		
		Summa 362,014	
		Familjemedlemmar utan yrke 213,463	
		Summa mankön 575,477	

¹ Personer, hvilkas båda föräldrar, eller endera, äro födda i Sverige. — ² Med Cambridge och Chelsea. — ³ Inräknadt, efter hvad det vill synas, äfven inspektorer och rättare. — ⁴ Inräknadt verkstämmare och kontorspersonal.

Sammanslagningarna synas här stundom något egendomliga; ej heller är säkert, att de amerikanska uttrycken alltid fullt sammanfalla med våra egna. Men detta är nu något som ej kan hjälpas. Talen äro i alla fall af ganska betydligt intresse.

För de svenska *kvinnorna* meddelas följande tal:

Tjänarinnor, uppapperskor	45,794	Eg. af hotell, inackordering	833
Sömmerskor	9,094	Ej specificerade inom Handel och	
Tvätterskor	3,931	samfärdsel	745
Ej specif. fabriksarbeterskor	2,807	Bokförserskor	728
Hushållerskor	2,657	Ej specif. inom »Huslig tjänst»	512
Lärarinnor	2,255	Strump- o. triksårbeterskor	476
Farmare ¹	2,116	Jordbruksarbeterskor	439
Textilarbeterskor	1,561	Ej specif. arbeterskor	436
Handelsbiträden	1,507	Ej specif. inom jordbruket	64
Sjuksköterskor, barnmorskor	1,433		
Stenografer, maskinskrifverskor	995		Summa 81,148
Bokhållare	970		
Modister	952	Familjemedlemmar utan yrke 425,085	
Ej specif. s. k. fria yrken	843		Summa kvinnkön 506,233

Huru gränserna skola dragas mellan dessa grupper, är ej alltid så lätt att förstå, men vi återgifva talen sådana de föreligga.

Det torde icke med nödvändighet få anses falla inom Emigrationsutredningens uppdrag att åstadkomma någon *fullständigare* utredning angående svenskarnes ställning i Förenta Staterna. Det har dock lyckats att förvärfva ett par kortare artiklar härom, hvilka här närmast återgifvas. Den första är af hr *P. G. Norberg*, författare till den för ett par år sedan utkomna boken »En brygga öfver hafvet», som vunnit mycket erkännande för sakkunskap och fördomsfri blick. Den andra afhandlingen är af den framstående kännaren af Svensk-Amerika redaktör *G. H. von Koch*; densamma behandlar frågan om förekomsten af nödställdhet, brott och sjukdomar m. m. bland våra landsmän i Förenta Staterna, hvilket ämne förf. benäget åtog sig att söka belysa under en studieresa, som han för annat ändamål företog i Amerika under år 1908.

Ett par försök att få en kortare framställning äfven af de kyrkliga förhållandena, särskildt beträffande Augustanasynoden och dess historia, hafva däremot — tyvärr — icke ledt till något resultat. Den redan föreliggande litteraturen härom och om svenskarnes i Amerika förhållanden i öfrigt är dock ganska omfattande; en rätt betydande del häraf torde vara tillgänglig äfven i Sverige.

¹ Rubriken synes omfatta äfven kvinnliga inspektorer och rättare, — därest sådana förekomma.

SVENSKARNES AMERIKA

OCH

AMERIKAS SVENSKAR.

AF

P. G. NORBERG.

Svenskarne funno begreppet Amerika färdigt, när de kommo dit. I de resultat, som framgått och framgå ur degeln, ha de sin ärofulla andel. Degeln själf var formad, härdad och färdig, innan de kommo till platsen.

Den oerhörda kontinent, där urminnes tidens buffelhjordar och indianhorder jagats och jagat, steg plötsligt upp inom den hvite mannens horisont. Vildmarkens tidlösa sekelgång var bruten. Det flödande solskenet — det klara, mättade solljus, om hvilket större delen af Europa vet så litet — låg metalliskt förtätadt och glittrade som guld och silfver för den hvite mannens lystna öga.

Det var äfventyrarnes, roffarnes Amerika. Den hvite mannen — som var en ganska svartmuskig herre — drog öfver, först och främst till hedningarnes omvändelse, enligt tidens kraf, och därefter alltför mången gång äfven i illa dold förhoppning, att den allra heligaste jungfrun skulle nöja sig med äran och låta honom få makten och härligheten.

Det var de djärfvaste, de hänsynslösaste som drogo stad. Från första stund blef den nya världen *viddrängtarens* värld.

När den heliga jungfruns gifmildhet började sina, hade redan blekare blekansikten börjat tala om hedningarnes omvändelse på sin fason. Men ödet ville, att de inom kort fingo större anledning att tänka på sin egen samvetsfrihet än på deras, som icke hafva lagen.

1600-talet är inne, vi ha frihetsöskarnes, den engelska kolonisationens Amerika. Det var de djärfvaste, de själfständigaste, de som minst tålde band som drogo stad. Viddrängtare äfven de, men ännu icke vidsyntare, tolerantare än sin tid.

Den lilla Mayflower kämpar sig fram öfver det förfärliga haf, hvars lidanden voro den enda ingången till löftets land. Löftet hade man själf gifvit, och uppfyllelsen berodde på om man höll det! Mayflower landade långt i norr, de ombordvarande visste intet om de intriger, som fört dem, nu vid vinterns inbrott, så mycket nordligare än de ämnat sig. Men det var endast en utväg öppen: att ta urskogen i besittning, att lära sig skilja på ekorrars knaprande och mockasiners smygande, att kämpa för lifvet i det hemska famntag, som var deras välkommen.

Mayflowers pilgrimer hade öfvergifvit allt det gamla, därför att de icke ville kvarstanna i Englands kyrka. En affälling kunde tacka Gud äfven för Massachusetts vinterfamn i de tiderna.

Men det var icke de blida pilgrimer, som landstego vid Plymouth Rock, hvilka voro bestämda att lägga hörnstenen. I Mayflowers kölvatten följde puritanernas trotsiga skepp, och Nya England blef puritanernas skapelse.

Det Nya England blef hörnstenen. Framtidens frö såddes i jungfrujorden, hvilken hittills blott varit det lättfångna, otroligt rika bytet, att stycka

mellan de mäktigaste nationerna. Det engelska blef surdegen, den själfrådighet, de egenskaper, som redan romarna kunnat urskilja, medan anglerna ännu voro fastlandsbor, och som längre fram hvarken nordiska vikingars eller normandiska eröfrares ättlingar kunde motstå. Det nya Holland, det nya Sverige, som vi samtidigt med det nya England höra talas om, voro aldrig annat än dödfödda episoder, lika betydelselösa för det konstitutivt amerikanska som spanjorernas och fransmännens herravälde till en tid öfver sina — högst betydande — andelar af det ursprungliga rofvet.

Puritanerna voro inga affällingar. Det var inte kyrkan de lämnade, det var kyrkans förfall, som de inte kunde uthärda. I den af allt katolskt rökel-seväsen obesmittade reformerta kyrkans namn foro de, den kyrka, hvars stränga kraf obönhörligen ställdes på hvarje enskild individ, och där hvar och en hade att komma till rätta med sin Gud utan ställföreträdande prästadöme. Och långt sedan den temperamentets struktur, som vi kalla puritansk, upphört att vara väsentligen religiös, kvarlefver den, insprängd som kvartsådror i granit, på andra områden.

Puritanernas icke alltid ordfattiga, alltid handlingsrika och oförfärade trohet mot sitt väsens innersta drifkraft är ännu i dag amerikanens arfvedel. Det är denna allt genomträngande fordran på sig själf och andra — med däraf följande aktning för sig själf och andra — som är den hemliga formel, enligt hvilken »barbaren blir romare», polacken och den hedervärde Trög-Måns från finnskogarne blir amerikan.

Den tid kom, då kretsloppet förde puritanerna till makten i England. Men deras motståndare voro också engelsmän. Kavaljererna voro icke mera hågade att finna sig i hvad de ansågo för tyranni och förtryck än rundhufvudena förut varit. De började i tusental — ändå talrikare än förut puritanerna — att utvandra.

Att de icke kunde ställa kosan till Nya England, var tydligt. Lyckligtvis hade det plötsligt styfmoderligt vordna moderlandet en annan koloni därute, »jungfrudrottningens» land, Virginien.

Från början hade Englands besittningstagande af Virginien utförts i 1500-talets hänsynslösa anda. När vinningslystnaden desillusionerats och lycksockarne började utebli, måste kronan tillgripa så utomordentliga åtgärder för att hålla kolonien vid lif som att förvandla fängelse- eller dödsstraff i England till nödtvunget nybyggarlif i Virginien. Kolonisationsledarne hade också en hel del att klaga på ifråga om det människomaterial, som stod till deras förfogande.

Af en tillfällighet började en af nybyggarna försöksvis upptaga den indianska tobaksodlingen. Några år senare odlade alla människor i Virginien tobak.

Tobaken utsög jorden på det obarmhärtigaste, men hvad gjorde det? Det var ju bara att röja undan mera skog för att få nya, orörda fält. Och på tobak blef man rik. Nu var det inte längre någon svårighet att få företagsamheten att rikta sig på Virginien. Den bakvända jordpolitik, som skulle förvandla de själförsörjande småbrukarnes jordbitar till lorddomäner för färbete och räffjakter, hade just inaugurerats därhemma, och lösdrivare och förbrytare fanns det godt om, som kunde komma till pass som straffarbetare på tobaksplantagerna. Dessutom hade man redan upfunnit negertrafiken, ännu så länge i ringa omfång, så att tobaksodlingen var tryggad. De hvita slafvar, som tjänat ut den tid, för hvilken de voro »stadda», hade full frihet att se sig om efter utvägar att flyta upp till grädden. I många fall gjorde de det också; svårigheten för dem var endast, att tobaksodlingen för att betala sig måste drifvas i stor skala från början.

Efter konungens afrättning styrde konungadömets lojala anhängare i ännu tätare skaror sin kosa till Virginien.

De kommo där till en blomstrande koloni. Det var ett land och ett lif för dem! Medan puritanerna däruppe i den kalla norden sutto sammanträngda i små tättslutna nybyggarsamhällen, bredde Virginierne ut sig efter behag. Virginien kan emellertid icke kallas för kavaljerernas verk. Kavaljererna blefvo endast den starka, pikanta kryddan till anrättningen. Anrättningens art var betingad af natur och klimat. Puritanerna i norr odlade hvete. I Virginien — ty äfven där funnos puritaner, både sådana som sökt sig ned norrifrån och sådana som direkt utvandrat — odlade de tobak. Hela det sociala lifvet differentierades efter de vidt skilda betingelserna för dessa båda olika odlingar.

Massachusetts, med de öfriga därifrån genom klyfning utgångna Nya Englandsstaterna, och Virginien, båda typiskt engelska skapelser, äro de båda hufvudmotsättningar, ur hvilka Amerika framgått. Hur olika de än från början voro och framförallt hastigt blefvo, så hade de dock alltid detta ledmotiv — längre fram »Amerikafeberns» — gemensamt: Hällre än att finna sig i tryck och tvång kapa loss från det gamla och skapa sig en ny värld.

Huru lord Baltimore grundade Maryland för att skaffa en fristad åt Englands förföljda katoliker — det var snarare politiskt nödtvång än verklig storsinnet som gjorde, att det endast kunde ske under form af full religionsfrihet åt *alla*, och det hör till historien, huru den politiken ledde till att katolikerna blefvo fördrifna af protestanterna! — huru den ädle William Penn kom till sitt »Sylvanien», på engelske konungens önskan förbundet med grundarens farsnamn, för att äfven kväkarne, jämlikhetens brödraskap, skulle ha en tillflykt; huru den sedan följande tyska invandringen till Pennsylvanien bragte nytt stål till den känsla af oafhängighet gentemot Europa och samhörighet inbördes, som redan var på väg upp ur det undermedvetnas dunkel till det medvetnas handling; huru Virginien vällde öfver in i Nordkarolina; huru Sydkarolinas risodling kom negerimporten att svälla till förut okända proportioner och därmed väckte en verkligen oförsonlig motsättning till Hans Majestäts öfriga kolonier till lif; huru slutligen den atlantiska kustremsans besittningstagande fullbordades med kung Georges land, Georgia, bufferten mot Floridas spanjorer, där Oglethorpes storartade, men alltför utopiska försök att ge de öfverfulla engelska bysättningshäktenas invånare en »new start in life» misslyckades på grund af den för alla filantroper hårda naturlag som bjuder, att ymning skall ske med unga skott och inte med utvuxna, redan förtorkade grenar — allt detta skall här endast antydast.

Vi äro nu redan långt inne på 1700-talet; men ännu voro kolonierna för England ungefär hvad Congo är för Belgien. Men så syntes saken icke för det stycke England, som slagit sig ned därute. Vill man uttrycka sig paradoxalt, kan man säga, att engelsmännen därute upphörde att vara engelsmän och blefvo amerikanare, därför att de voro engelsmän. De voro lika litet affälliga från nationen som puritanerna voro affällingar från kyrkan. De voro lika mycket engelsmän, lika goda medborgare — framhöll de — de som de hemmavarande. Antingen respekt för hvarje engelsmans rätt att själf råda öfver sig och sitt, eller också måste de ta sitt öde i egna händer!

Oafhängigheten såg dagens ljus, och snart var Amerika blifvet en nation. Det gemensamt amerikanska, som till en början endast med möda kan historiskt urskiljas bakom mängden af iögonenfallande motsättningar, upphöjdes till världigheten af högsta symbol, hvilken alla andra intressen hade att underordna sig, i hvilken de alla borde sträfva att uppgå.

Men *en* tvedräktsbrand låg i åttio år och glödde under frihetskrigets aska, och först sedan den flammat upp och bränt ut i inbördeskriget, var den »nationella samlingen» fullbordad.

Det är vid denna tidpunkt svenskarne börja att komma. Hvad betydde Amerika för dem?

Det betydde frihetens land, landet där allting var fritt, från samvetet till jorden, viddträngtarens land.

De, lika litet som Kolumbus' andra efterföljare, ha funnit allt hvad de hoppats. Men somligt ha de funnit, och mycket som de icke väntat ha de också funnit.

Det är egendomligt att iakttä den amerikanska nationens utveckling från det ögonblick, då det europeiska beroendets nafvelsträng afklippes. Under inflytande af nya lifsförhållanden, där själfva klimatet svängde mellan våldsamma ytterligheter, uppstod på de medförda själfrådighetstraditionernas grund en alldeles ny ras, en redan i hufvudets form och kroppens byggnad utpräglad modifiering af den indoeuropeiska rasen. I Nya England mätte man ännu med europeiska mått. Samhällena voro små, staterna små. När präriernas orörda gränslöshet gick upp för puritanättlingarnes fattningsförmåga, var den gamla skalan ej vidare tillräcklig. Järnvägarna slogo världsdelen i band — nationens och bolagens järnvägspolitik söker i framsynthet sin like. Och hvad fanns icke här att göra sig till herre öfver! Horisontvida, af naturen färdiga åkrar, och bakom hvarje horisont en ny med lika lätta möjligheter! Här funnos de omätliga skogarna, här fanns kol, här fanns järn, här fanns guld. Riket och rikedomens växte inför ens ögon, och innan man hunnit drömma det omöjliga, hade det inträffat. I dag blockhus, i morgon Chicago. *Nothing was too good to be true. Always room for one more.*

Sugningen från Europa blef enorm. Och vi svenskar hade väl icke varit oss lika, om vi icke till sist kommit på att »göra likadant» och följa med och göra det — till öfverdrift.

Det hade ju varit för mycket begärdt af amerikanarna, att de inte skulle i mångt och mycket fortgå i den gamla roffarandan. Nu är en förändring i färd med att ske. Det hejdlösa himlastormandet har efterföljts af besinning. Man kan i längden icke endast suga jorden med skördar, utan att hjälpa den igen; man kan icke i oändlighet hugga och sköfva i skogarne. Jord börjar kosta något, det börjar kosta möda att bruka den. Det börjar bli litet trångt på sina håll, till och med under denna vida himmel. Detta och mera sådant börjar man komma underfund med. Men det är icke säkert, att svenskarne på det hela taget ännu hunnit — göra likadant. Och därför kan det hända, att yngste bror landstiger i ett något annorlunda Amerika än han på grund af äldste brors erfarenhet tänkt sig.

Tyvärre har jag endast tillfälle att med dessa alltför hastiga drag skissera upp det allmänna perspektiv, hvarunder jag ser vår insats i Förenta Staternas utveckling. För att alls förstå den djupgående förvandling svensken undergår i Amerikas luft, förstå hvad det är som gör *svensken* till amerikan, har det först och främst varit nödvändigt att söka bilda sig en uppfattning om det *amerikanskas* genesis och naturnödvändiga förlopp. Engelsmannens kolonisationsprinciper ha alltid varit två: den ena att alltid förbli engelsman — hvad är det för en själfaktning som kastar bort sig själf? — den andra att stanna och trifvas och skapa sitt hem på platsen i stället för att sitta och längta efter något på andra sidan hafven. Hvad dessa kolonisationsprinciper i Amerika ledt till, ha vi nyss sett. Hvad under då, att svensken, när han blir utsatt för ett så starkt moraliskt tryck, formar sig så troget därefter?

Amerikaniseringsmöjlighet fordras af honom, är så godt som förutsättningen för att han skall ha rätt att landstiga. Amerikaniseringslättheten räknas honom till stor förtjänst — det är icke minst därpå amerikanen tänker, när han kallar honom för *good citizen*.

Det land, som en utvandring af religiöst-politiska skäl befolkade med ett styfsint urval af världens borna koloniserare, hade som vi sett redan blifvit de obegränsade ekonomiska möjligheternas land, för de orädda och uthålliga, när det svenska tillflödet till den stora invandrarströmmen började. Att den svenska utvandringen varit betingad af hufvudsakligen ekonomiska skäl, får väl anses vara tämligen allmänt erkändt.¹ Det vore icke på sin plats, om jag i detta sammanhang skulle uppehålla mig vid hvad som drivit svenskarna hemifrån. I samma ögonblick svensken i Göteborgs hamn sätter foten på den engelska båten, sjunker fosterlandet ned i det förflutna. Hufvudvikten ligger vid de inflytanden, som forma dem i det nya hemlandet.

Vi lära ha inemot två millioner landsmän därborta. Hvar finnas de? Hur ha de det? Hvilka äro de? Och — utan att sörja öfver spilld mjölk — hvilka intresseband knyta oss samman med dem?

Den första frågan är lättast besvarad: de ha följt hvetet. Hvetets män voro puritanernas ättlingar. Expansionen af det frigjorda Amerika, sedan Nya Englands fröhölje sprängts, har alltid haft sin tyngdpunkt på 39:e breddgraden, fast tyngdpunkten stadigt kommit längre och längre västerut. Svenskarna ha alltid hållit sig i närheten af detta centrum, med dragning åt norr, och det goda virke som släppt till har icke haft liten del i, att den kvalitativa kärnpunkten ungefär sammanfaller med det kvantitativa befolkningscentrum. Detta är så ovederläggligen sant, att man af Illinois' och Minnesotas talrika svenska befolkning kan sluta sig till hvar ungefär på kartan Amerikas hjärta utpekas. Denna slutledning är icke en förväxling af orsak och verkan: jag påstår inte, att svenskarna mer än bidragit till faktum, endast att deras instinkt fört dem rätt.

Den tredje svensk-staten i ordningen är New York. Att svenskarna icke saknats i den industriella rekylen österut är gifvet.

Att de och deras kyrkor förrästen återfinnas litet hvarstades öfver unionen är ju känt. Stillahafskusten har icke så få. Endast en gräns ha de aldrig i nämnvärdt antal velat öfverskrida, gränsen till sydstaterna. Norrut är däremot inte ett väderstreck, som de frukta. Vi sägas redan ha ett drygt hundratusental svenskar inne i Kanada. Fri-jords-agitationen bedrifves nu därifrån med en lika våldsamt målmedveten och planmässig intensitet. Och som sagdt, det är inte bara i närheten af Chicago och Minneapolis utan äfven i Kansas och Dakota som jorden kostar dollars nu. Därför ha alla de, för hvilka emigrations-»frågan» är en verklig fråga, all anledning att ej försumma taga Kanada med i räkningen, äfven om utvandringen till Förenta Staterna skulle nedgå.

Och hur ha våra utvandrare det därute?

I allmänhet torde de stå sig rätt godt. De allra första hade att underkasta sig litet af hvarje, innan de fått fast fot: kamp med frost och öfversvämning, förfärliga vintrar och brännande hetta, kamp med mordlystna indianer, som brände och härjade, hvar de kommo åt, och med bedrägliga »jordhajar» och andra äfventyrare; kamp med transportsvårigheter och förintande ensamhetskänsla.

Ingen af dem, som kommo i de förstas spår, har behöft betala så mycket i svett och blod för sina eröfringar. I våra dagar händer det inte

¹ De sociala och psykologiska motiv, som också starkt spela in, bli hjärtast belysta af svårigheten att kvarhålla de återinvandrare, som kommit hem med både besparing och afsikt att stanna.

ofta, att någon reser för att utmana en alldeles oviss framtid. Man har nog i regel brefledes ordnat det så för sig, att man vid framkomsten finner släkt och bekanta färdiga att ta hand om en och hjälpa en öfver de första besvärigheterna.

Än alla de hemska antydningarna om att »dem, som lyckas, får man nog veta om; de många, många som sjunka till botten och förgås i elände, hör man aldrig talas om?» — dessa patetiskt vibrerande tonfall som alltid ringa för öronen.

Jag är den siste att vilja förneka något som är både uppenbart och själfklart. Jag undrar endast, hur det skulle gå, om vi här hemma afskiljde ett par millioner människor — uteslutande ur de lägre befolkningslagren till på köpet, *ej* med ett snitt tvärs igenom samhället — och började undersöka om det inte möjligen fanns tillstymmelse till bottensats alldeles inpå oss. Det *skulle* kunna hända att en procentuell jämförelse mellan oss och svensk-amerikanerna i det afseendet, om den läte sig göra, blefve af öfverraskande natur.

Därför tjänar det ingenting till att uppehålla sig vid hvad som icke kan bevisas och ingenting bevisar. Med den svensk-amerikanska *typen* förbinder man ovillkorligen ett visst mått af välstånd, inte några Chicago-skuggor af våra egna Göteborgssystemfigurer. Hvar än svensk-amerikanen bor, om det är i småstaden eller storstaden eller på landet, så *bor han* ojämförligt mycket *bättre* än både jämliken och mången i samhällsställning eller förmögenhet honom öfverlägsen i Sverige. Det utmärkande för honom är att han har *ett hem*, ofta ett s. k. eget hem — i Amerika nöjer man sig inte med att vara instoppad huru som helst. Och han delar med andra amerikaner det privilegiet att själf bebo sitt hem, utan inneboende. Mannen med det anspråkslösa yrket har sitt badrum, sin ledning för varmt och kallt vatten, sitt W. C. och andra bekvämligheter. Hans hustru finner i köket en massa praktiska anordningar, som underlätta arbetet. Man känner sig som egen herre, och ens själfkänsla näres både af dessa samhällsförmåner och en jämförelsevis hög dietstandard.

Den svenske farmaren är rätt olik sina bondebröder härhemma. Han arbetar lika hårdt, men mera metodiskt och hurtigt. Han är alltid vaken — ty det ligger i luften — alltid intresserad af nya maskiner och nya metoder och alltid på vakt mot vädrens herre. Han lefver under långt oberäkneligare klimatiska förhållanden men reder sig dock långt bättre, emedan han litar på sig själf och inte på slumpen. Han har en vidare horisont, en rikare erfarenhet, ett godt hem och en förnuftig matsedel. Han är jordens vän och förtrogne, inte dess slaf, bunden vid den af tacksamhet, inte af kedjor, och undgår därigenom att bli »landtlig» och boskapsmässig. Han har komfort och trefnad omkring sig, han har fordringar på lifvet, tidningar, tidskrifter och telefon. Han har en tung vagn för tunga körslor och en lätt liten buggy till sin goda häst för familjens åkture. Han handterar inte sin häst som en ox. Han har böcker och intressen, och sina barn sänder han till High School och College.

Vid den bottensatsjämförelse, om hvilken jag nyss talade, var jag tvungen att för rättvisans skull tänka mig ett horizontalsnitt verkställt af vårt eget lands befolkning. Ur lägre samhällsskikt är det som de utvandrade nästan undantagslöst rekryterats, och för att få en verklig jämförelse till stånd måste man tänka sig en afsöndring efter liknande grunder härhemma.

Hur än en sådan jämförelse skulle utfalla nedåt, med afseende på bottensatsen, så är det säkert, att vi uppåt skulle komma ohjälpligt till korta.

Man kan nästan säga, att hvad som före öfverflyttningen var ett rent horizontalskikt i den svenska nationen efter omplanteringen har upptagits som

ett vertikalskikt af den amerikanska. Ty svensk-amerikaner återfinna vi icke endast bland jord- och industriarbetare utan i alla samhällslager. Det var icke någon mirakulös sprängkraft som dref guvernör Johnson så högt i höjden, att han nämndes som presidentkandidat. Han var endast den gren af ett kraftigt växande träd, som hittills nått högst, och hela trädkronan är jämnt och lummigt uppbyggd.

För det svenska »en ann så god som en ann» finns en bättre, amerikansk läsart: »En ann kan bli så god som hvilken som helst». Jämlikheten är den fria chancens, inte häckklippingens — hvarmed jag naturligtvis inte vill ha insinuerat, att vi inte äro rätt demokratiska af oss härhemma också. Af den första, primitiva läsarten, med allt hvad den innebär af oförsynthet och nedåt slitande insolens, ha vi till och med mer!

När vi fråga, hurudan svensk-amerikanen är, så få vi veta, att han är nykter och snygg, hyfsad och arbetsam. Den tid är väl förbi, då man på allvar sökte förklaringen bakom denna metamorfos — i fråga om hvilken vi icke härhemma ha förmått att hålla jämna steg — i den humbug, som påstods vara utmärkande för allt amerikanskt. Frukten får väl antagas ha tvingat oss till att erkänna trädet.

Om amerikaniseringen alltså inte kan anses bestå i att den menlöse utvandrarren suger åt sig humbug som en svamp, så är det kanske mera skäl i att uppfatta den som anpassningen till ett raskare tempo och större förhållanden, tillägnandet af en anda af ypperligt organiseradt arbete och större arbetstrefnad och arbetsglädje. Det är ett inriktande af all den lifskraft, som förut åtgått till grubbel och själfätning, på något nytt som skall göras i stället för något gammalt som skall plåstras med. Ett förstående af och respekterande af alla mänskliga rättigheter hos andra, i samma mån som man märker hvad i detta afseende kommer en själf till del. Med ett ord ett framträdande af alla inneboende goda möjligheter, beroende på de nya förhållandenas yttre tvång. Man skall bara inte inbilla sig, att inte svensk-amerikanen fått göra skäl för sig både som arbetare och som samhällsmedlem, fått göra skäl för både hvad han förvärfvat och hvad han blifvit.

Den Kungliga Svenska (afundsjukan) hör man icke så sällan svensk-amerikanerna tala om, och de syfta därmed inte endast på något som de lämnat efter sig i det gamla landet. Emellertid har detta jäsamnes splittrande inverkan till stor del kompenserats af nödvändigheten att åtminstone gruppvis hålla samman för att det svenska, d. v. s. det svenskspråkiga, skulle kunna hållas vid lif. Därom har man varit så mycket mera angelägen, som man helt naturligt ville uppsamla den alltjämt nya tillströmningen från moderlandet i de en gång gifna fåror. Vi finna också ett starkt utveckladt föreningsväsen för alla upptänkliga ändamål, och ett lika starkt utveckladt församlingsväsen, differentieradt på olika religiösa märken. I fråga om församlingsväsendet är det att uppmärksamma, att ingen sammanslutning har någon svensk statskyrkokaraktär — puritanernas bigotta oafhängighet, som från början hvarken var främmande för kväkarförföljelse eller annan 1600-talsreligiositet, ledde till att ur deras egna led den man, Roger Williams, framträdde, som drog konsekvensen af deras egen oafhängighetsfordran och skapade den oinskränkta religionsfriheten i Amerika och — för att tala modernt — skilde på stat och kyrka. Den största svenska organisationen är Augustanasynoden, men den blickar inte ned på de andra som »sekte».

Det som haft den största samlande förmågan är den svenska sången. Sången är det enda, som fullt enar alla, inför hvilken alla mer eller mindre småaktiga klick- eller religionssynpunkter ha lättast att träda i bakgrunden.

Och sången är det mer än allt annat som kan, så länge den ljuder åtminstone, gjuta lif i hvad som håller på att förtvina till död form.

I öfrigt måste vi akta oss för att dra några lättvindiga slutsatser om att detta förenings- och församlingslif utgör något egentligt bålverk för svenskspråkighetens bevarande. Det är icke längre ens alldeles säkert, att det predikas på svenska, och hvad församlingarnas »Colleges» och »Academies» beträffar, så bedrifves all undervisning där, med undantag för den rena predikantutbildningen, på engelska.

Det enda som *måste* vara svenskspråkigt är den svensk-amerikanska pressen. Men äfven där tränger engelskan in bakvägen. Att tänka och skriva på svenska är inte detsamma som att tänka på engelska och skriva (eller tala) på svenska.

Man måste alltid erkänna, att svensk-amerikanerna gjort det mesta möjliga af hvad de hade med sig hemifrån. En påtaglig *svenskfattigdom* i deras lif tjänar det ingenting till att vi eller de själfva förneka. Men hur skulle det kunna vara annorlunda? Innan vi ondgöra oss öfver kulturnivån i deras press, skulle det inte skada att undersöka arten af deras läsbehof, innan de utvandrade. Hvad de åstadkommit därute ha de åstadkommit som amerikaner. Åt det svenska ha de endast kunnat egna sig efter dagens arbete.

* * *

Till sist vill jag erkänna, att jag på ett par ställen i det föregående • citerat utan citationstecken. Jag har ansett mig kunna göra det, eftersom jag citerade — mig själf, den bok om Amerikas svenskar och vårt förhållande till dem, som jag skref för tre år sedan och som jag kallade »En brygga öfver hafvet». Jag tillåter mig hänvisa till denna bok, ty jag har här, vid efterkommandet af Emigrationsutredningens uppmaning, på grund af andra göromål haft alltför liten tid till min disposition för att säga mer än en bråkdel — och det i knappaste form — af hvad jag hade på hjärtat. En del mera finns i boken. För det öfriga får jag hoppas på framtiden.

Men nu skall jag citera ännu en gång. Orden ljuda litet annorlunda, sedan de första hammarslagen från den nybildade Scandinavian-American Society's arbete på brofästet hinsides kunnat urskiljas:

»En gång skall kanske svensk-amerikanskt kapital komma som nytt blod i våra ådror. Vi svenskar skola kanske besöka våra landsmän i Amerika liksom de besöka oss. Vi skola kanske byta professorer, skådespelare, föreläsare och sångare, ja, äfven studenter, affärsbiträden, banktjänstemän och inackordering. Vi skola kanske ha gemensamma utställningar och gemensamma sångar- och idrottsfester.

Då skall den dag ha randats, då vi inte längre säga, att allt hvad Amerika från oss vunnit, är vår förlust. Ty stora kvantiteter af därute frigjorda energimöjligheter skulle aldrig fått lif härhemma. Det gäller att få en lefvande växel- och samverkan — en samverkan i arbete, en ekonomisk union — till stånd, innan vi vuxit isär. I dag är Atlanten ännu en brygga emellan oss — i morgon kan den ha blifvit en mur.»

SVENSKARNE I FÖRENTA STATERNA.

SPECIALUNDERSÖKNING

AF

G. H. VON KOCH.

Den här meddelade undersökningen af *nödstilldhet, brott, sjukdom m. m.* bland svenskarne i Förenta Staterna utfördes under min vistelse i Amerika år 1908 och öfversändes till Emigrationsutredningen i början af år 1909. Den grundar sig dels på personliga iakttagelser, dels på samtal med sakkunniga personer och dels på den tillgängliga statistiken. För vinnande af öfverskådlighet är arbetet uppdeladt i fyra afdelningar, af hvilka den första innehåller uttalanden om svenskarnes ekonomiska ställning i allmänhet, den andra i detalj redogör för den nödställdhet m. m., som förekommer, den tredje skildrar de svenska välgörenhetsföretagen samt den fjärde meddelar en del siffror rörande den svenska stadsbefolkningens ekonomiska ställning, hvarjämte en kort sammanfattning till sist lämnas af de vunna resultat. Då i nästan all statistik de tre nordiska folken äro sammanförda under benämningen skandinaver, ha endast i en del fall särskilda siffror för svenskarne kunnat meddelas.

I. *Uttalanden om svenskarnes ekonomiska ställning i allmänhet.*

Det kräves ej några längre studier för att upptäcka, att svenskarne och öfriga skandinaviska folk alls icke ingå i det i Förenta Staterna brännande »immigrationsproblemet». Läser man en bok eller en tidskriftsartikel om immigrationen, letar man i regel förgäves efter några uttalanden om skandinaverna; lyssnar man till ett föredrag öfver samma ämne, får man på sin höjd höra de nordiska folken i förbigående omnämnas, och man märker snart, att intresset ligger på helt annat håll.

Detta beror ej därpå, att amerikanarne underskatta den skandinaviska invandringen. Tvärtom, inga immigranter, med undantag af de tyska, äro så högt värderade som de skandinaviska. Men just därför utgöra de intet »problem». Erfarenheten har redan till full evidens ådagalagt, att de äro en i alla afseenden »önskvärd» folktilsats. De bidraga i relativt mycket liten grad till fattigdom och brottslighet, de representera föga eller ingen illiteratism, och de ha visat sig äga en oöfverträffad förmåga af assimilation i den amerikanska statskroppen. Från amerikansk synpunkt betraktad, erbjuder den skan-

dinaviska invandringen endast få olägenheter och i det stora hela endast fördelar.

Vid samtal med personer i olika samhällslager och yrkeskretsar har jag fått ett fullkomligt enhälligt omdöme om svenskarne utmärkta egenskaper, Ett vanligt uttryck om dem, som jag väl hört upprepas något hundratals gånger, är, att de utgöra de »bästa medborgarne» (our best citizens). De äro laglydiga, säges det, i hög grad sparsamma och arbetsamma, de föredraga att bosätta sig å landet och grunda där blomstrande kolonier. Anmärkningsvärd är ock deras benägenhet att skaffa sina barn tillfälle till högre skolundervisning.

Jag meddelar här nedan några uttalanden om svenskarne från olika håll. *Chefen för Handels- och Arbetsdepartementet*, hvilken är högste ledare af immigrationsarbetet, uttryckte den åsikten, att svenskarne hörde till landets bästa medborgare. Han hade blott en anmärkning emot dem: att de svenska flickorna vore lättsinniga (immoral).¹⁾ Möjligen berodde detta därpå, att de på grund af sitt vackra utseende vore mera utsatta för frestelser än andra. Han uttryckte sig för öfrigt på ungefär följande sätt om emigrationen och dess orsaker: »Orsaken till emigrationen är icke så mycket de högre löner, som Amerika kan erbjuda invandrarna, ty dessa växla och stå naturligtvis i ett visst förhållande till lefnadsomkostnaderna. Den egentliga orsaken är fastmer den i Amerika fullkomliga frånvaron af hart när oöfverkomliga sociala afskrankningar. Här i landet finnas inga bördsprivilegier; hvar och en har full rätt och gifves alla möjligheter att höja sig till en högre samhällsställning. Se på svensken Governor Johnson! I den gamla världen skulle det väl bekanta faktum att hans far var smed och hans mor tvätterska utgjort ett hinder för honom att »komma fram». Här är det tvärtom. Det är en god rekommendation för honom, att han kommit från ett torftigt hem, ty alla säga: 'han måste vara en duktig karl, som kunnat stiga till en sådan plats i samhället'. Man kan sålunda med viss rätt påstå, att emigrationens orsaker till stor del mindre äro af materiell än immateriell innebörd. En individ, som i gamla världen varit en slaf, blir här ej blott en fri man, men finner möjligheter att höja sig, som han förut ej vågat drömma om, och hans barn få i skolan veta, att samhället bjuder alla att stiga så högt som möjligt, och att det endast beror på dem själfva på hvilket trappsteg de en gång skola hamna. Den nya världen har utvecklat sig underbart, men det är till stor del därför, att vi ha haft den oerhörda fördelen att vara oberoende af alla hindrande klass-skrankor.»

Chefen för Förenade Staternas General Land Office, genom hvilken jordupplåtelse förmedlas, sade, att svenskarne betraktas som utmärkta jordbrukare. Han ansåg det dock vara ett misstag att lämna den unge immigranten pengar i ändamål att omedelbart köpa jord. Ty först efter en två-årig vistelse i landet vore han tillräckligt förtrogen med förhållandena för att med fördel kunna välja sig en farm. Från sin synpunkt betraktadt, ansåg han svenskarne vara »bättre medborgare» och lättare amerikaniserade än norr-männen. På tal om tjänsteflickorna sade han: »Om Ni skickar hit 3 miljoner af dem, skola vi lätt kunna finna anställning för alla.»

Biträdande sekreteraren i riksjordbruksdepartementet, hvilken i Minnesota haft tillfälle att studera svenskarne som jordbrukare, sade, att ingen nation öfverträffar tyskarne i fråga om vetenskapliga metoder att bruka jorden samt att förtjäna pengar därå, men att äfven svenskarne sköta sig förträffligt.

Chefen för försöksväsendet inom nämnda departement framhöll särskildt svenskarne lofvärda benägenhet att sända sina barn till de högre jordbruks-skolorna, hvarigenom de utbildas till framstående landtbrukare.

¹⁾ Se härom under rubrikerna »oäkta mödrar» och »hvit slafhandel».

Chefen för den i New York nyupprättade arbetsförmedlingsbyrå för immigranter sade, att skandinaver och tyskar erhålla de högsta lönerna af alla arbetare. Svenskarne äro kända för sparsamhet, och efterfrågan å dem är mycket stor, särskildt från jordbrukarne. En svårighet med dem är emellertid, att de ej vilja stanna någon längre tid å samma plats. Så fort de få kunskap om en fördelaktigare anställning, lämna de utan betänkande sin hit-tillsvarande befattning. Orsaken, hvarför många ej gå så långt västerut som de tillämnat, eller att de t. o. m. stanna i New York, är att de i många fall sakna respengar. Svenskarne, liksom de flesta immigranter, kunna ej lära sig, att det är bättre taga en anställning, som är beständig, ehuru den inbringar mindre, än att fika efter de mycket höga lönerna, som vanligen föra med sig längre eller kortare perioder af arbetslöshet.

Ex-governör John Lind i Minneapolis sade, att statistiken tydligt visar svenskarnes fördelaktiga ställning i Förenta Staterna. I allmänhet finner man mycket få svenskar i fångvårdsinrättningar. Svenskarne lyckas förträffligt som mekaniska arbetare, likaså som byggnadsarbetare och i allmänhet i industrien. Som jordbrukare stå de före amerikanare, skottar, irländare m. fl. nationer och öfverträffas blott af tyskarne. De senare förstå särskildt att »göra pengar» af sitt landbruk. Svenskarne förstå i allmänhet ej fullt så väl att beräkna, och de misslyckas därför ej sällan som affärsmän. Däremot utmärka de sig i skolorna. De äro kanske ej så grundliga som andra, men de uppfatta lättare, äro »keener».

Nuvarande *svenske konsuln i Minneapolis, C. A. Smith*, som bekant stor arbetsgifvare, ansåg, att svenskarne blifvit ryktbara i Amerika genom sin ärlighet och redbarhet. De hade i landet vunnit allmänt förtroende, och själf litade han mera på svenskarne än på någon annan nationalitet.

Pastor C. Samuelsson, som sedan ett 30-tal år verkat bland svenskarne i New York och särskildt som »immigrantmissionär» å Ellis Island, ansåg, att bland svenskarne nog finnes en del, som slösar bort pengar och förtär rusdrycker, men detta hör till undantagen. Det stora flertalet, som verkligen vill arbeta och komma sig upp, lyckas också häri. Under år 1908 ha dock förhållandena varit mycket svåra, kanske mer då än någon föregående period under de sista trettio åren. Den stora nöd, som då rådde, har föranlett emigranthenmen att i stor utsträckning lämna nattlogis och föda gratis åt de arbetslösa. Nu äro förhållandena väsentligt bättre, och det är att förvänta, att immigrationen återtager sina förra dimensioner. Hvad svenskarne angår, ansåg herr S., att åtskilliga orsaker samverkade till deras utvandring. Säkerligen verka de höga lönerna lockande, särskildt inom jordbruksyrket. En man, som tar tjänst hos en farmare, kan beräkna att förtjäna 400 doll. om året, och då blott omkring 50 doll. behöfva utges för kläder, och resten kan sparas, behöfva blott en tre år förgå, innan han kan köpa sig en liten gård. En annan väsentlig orsak till emigrationen är värnplikten, hvilken man söker undgå genom Amerikaresan, och en tredje orsak är de höga skatterna i Sverige. Metoden att motverka emigrationen bör gå ut på att förbättra förhållandena i Sverige i alla riktningar; däremot torde föga kunna förväntas af en återinvandring till Sverige, ty erfarenheten har visat, att långsamheten och efterblifvenheten i Sverige i många fall drifva emigranterna tillbaka till Amerika.

Hvad emigranternas framtidsutsikter angår, vore det en bestämd fördel, om de på förhand kunde besluta sig för ett visst yrke och träna sig i det samma, ty de hade då mycket större utsikter, än om de måste ta första bästa arbete för att kunna lifnära sig. Hvad beträffar tjänsteflickorna, så äro de ej, såsom ofta påstås, omoraliska, men de äro lätta i sitt sätt, hvarför amerikanarne missförstå dem, hvaraf följer, att de bli narrade.

Föreståndaren för den lutherska kyrkans emigranther i New York ansåg, att det finns en hel del svenska »tramps», men att de utgöras af sådana, som ej lärt sig något och ej vilja arbeta. De egentliga framtidsmöjligheterna, liksom de stora förmögenheterna, förefinnas hos de emigranter, som slagit sig ned som farmare i västern. Resurserna där äro ännu kolossala. Det beräknas, att ensamt staten Texas kan uppsluka hela immigrantskaran under en hel 25-årsperiod. I städerna äro utsikterna på långt när ej lika stora. Om ock lönerna äro betydande, så äro å andra sidan lefnadskostnaderna kolossala, och det arbete, som kräfvcs, är långt större än i det gamla landet. Svenskarne skötesynder äro alkoholbruket och tendensen att slå på stort.

Den numera aflidne förra *United States' Commissioner of Labor, Carroll D. Wright*, som var bosatt i den till stor del af svenskar befolkade staden Worcester, Mass., uttryckte sig på följande sätt om dem: »Jag har aldrig hört någon fälla ett enda ofördelaktigt omdöme om svenskarne. De äro sparsamma, arbetsamma, de lära sig fort engelska språket, och de bli genast goda medborgare».

Mrs Myhrman, som förestår den å annat ställe omnämnda arbetsförmedlingsbyrån för svenskar i Chicago, sade, att de svenska tjänsteflickorna äro i hög grad eftersökta, och att en mycket liten procent af dem förfaller. Dessamma kan man säga om svenskarne i allmänhet. De få svenskar, som gå under, tillhöra till stor del den s. k. öfverklassen. Dock kan det ej förnekas, att åtskillig dryckenskap förekommer, och att hjälp behöfver anlitas vid påkommande olycksfall, sjukdom o. s. v. Svenskarne åtnjuta godt anseende som arbetare, och det är i regel lätt att skaffa dem anställning, särskildt i sådana handverk som skrädderi, mureri, snickeri o. s. v. Föreståndarinnans ansträngningar riktades emellertid på att snarast möjligt skaffa de arbetsvilliga platser å landsbygden. Hennes erfarenhet var nämligen, att en enda månads vistelse i staden var tillräcklig att låsa fast dem där. Under arbetslöshets-tider var det vidare fördelaktigt för ungarlarna att skaffa sig jordbruksarbete, svårare däremot för gifta och för dem, som specialiserat sig i ett visst yrke.

Vid mitt besök i anstalten sommaren 1908 var väntrummet fyllt med unga män, som sökte arbete. Många fingo taga hvad helst de kunde få. Så t. ex. måste en student samt två utexaminerade ingenjörer ta plats som gårdsdrängar. Som exempel på att någon gång besvärligheter orsakades af de »flytande elementen» anfördes följande: Ett bolag i västern önskade erhålla ett antal arbetare. På förfrågan förklarade sig 150 svenskar och norrmän villiga att resa, och ett extratåg, som lär kostat bolaget 5,000 doll., beställdes för att föra dem till arbetsplatsen. Blott 27 af arbetarne framkommo emellertid, alla de öfriga hade genom agents förespeglningar lockats till andra platser under resans lopp. Sådana erfarenheter förstöra utsikterna för tusentals andra arbetssökande. Anmärkningar i samma riktning har jag hört från andra håll.

Förra sekreteraren i the Immigration Restriction League, Mr Prescott Hall, uttalar sig i en år 1906 utgifven bok om immigrationen på följande sätt om skandinaverna:

»Deras mest karaktäristiska egenskap . . . är deras kärlek till torfvan och tendens att kolonisera nya delar af landet . . . De assimileras hastigt, deltaga i politiken, vanligen å den sida, som står för heder och rätt, och de äro i alla afseenden en önskvärd tillökning af nationen. Äfven då de ägna sig åt industriella yrken, t. ex. beklädnadstillverkning, fordra de att få arbeta under hygieniska villkor och använda maskiner. De sända sina barn till skolorna i stället för att tidigt kasta in dem i affärslifvet. Gröfre brott och pauperism äro sällsynta bland dem, men smärre förseelser äro mera vanliga.

De ha ingen särskild benägenhet att hålla ihop i nationella kolonier, och tack vare deras goda skolunderbyggnad lära de sig snart engelska. Svenskarne betraktas på det hela taget såsom öfverlägsna norrmännen.»

Prof. Edward A. Steiner vid Iowa universitet, som i olikhet med den nyss citerade författaren opponerar sig mot begränsning af immigrationen, ger följande omdöme:

»Hospitalen i nordväststaterna äro fulla af skandinaver, män och kvinnor, som ha nedsjunkit i hopplös melankoli på grund af hemlängtan. Trots detta stanna de flesta skandinaviska immigranter kvar i Amerika och uppgå mer än någon annan nationalitet i statskroppen. Det finns knappast något sådant som en andra generation skandinaver. Denna andra generation är fysiskt svagare, och många äldre immigranter påstå också, att den tillika har förlorat i moralisk styrka. Den undervärderar det arf, som föräldrarna fört med sig . . . och i ej få fall göra de på grund häraf såväl moralisk som andlig bankrutt.»

Med afseende på deras egenskaper som arbetare säger författaren, att han ännu icke funnit en verkstad, där de ej varit eftersökta, men att öfriga arbetare i många fall anse dem »förrädiska», på grund af deras önskan att obegränsadt »gå på» i arbetet.

Beträffande deras förmåga att deltaga i det offentliga lifvet har författaren åtskilliga anmärkningar att framställa. Dessa synas dock egentligen grunda sig på en kortare tids pöbelvälde i Minneapolis. Undfallenhet och brist på intresse torde man ofta kunna spåra hos skandinaverna, när det gäller offentliga uppdrag och plikter, dock knappast öarlighet och oduglighet.

En författare i tidskriften Outlook för juni 1904, Clarence H. Matson, lämnar en mycket sympatisk bild af svenskarnes uppmarsch i Kansas och särskildt den stora svenska kolonien, som grundats nära Lindsborg. Han uttalar sig om svenskarne på följande sätt: »De äro ett arbetsamt, patriotiskt folk. Genom sina farmer har en del af dem blifvit förmögna och alla äro välbergade. Att de äro fridsamma och laglydiga visas af en händelse, som inträffade . . . i Lindsborg. En främling, som vistades i staden, råkade att ha spirituosa med sig och blef drucken, hvarför det ansågs nödvändigt att häkta honom. Porten till häktet hade emellertid ej öppnats på så många månader, att låset hade rostet, hvarför det måste brytas upp, innan fridstöraren kunde förpassas dit in.» Lindsborg är som bekant en alltigenom svensk stad.

Angående svenskarnes ställning till arbetarorganisationerna yttrar sig prof. G. G. Huebner på följande sätt: »Svenskarne äro svåra att organisera, men när de en gång anslutit sig till en förening, utgöra de goda medlemmar. Deras egenskaper på detta område illustreras bland annat i klädesindustrien, där svenskarnes bransch utgör den mest framgångsrika fackföreningen inom hela industrien.»

Angående de svenska tjänsteflickorna yttras i New York statens *State Charities Aid Associations* årsberättelse för 1906 bl. a. följande: »Svenskorna betraktas i regel som goda arbeterskor, snygga, sparsamma och angelägna att lära. De äro emellertid, när de blifvit mer försigkomna, mycket benägna att lämna en plats, så snart utsikt finnes att få en annan med högre lön. Finskorna och danskorna äro visserligen ännu mer outtröttliga arbeterskor än svenskorna, men lära sig ej så lätt de finare tjänstesysslorna.»

I en nyutkommen *historisk skildring af Minnesotas guvernörer* yttras om skandinaverna: »Ingen betviflar deras önskvärdhet som immigranter. De komma hit för att för beständigt slå sig ned och ej för att spara och sen resa hem. Deras goda moraliska karaktär, deras ärliga sätt att utföra uppdrag, deras sparsamma vanor göra dem till af alla erkända goda medborgare . . .

Den andra generationen är redan alltigenom amerikansk, så hastigt assimileras de.» Och på ett annat ställe: »Det bör observeras, att från de skandinaviska skarorna rekryteras aldrig anarkister, fattighjon, lösdrivare och fridstörare. Såväl till uppsåt som handling bli de goda amerikanare.»

Den år 1896 tillsatta *rikskommittén för immigrationsfrågans studium* utsände förfrågningar till samtliga staters och territoriers guvernörer, angående hvilken nationalitet de ansågo önskvärdast ur immigrationssynpunkt. Af de 52 guvernörer, som besvarade förfrågningarna, uttalade sig 15 för tyskarne, 14 för skandinaverna, 12 för engelsmännen, skottarne och irländarne, 3 för fransmännen, 2 för schweizarne o. s. v.

År 1904 sändes en liknande förfrågan till guvernörerna från *The Immigration Restriction League* med följande resultat: 7 staters guvernörer föredrogo infödda arbetare, 8 immigranter från norra Europa, 15 brittiska undersåtar, 18 skandinaver, 20 tyskar o. s. v.

Mr Herbert N. Casson yttrar i en tidskriftsartikel om skandinaverna i Amerika 1905 följande:

»Det är rena sanningen och intet smicker, att välmåga följer svenskarne. De äro aldrig lata och sällan olärdade. De förena hjärna och muskler. Ingen nationalitet producerar så få vare sig arbetstrålar eller bråkmakare. De gå till arbetet med glad mod, aflöningen må vara stor eller liten. . . . I affärs-skicklighet (business ability) stå svenskarne högre än de öfriga skandinaviska folken. De äro sparsamma och ihärdiga. När de förvärfva rikedom, sker det snarare genom att lägga dollar till dollar än genom att taga stora risker.»

Immigrationskommittén inom »Women's Trades Unions League of Chicago» yttrar sig på följande sätt om de skandinaviska kvinnliga immigranterna: »De ha alltid hufvudsakligen ägnat sig åt tjänarinnekallet. De komma hit för att ta tjänst i familj, för att hemsända pengar till sina åldriga föräldrar och för att spara så mycket, att de kunna emellanåt fara hem på besök till sin fosterbygd. Fullt 90 procent af de svenska kvinnliga immigranterna ägna sig åt husligt arbete.»

Följande uttalanden i *Svenska Nationalförbundets i Chicago årsberättelser* äga intresse såsom utvisande, hur svensk-amerikanerne själfva betrakta nödställdheten bland sina landsmän:

»Det beräknas, att det finns 160,000 personer i Chicago som tala svenska, och af dessa äro antagligen 75,000 födda i Sverige. . . . I förhållande till hela den svenska befolkningen är antalet nödställda, eller sådana, som falla det offentliga till last, synnerligen litet. Två klasser anlita hjälp, däraf först och främst de nyanlända immigranterna. Deras svårigheter kan den knappast föreställa sig, som ej närmare studerat förhållandena. Sedvänjorna skilja sig från deras föregående, språket och omgifningen äro nya, och i synnerligen många fall är nykomlingen fullständigt utan vänner och släktingar. Obekant med metoderna att skaffa sig arbete, hindrad af sin språkokunnighet, måste den i ett visst yrke tränade taga anställning i arbete, som han är alldeles ovan vid; och grofarbetaren å andra sidan har att konkurrera med nationaliteter, som inneha en betydligt lägre lefnadsstandard.

Den andra klassen består af vårt folks misslyckade individer. I den moderna storstadens intensiva konkurrens är det naturligt, att en del måste gå under. Det är framåtskridandets pris. Sjukdom och dödsfall äro oundvikliga. Olycksfall inträffa, hög ålder och hjälplöshet stöta till, och följderna blifva lidande och nödställdhet. Den svenska befolkningens tendens är att efter hand öfvergifva sina gamla centra, och i den mån kommunikationerna förbättras, befolkas sålunda förstäderna af vårt folk. Men alla kunna ej följa med denna utveckling, och för dem, som lämnas efter, bli förhållandena dubbelt sämre än förut. Folk

af annan nationalitet och olika lefnadsstandard komma i de bortflyttades ställe. Och om också de kvarblifna ej äro förgättna af sina gamla vänner, är det ej så underligt, att de bli mer eller mindre försummade. . . .

Den svenska immigranten är mycket stillsam och anspråkslös, och i åtskilliga fall ytterst känslig och lätt nedslagen. Storstadens lif och bråk verkar hart när skräckinjagande på den unge mannen, som kommer från de lugna landtkommunerna i moderlandet. Men nutida immigranter äga en stor fördel däri, att det svenska folket på platsen förvärfvat ett godt rykte för ärlighet, redlighet, villighet, intelligens och arbetsduglighet, så att under normala förhållanden ha vi ingen svårighet att finna anställning för dem, som söka sådana. . . . Den stora majoriteten är ihärdig och kvarstannar lång tid i sina respektive sysslor. Många, som vi anskaffade platser för 12 eller 14 år sedan, inneha alltjämt desamma och åtnjuta sina arbetsgifvares fulla förtroende. De största och bäst kända affärshusen i Chicago äro vidare våra ständiga kunder i fråga om arbetsanskaffning. . . . Så långt som möjligt uppmuntra vi de unga männen att begifva sig till landtdistriktet. Ty, ehuru det svenska folket har ett högst betydelsefullt anseende i staden, är det dock som pionjärer å nordvästerns vida prärier och i egenskap af farmare, som det förtjänat den evärdliga tack, som den amerikanska nationen är skyldig detsamma. . . .

De svenska tjänsteflickorna äro allmänt omtyckta för sin snygghet, intelligens och villighet att arbeta. Många af de bästa hemmen i staden erhålla sina biträden genom oss. . . .

Nödständigheten bland svenska immigranter är i de flesta fall beroende på familjeförsörjarens sjukdom eller död. Dryckenskap hos föräldrarna är en ofta förekommande orsak till elände. Försummelse eller afvikande är orsak i åtskilliga fall. Lungrot är den mest utbredda sjukdomen och den mest envisa fiende, som vårt folk har att möta. . . .»

Dessa uttalanden må afslutas med några personliga iakttagelser från mina resor.

Hvad först beträffar *immigranternas behandling*, så är det ett faktum, att den på sista tiden väsentligt förbättrats. Detta gäller särskildt den största immigrantstationen Ellis Island, New York, som under sin nuvarande chef, Robert Watchorn, genomgått en mycket välbehöflig omdaning. Efter alla uppgifter att döma, voro förhållandena där för icke länge sedan rent ut skandalösa. Att afven nu klagomål förekomma är naturligt, men på det hela taget torde dock anordningarna därstädes kunna sägas vara någorlunda tillfredsställande.

Detsamma kan tyvärr ej påstås om hvad som göres för att distribuera de oerhörda immigrantskaror, som under goda tider strömma in i landet. För ej länge sen funnos faktiskt inga af riksregeringen ledda arbetsförmedlingar och upplysningsbyråer att tillgå för de tusentals människor, som dagligen sökte sig in i t. ex. New Yorks och Chicagos storstadsvimmel. Då man vet, af hvilken utomordentlig betydelse immigrationen är för Amerikas näringslif, är det berättigadt att beteckna detta förbiseende som oursäktligt. Det har ej allenast resulterat i att en hel del okunniga människor råkat ut för bedragare och, hvad kvinnorna angår, försvunnit ur deras led som förmå föra ett ordentligt lif, utan det har tillika varit en framträdande orsak till att så många immigranter »fastnat» i New York och förvärrat bostadsnöden, arbetslösheten och fattigdomen i denna världsmetropol. Aktningvärda försök ha visserligen gjorts på privat väg att åstadkomma en behöflig arbetsförmedling, men de ha i det hela misslyckats. Just i dessa dagar har dock ännu ett privat försök gjorts att grunda en fri förmedlingsbyrå i New York.

För något mer än ett år sedan upptog emellertid Rikets Immigrationsbyrå slutligen denna fråga, och en förmedlings- och upplysningsbyrå upprättades

i New York, hvarjämte liknande byråer förberedas i Chicago, Baltimore och Boston. Om New York-byråns verksamhet äro åsikterna rätt delade. Åtskilliga kritiker påstå, att densamma blott förmedlar »lägre» slags arbete, och, då den ej förskotterar järnvägsbiljetter, kan den ej sända de arbetssökande till de platser, där de verkligen behöfvas. Å andra sidan måste det erkännas, att byrån öfverträffat förväntningarna, hvad beträffar arbetsförmedlingen. Under den exceptionellt svåra perioden 1 juli 1907 till 31 oktober 1908 — dess första verksamhetsår — förmedlade byrån platser åt 2,099 personer, däraf 255 svenskar, och verksamheten synes vara stadd i ständigt ökning. På annat ställe meddelas de erfarenheter, man vunnit af svenskarne inom denna byrå. Då afsikten är att nästan uteslutande förmedla jordbruksarbete, har byrån satt sig i förbindelse med jordbrukarne — genom jordbruksdepartementet och postverket — och det är att förmoda, att fördelarna skola bli lika stora för immigranterna som för jordbrukarne. Men erfarenheten synes ge vid handen, att enda möjligheten att knyta dessa två klasser tillsammans är att förekomma, att immigranten bosätter sig, ens för någon kortare tid, i städerna. Det säges, att blott en månads vistelse i staden förtar hans håg för jordbruket.

Att utsikterna i Amerika alltfört äro i hög grad gynnsamma för dem som vilja ägna sig åt *jordbruk* är ett faktum, som ej kan bestridas. Visserligen är tillgången till »regeringsland» numera mycket begränsad, och äfven fritt »järnvägsland» börjar höra till sällsyntheterna; äfven kan det sägas, att den faktor, som egentligen skapat de tidigare emigranternas förmögenheter — den enorma värdestegringen å jorden —, till stor del försvunnit inom de medelvästra staterna. Men ännu finnes en hel del stater, som vänta på kulturskapande nybyggare, och när äfven de förlorat sin lockelse som emigrationsmål, återstå de enorma ytområdena i Canada, som redan dragit till sig ej så få amerikanska emigranter. Härtill kommer, att de regnfattiga väststater, som förr betraktades som öknar, börjat göras användbara för nybyggare genom ett beundransvärdt irrigationssystem.

Men äfven om allt detta tages i beräkning, har jag för min del icke kunnat finna, att *numera* Sverige behöfde frukta det amerikanska jordbruket som emigrationsbefrämjare, *om det egna landets jordresurser toges i anspråk, och en god organisation vid skapandet af små jordbruk komme till stånd.* Jag gör detta uttalande efter personliga iakttagelser af de svenska farmarne, ehuru jag ej här kan ge alla de skäl, som synas mig tala för detta påstående; jag vill endast framhålla, hur behöfligt det är, att en verkligt god ledning gifves det i vårt land så betydelsefulla egnahemsbildandet. Min öfvertygelse är, att en stor del af emigrationen kan tillskrifvas dels de nyskapade staternas önskan och skickliga metoder att till sig attrahera befolkningselement, som för deras speciella behof varit nödvändiga, dels »settlarnes» kraftiga agitation att erhålla vänner och släktingar ditut. Som ett exempel må anföras följande uppgift, hämtad ur en officiell kalender i nordstaten Maine.

Den 23 juli 1870 anlände 50 kolonister från Sverige till kolonien »New Sweden». De organiserades 1876 i en »plantation», som inkorporerades 1895. Dess befolkning utgjorde år 1900 867 personer. Enligt staten Maines kalender utgör kolonien nu »ett ekonomiskt framgångsrikt jordbrukssamhälle, hvilket har dragit till Maine mer än 3,000 svenska emigranter, boende i hvarje del af staten.»

Det bör erinras, att den del af Förenta Staterna, där denna koloni är grundad, anses vara en af de från jordbrukssynpunkt minst fördelaktiga i riket, och att den antagligen ingalunda kan anses i något afseende öfverträffa Mellan-Sverige.

Hvad de svenska *tjänstflickorna* beträffar, kan ej förnekas, att deras ekonomiska ställning är utmärkt. Behovet af dem är alltjämt obegränsadt, och de ha ingen konkurrens att befara, helst kvinnor af de flesta öfriga nationer föredraga fabriksarbete framför husligt arbete. Någon menlig inverkan af de höga lefnadskostnaderna behöfva ju tjänstflickorna ej frukta, då deras ersättning består i »allt fritt» jämte en kontant lön, som många gånger om öfverstiger den, som i hemlandet kan komma dem till del. Om den mycket omdebatterade frågan om de svenska tjänstflickornas moraliska karaktär lämnas några meddelanden å annat ställe.

De *högt yrkesbildade svenska arbetarne* åtnjuta ett stort anseende och erhålla betydande löner; om och dessa reduceras väsentligt genom de i Amerika exceptionellt höga lefnadskostnaderna samt af periodisk arbetslöshet och tid efter annan inträdande arbetskriser, är det otvifvelaktigt, att deras ställning är ekonomiskt god.

Detta kan däremot ej sägas vara fallet beträffande *de mindre yrkesutbildade arbetarne* i städerna. Såsom i ett särskildt kapitel närmare utredes, talar allting för att deras verkliga behållning är skäligen ringa, och att existenskampen för dem är lika hård i det nya som det gamla hemlandet. Detta gäller i främsta rummet storstäderna, men är äfven gällande till en viss grad i fråga om mindre samhällen.

Utsikterna för dem, som ägna sig åt *kontorsgöromål* o. d., äro synnerligen små för utländingar. De amerikanare, som ämna ägna sig åt affärslivet, börja sin träning som springpojkar, och deras kombinerade erfarenhet och utbildning gör det lätt för dem att segrande konkurrera med de vid den amerikanska arbetstakten ovana utländingarne.

I viss mån gäller detsamma *den större affärsverksamheten*. Det är endast de framstående begåfningarna, som, hvad utländingar angår, kunna höja sig till någon afsevärd ställning. Hvad *detaljhandelsverksamhet* o. d. angår, förekomma visserligen otaliga exempel på framgångsrik sådan bland svenskar; vanliga fel hos dem äro dock bristande förmåga af beräkning samt obenägenhet att för vinnande af ett visst mål »våga» några större risker. En annan bidragande orsak till att svenskarne ha svårt att på detta område stå sig i konkurrensen, är utan tvifvel, att de i Amerika — liksom ej sällan i sitt hemland — äro obenägna att samverka och i stället gentemot sina landsmän fattas af misstänksamhet och afundsjuka. Svenska handelsmän ha för mig många gånger uppgifvit, att de alls icke kunna på den grund att företaget är *svenskt* påräkna någon tillslutning från sina landsmän, medan exempelvis de tyska handelsföretagens styrka förklaras däraf, att de ofelbart samla alla tyska element i trakten som kunder. Ville svenskarne följa tyskarnes exempel i detta stycke och utrota den betänkliga tendensen att motarbeta dem bland sig, som äro i begrepp att »resa sig», skulle säkerligen deras affärsverksamhet visa betydligt förmånligare resultat.

Af *yrken*, som kräfva *högre professionell utbildning*, torde det endast vara ingenjörernas, hvilket har att räkna på någon större framtidsmöjlighet. Beträffande dessa yrken, gäller emellertid, att utsikterna äro större i den mån som de, hvilka emigrera, äro unga och tidigt sätta sig in i amerikanska förhållanden. Man får nämligen ej glömma, hvilken betydande skillnad, som förefinnes mellan svensk och amerikansk uppfattning, mellan ekonomiska och kulturella förhållanden i de båda landen, och huru svårt det är för dem, som uppfostrats i sitt hemlands sociala miljö och inandats dess sociala atmosfär, att utan för själsutvecklingen hämmande inverkan uppgå i den amerikanska statskroppen. I de allra flesta fall lyckas detta först af den andra generationen.

En mycket allmänt utbredd åsikt bland äldre svenska emigranter är, att *de af deras landsmän, Amerika nu får mottaga, äro af sämre kvalitet än förr*. Anmärkningarna gälla framförallt bristande arbetslust, socialistiska och anarkistiska tendenser, benägenhet för dryckenskap o. s. v. Många farmare ha för mig uppgifvit, att de under inga omständigheter vilja engagera nykomna svenskar, och en i immigrationsfrågan mycket sakkunnig svensk förklarade, att blott 20 % af de nutida emigranterna vore jämförliga med forna tiders kraftiga, arbetssamma och laglydiga släkte. I nära sammanhang med denna uppfattning stå de intryck, som svensk-amerikanare erhållit om svenskarne under resor i hemlandet. Mycket vanligt är, att de funnit det för dem så kära moderlandet vara stadt, hart nära, sin undergång. Det som mest synes ha frapperat dem, är den ringa arbetskvantitet, som presteras, »det själfsväldiga och samhällsfarliga agiterandet bland arbetarskarorna», den framträdande dryckenskapen och framför allt det gudlösa svärandet. Lika djupt som de älska sitt hemlands natur, lika stort är det svalg, som skiljer dem från den nutida svenska arbetarklassen. Det bör dock tilläggas, att denna uppfattning är framförallt framträdande bland västerns landtbefolkning.

Huruvida den ofvan anförda anmärkningen mot de nutida emigranterna är berättigad, har jag sökt utröna genom samtal med sakkunniga personer, men utan att komma till något resultat, emedan omdömena äro så helt mot hvarandra stridande. Jag är böjd att tro, att de, som uttala sig mest bestämdt, döma efter en eller annan obehaglig erfarenhet, därvid förglömmade, att under alla emigrationsperioder funnits lättingar och bedragare. Att de emigranter, som komma från landsbygden, äro i det stora hela af samma material som de forna nybyggarna, skulle jag vara böjd att tro; men å andra sidan håller jag före, att ett färre antal af nutida emigranter äro villiga att nedlägga så mycken kraft och utstå så oerhörda umbäranden, som 1860- och 1870-talens amerikaresande. De, som den tiden begåfvö sig till det nya landet, hade inga vänner och hjälpare att lita till, de måste utstå mödor, jämförda med hvilka nutidens besvärligheter äro obetydligheter, och de måste därför i alla afseenden vara utvaldt folk, för hvilka framgången utgjorde lika mycket ett personligt intresse som en nationell hederssak. Numera har ju emigrationen en helt annan karaktär. Det bör också ihågkommas, att de äldre emigranterna redan i sitt hemland tränats i en lifvets skola, oändligt mycket hårdare än den, som dessa dagars emigranter genomgå — en omständighet, som ytterligare försvårar de olika emigrantgruppernas förståelse af hvarandra. När till allt detta lägges, att mängden, som på amerikansk botten fördömer den svenske arbetaren, fått en stor del af sin kunskap i ämnet genom någon braskande tidningsnotis, exempelvis så lydande, att den svenske arbetaren af sina ledare tillrådes att »väpna sig med en dolk i ena handen, en pistol i den andra och dynamit rundt omkring», så tviflar jag ej på, att de mörka skildringarna om de nuvarande emigranternas underlägsenhet och farlighet måste åtminstone mycket modifieras.

Det ligger alldeles utanför denna undersöknings uppgift att söka utröna, om och i så fall i hvilka afseenden förhållandena äro för svenskarne mera lockande i Amerika än i det gamla hemlandet. Jag kan dock här ej underlåta att betona den åsikt, som här ofvan uttalats af immigrationsbyråns erfarne chef — att de *immateriella fördelarna* spela en mycket väsentlig roll i Amerikas lockelse. Om jag undantager de emigranter, som slå sig på jordbruk, har jag funnit vida mindre ekonomiska fördelar för handen än jag väntade. Visserligen äro lönerna, förvandlade i svenskt mynt, stora inom nästan alla yrkesgrupper, men så äro också lefnadsomkostnaderna exceptionellt höga, om man vill uppehålla den amerikanska lefnadsstandard. När det vidare

betänkes, att arbetet är ofantligt mycket mera intensivt och dessutom det sällsynt jäktande lifvet mycket mer tärande på kroppskrafterna än arbetet och lifvet i det »lugnare» Europa; att olycksfallen i arbetet äro synnerligen talrika, och att, praktiskt taget, ingen ersättning förekommer vid desamma; att arbetslösheten vissa perioder är enorm, och att staternas och kommunernas inskridande vid uppkommande armod är vida mer inskränkt i det individualistiska Amerika än i Sverige, där det allmänna i allt större utsträckning medverkar att lindra nöden, är det svårt för mig att förstå, att på det hela taget de *ekonomiska* omständigheterna kunnat vara den dominerande emigrationsorsak, som man hittills själfället ansett dem vara.

Långt ifrån att detta bör verka nedslående på den, som önskar se den svenska emigrationen förminskad till ett minimum, torde det tvärtom innebära en uppmuntran. Äfven om det måste erkännas vara ett långsamt och svårt arbete att rubba det sociala systemet i ett land, där historia och tradition stå som väktare af detsamma; äfven om de demokratiska och från hindrande fördomar befriade förhållanden, som våra emigranter eftersträfvat och delvis också ernått, icke omedelbart kunna skapas i det »gamla landet», måste det nämligen medgifvas, att det vore en betydligt mycket svårare, ja rent af omöjlig, uppgift att i någon mån efterlikna den beundransvärda ekonomiska utvecklingen i Amerika. En mäktigt medverkande faktor i arbetet på svenskarne bevarande åt Sverige är den förvånande fosterlandskärlek — vanligen tagande sig uttryck i en outrotlig känsla för natur och födelsebygd, — som så tydligt ger sig till känna bland svensk-amerikanarne. Om denna inneboende kärlek till torfvan toges som utgångspunkt för en målmedveten och kraftig socialpolitik, torde arbetet på svenskarne kvarhållande i hemlandet alls icke vara så hopplöst, som vissa rosenfärgade skildringar från Amerika skulle kunna utvisa. Den sociala och psykologiska sidan af emigrationsfrågan är nämligen otvifvelaktigt af lika stor betydelse som den ekonomiska.

II. Nöd, brott och sjukdom m. m. bland svenskarne

1) **Allmän öfversikt.** En undersökning, företagen af Immigrationsbyrån och meddelad i dess årsberättelse för år 1907—08 angående utländingar, som intagits i vårdanstalter af olika slag, lämnar flera intressanta upplysningar, af hvilka här skola meddelas några.

A) **Straffanstalter.** Antalet i dessa intagna personer af skandinavisk börd utgjorde 586, hvaraf 551 män och 35 kvinnor. Åldern var i ett fall under 9 år, i 78 fall 10/20 år, i 424 fall 21/44 år och i 83 fall 45 år och däröfver. 307 af de begångna brotten voro af gröfre natur, 279 af lindrigare art. Den antagliga längden af strafftiden var i 355 fall under 2 år, i 218 fall 2 år och däröfver och i 13 fall lifstid.

B) **Sinnessjukanstalter.** Antalet i dessa intagna skandinaver utgjorde 2,613, hvaraf 1,608 män och 1,005 kvinnor. Åldern af de intagna var i 23 fall mellan 10 och 20 år, i 1,353 fall mellan 21 och 44 år och i 1,237 fall 45 år och däröfver. 2,312 af patienterna voro internerade antagligen för lifstid, 101 för mindre än 2 år och 200 för 2 års tid och däröfver.

C) **Välgörenhetsföretag,** inberäknadt fattighus, barnhem o. d. Antalet i dessa intagna skandinaver utgjorde 1,028, hvaraf 655 män och 373 kvinnor. 38 af dem voro i åldern 1/9 år, 104 10/20 år, 465 21/44 år, 421 45 år och däröfver. För lifstiden voro, såvidt utrönas kunde, intagna 501 personer, för 2 år eller däröfver 100, och för en tidsperiod understigande 2 år 427

personer. I privata anstalter vistades 296 personer, i läns- och stadsanstalter 588, i statsanstalter 131 och i riksanstalter 13.

2) **Förolyckade individer.** Den fråga, som man i första hand bör söka besvara, är denna: Är det ett stort antal svenskar, som *gå förlorade* i Amerika? Jag har framställt densamma till en mängd personer i olika samhällskretsar, och det svar jag erhållit har så godt som varit enahanda: Det finns i de stora städerna ett antal svenskar, som måste betraktas som förolyckade. De tillhöra kategorien »tramps», drifva omkring å krogarna och uppehålla sig medelst tiggeri och tjufnad. I New York t. ex. finns det äfven under goda arbetstider en sådan stamtrupp. Granskar man individerna i denna olyckliga skara, finner man emellertid, att de till stor del äro sådana, som redan före sin ankomst till Amerika befunnit sig på det sluttande planet, och att de i regel äro lika ovilliga som oförmögna att åtaga sig arbete. Hur stort antalet af dessa förolyckade varelser är, kan ej uppgifvas. Åtskilliga svenskar aflägga sitt svenska namn och kunna därför ej igenkännas på detta. Andra äro stadda på ständig vandring. I sin helhet betraktadt kan emellertid sägas, att dessa individers antal är proportionsvis litet. Särskildt gäller detta landsbygden, där alla som vilja arbeta kunna skaffa sig bärning. I de städer, där krog-handteringen är mest utvecklad och förledande, äro naturligtvis de förolyckade flera, ty den gängse erfarenheten visar, att dryckenskapen är svenskarnes största svaghet.

En allmän uppfattning om antalet svenskar, som *nedsjunka i djup fattigdom*, kan erhållas af en undersökning som 1893/94 företogs af Förenta Staternas Commissioner of Labor angående slumbefolkningen i de fyra största städerna Baltimore, Chicago, New York och Philadelphia. Det ansågs vid tiden för undersökningen, att slumbefolkningen i nämnda städer utgjorde omkring 800,000 personer, men på grund af arbetets vidlyftiga beskaffenhet, nöjde man sig att undersöka förhållandena inom några af de centrala och mest typiska slumdistrikten, omfattande inalles 83,852 personer. Antalet *svenskar och norrmän* som i denna undersökning påträffades i slumdistrikten utgjorde i Baltimore 42, i Chicago 36, i New York 19 och i Philadelphia 11.

I förhållande till hela den svenska befolkningen i de nämnda städerna var slumbefolkningen obetydlig, såsom framgår af nedanstående tabell, hvori uppges dels den procent de olika nationaliteterna representera af städernas hela befolkning, dels den procent hvarje nationalitets slumbefolkning utgör af hela slumbefolkningen i de olika städerna.

Nationalitet.	Baltimore.		Chicago.		New York.		Philadelphia.	
	% af befolk.	% af slumb.	% af befolk.	% af slumb.	% af befolk.	% af slumb.	% af befolk.	% af slumb.
Svenskar o. norrmän	0·80	0·23	5·90	0·18	0·57	0·60	0·30	0·06
Tyskar	9·37	23·90	14·64	4·75	13·91	2·49	7·16	3·19
Italienare	0·19	1·81	0·52	16·73	2·64	45·27	0·65	24·15
Irländare	3·08	2·10	6·37	4·46	12·57	5·21	10·60	4·31
Samtl. utländ.	15·88	40·21	40·98	57·51	42·23	62·58	25·74	60·45

Förhållandena i Chicago äro belysande. Svenskar och norrmän utgjorde 5·90 % af hela stadsbefolkningen, men i det undersökta slumdistriktet voro de representerade med allenast 0·18 %. Fördelaktigare ställning kan man

knappast begära. Man jämföre dessa siffror med italienarnes, resp. 0·52 och 16·73!

I viss mån belysande äro ock siffrorna från de offentliga logishusen, ty det kan antagas, att en stor del af dem, som taga sin tillflykt dit, äro på ett eller annat sätt under isen. Redogörelsen från New Yorks municipala natthärbärges utvisar ett antal skandinaver, som är relativt obetydligt. Af under år 1907 därstädes intagna personer voro 28,801 eller 53·8 % födda i Förenta Staterna. Närmast i antal kommo irländarne med 12,111 (22·6 %). Skandinaverna utgjorde blott 544 eller 1 %, och året därförut uppgick antalet till blott 0·4 %. Att dock antalet stiger under svåra arbetstider, framgår af siffrorna från första kvartalet 1908. Antalet logerare uppgick då till 33,790, och af dessa voro 571 eller 1·7 proc. skandinaver.

3) **Fattigdom.** Någon officiell statistik, upptagande hela antalet i Förenta Staterna understödda personer, förekommer ej. Principer och metoder växla mycket i fråga om beviljande af fattigvård inom de olika staterna, och i en hel del större städer beviljas intet kommunalt understöd i hemmen.

1) *Fattigvårdsanstalter.* I fråga om de i fattigvårdsanstalter intagna personerna finnes emellertid en omfattande statistik. Antalet sådana personer utgjorde för hela riket allenast 81,764 den 31 december 1903. Helt naturligt representerar denna siffra blott en bråkdel af hela antalet fattiga. Antalet i fattigvårdsanstalter intagna *skandinaver* utgjorde nämnda dag 1,573. Af nämnda antal föllo 351 å Illinois, 173 å Minnesota, 136 å California, 122 å Iowa och 107 å New York.

Under år 1904 intogos 1,522 skandinaver å fattigvårdsanstalterna. Af dessa föllo 272 å Illinois, 241 å California och 120 å New York.

Antalet i fattigvårdsanstalter under år 1904 vårdade personer, hvilkas fäder voro födda i de skandinaviska länderna, utgjorde 3,374. 3,321 af dessa personer hade tillika skandinaviska mödrar.

I jämförelse med andra nationer utvisa skandinaverna en fördelaktig ställning ifråga om det relativa antalet fattiga. Skandinaverna utgjorde år 1900 10·3 % af den utländska befolkningen, men bidrogo år 1903 med blott 4·9 % till å fattighus intagna i utlandet födda personer. Motsvarande siffror för den nordcentrala och den västra statsgruppen voro 18·2—9·4 samt 13·7—7·5.

Till jämförelse må nämnas, att motsvarande siffror äro för Irland 15·6—46·4, för Tyskland 25·8—23·3 samt för England och Wales 9—18·7. Här af framgår hur mycket gynnsammare ställda svenskarne äro, särskildt om de jämföras med irländarne.

I de stora städer, där svenskarne företrädesvis samlats, nämligen Chicago och Minneapolis, utgör antalet i fattigvårdsanstalter intagna svenskar följande:

I Dunning fattighus, afsedt för det län, hvori *Chicago* är beläget, voro af 2,060 intagna personer 75 födda i Sverige, 66 i Norge och 369 i Tyskland. Då antalet invånare från de nämnda länderna utgjorde i proportion till Chicagos hela befolkning resp. 8·3, 3·8 och 29 %, men deras representanter i nämnda fattighus, i förhållande till hela antalet intagna personer, utgjorde resp. 3·6, 3·2 och 18 %, framgår att äfven i denna stad svenskarne ställning ur fattigdomssynpunkt är gynnsam.

I *Minneapolis'* arbetsinrättning (City workhouse) voro under 1906 intagna 2,566 personer, af hvilka voro: 300 svenskar, eller 11·69 %; 258 norrmän, eller 10·06 %; 79 tyskar, eller 3·08 %; samt 1,437 amerikanare, eller 56 %.

Då i nämnda stad svenskarne utgjorde år 1900 32·8 % af befolkningen, norrmännen 18·9 % och tyskarne 12, framgår att svenskarne ej heller i denna

stad kunna sägas lida någon större nöd, om jämförelse göres mellan de olika nationerna.

I staden *New Yorks* fattighus å Blackwells Island mottogos under 1906 3,583 ålderstigna personer. Af dessa voro sammanlagdt 30 af skandinavisk börd (däraf 23 män och 7 kvinnor).

2) *Välgörenhetsanstalter*. Någon gemensam statistik för alla de olika välgörenhetsföretagen förekommer ej, och ett flertal af desamma meddelar inga uppgifter om de understödda personernas nationalitet. Det är därför omöjligt att afgöra, hur stort det relativa antalet svenskar är, som mottager understöd. Vid förfrågningar å ett antal »föreningar för välgörenhetens ordnande» har dock den uppfattningen bibringats mig, att antalet understödssökande svenskar är försvinnande litet.

The Associated Charities i *Minneapolis* mottogo 1907 1,940 ansökningar om hjälp. Af dessa kommo 266 från svenskar, 200 från norrmän, 188 från tyskar och 459 från amerikanare. Det sociala läget af de understödssökande framgår däraf, att 683 fall (30 %) utgjordes af kvinnor utan manlig försörjare och 287 af dem voro änkor samt 205 öfvergifna hustrur.

3) *Offentligt understöd i hemmen*. Äfven i fråga om kommunalt understöd för personer, som vistas i sina hem, äro uppgifter svåra att erhålla. Några få sådana skola dock här meddelas.

Fattigvårdsbyrån i *Minneapolis* understödde år 1906 527 familjer i deras hem. Af dessa voro 82 från Sverige, 82 från Norge, 12 från Danmark och 50 från Tyskland.

Enligt den statistik, som meddelas rörande de inom *Cook County* (hvarest Chicago är beläget) af offentliga medel understödda, skulle under år 1907 5,431 familjer, bestående af 22,417 personer, ha erhållit understöd. Antalet svenskar bland dessa utgjorde 208, af hvilka voro 67 gifta, 104 änkor, 29 öfvergifna hustrur, 1 fränskild hustru och 6 ogifta personer.

Anmärkningsvärdt är det stora antal personer, som i Chicago blifvit hjälpbehöfvande på grund af olycksfall i arbetet. Det beräknas, att omkring 10,000 sådana olycksfall förekomma årligen och att $\frac{3}{4}$ af desamma hade kunnat undvikas genom lämpliga säkerhetsåtgärder.

Beträffande antalet *hjälpbehöfvande svenska barn*, intagna i anstalter, kan ej någon fullständig statistik erhållas. Om de svenska barnhemmen meddelas uppgifter på annat ställe. I amerikanska barnhem torde emellertid blott ett ringa antal svenska barn vårdas. Exempelvis må nämnas att af 9,559 barn af utländska föräldrar, som under åren 1853—1907 intogos i *New York Juvenile Asylum*, endast 52 barn voro födda af svenska föräldrar (norska föräldrar 17, tyska 1,668). I det i samma stad befintliga *Catholic Protectory* voro år 1907 intagna blott två svenska barn.

4) **Dryckenskap.** Att dryckenskap är svenskarnes största svaghet tyckes vara en allmänt erkänd sak. De relativt få fall af misslyckade svenska immigranter, som förekomma, torde sålunda nästan uteslutande kunna skrivas på rusdryckernas konto. Det är ock i krogarna, som de förolyckade varelserna påträffas, och det är en sorglig sanning, att de »svenska krogarna» i Amerikas storstäder varit en orsak till många skandinavers undergång. Både på grund af klimatiska förhållanden och därför att en person, som förtär starka drycker, förlorar allmänhetens förtroende, är dryckenskapen en långt ödesdigrare last i Amerika än i Europa. Immigranterna lära sig också snart, att blott två alternativ stå dem öppna: antingen att helt afstå från alkoholen eller att nedsjunka i fattigdom och förlora alla förhoppningar om framtiden. Det öfvervåldigande antalet välja den förstnämnda vägen, ofta dock först sedan åt-

skilliga erfarenheter gjorts om omöjligheten att fortsätta med alkoholförtäring. Det sades mig i Minneapolis, att svenskarne i början af sin därvaro voro mycket begifna på starka drycker, men att de under de sista femton åren alltmer antagit de amerikanska vanorna ifråga om helnykterhet. Det har uppgifvits att den för Minneapolis vidtagna, säregna åtgärden att befria bostadsdistrikten från den nära beröringen med krogarna genom att koncentrera desamma inom en mycket liten del af staden, den egentliga affärsdelen, tillkommit på grund af skandinavernas stora benägenhet att falla för dryckenskapsfrestelsen.

Vid samtal med personer från alla samhällslager har jag fått den bestämda öfvertygelsen, att alkoholförtäringen är den vana, som skandinaverna ha svårast att utrota och som utgör det största hindret för deras framgång. De äro också själfva medvetna om denna sin svaghet, hvilket bland annat framgår af den till mig från flera håll lämnade uppgiften, att all slags förbudslagstiftning i regel kan påräkna understöd af skandinaverna, äfven af dem, som äro fallna för dryckenskapslasten. Helt naturligt är det egentligen i storstäderna, och bland dessa förnämligast Chicago, New York och Minneapolis, som dryckenskapen förekommer i någon större utsträckning. Utprägladt svenska städer såsom Worcester (Mass.) och Jamestown (N. Y.) torde ej påvisa någon mera framträdande dryckenskap bland svenskarne.

Huruvida svenskarne äro mera förfallna till dryckenskapslasten än andra i Amerika representerade nationer är omöjligt att säkert afgöra. Så mycket torde dock kunna sägas, att de äro betydligt mycket fördelaktigare ställda än irländarne, men att å andra sidan italienare och judar iakttaga betydligt högre grad af nykterhet. Någon ledning härom kan erhållas af statistiken angående dödsfall af alkoholism. Enligt uppgifter i 1900 års Census utgjorde antalet dödsfall af alkoholism bland amerikanarne 2·4 pr 100,000 invånare. Om beträffande de öfriga nationerna hänsyn tages till *moderns* födelseland utgjorde skandinavernas dödlighetssiffra 5·5 pr 100,000, tyskarnes 6·1, irländarnes 17·7 och italienarnes 0·7.

Hur betydande skuld alkoholen har i fattigdom och brott i den till stor del af skandinaver befolkade staden Minneapolis, framgår däraf, att af 2,566 till Arbetsinrättningen därstädes under 1906 dömda personer ej mindre än 1,735 eller 67·62 % ditkommit på grund af dryckenskap.

Fränsedt frågan om skandinaverna i dryckenskapsafseende intaga en ofördelaktigare ställning än andra nationer i Amerika, torde man kunna, på grund af gjorda undersökningar, fastslå som ett faktum, att bland de fall af brott och fattigdom, som förekomma bland skandinaverna, dryckenskapen spelar en högst väsentlig orsaksroll. En synnerligen omfattande och noggrann undersökning, som företogs år 1893—94 af den s. k. »Committee of Fifty», lämnade intressanta upplysningar härom.

Hvad först *dryckenskapen som orsak till brott* angår, visade sig, att bland skottar, kanadensare och irländare dryckenskapen var en mycket framträdande orsak till brott. Siffrorna voro resp. 58·33, 56·74 och 56·70 %. Som n:o 4 bland nationerna kommo skandinaverna med 56·25 %. Ryssarne voro fördelaktigast ställda (25 %). Om emellertid bortelimineras alla de fall, där ej dryckenskapen är den uteslutande eller förnämsta brottsanledningen, erhålles ett annat resultat. Det visar sig nämligen, att i detta fall skandinaverna äro ogynnsammast ställda af alla nationer, eller m. a. o. att ingen annan nation har att uppvisa så stor procent af brott, orsakad af alkohol som skandinaverna. Detta resultat är så mycket mer slående, som undersökningen ytterligare visade, att såväl ofördelaktiga omständigheter (särskildt vanvård i hemmet och bristande uppfostran) samt saknad af industriell träning,

voro ytterst litet framträdande orsaker till brott bland skandinaverna. I själva verket stodo de i dessa afseenden främst bland alla nationerna i fråga. Några siffror belysa nu lämnade uppgifter.

Brottsanledning.	Svenskar och norrmän.	Tyskar.	Irländare.
	Procent.	Procent.	Procent.
Ofördelaktiga omständigheter . . .	20·31	27·99	28 09
Brist på industriell träning . . .	11·72	24·75	16·50
Dryckenskap	42·19	27·70	37·62

I fråga om *dryckenskapen som orsak till fattigdom* är skandinavernas ställning gynnsammare. Hvad först fattigvårdsinrättningarna angår, stå irländarne sämst bokskrifna. 40·76 % af i anstalterna intagna irländare ha ditkommit på grund af dryckenskap. Skandinaverna komma som n:o 5 med 27·62 % och tyskarne strax därefter med 25 %. Om jämförelsen omfattar de fattigdomsfall, som förekomma inom välgörehetsföretagen, blir ordningen mellan nationerna densamma, men procenten betydligt lägre. Irländare äro där representerade med 29, svenskar och norrmän med 16 och tyskar med 14 %.

Frågan huruvida de skandinaviska immigranternas *barn* i dryckenskaps-hänseende äro ofördelaktigare ställda än andra innevånare i Förenta Staterna kan ej afgöras, då statistiken härom intet upplyser. Som ett allmänt erkänt faktum beträffande alla immigranternas barn kan emellertid sägas, att de antingen dricka mycket mindre eller mycket mer än sina föräldrar. Utvecklingen synes, som redan nämnts, i Amerika alltmer gå i den riktningen, att befolkningen delas i två grupper, de helnyktra och drinkarne. Detta är en följd såväl af klimatets inverkan, som af den i Amerika rådande arbetsintensiteten.

5) **Arbetslöshet.** Någon tillförlitlig statistik öfver arbetslösheten förekommer ej, och det är därför ej möjligt att med någon säkerhet ange, i hvilken utsträckning svenskar under normala förhållanden samt under arbetskriser äro ställda utan arbetsinkomst. Genom muntliga upplysningar har jag fått den uppfattningen, att i New York antalet arbetsvilliga men arbetslösa personer icke är så stort som man kunde förmoda. Vid de båda emigranthemmen bespades under den svåra vintern 1908 cirka 200 personer dagligen, men en del af dessa utgjordes af sådana personer, som ej under några förhållanden önskade arbete. Äfven när nöden varit störst, har man ej åtagit sig sådant arbete, som ansetts mindre begärligt. Betecknande i detta afseende är, att vid ett tillfälle under den svåraste arbetslösheten en landtbrukare i staden New Yorks närhet önskade tvenne jordbruksarbetare och bad föreståndaren för emigranthemmet anskaffa sådana. Föreståndaren tillfrågade de 60 arbetare, som erhöilo gratisbespisning å hemmet, om någon ville motaga det erbjudna arbetstillfället, men erhöil nekande svar från samtliga. Här besannades den öfverallt i Amerikas storstäder gjorda erfarenheten, att de, som en gång hamnat i desamma, i regel äro högst obenägna att taga anställning vid jordbruk. Delvis kan detta ju förklaras genom ovana vid landtbruksgöromål, genom att familjen är bosatt i staden samt genom jordbruksarbetets obeständighet, men trots detta måste det dock sägas, att erfarenheter, sådana som den nyss beskrifna, ej bestyrka farhågorna för att någon allvarligare arbetslöshet är rådande.

Det torde vara obestridligt, att under arbetskriser befolkningen i sin helhet lider af större eller mindre ekonomiskt betryck och att under dessa perioder en stor del af de besparade medlen måste tillgripas. Tecken därpå

äro den skuldsättning hos handlandena, som förekom under vintern 1908, samt lifförsäkringsbolagens många svårigheter i och för premiernas utbekommande.

Angående förhållandena i Chicago under det svåra året 1908 meddelas i Svenska Nationalförbundets Rapport för nämnda år: »Icke sedan nödåren 1894—95 har arbetsmarknaden här i Amerika varit så betryckt. Och många äro de äfven bland våra landsmän, som under det gångna året fått pröfva hvad det vill säga att lida nöd. Icke allenast den nykomne emigranten utan familjefadern och modern, som i årtal tillförene kunnat reda sig utan andras understöd, hafva under det gångna året måst anlita förbundets medverkan för erhållande af arbete samt tillfällig hjälp, och hundratals äro de familjemödrar, som, då alla dörrar varit stängda för maken, nödgats gå ut och medelst tvätt och skurning utestänga den värsta nöden från hemmets dörr.»

Från många håll har jag hört uppgifvas, att arbetsgifvarne först i sista hand skulle vara benägna att afskeda svenskar. Några statistiska uppgifter synas bekräfta detta påstående. I en å annan plats refererar officiell undersökning om lefnadsomkostnaderna meddelas, att af samtliga undersökta arbetarfamiljer de svenska visade minsta antal under någon del af året sysslolösa försörjare. Procenten af arbetslösa för samtliga familjer uppgick till 49·81, för ensamt de utländska till 53·35 och för svenskarne till 42·28. Samma fördelaktiga förhållande gäller den tid, under hvilken arbetslöshet varade. Den uppgick i medeltal till 9·43 veckor för samtliga familjer, till 10·04 för de utländska och till 7·66 för de svenska familjerna. Ingen annan nation uppvisade så kortvarig arbetslöshet.

6) **Dödlighet och sjukdom.** I fråga om dödligheten intaga svenskarne en fördelaktig plats. För alla åldrar räknadt, uppgår den enligt 1900 års folkräkning till 14·6 pro mille för infödda amerikanare, 15·5 för tyskar, 21·23 för irländare och 12·4 för skandinaver; endast ryssar och polacker komma lägre, eller 12 pro mille. Emellertid är denna jämförelse missledande, emedan de infödda amerikanarne ha det största antalet barn, och dödligheten är bland särskildt de späda barnen relativt mycket stor. Den infödda befolkningens totala dödlighetssiffra blir sålunda proportionsvis för hög, och meddelas därför följande uppgifter om dödligheten inom några olika åldersgrupper:

	Åldersgrupper.			
	Under 1 år.	Under 5 år.	25/35 år.	45/65 år.
Skandinaver	113·6	37·0	7·4	15·7
Tyskar	159·0	47·6	7·4	20·3
Irländare	169·5	56·1	12·2	30·6
Amerikanare	141·8	43·0	6·4	14·6

Af denna sammanställning framgår, att, i jämförelse med tyskar och irländare, skandinaverna intaga en gynnsam plats, men att amerikanarne uppvisa en lägre dödlighet, så när som på de yngsta åldersgrupperna.

Af den officiella statistiken framgår, att i fråga om dödligheten af de flesta slags sjukdomar de skandinaviska folken ej äro framträdande. Beträffande den viktigaste sjukdomen, *tuberkulosen*, i fråga om hvilken likväl inga noggranna detaljuppgifter angående nationaliteterna föreligga, synas emellertid skandinaverna intaga en ofördelaktig ställning. Följande meddelande till den internationella tuberkulosekongressen i Washington af med. d:r *George Douglas Head* kastar ljus öfver förhållandet beträffande skandinaverna i Minnesota:

»Skandinaverna höra till den mest intelligenta delen af vår utländska befolkning, de äro ett religiöst och moraliskt folk samt benägna att bosätta

sig å landsbygden. I det hela äro de ett nyktert folk. De föda upp stora familjer, lefva i små utrymmen, äta dåligt tillagad mat och endast föga kött. De förakta frisk luft i sina hem och ha dörrar och fönster stängda. Häruti äro de dock ej större förbrytare än de flesta andra europeiska nationer. Att de icke äro en ras af svag utan tvärtom stark typ framgår af den låga dödligheten i Sverige och Norge. När vi emellertid undersöka dödligheten af tuberkulos i dessa länder, finna vi en hög sådan. Emigrationen synes ej öka deras mottaglighet för lungtuberkulos, ty icke vid något tillfälle har dödligheten af denna sjukdom bland skandinaverna i Förenta Staterna nått i jämbredd med den nuvarande dödligheten i Norge.

Ett studium af dödligheten af lungtuberkulosen bland skandinaverna i Minnesota och dess största stad samt en jämförelse med Förenta Staterna i sin helhet ge vid handen:

1) att dödligheten af lungtuberkulos bland skandinaverna är större än bland någon annan utländsk nationalitet med undantag af irländarne,

2) att denna dödlighet är relativt lägre i Minnesota än i Förenta Staternas samtliga registreringsområden,

3) att dödlighetssiffran bland i utlandet födda skandinaver är högre än bland i Förenta Staterna födda skandinaver,

4) att dödligheten bland de infödda skandinaverna af utländska föräldrar är omkring dubbelt så stor som bland de infödda, hvilka haft infödda mödrar,

5) att orsaken hvarför Minnesota och dess förnämsta stad med en betydande skandinavisk befolkning har en sådan låg dödlighet af lungtuberkulos, är åtminstone delvis att söka i den låga dödligheten bland infödda, som haft infödda föräldrar.»

7) **Sinnessjukdom.** Antalet sinnessjuka, vårdade å hospital i Förenta Staterna, uppgick den 31 december 1903 till 150,151 eller 186·2 pr 100,000 innevånare. De olika staterna uppvisa ett varierande antal, högst 472·4, lägst 48·4 pr 100,000 innevånare. Minnesota och Illinois hade ett antal af resp. 213·1 och 185·5.

I hvad utsträckning sinnessjukdom förekommer utanför hospital, har ej uttrönts. Vid 1890 års folkräkning uppskattades fallen till 32,457. Ehuru sålunda säkra sifferuppgifter saknas, är det dock intet tvifvel underkastadt, att antalet sinnessjuka är i stigande i Förenta Staterna.

Den 31 december 1903 funnos 5,409 skandinaver intagna å hospital för sinnessjukdom. Ej mindre än 3,891 af dessa föllo på de nordcentrala staterna, och af dessa hade vidare Minnesota det största antalet, eller 1,273, medan Illinois och Wisconsin kommo därefter med resp. 718 och 611 patienter.

I förhållande till öfriga utländska nationaliteter i Förenta Staterna utvisa skandinaverna ett stort antal sinnessjuka. De komma som n:o 2 af 10 nationer och öfverträffas endast af Irland. Enligt 1900 års folkräkning utgjorde skandinaverna 10·3 % af den i utlandet födda befolkningen, men de representerade 11·5 % af de i utlandet födda, som voro intagna å hospital. Motsvarande siffror äro för Irland 15·6 och 29, för Tyskland 25·8 och 26·9, för Italien 4·7 och 2·3 och för Canada, som är fördelaktigast ställt af alla land, 11·4 och 6·5.

Det relativt stora antalet sinnessjuka af skandinavisk börd framträder äfven, när man undersöker hvarje stat för sig. Siffrorna äro exempelvis för Minnesota 46·8 % af befolkningen och 50 % af de hospitalvårdade sinnessjuka, Nord Dakota 37·6 och 53·4, Illinois 15 och 19·6, Wisconsin 20·1 och 24·3.

Det stora antalet sinnessjuka i Dakota förklaras af kompetenta personer bero på den skarpa kontrast, som råder mellan klimat och omgifning i Dakotas prärier och de skandinaviska länderna.

Undersökningar ha ännu ej företagits i tillräcklig skala för att kasta ljus öfver den skillnad, som i ifrågavarande afseende råder mellan de olika länderna. Hvarför exempelvis kanadensarne, som i sitt hemland öfverträffa Förenta Staterna och de skandinaviska länderna i fråga om antal sinnessjuka, i Förenta Staterna bidraga minst af alla nationer till att befolka hospitalen, synes oförklarligt. Det är emellertid betydelsefullt, att sinnessjukdom är mera förhärskande bland de nationer, som tidigast sände emigranter och sådana af kraftigaste slag. Antagligt är att det amerikanska lifvet, isynnerhet pioniarlifvet i västern, ökar benägenheten för sinnessjukdom.

Barnen till i utlandet födda föräldrar visa ett mycket mindre antal sinnessjuka än föräldrarne själfva. De infödda hvita med båda föräldrarne af utländsk börd utgjorde 10·7 % af den sinnessjuka befolkningen, men 15·9 % af hela den hvita befolkningen år 1900. Motsvarande siffror för de infödda hvita af blandad härkomst, som vanligen betecknas såsom af utländsk börd, utgjorde resp. 2·8 och 7·5. Men de infödda hvita af utländska föräldrar äro ej allenast fördelaktigare ställda än den i utlandet födda befolkningen, utan öfverträffa i berörda hänseende äfven de af amerikanska föräldrar födda. De infödda hvita, stammande af utländska föräldrar, utgjorde sålunda 27·7 % af hela den infödda befolkningen år 1900, men utgjorde 27·3 % af samtliga hvita sinnessjuka å hospital. Motsvarande siffror för de af amerikanska föräldrar födda voro resp. 72·3 och 72·7. Om emellertid vissa åldersgrupper jämföras, framgår, att någon egentlig skillnad ej förefinnes. Om t. ex. åldersgruppen 25/44 bland infödda hvita utväljes, visar det sig, att medan de hvita af infödda föräldrar utgöra 70 % af befolkningen men 66·6 % af de sinnessjuka, voro motsvarande siffror för de infödda hvita af i utlandet födda föräldrar resp. 30 och 33·4.

I staten *New York* intogos i statshospitalen under det år, som afslutades den 30 september 1907, 64 svenska patienter, hvaraf 27 män och 37 kvinnor. Sedan oktober 1888 hade i dessa hospital intagits 1,092 svenska patienter, hvaraf 521 män och 571 kvinnor. Sammanlagda antalet intagna patienter under nämnda tid utgjorde 104,013.

I *Minnesota*, som har den största svenska befolkningen af alla stater, uppgick år 1905 antalet sinnessjuka å hospital vårdade skandinaver till 1,242. Om antalet sinnessjuka pr 10,000 af hvarje i staten representerad nationalitet uträknas, erhålles följande resultat: skandinaverna 49 pr tiotusen, tyskarne 42, kanadensarne 35 och irländarne 89.

För samtliga i utlandet födda är antalet sinnessjuka 47 pr 10,000, och för de infödda 10. Sålunda skulle sinnessjukdomen vara nära 5 gånger så utbredd bland de förra som bland de senare i denna stat. Det har emellertid påpekats,¹⁾ att en sådan jämförelse är missledande. Förhållandet är nämligen, att omkring hälften af befolkningen är under 21 års ålder, och denna del af densamma, som endast obetydligt bidrager till antalet sinnessjuka, är till öfvervägande del infödd. Därigenom komma utlänningarne i en ofördelaktig dager. Då antagligen de vuxna infödda motsvara de vuxna utlänningarne i antal, men antalet sinnessjuka af de förra är 1,534, af de senare 2,521, torde man kunna säga, att förhållandet mellan de båda grupperna blir som 3 till 5.

Förklaringen till att skandinaverna äro så utsatta för sinnessjukdom i Amerika har af en fackman förklarats sålunda: »Det finns människor, som

¹⁾ Mr L. A. Rosing, State Conference of Charities and Corrections, 14:th Report.

komma till detta land och falla offer för sinnesrubbing endast därför, att de undandragits vissa starka kontrollerande krafter i sina hemland, d. v. s. den fäderneärfda styrelsen och kyrkan och en bestämd social ställning. De aflägsnas från dessa hägnande faktorer och inkastas i detta lands intensiva spännande konkurrens; det är en fullständigt oförmedlad öfvergång från tvång till nästan obegränsad frihet, och de förmå ej hålla stången mot denna psykiska chock.»

Genom samtal med hospitalsläkare har jag sökt erhålla ytterligare upplysningar i denna fråga. Det synes icke vara ovanligt, att personer utan att bli egentligen sinnessjuka dock urståndsättas att reda sig samt bli virriga på grund af det i storstäderna rådande hetsande lifvet. Jag har sett flera kvinnor, som knappast kunde kallas sinnessjuka, men dock voro så oförmögna att reda sig själfva, att de måst intagas åtminstone tillfälligtvis å hospital. Mången föga utvecklade individ, som erhållit sin uppfostran å en enslig landsbygd, kan ej uthärda den kontrast som stadslifvet innebär. Ett verksamt medel att återföra en sådan patient till hälsa är därför att föra honom tillbaka till hembygden. Att dryckenskapen är en bidragande anledning till sinnessjukdom, är naturligt, ehuru det ej finnes skäl antaga, att detta är fallet mera bland skandinaver än bland andra nationer. Detta är åtminstone den åsikt, som uttalats till mig af den framstående statistiker, Mr John Koren, som författat den del af 1900 års Censusberättelse, som behandlar sinnessjukdomar. Att dock dryckenskapen i allmänhet är en vanlig orsak till sinnessjukdom, framgår däraf, att enligt officiell statistik från *New Yorkstaten* 24 % af alla under 1907 nya fall af sinnessjukdom voro orsakade direkt af alkoholbruk.

Bland kvinnorna är en vanlig anledning till sinnessjukdom det sällsynt intensiva arbete, som pålägges hustrurna. Vare sig det gäller att sköta om ett eget hem med dess många rum, eller farmen med dess myckna ekonomibestyr, bli husmoderns krafter strängt beslagtagna. Tjänarinna förekommer aldrig, och då härtill lägges, att de svenska familjerna i regel äro barnrika, är det lätt förklarligt, att en till sinnessjukdom ledande svår öfversträngning kan uppstå. I en del fall är det dessutom tydligt, att hemlängtan är en väsentlig orsak. Kvinnorna äro i långt högre grad än männen isolerade och kunna ofta ej tala det nya språket. Utan fotfäste i den nya omgifningen och urståndsatt att uppehålla sambandet tillräckligt lifligt med vänner och bekanta i den gamla världen, är det sannerligen ej underligt, att mången dukar under. Säkerligen spelar klimatet också en roll. Hettan på somrarna är öfverväldigande, och under de öfriga årstiderna är temperaturen så ytterst ombytlig, att den ovane främlingen har svårt att ej ta intryck af de starka omkastningarna.

Hvad anstalterna för de sinnessjuka beträffar, kan naturligtvis intet generellt omdöme fallas om dem. Det föreföll mig, som man kommit betydligt längre med de sinnessjukas än med de ålderstignas vård. Ett ej ringa antal (år 1904 11,807) af de sinnessjuka vårdades dock i fattighusen. I Minnesota voro de anstalter jag besökte betydligt öfverfyllda, men aktningsvärda försök gjordes att skilja de kroniska och akuta fallen åt. Moderna metoder, t. ex. jordbruksarbete, voro i allmänhet införda.

8) **Sinnesslöhet.** Hela antalet sinnesslöa i anstalter år 1904 utgjorde 16,946, hvaraf 1,038 voro födda i utlandet. De i Förenta Staterna representerade länder, som utvisade ett relativt stort antal sinnesslöa, voro Tyskland, Canada, Ryssland, Polen och de skandinaviska länderna, hvilka senare lämnade 11.7 % af hela antalet i utlandet födda sinnesslöa. Då emellertid antalet är så litet — 121 för de skandinaviska länderna (större delen af de sinnesslöa

vårdas utanför anstalter) — kunna knappast några slutsatser dragas af jämförelsen.

Antalet i anstalter vårdade infödda sinnesslöa, hvilkas fäder voro födda i de skandinaviska länderna, utgjorde år 1904 632. Af dessa hade 542 mödrar födda i de skandinaviska länderna och endast 61 mödrar födda i Förenta Staterna. Det synes framgå af såväl 1890 som 1900 års folkräkning, att antalet sinnesslöa under 25 år är större bland barn, födda i Förenta Staterna af utländska föräldrar, än bland barn födda af infödda föräldrar.

9) **Brottslighet.** Antalet fångar i Förenta Staterna den 30 juni 1904 uppgick till 81,772 eller 100·6 pr 100,000 innevånare. Af dessa voro 12,945 eller 23·7 % födda i utlandet. Den vanliga föreställningen att utlänningar bidraga i oproportionerlig grad till brottsligheten är oriktig. Om hänsyn toges till befolkningen öfver 15 års ålder, utgjorde den i utlandet födda delen däraf år 1900 21·9 %, medan den bidrog till antalet fångar med 23·7 %. Och granskar man de olika grupperna af stater, visar det sig exempelvis, att motsvarande siffror för den nordcentrala statsgruppen äro resp. 23·3 och 16. Och om hänsyn toges till att sedan 1900 antalet immigranter väsentligt ökats, torde i allmänhet kunna sägas, att den i utlandet födda befolkningen ej bidrager i större grad till brottsligheten än den infödda.

Hvad beträffar den del af innevånarne, som är född af utländska föräldrar, uppvisar den ej fullt så gynnsamma förhållanden. Dock är det endast i New Yorkstaten, som densamma bidrager mer till brottsligheten än hvad som af dess relativa antal kunde slutas.

Under år 1904 insattes i fängvårdsanstalter af olika slag 35,093 personer af utländsk börd. Af dessa voro 1,030 svenskar, af hvilka 100 hade begått större förbrytelser och 930 mindre sådana. Antalet norrmän utgjorde 482 och danskar 224. Af hela antalet i utlandet födda fångar utgjorde de svenska 2·9 % (större förbrytelser 2·4 %, mindre 3 %). Den nation, som relativt mest bidrog till antalet fångar, var den irländska. Irländarne utgjorde 15·6 % af den i utlandet födda befolkningen, men representerade bland fångarne ej mindre än 36·2 %. Tyskarne voro fördelaktigast ställda med resp. 25·8 och 12·3. Svenskarnes siffror voro 5·5 och 2·9, norrmännens 3·3 och 1·4, danskarnes 1·5 och 0·6. (Svenskarnes siffror för ensamt den nordcentrala statsgruppen äro 8·9 och 5·9.) Tages hänsyn till blott de gröfre brotten, hvilket är det bästa profvet å verklig brottslighet, äro emellertid svenskarnes siffror 5·5 och 2·4.

Om de olika brotten analyseras, visar det sig, att bland de af svenskar begångna brotten ett relativt stort antal utgjordes af *mord och sedlighetsbrott*. Af hela antalet större brott hade svenskarne ej mindre än 13 % mord men blott 4 % dråp. Om hvarje nations relativa antal mord och dråp jämföres, kommer Sverige som n:o 2 bland 11 nationer, men ifråga om dråp sist bland dem. För stöld dömdes allenast 4 %.

Beträffande *mindre förbrytelser* hade svenskarne ett relativt stort antal fall af dryckenskapsförseelser och oordentligt uppförande, hvilket i regel äro synonyma begrepp. Irland kom främst med 63·9 %, Canada och Skottland därefter med resp. 54 och Sverige som n:o 4 med 51 %. Sist kom Italien med 28 %. Lösdrifveri utgjorde 23·7 % bland svenskarnes mindre brott.

Af de 100 *gröfre brotten* begångna af svenskar förekommo 14 i New Yorkstaten, 13 i Massachusetts, och 12 i hvardera af Illinois- och Minnesota-staterna.

Af de 930 *mindre brotten* voro 465 begångna i de nord-atlantiska staterna (163 i New York, 151 i Massachusetts) och 334 i de nordcentrala

staterna. Då en så mycket större del af svenskarne är bosatt i den senare statsgruppen än i den förra, synas dessa siffror ge vid handen, att brottsligheten är betydligt mycket större i de nord-atlantiska staterna.

En granskning af förhållandena i *Minnesota* gifver samma gynnsamma resultat ifråga om skandinaverna. Per 10,000 innevånare ha tyskarne 5 fångar, skandinaverna 3·82, engelsmännen och skottarne 11·45 och irländarne 11·78. Medeltalet för de i utlandet födda fångarne utgjorde 5·92 pr 10,000, för de infödda 4·48. Men om hänsyn toges endast till den *vuxna* befolkningen, blir ställningen mycket annorlunda. Då nämligen antalet vuxna infödda är ungefär lika med antalet vuxna utlänningar, men däremot antalet fångar af den förra gruppen uppgick till det dubbla af sådana i den senare, skulle härigenom framgå, att i själfva verket de infödda uppvisa en betydligt mycket högre kriminalitet än immigranterna. Man bör dock ihågkomma, att till de infödda räknas alla de, som födts i landet af utländska föräldrar, och faktiskt denna klass lämnar ett mycket stort bidrag till brottslingarnes skara.

Följande uppgifter om antalet i *Chicago* af polisen häktade personer under år 1906 ge en föreställning om, i hvilken utsträckning svenskarne figurera i polisprotokollen:

	Män.	Kvinnor.	Summa.
Samtliga häktade	67,742	11,048	78,790
Svenskar, norrmän och danskar	2,197	188	2,385
Tyskar	4,480	661	5,141
Irländare			2,957

De gröfre brotten (felonies) antal uppgick till 7,875. För sådana brott hade häktats 80 män och 11 kvinnor af svensk börd. Siffrorna från Norge och Tyskland voro resp. 46 och 4 samt 385 och 49.

Antalet mindre brott (misdemeanor) belöpte sig till 6,292, af hvilka föllo 87 på svenskarne (83 män och 4 kvinnor).

Antalet öfverträdelser af stadens förordningar (city ordinances) uppgick till 32,937. Af dessa hade 734 begåtts af svenska män och 68 af svenska kvinnor. Motsvarande siffror för Norge voro 277 och 41, och för Tyskland 2,126 och 282.

Några slutsatser kunna knappast dragas af dessa liksom andra polisens siffror, ty olika bestämmelser och praxis råda, ej allenast i de olika städerna, utan äfven under olika perioder å samma plats.

10) **Ungdomliga förbrytare.** Antalet ungdomliga förbrytare i åldern 7—21 år, som af någon myndighet blifvit sända till vård å anstalt, utgjorde år 1904 23,034. Af dessa voro 90·6 % infödda och 9·4 % af utländsk börd. Om detta antal jämföres med hela den hvita befolkningen i åldern 10—19 år, år 1900, framgå följande siffror: De i utlandet födda hvita utgjorde 6·5 % af hela befolkningen i åldern 10—19 år, men bidrogo med 9·4 % i antalet ungdomliga förbrytare. I sin helhet bidrogo sålunda de i utlandet födda mer än de infödda till brottsligheten bland ungdomen. Men denna ogynnsamma ställning är helt och hållet beroende på förhållandet i de nord-atlantiska staterna, där motsvarande siffror äro 12·8 och 14. I de nordcentrala och västra staterna äro siffrorna helt annorlunda, för de förra staterna 5·7 och 5·4 samt för de senare 6·4 och 5·2. De i utlandet födda voro där gynnsammare ställda än de infödda.

År 1904 sändes 1,125 i utlandet födda ungdomliga förbrytare till institutioner; af dessa voro 11 svenskar (11 norrmän, 115 tyskar) De skandinaviska länderna bidrogo med endast 2·1 % af hela antalet.

Antalet infödda, hvilkas fäder voro af utländsk börd och som intogos under år 1904, utgjorde 4,652. Af dessa voro 87 svenska ungdomar (46 norska, 903 tyska). De skandinaviska länderna bidrogo med 3·6 % af hela antalet. Det största antalet voro irländare, tyskar, italienare och ryssar. Någon fullt tillförlitlig jämförelse med invånareantalet kan ej göras.

Af de 87 svenska ungdomarne hade 43 förbrutit sig genom skolkning, oeffterrättlighet o. s. v. och 31 genom stöld m. m. Endast 5 voro vanvårdade.

Följande siffror från *Chicago* må meddelas. Antalet under 1906 och 1907 första gången domstolsförda ungdomliga förbrytare af mankön utgjorde 1,128, hvaraf 58 voro svenskar, 14 norrmän och 221 tyskar. Motsvarande siffror för flickorna voro: 12, 10 och 93. Hela antalet domstolsförda flickor var 379. Antalet fattigvårdsunderstödda pojkar, som fördes till domstol under nämnda 2 år, uppgick till 649, hvaraf 24 voro svenskar, 4 norrmän och 85 tyskar. Antalet flickor af samma kategori uppgick till 583, hvaraf 28 svenskor, 7 norskor och 97 tyskor.

I staten *Minnesotas* statsanstalt för förvildad ungdom (State training school) intogos under år 1907 313 ungdomar. Af de 23 i utlandet födda voro 5 svenskar, 2 norrmän och 4 tyskar. Af de barn, hvilkas föräldrar voro af utländsk börd, kommo 26 från Sverige, 25 från Norge och 48 från Tyskland.

I skyddshem i Massachusetts, Maine och Pennsylvania har jag funnit antingen inga eller ett ytterst obetydligt antal svenska barn.

11) **Själfmord.** Frågan huruvida själfmord är en bland skandinaverna relativt vanlig företeelse besvaras af den officiella statistiken sålunda, att skandinaverna uppvisa ett proportionsvis större antal själfmord än de infödda amerikanarne, men att de i detta afseende äro gynnsammare ställda än de flesta andra nationer. Om hänsyn tages till alla åldrar, uppgår enligt 1900 års Census antalet själfmord pr 100,000 af personer, hvilkas mödrar voro födda i de respektive landen, till 6·8 bland amerikanarne, 10·7 bland skandinaverna, 19·3 bland tyskarne, 22 bland fransmännen. Gynnsammast ställda voro ryssar och polacker med endast 5·8. Om emellertid hänsyn tages till de olika åldrarna, hvilket är riktigare, erhållas följande siffror, på 100,000 inb. i hvarje ålder:

	15/45 år.	45/65 år.	65/∞ år.
Skandinaver	9·4	42·3	67·6
Tyskar	16·6	41·5	60·5
Bömare	19·6	62·4	50·5
Amerikaner	7·2	16·7	16·5

12) **Skilsmässor.** Någon statistik, utvisande antalet skilsmässor bland den i utlandet födda befolkningen, existerar ej. Ty giftermål af immigranter antecknas ej speciellt. Däremot känner man antalet skilsmässor, som beviljats personer, som i utlandet ingått giftermål. Under 20-års perioden 1887—1906 beviljades 23,437 sådana skilsmässor. 879 af dessa rörde svenskar, 510 norrmän, 426 danskar och 3,775 tyskar. Af hela antalet skilsmässor föllo 3·8 % på svenskarna, medan de representerade 5·5 % af den i utlandet födda befolkningen. Till jämförelse må nämnas siffrorna rörande England: 8·1, 12·7, Tyskland: 16·1, 25·8 och Irland: 1·9, 15·6. Det ringa antalet skilsmässor bland irländare torde delvis kunna förklaras af deras katolska religion, som i regel ej tillåter skilsmässor. Som bekant äro skilsmässor synnerligen talrikt förekommande bland den amerikanska befolkningen.

13) **Familjeförsörjarens afvikande.** En i Förenta Staterna vanlig anledning till fattigvård är familjeförsörjarens afvikande. Bland de fattigvårdsfall, som behandlas af de privata välgörenhetsföretagen, ha 7—13 % sin orsak i nämnda förhållande, och 25 % af de barn, som omhändertagas, äro att räkna till de öfvergifna.

År 1904 gjordes en vidtgående undersökning af hela denna fråga. Den omfattade uppgifter från välgörenhetsföretag i 25 städer inom 15 stater och rörde i allt 574 fall, där mannen öfvergifvit familjen. Bland de olika nationaliteterna voro 13 män och 14 kvinnor födda i de skandinaviska länderna. Som jämförelse må nämnas, att England och Wales bidrogo med resp. 23 och 18, Tyskland med 34 och 33, Irland med 78 och 103, Italien med 20 och 12 män och kvinnor. Af Bostons »Associated Charities» gjordes år 1899 en undersökning beträffande orsaken till anhållan om understöd. Af 19 fall, där svenska föräldrar anhållit om hjälp, skedde det i ett fall på grund af familjefaderns afvikande. Motsvarande siffror för Tyskland voro 33 och 2 och för Irland 393 och 34.

14) **Ogifta mödrar.** De svenska tjänarinnorna i Amerika åtnjuta, som bekant, ett mycket stort anseende i fråga om arbetsduglighet, flit, redbarhet och andra värdefulla egenskaper, men t. o. m. de, som mest prisa dem, ha i regel också anmärkningar att framställa beträffande deras sedlighet. Det påstås, att svenskorna skulle vara lättare att förleda än andra, och att antalet bland dem födda oäkta barn skulle vara relativt ganska stort. Husmödrar uttrycka ofta sin förvåning öfver att de väluppfostrade och hyggliga svenska flickorna råka ut för »olyckor» af detta slag. Visserligen födas i Förenta Staterna ett stort antal oäkta barn, om ock procenten vida understiger Europas, men mödrarna rekryteras i det stora hela från ett samhällslager, betydligt under det, hvar till svenskorna höra.

Jag har försökt erhålla upplysning från olika källor i denna fråga, men någon fullt tillförlitlig sådan har ej kunnat vinnas. I någon mån belysande äro siffrorna från ett par privata sällskap i New York och Boston, som lämna understöd åt nödställda mödrar och barn. Enligt New Yorkföreningens årsberättelser lämnades under år 1907 understöd för landtvistelse åt 317 mödrar med barn. Af dessa voro 142 öfvergifna hustrur, 108 ogifta mödrar och 66 änkor. Af hela antalet voro 10 svenskor, 5 norskor, 38 tyskor, 21 tysk-amerikanskor och 62 irländskor. Enligt Bostonföreningens årsredogörelse förekommo under år 1906 143 nya hjälpansökningar från ogifta mödrar och af dessa voro 7 från svenskor. År 1907 voro motsvarande siffror resp. 152 och 8, och närmast föregående år var proportionen ungefär densamma.

Vid besök i frälsningsarméns räddningshem i New York erhöles visserligen knappast stöd för den uppfattningen, att de svenska flickorna äro mer lättsinniga än andra nationers. Egendomligt nog syntes dock norska flickor aldrig, och danska ytterst sällan vara intagna i hemmet, medan svenska alltid förekomma där. Erfarenheten har emellertid visat, att de svenska flickorna högst sällan äro verkligt fördärfvade och att de mer än de flesta andra äro måna om att »komma sig upp».

Om det sålunda ej låter sig afgöra, huruvida uti ifrågavarande hänseende förefinnes en svag punkt hos den svenska befolkningen, är det dock otvifvelaktigt, att de rådande förhållandena kräfva, att hjälp och upplysning i större utsträckning, än hvad nu sker, meddelas de kvinnliga emigranterna. En uppfattning, som till mig uttryckts af en bland de personer, som mest grundligt känna immigrationsförhållandena, är, att de svenska flickornas missöden till stor del bero på okunnighet om amerikanska förhållanden. De äro säkerligen ej mer

lätsinniga än andra — så lydde förklaringen —, men på grund af traditioner och seder, som de medfört från hemlandet, komma de lätt i en skef ställning, missförstå männens uppträdande och blifva sålunda förledda. Den mångstädes å den svenska landsbygden ännu förekommande sedvänjan att låta förlofning gälla lika med vigsel torde bl. a. vara en anledning till att svenskorna bli ett lätt byte för samvetlösösa män.

Det kan ej heller sägas, att det skydd, som gifves de kvinnliga tjänarinnorna, är tillfredsställande. Visserligen äro förhållandena nu långt bättre å Ellis Island — förr voro tjänstemännen därstädes ofta i komplott med ägare af osedlighetsnästen och krogar —, men omedelbart efter landstigningen uppkomma för flickorna allehanda faror och svårigheter. Järnvägstransporterna äro ytterst illa öfvervakade, och å de flesta stationer finnes ingen kvinnlig betjäning, som kan lämna råd och hjälp. Tack vare vissa kvinnoföreningars upppoffrande arbete och de värdefulla tjänster, som lämnas af emigranternas och kostnadsfria arbetsförmedlingsbyråer, undvikas en del af farorna, men det lider intet tvifvel, att långt mera effektiva åtgärder måste vidtagas för de kvinnliga emigranternas skydd. Till de otaliga privata förmedlingsbyråerna är knappast råddigt att sätta någon lit. De ha intresse af att anställningarna bli så kortvariga som möjligt, så att flera afgifter kunna erhållas, hvarför de gärna anskaffa kvinnorna platser, som kräfva ett snart ombyte. Obeständigheten i det arbete, som erbjudes tjänsteflickorna, är ytterligare en anledning till fara. Om det ringa stöd, de kvinnliga immigranterna ha att förvänta från myndigheternas sida, lämnar följande uttalande af en på detta område mycket sakkunnig person en god idé: »Immigranten kommer till detta land med stora förväntningar på den demokratiska styrelsen. Men den behandling, hon röner, skingrar i ett slag alla sådana illusioner. Det kan ej beskrivas, hvilken ödesdiger inverkan detta har i såväl psykiskt som socialt afseende.»

15) »**Hvita slafhandeln**». I visst samband med denna fråga står den så mycket omdebatterade »hvita slafhandeln». Att Amerika utgör en af denna afskyvärda handterings bästa afsättningsplatser, kan ej förnekas. På goda grunder kan det beräknas, att omkring 15,000 kvinnor årligen importeras i osedligt syfte, men förmodligen är antalet vida större. Intill det senaste året synas ej några kraftiga åtgärder ha vidtagits i Förenta Staterna för att stäcka denna handel, men sedan presidenten den 6 juni 1908 undertecknat en af de flesta europeiska makter biträdd öfverenskommelse om nämnda handels undertryckande, och sedan strängare lagbestämmelser mot handeln utöfvare träd i kraft, torde man kunna förvänta någon förändring till det bättre. Under det år, som slutade den 30 juni 1908, förvägrades genom immigrationsbyrån 124 prostituerade eller i osedligt syfte införda kvinnor samt 43 utöfvare af hvit slafhandel inträde i landet. Motsvarande siffror för föregående år voro 18 och 1. Sistförflutna år utvisades dessutom 44 kvinnor och 2 »försäljare», och 14 personer af det senare slaget blefvo ådömda fängelsestraff. Dessa åtgärder förefalla dock att göra ytterst liten effekt. Då man betänker, att ensamt i Chicago 6,000 nya rekryter på lastens väg erfordras hvarje år för att uppehålla den stående armé af 30,000 prostituerade, som där finnes, och att enligt beräkning omkring 80 % på ett eller annat sätt med list lockas eller säljas till osedlighetsnästena, framgår hvilken oerhörd utsträckning det onda fått, och huru stort behovet af inskridande af officiella eller frivilliga krafter är. Huruvida något större antal svenska flickor äro indragna i detta elände har ej kunnat utrönas. Lyckligtvis finnas i Chicago åtskilliga organisationer, som omhändertaga de nykomna. Om den svenska nationalföreningens därstädes verksamhet i detta syfte yttras i en redogörelse: »Denna organisa-

tion utför ett utmärkt arbete, tillförsäkrar flickorna personlig omsorg och skyddar dem mot de faror, som de möta.» Om man betänker, att enligt en undersökning¹⁾ omfattande 1,459 till Amerika nykomna unga kvinnor under tiden 15 juli 1907—1 april 1908, ej mindre än 90 % af dem kommo ensamma till världsstaden Chicago, är det ej svårt att förstå, att åtskilliga unga kvinnliga immigranter, oerfarna och vanligen språkokunniga som de äro, komma på afvägar. Enligt nämnda undersökning ha åtskilliga familjer förgäfvets fått vänta på kvinnliga släktingar, som telegraferat från Ellis Island om sin förestående ankomst. Ibland ha de förlorat adressen på sin destinationsort, ibland lita de på samvetslösa människor, som lofva dem beskydd, men i stället föra dem till osedlighetsnästen, andra åter ha alls inga vänner eller släktingar, som vänta dem. Af de 50 svenska flickorna, som berättelsen omfattar, kommo 22 ensamma och utan destination, 3 till föräldrar, 37 till släktingar och 17 till främlingar. Medelåldern var 20 år, och den yngsta var allenast 14 år gammal.

16) **Diverse förhållanden.** Att de skandinaviska länderna bidraga med ett ytterst ringa antal *illiterater* bland Amerikas immigranter är ett känt faktum. Följande siffror ange antalet personer öfver 14 år per 100 immigranter från olika länder, hvilka enligt deras egen uppgift ej kunde skriva eller skriva och läsa sitt eget språk:

	1905.	1906.	1907.
Immigranter från norra och västra Europa . . .	3·7	3·7	4·3
Immigranter från södra och östra » . . .	42·2	42	42·2
Skottar	0·7	0·5	1
Skandinaver	0·6	0·5	1·1
Tyskar	4·2	5	7
Norditalienare	14	12	10
Syditalienare	56·4	53·8	53·3

I fråga om antalet *immigranter, som blifva amerikanska medborgare*, synas svenskarne intaga en fördelaktigare ställning än de flesta andra nationer, dock ej så gynnsam som de öfriga skandinaviska länderna och Tyskland. Enligt 1900 års Census utgjorde antalet i utlandet födda män i rösträttsåldern, som ej voro amerikanska medborgare, följande procent af de resp. nationaliteterna: tyskar 8·3, norrmän 9·7, irländare 10·1, danskar 10·3, holländare 11·6, svenskar 11·9, finnar 38·6, polacker 50·5 och italienare 53.

Enligt 1900 års Census funnos i Förenta Staterna, 1,282,288 hvita personer af utländsk börd och öfver 10 år gamla, *hvilka ej kunde tala engelska*. Häraf voro 44,273 svenskar, 40,878 norrmän och 241,722 tyskar. Svenskarne utgjorde 3·5 % af hela detta antal språkokunniga, norrmännen 3·2 % och tyskarne 18·8 %.

I Minnesota funnos år 1900 14,807 personer, födda i Amerika af svenska föräldrar, men som ej kunde tala engelska. Antalet norrmän i samma belägenhet utgjorde 17,702 och antalet tyskar 16,631. Då svenskarne äro i antal öfverlägsna de båda sist nämnda nationaliteterna i Minnesota, framgår, att i språkligt afseende svenskarne intaga en gynnsam ställning.

Beträffande de *penningsummor*, som de skandinaviska immigranterna inneha vid landstigningen, uppgå de enligt en år 1900 gjord undersökning till i medeltal per immigrant 16·65 doll. Det högsta beloppet fanns bland skottarne (41·51 doll.), det lägsta bland lithauerne (7·96 doll.). Tyskarnes

¹⁾ The Immigration Committee of Women's Trades Union League.

belopp uppgick till 28·53 doll. och irländarnes till 14·50 doll. De skandinaviska immigranterna intaga sålunda en mellanställning. År 1908 medförde de skandinaviska immigranterna enligt egen uppgift sammanlagt 878,957 doll.

Antalet immigranter, som på grund af olika anledningar *hindrats att inkomma i landet* och återsändts, utgjorde år 1907 14,059 eller 1·1 procent af hela immigrantantalet och 1908 10,902 eller 1·3 procent. Antalet skandinaver, som förvägrades inkomma i landet, utgjorde 115 under år 1908. Anledningen var i 35 fall sannolikhet att vederbörande skulle falla fattigvården till last, i 17 fall smittosamma sjukdomar, i 17 fall sinnessjukdom, och i 18 fall, att emigranterna voro »contract laborers».

III. Svenska välgörenhetsföretag i Förenta Staterna.

På grund af åtskilliga förhållanden — bl. a. staternas och städernas obenägenhet och oförmåga att ingripa på fattigvårdsområdet — har en stor del af det arbete, som kräves för att lindra nöd och omhändertaga hjälplösa barn i Amerika, anförtrots åt privat företagsamhet. Och då befolkningen är splittrad i en mängd nationaliteter med i många fall olika trosbekännelse och skild lefnadsstandard, har helt naturligt välgörenhetsarbete upptagits i en stor utsträckning af representanter för de resp. nationaliteterna. Svenskarne synas ha motsvarat de anspråk, som man kunde och borde ställa på dem i detta afseende. Deras företag utvisa visserligen ingen originalitet eller någon högre grad af modernitet, men anstalterna synas i regel vara väl skötta, och den offervillighet, som gjort sig gällande vid deras underhåll, är öfver allt beröm. Främst ifråga om tidsenlig utrustning och skötsel stå lasaretten, men de kunna i regel knappast hänföras till välgörenhetsföretag, då patienterna i öfvervägande antalet fall äro betalande. I viss mån kan detsamma sägas om *emigranthemmen*, men å andra sidan utöfva dessa genom råd och upplysningar en verksamhet, som i ordets egentliga mening kan kallas välgörande. Nära dessa hem stå de *arbetsanvisningsbyråer*, som i några städer kommit till stånd. Slutligen är emellertid att nämna de välgörenhetsföretag, som säkerligen äga den största betydelse som sådana, nämligen *ålderdomshemmen* och *barnhemmen*.

Det är de kyrkliga samfunden, som äro de främsta bärarne af dessa välgörenhetsföretag, men under senare tider ha tillika de *svenska sjukvårdsföretag* — om hvilka äfven några kortfattade meddelanden i det följande skola lämnas — ägnat uppmärksamhet åt denna sak. Huruvida behovet af anstalter är tillräckligt, är omöjligt att säga. Fullt förmå visserligen de svenska företagen ej att omhändertaga de fattiga och hjälplösa bland våra landsmän, och det kan väl antagas, att behovet af platser å desamma blir större i den mån befolkningen — särskildt den i städerna — växer; å andra sidan bör väl kunna antagas, att den andra eller tredje generationen af immigranterna, som torde känna sig mera som amerikanare än som svenskar, vid behof af hjälp skall vända sig till amerikanska företag.

Såvidt jag kunnat finna, existerar ej något svenskt företag med uteslutande uppgift att *understödja svenskar i deras hem*. Däremot utöfva såväl kyrkosamfunden som sjukvårdsföretag en betydande verksamhet i detta syfte, men några siffror angående densammans utveckling äro ej tillgängliga.

1) Svenska lutherska kyrkans välgörenhetsföretag. Den svenska lutherska kyrkans i Amerika välgörenhetsföretag utgöras af 8 barnhem, 3

Ålderdomshem, 3 lasarett, 1 diakonissanstalt, 1 diakonisshem, 2 immigranthem samt tvenne understödsfonder (hufvudsakligen för präster).

Åtskilliga af *barnhemmen* höra till de äldsta af lutherska kyrkans företag; ett är bildadt år 1865 och har redan genomlevat flera säregna öden. Att behovet af barnhem är mycket stort, framgår bl. a. af att ständigt ansökningar om mottagande ligga inne. Antalet barn, som äro intagna i dessa hem, uppgår till 427, värdet af hemmen till 228,429 doll. och utgifterna uppgå till 46,488 doll., allt enligt senaste räkenskapsår 1907—1908. Samtliga barnhem äro belägna å landet, där tillfälle kan beredas barnen att deltaga i landtbruk eller trädgårdsskötsel. Flera af hemmen ha förvärfvat sig vackra byggnader. Här nedan lämnas en statistisk redogörelse för hemmen.

N a m n.	Grundadt år	Ägare.	Utgif- ter. Doll.	Antal barn.	Värde. Doll.	Skulder. Doll.
Orphans' Home, Vasa, Minnesota	1865	{ Minn. } { konf. }	6,782	66	28,034	Inga.
Swedish Lutheran Orphans' Home, Andover, Illinois	1867	{ Ill. } { konf. }	6,896	73	54,476	9,000
Swedish Evangelical Lutheran Or- phans' Home, Maria, Kansas	1880	{ Kans. } { konf. }	3,500	33	22,000	Inga.
Swedish Evangelical Lutheran Or- phans' Home, Stanton, Iowa	1881	{ Iowa } { konf. }	5,163	46	31,000	1,200
Gustavus Adolphus Orphans' Home, Jamestown, New York	1885	{ N. Y. } { konf. }	7,701	77	45,919	4,586
Swedish Evangelical Lutheran Or- phans' Home and Industrial School, Joliet, Illinois	1891	{ Ill. } { konf. }	11,985	90	33,000	4,500
Immanuel Orphans' Home, Omaha, Ne- braska (Ingår i diakonissanstaltens räkenskaper.)	1901	{ Augus- } { tana } { synod. }	.	22	.	.
The Lutheran Orphans' Home, Sion, Massachusetts	1906	{ N. Y. } { konf. }	4,461	20	14,000	4,500

Ålderdomshemmen äro af mycket senare datum än barnhemmen. Deras tillkomst synes stå i ett visst sammanhang med att en del svenska privata föreningar börjat upprätta sådana. Förutom de tre, som äro upptagna i nedanstående förteckning, planeras ålderdomshem af såväl Kansas', Iowas, New Yorks m. fl. konferenser. De, som intagas i desamma, betala till en stor del för sitt uppehälle, antingen själfva eller genom sina anhöriga.

På sina håll råder bland svenskarne den uppfattningen, att det är stats skyldighet att sörja för de gamlas vård, och att utgifterna härför böra uttagas genom beskattning. Från kyrkligt håll framhålles emellertid, att statsinstitutionerna äro kalla, ofrefiga och utan spår af hemkaraktär, samt att det religiösa lifvet där ej gifves något uttryck. Det är dessutom nyttigt, säges det vidare, för kyrkan att ha om hand en barmhärtighetsverksamhet. Så t. ex. påpekas i en konferensrapport det »fördelaktiga för enhets- och samfundskänslan bland konferensens församlingar, om vi hade någon gemensam inrättning, hvilken vi kunde tillsammans uppehålla och omhulda».

Huruvida dessa ålderdomshem äro, strängt taget, nödvändiga å landsbygden, vill jag lämna därhän. För de fattiga från storstäderna fylla de för visso en stor uppgift.

Som ett typiskt exempel på ålderdomshem torde det, som upprättats i den stora svenska kolonien *Chisago City* (Minn.), förtjäna med ett par ord omnämnas. Vid mitt besök därstädes sommaren 1908 vistades där 18 personer, men plats fanns för 20—25. Hemmet utgöres af en fyrkantig träbyggnad i två våningar med rum, afsedda för i regel 2 personer i hvarje. Badrum och vattenklosett finnas. De underhållna personerna kunna använda sig af ett trefligt förmak samt matsal. Afgiften är antingen 1,000 doll. för lifstid eller 12.50 doll. i mån. Till hemmet höra 20 acres jord och 3 kor. De gamla förklarade sig belättna med vården. Någon klassificering förekom ej, men skulle sådan åstadkommas, när en tillbyggnad till hemmet kommit till stånd. Från *Chisago City* voro blott en 3 personer intagna, de öfriga voro från olika delar af staten.

Några siffror från de tre i verksamhet varande ålderdomshemmen meddelas här nedan.

N a m n.	Grundadt år	Ägare.	Antal betalande fattiga.	Utgif-ter.	Värde.	Skul-der.
				Doll.	Doll.	Doll.
Home for the Aged, Chisago City, Minnesota	1904	{ Minn. } { konf. }	18	3,837	9,000	2,000
Home for the Aged, Madrid, Iowa	1906	{ Iowa } { konf. }
The Swedish Evangelical Lutheran Salem Home for the Aged, Joliet, Illinois	1905	{ Ill. } { konf. }	15	16,822 ¹⁾	27,987	9,500

Stort kapital och betydande verksamhet representera den lutherska kyrkans sjukhus. *Augustana Hospital* i Chicago är ett af de förnämsta i staden. Under 1907 behandlade det 2,837 patienter, hvaraf 422 erhöillo kostnadsfri och 315 delvis kostnadsfri vård. Utgifterna gingo här det nämnda året till 87,321 doll. och egendomsvärdet utgjorde 260,000. I St Paul (Minn.) finnes *Bethesda Hospital*, som år 1907 vårdade 1,032 betalande patienter, och hvars löpande utgifter utgjorde 37,713 doll., medan egendomsvärdet uppgick till 82,000 doll. I samband med detta står ett *diakonisshem*. Slutligen finnes i Omaha (Nebraska) »*Immanuel Hospital*», som står i nära förbindelse med en *diakonissanstalt* och ett barnhem. Antalet vårdade personer utgjorde här 532 under år 1907.

Om den lutherska kyrkans emigranthen meddelas uppgifter å annat ställe.

2) **Svenska missionsvännernas välgörenhetsföretag.** De svenska missionsvännerna i Amerika äro som bekant delade i flera olika samfund: Österns Missionsförening, Mellersta Österns Missionsförening, Svenska Evangeliska Missionsförbundet samt Svenska Evangeliska Frikyrkan. På grund af den rådande splittringen har välgörenhetsarbetet icke kunnat blifva så tillfredsställande som under gynnsammare förhållanden. Emellertid pågår nu en rörelse att sammansmälta de olika föreningarna till en kyrka, som då skulle komma att räkna omkring 75,000 medlemmar.

För välgörenhetsarbetet inom de föreningar, om hvilka uppgifter kunnat erhållas, skola sådana här lämnas.

¹⁾ Häri ingå utgifter för inredning m. m.

Österns Missionsförening, som omfattar 75 församlingar, äger och uppehåller ett barnhem i Cromwell (Connecticut) och ett *sjömans- och emigrant-hem* i Boston. Dessutom äger Svenska Evangeliska Pilgrimsförsamlingen i Brooklyn ett hem för svenska tjänstflickor, och detsamma är fallet med missionsförsamlingarna i Boston och Montclair (New Jersey). I förening med svenska metodist- och baptistförsamlingar underhåller föreningen det på annat ställe beskrifna emigranthenmet i New York samt Källmans barnhem i Brooklyn.

Barnhemmet i Cromwell har plats för 64 barn, och hjälplösa sådana från 7 olika stater erhålla där vård. Utgifterna under sistförflutet år uppgingo till 4,384 dollars.

I sjömans- och immigranthenmet i Boston erhöles 594 sjömän och 408 immigranter och resande bostad och logis under förflutet år.

Mellersta Österns Missionsförening har icke något eget ålderdoms- eller barnhem, men dess församlingar bidraga till de å annat ställe beskrifna hemmen i Bowmansville (Illinois), Cromwell (Connecticut) och Jamestown (N. Y.). Hvarje församling försöker äfven att efter bästa förmåga hjälpa de behöfvande. I Philadelphia har föreningen upprättat och underhåller ett skandinaviskt sjömanshem.

Svenska Evangeliska Missionsförbundet i Amerika äger ett lasarett och ett barmhärtighetshem (ålderdomshem) i Chicago.

Lasarettet vårdade under sist förflutet år 316 patienter och den 1 juni 1908 vistades därstädes 24 sådana. Inkomsten från betalande patienter uppgick till 8,300 doll., och värdet af den sjukvård, som lämnades till medellösa, belöpte sig till omkring 1,500 doll.

Barmhärtighetshemmet, som är beläget nära Chicagoförstaden Bowmansville, vårdade under sista året 42 ålderstigna personer, af hvilka 18 voro män och 24 kvinnor. Det har visat sig synnerligen svårt att få plats för alla, som önska komma dit — ända till 10 ansökningar ha inkommit på en gång. Kostnaden, som beräknas till 20 doll. pr månad och person, har täckts genom församlingars och enskildas gåfvor (5,500 doll.) samt besparingar, som de åldrige öfverlämnat vid sitt inträde i hemmet (2,460 doll.)

Nyligen har förbundet i Philadelphia öppnat ett hem för sjömän och immigranter.

3) **Sjukhus upprättade af särskilda föreningar.** I *Minneapolis* finnes ett synnerligen vackert och modernt inredt »Swedish Hospital». Det är uppfördt af svenskarne i staden, oberoende af religiös och politisk åskådning. Sjukhuset är emellertid öppet för patienter af alla nationaliteter. Förberedelserna till detsamma åstadkommande vidtogos vid 1898 års början, men byggnaden i dess nuvarande skick fullbordades först våren 1907. Tillsammans med en undervisningsanstalt för sjuksköterskor representerar sjukhuset ett värde af 135,649 doll. Antalet platser utgör 110, och priset växlar mellan 8 och 10 doll. pr vecka, läkarvård m. m. oräknadt.

I *Brooklyn* (New York) finnes likaledes ett svenskt sjukhus, hvarest särskildt företräde lämnas svenskar, och där de flesta af platserna äro helt och hållet fria. Det erhöles lagenliga stadgar 1896.

4) **Emigranthen.** En utomordentligt viktig uppgift fylla de svenska emigranthenmet i New York, Boston m. fl. städer. Till ett synnerligen moderat pris mottaga de immigranterna, skydda dem mot faror och frestelser samt förhjälpa dem till destinationsorten. Den, som känner hvilka snaror som för de nyanlända främlingarna utläggas genom samvetslösa agenter, s. k. »runnare»,

hvilka helt och hållet existera på att narra immigranterna till kroghålor eller på något utstuderadt sätt råna dem, uppskattar till fullo den välsignelserika verksamhet, som emigranthenmen utöfva. Storleken af denna verksamhet framgår bäst af några siffror. Det *skandinaviska emigranthenmet i New York*, som äges och underhålles af svenska baptister, metodister och missionsvänner, har under sin 27-åriga tillvaro hyst 54,400 emigranter och 71,000 hemresande och öfriga gäster. På kredit ha mat och logis lämnats till ett värde af 9,229 doll., till fattiga ha skänkts mat och logis till ett värde af 8,649 doll., och till inköp af biljetter har lämnats ett belopp af 1,500 doll.

I New York finnes ännu ett emigranthen, *Augustanasynodens*. Båda dessa hem disponera egna byggnader och ha en förmånlig belägenhet, ej långt från den plats där immigranterna landa. Från hemmen utgå präster och missionärer till Ellis Island och mottaga immigranterna. Det är ingen öfverdrift att säga, att, om dessa hem ej existerat, mången svensk skulle ha omkommit i världsstadens vimmel, och ännu flera skulle ha blifvit utblottade och modlösa.

I *Boston* finnas äfvenledes tvenne emigranthen, ett upprättadt af Augustanasynoden och det andra af Österns Missionsförening. I *Philadelphia* ha Mellersta Österns Missionsförening och Missionsförbundet upprättat några smärre sjömans- och emigranthen.

5) **Svenska Centralförbundet i New York.** I staden New York finnes ett mycket stort antal föreningar, hvilka som hufvudsaklig uppgift bedrifva sjukkaserverksamhet, men som dessutom fylla en sällskaplig och sammanhållande roll. Troligen hade föreningsväsendet vunnit på, om från början större centralisering eftersträfvats, men tack vare det år 1903 bildade *Svenska Centralförbundet*, som omfattar ett 40-tal svenska föreningar med tillsammans omkring 7,000 medlemmar, har dock en god sammanhållning åstadkommits. Detta förbund, som tillkom med anledning af det stortardade firandet af 100-årsdagen af John Ericssons födelse år 1903, har tagit initiativ i frågor, som angå hela den svenska befolkningen i New York, t. ex. det årliga firandet af John Ericssons minne samt andra svenska festligheter, beifrande af brott begångna mot svenskar samt åtskilliga åtgärder i syfte att tillbakavisa oberättigade anmärkningar mot svenskar i allmänhet.

Centralförbundet förbereder bildandet af ett ålderdomshem.

6) **Svenska Hjälpföreningen i New York.** Svenska Hjälpföreningen i New York har till närmaste uppgift haft att förhjälpa svenskar till förmånliga anställningar. I samband med irländska och tyska föreningar har underhållits en platsanskaffningsbyrå i United States' Barge Office building vid Battery park (där immigranterna landa). En svensk person är där tillstådes en timme dagligen för att söka åstadkomma förmedling. Innan immigrationsbyråns arbetsförmedling tillkom, tjänstgjorde nämnda person större delen af dagen. Under året 1 februari 1907 till 31 januari 1908 erhöles 982 skandinaver, däraf 978 män, anställning på denna väg. Under år 1908 sjönk antalet till resp. 145 och 138, men under en stor del af denna tid (9 mån.) var förmedlingen inställd. Sedan den återupptagits den 1 januari 1908, ha ytterst få platser kunnat besättas, beroende på de dåliga tiderna. Sålunda hade exempelvis under hela januari månad blott 15 personer kunnat erhålla arbete.

7) **Svenska Nationalförbundet i Chicago.** En betydelsefull plats i arbetet för svenskarnes bistånd vid inträdande nöd spelar Svenska National-

förbundet (Swedish National Association) i Chicago. Det bildades 1894, och ehuru det har en betydande uppgift i att i allmänhet befordra svenska befolkningens ställning, har dock dess förnämsta verksamhet bestått i att uppehålla en fri arbetsförmedlingsbyrå. Under sin 14—15-åriga verksamhet har denna byrå förmedlat anställning för ej mindre än 35,000 män och kvinnor utan någon som helst kostnad för vare sig arbetstagare eller arbetsgifvare. Medel för denna nyttiga verksamhet erhållas genom tvenne stora svenska fester, som årligen anordnas. Vid sidan af arbetsförmedlingen utöfvar förbundet genom sin nitiska sekreterare, fru *Othilia Mylman*, ett mångsidigt hjälparbete. Så lämnas betydande understöd till fattiga svenskor, af hvilka en del, som »strandat» i storstaden, återföres till sina hemorter. Åtskilliga svenskar, som oskyldigt anklagats för brott, har lämnats juridisk hjälp, hvarigenom den i Amerika så dyrbara rättvisan kunnat erhållas. Vidare ha sjuka personer eller sådana som varit i behof af klimatbyte genom förbundets försorg transporterats till hemlandet. Genom förbindelse med andra företag har förbundet äfven sökt taga vara på och skydda de kvinnliga immigranter, som komma till Chicago och där utsättas för allehanda faror och frestelser. Och slutligen meddelar förbundets byrå upplysningar och råd angående en massa förhållanden, med hvilka svenskarne äro mer eller mindre obekanta.

Under år 1907 erhöles 2,943 män och 1,605 kvinnor permanent anställning genom förbundet. Under 1908, som kännetecknades af mycket hårda tider, voro motsvarande siffror resp. 1,706 och 1,638. Under 1907 utgafs till understöd åt hjälpbehöfvande svenskar ett belopp af 2,655 dollars, däraf 1,282 till 201 olika fall, 722 doll. i och för transport af dem som behöfde luftombyte, 500 doll. för att bereda tre ålderstigna kvinnor inträde i institutioner o. s. v. Antalet personer, som sändes till olika platser, utgjorde 55, och däraf kommo på Sveriges lott 13 vuxna personer och 6 barn. Endast i det fall, att anhöriga lämnat försäkran om vård af de sjuka, har sådan transport ägt rum. I åtskilliga fall har detta luftombyte verkat synnerligen fördelaktigt.

Vid understöd af de hjälpbehöfvande i deras hem har man undvikit att ge kontanter utan föredragit att köpa lifsmedel, kol, kläder, eller betala hushyra. I listan på dem, som erhållit understöd, märkas exempelvis en 72 års kvinna, som är fullkomligt utan någon som helst vän eller släkting, vidare ett gammalt par om 61 och 63 år, som äro sjuka och utan spår af inkomst, och åtskilliga fall där mannen genom supighet eller annan last blifvit oförmögen att underhålla familjen.

8) **Källmans skandinaviska barnhem.** Detta hem, som är beläget i Brooklyn (New York), grundades 1898 af numera aflidne *Gustaf Källman*, som ägnade sitt lif åt arbete bland fattiga landsmän i New York och Brooklyn. Till skillnad från de flesta andra svenska företag af liknande art underhålles det icke ensamt af något visst kyrkosamfund utan af en särskild förening, till större delen bestående af metodister, baptister och missionsvänner. Hemmet har en god belägenhet och är synnerligen vackert inredt i egen byggnad; ett speciellt drag är att vissa föreningar eller samfund åtagit sig att underhålla ett eller flera barn, hvilket då anges öfver de respektive barnens bäddar. Under senast förflutna år vårdades i hemmet ett hundratal barn, och vid årets slut voro där intagna 67 barn. Utgifterna belöpte sig till 6,590 doll. och betäcktes nästan uteslutande genom gåfvor, fester m. m.

9) **Tuberkulossanatorier.** Ett lungotsanatorium har nyligen uppförts i Denver (Colorado). Det var några för lungotsens bekämpande intresserade svenskar, som i slutet af år 1904 började arbeta för sakens förverkligande.

Den 10 mars 1905 inregistrerades företaget hos statsmyndigheterna under namnet »The Swedish Consumptive Sanatorium». Fem acres land inköptes i den Denveriska förstaden Englewood, och med bidrag till ett belopp af 6,383 doll. och ett lån å 3,500 doll. fullbordades arbetet, så att sanatoriet den 13 april 1908 kunde öppnas för allmänheten. Tillströmningen har varit så stor, att man redan nu inser behovet af ytterligare utvidgning.

I Denver finnes ytterligare ett svenskt lungots-sanatorium, benämndt *Bethesda*.

10) **Sjukkasor och byggnadsföreningar.** Den, som studerar de svensk-amerikanska tidningarna, finner vanligen i dem en lång lista å svenska eller skandinaviska föreningar, hvilka bära alla möjliga slags namn, anordna fester och utfärder m. m., men som dock i regel ha sjukkaserverksamheten till hufvuduppgift. Den måhända äldsta af dessa är den omkring 73 år gamla *Svenska Societeten* i New York, som räknar omkring 200 medlemmar. Den s. k. *Svensk-norska Föreningen* i samma stad, som räknar omkring 400 medlemmar, är i allt väsentligt en svensk förening, då blott omkring 5 norrmän äro medlemmar af densamma. Bland de större sammanslutningarna märkes *Vasaorden*, som i öststaterna har en massa loger. Motsvarande organisation i Pennsylvania äro *Skandinaviska brödraförbundet*, i Minnesota *Sveriges förenade söner af Amerika* samt i Chicago och omnejd *Independent Order of Vikings* och *Independent Order of Svithiod*. Samtliga dessa större sjukkasorganisationer ha visat tendenser att utsträcka sin verksamhet utöfver den plats, där de först uppstodo. Förslag föreligger att sammansluta alla dessa föreningar i ett stort, för hela landet gällande centralförbund. Hittills har ett sådant kommit till stånd för New Yorkföreningarna (se härom ofvan).

Ehuru bestämmelserna växla angående sjukkaserverksamheten, torde följande uppgifter kunna anses typiska. Föreningarna ha i regel såväl sjuk- som begravningskassa. Veckoafgiften är 50 cents (c:a 2 kr.). Understödet utgår med 6—10 doll. i veckan och får ej under ett och samma år åtnjutas längre än 26 veckor. En reservfond skapas af behållningen af de fester, som anordnas, och denna fond användes till understöd åt fattiga. En del föreningar har emellertid en särskild lånefond, ur hvilken medlemmarne vid behof kunna erhålla lån. De nämnda föreningarna åtnjuta intet statsunderstöd, men äro i många fall inregistrerade i afsikt att erhålla juridiska rättigheter. Såvidt jag kunnat utröna, ha de i allmänhet varit framgångsrika.

I New York finnes en skandinavisk *byggnadsförening*, som existerat i 20 år. I Chicago finnas två sådana. De ha i rätt stor utsträckning medverkat till att bereda svenskarne egna hem.

Någon statistik öfver de svenska sjukkasorna och byggnadsföreningarna existerar ej. Det bör tilläggas, att många svenskar tillhöra amerikanska föreningar, såsom Odd Fellows, Elks, Frimurarorden m. fl. Särskildt förr förekom rätt mycken friktion mellan föreningarna och kyrkorna; de senare opponera sig nämligen mot de inom de förra gängse ritualerna, hvilka karaktäriseras såsom gäckeri med Guds ord. Ännu torde som regel kunna sägas, att samma personer ej samtidigt tillhöra såväl kyrkosamfund som förening.

IV. Några siffror berörande den svenska stadsbefolkningens ekonomiska ställning.

Det torde kunna fastslås som ett faktum, att våra landsmän gjort det svenska namnet heder i sitt nya hemland; att de äro i hög grad eftersökta

som nybyggare i de »nya» staterna; att de äfven i industriell verksamhet äro högt uppskattade; och att man antagligen sist afskedar svenskarne, då på grund af ekonomiska kriser arbetarstammen måste minskas.

Vid bedömandet af svenskarnes ställning bör man emellertid noga skilja mellan den jordbruksidkande befolkningen och den del, som bor i städerna. Egna och andras iakttagelser hafva bibringat mig den bestämda uppfattningen, att de, som slå sig på jordbruk och som äro lämpade och villiga för detta lefnadskall, äga väsentligen mycket större utsikter än de, som hamna i städerna, särskildt storstäderna New York och Chicago. Med de villkor, som hittills förekommit beträffande immigranternas jordförvärf, är det knappast underligt, att den, som ger sig till jordbrukare, skall ej allenast kunna skaffa sig sin bärgning utan därjämte göra betydande besparingar. Hvad däremot stadsborna angår, är först och främst arbetstillgången för dem mycket mera ojämn, hvarför de under kristider, sådana som den ännu rådande, komma i en svår belägenhet. Det har för mig uppgifvits, att svenska arbetare i vissa storstäder efter en 20-årig vistelse i landet under till det yttre att döma fördelaktiga förhållanden ej alls förbättrat sin ursprungliga ställning, medan flera af deras kamrater, som samtidigt anlände till Amerika och ägnat sig åt jordbruksyrket, blifvit halfmiljonärer. I samma riktning går ett annat uttalande från en af de städer, där den svenska befolkningen är mest dominerande. En synnerligen sakkunnig person meddelade mig, att enligt hans erfarenhet minst hälften af den svenska befolkningen var fullkomligt utan några besparingar.

Mina egna intryck rörande svenskarnes ställning gå i den riktningen, att visserligen lönerna, från europeisk synpunkt, äro synnerligen höga, men att å andra sidan den *behållning*, som erhålles vid årets slut, är betydligt mycket lägre än hvad som kunde förväntas. Och ehuru inga jämförande undersökningar i större skala gjorts mellan amerikanska och europeiska arbetares respektive budgeter, skulle jag hålla för sannolikt, att hvad den verkliga behållningen beträffar, ej stor skillnad råder dem emellan. Förklaringen till detta onekligen förvånande förhållande får ej alltigenom sökas uti att kostnaderna för födoämnen, bostad, kläder o. s. v. äro större i Amerika; ty en undersökning skulle antagligen ge vid handen, att vissa viktigare lifsförnödenheter alls icke äro dyrare i Amerika än i Europa (ehuru det motsatta är förhållandet med andra sådana, särskildt i vissa storstäder). Förklaringen kan ej heller sökas däri, att den amerikanske arbetaren förslösar mera pengar å alkoholhaltiga drycker än sin europeiska kollega, ty förhållandet är det motsatta, nämligen att amerikanaren är proportionsvis mycket nyktrare än europeén. Men den verkliga förklaringen är den, att *lefnadsstandard*en i Amerika är så väsentligt mycket högre än i Europa;¹⁾ den är hög ej allenast jämförd med den europeiska, utan äfven i förhållande till de mot densamma svarande löneinkomsterna. Man kan visserligen invända, att lefnadsstandarden är något fullkomligt individuellt och att det skulle vara god uträkning att uppbära de amerikanska lönerna, men hålla sig till den europeiska lefnadsstandard, hvarigenom en stor besparing skulle kunna uppnås; och i själfva verket är det denna metod, som användes af vissa syd- och östeuropeiska folkslag och som förklarar den stora behållning dessa uppvisa i de företagna undersökningarna. Men hvar och en som vet, hvilken betydelse vanor och konventionella hänsyn spela inom olika samhällsklassers lif, skall förstå, hvarför den nämnda besparingsmetoden endast undantagsvis förekommer inom den aktade

¹⁾ När å andra ställen talas om de höga lefnadskostnaderna, afses sålunda ej priset för vissa förnödenheter utan kostnaden för att uppehålla den gängse lefnadsstandard.

och ansedda arbetareklassen, hvartill ju svenskarne höra. Dess tillämpning skulle genast sätta en viss stämpel å arbetaren i fråga, skadlig ur social och antagligen äfven ur ekonomisk synpunkt. Äfven om den till en tid tillämpas af immigranterna, skall den säkert snart försvinna åtminstone i nästa generation, och detta gäller icke minst svenskarne, som så lätt och hastigt insupa den amerikanska uppfattningen.

Sammanfattningen af det anförda är sålunda, att arbetaren visserligen »leffer bättre» i Amerika än i Europa, men att den behållning, som särskildt de mindre yrkeskunniga arbetarne i det förra landet uppnå, är förvånande liten. Det är min uppfattning, att, om detta vore känt af den stora emigrant-skaran före dess afresa till Förenta Staterna, en ej oväsentlig dämpare af Amerikafebern skulle erhållas.

Här nedan skola anföras några siffror, som afse att styrka min uppfattning om de mindre yrkeskunniga arbetarnes ekonomiska ställning.

Det är till en början af intresse att erfara, hur stor del af svenskarne äro stadsbor och hur stor del landtbor. Enligt 1900 års Census voro af personer, födda i Sverige, 36·3 % boende i städer (med öfver tjugufem tusen inb.). Jämfördt med de öfriga skandinaviska länderna voro de svenska stadsborna relativt öfvervägande i antal, ty endast 22·4 % norrmän och 28·1 % danskar bodde i städer, men om åter jämförelsen utsträcker till andra länder, är den svenska stadsbefolkningen ej stor. Sålunda lefde 50·2 % af tyskarne, 62 % af irländarne, 62·4 % af italiendarne i städer.

Under senare tider har emellertid en mycket bestämd tendens gjort sig gällande bland svenskarne att bosätta sig i städerna.

I ändamål att undersöka lefnadsstandarden bland stadsbefolkningens olika inkomstgrupper ha i Förenta Staterna företagits trenne vidlyftiga statistiska utredningar.¹⁾ Det är några utdrag af desamma, som jag till sakens belysande här meddelar.

Den officiella undersökningen. År 1903 publicerade *The Commission of Labor* en undersökning rörande lefnadskostnaderna. Den omfattade ej mindre än 25,440 familjer (tillsammans 124,018 personer) boende i de förnämsta industricentra af Unionens 33 stater och med ett inkomstbelopp af understigande 1,200 doll.

Af dessa familjer utvaldes 11,156 »normala» familjer, d. v. s. sådana, som bestodo af man, hustru och högst 5 barn, alla under 14 år. Medelinkomsten för dessa uppgick till 650 doll. och samtliga utgifter till 617 doll. Kostnaden för föda belöpte sig till 266 doll. (43·13 %) och bostaden till 111·97 doll. (18·12 %).

Tages hänsyn till alla de 25,440 familjerna, visar det sig, att 12,816 hade vid årets slut ett öfverskott, som i medeltal uppgick till 120·84 doll., 4,117 familjer hade ett underskott, som belöpte sig till 65·58 doll. i medeltal; och ej mindre än 8,507 familjer hade blott lyckats att få debet och kredit att gå ihop. Tages ett medeltal af alla familjer, erhöles ett öfverskott uppgående till 50·26 doll.

Hvad särskildt beträffar de *svenska familjerna* (som i denna undersökning uppgingo till ett antal af 502), hade de en totalinkomst af 766·15 doll., och deras utgifter belöpte sig till 708·32 doll., hvadan behållningen skulle uppgå till 57·83 doll. eller 7·55 % af inkomstbeloppet. Fem andra nationa-

¹⁾ Eighteenth Annual Report U. S. Commissioner of Labor, 1903: »Cost of Living and retail prices»; More: »Wage-earners Budgets», 1907; R. C. Chapin: »The Standard of Living among workingmen's families in New York City», 1909.

liteter kommo före svenskarne i afseende å procenten besparadt belopp — bl. a. holländarne med 10·39 % och skottarne med 8·70 % — men medeltalet af det besparade beloppet i förhållande till inkomstbeloppet var för utlänningarne 6·58 % och för samtliga familjerna 6·71.

Tages åter hänsyn till antalet familjer, som uppvisade öfver- och underskott eller där inkomster och utgifter täckte hvarandra, erhållas följande siffror i procent:

	Öfverskott.	Underskott.	Ej någotdera.
Förenta Staterna	51·25	15·55	33·20
Sverige	52·19	11·36	36·45
Norge	50·65	15·58	33·77
Danmark	58·25	12·62	29·13
Tyskland	43·71	16·82	39·47
Italien	53·52	20·70	25·78
Irland	48·41	18·50	33·09
Alla utlänningar	49·09	17·12	33·79
Samtliga familjer	50·38	16·18	33·44

Häraf synes sålunda framgå, att svenskarne intogo den mest fördelaktiga ställningen af alla nationer i fråga om antalet familjer, som ej hade att uppvisa underskott. I fråga om antalet familjer med öfverskott öfverträffades däremot svenskarne af åtminstone ett par nationer.

Frågan, huruvida de svenska familjerna använde ett mindre belopp å inköp af födoämnen — den viktigaste utgiftsposten — torde kunna besvaras så, att såväl den absoluta som den relativa kostnaden härför understeg medeltalet af samma utgift hos öfriga utländska nationaliteter. Nämda medeltal utgjorde 327 doll. eller 46·14 % af alla utgifter, men för ensamt svenskarne resp. 320 doll. eller 45·2 %.

De »normala» familjerna hade — om endast utländska familjer medräknas — en total utgiftssiffrå, som i medeltal utgjorde 95·89 % af inkomstbeloppet och svenskarne uppvisade 95·83 %.

Mrs More's undersökning. Den andra af de ofvannämnda undersökningarna utfördes i förbindelse med Greenwich House Settlement i New York City och omfattade 200 familjer. På grund af den undersökandes — Mrs More's — nära bekantskap med familjerna i fråga torde man kunna förutsätta, att de meddelade uppgifterna äro i allt väsentligt korrekta. Medelinkomsten hos dessa familjer uppgick till 851·28 doll. och utgifterna till 836·15 doll., hvadan ett öfverskott af 15·13 doll. uppstod. Vid årets slut var familjernas ekonomiska ställning följande. Hela antalet familjer utgjorde 200. Af dem utvisade 47 ett öfverskott, 55 underskott, 98 ej någotdera. Medeltalet af öfverskotten utgjorde 104·37 dollar, af underskotten 34·18 dollar och medeltalet af öfverskotten för samtliga familjerna 15·13 dollar.

Häraf framgår sålunda, att blott 47 familjer vid årets slut hade att uppvisa öfverskott, medan 55 hade underskott och nära hälften blott lyckades få debet och kredit att gå ihop.

Belysande för dessa familjers ekonomiska ställning är, att blott 23 existerade uteslutande på familjefaderns inkomst. Af hela medeltalsinkomsten (851·28 doll.) kommo blott 63·5 % från faderns arbete, medan mödrarna bidrogo med 9·4 % och barnen med 11·5 %, hvarjämte 9·2 % erhöles genom inneboende och 6·4 % från andra källor. Det bör tilläggas, att af de 200 familjerna 27 voro, tekniskt taget, beroende, d. v. s. erhöles understöd från organiserad välgörenhet.

Mr Chapin's undersökning. Den tredje undersökningen, som helt nyligen blifvit publicerad, företogs 1907—08 och omfattade 391 familjer i New York stad. Man sökte utvälja familjer af normal karaktär och medelstorlek, d. v. s. sådana, där båda föräldrarna lefde, och där antalet barn utgjorde 2—4. Af samtliga familjer tillhörde 318 någon af inkomstgrupperna 600—1,100 doll. pr år. Förutom 67 amerikanska familjer förekommo sådana från Irland, Böhmen, Ryssland, Italien m. m. samt 39 teutoniska, af hvilka senare 24 stammade från Tyskland, 8 från England, 5 från Sverige och Norge samt 1 från Schweiz. Bland familjerna voro de flesta yrken representerade, men flertalet familjeförsörjare kunde betraktas som mindre yrkeskunniga, med en dagsförtjänst af 2—3 doll.

Inkomsterna. Liksom i föregående undersökning visade sig, att ett stort antal familjer (54 %) ha andra inkomstkällor än faderns arbete. Af de 318 familjerna omfattade 27 % löntagare vid sidan af fadern, och 29 % hade inneboende. Oftast är det mödrarna, som arbeta, och betecknande nog visar 800-doll.-gruppen största antal löntagare bland mödrarna. När inkomsten är relativt låg, d. v. s. under 800 doll., måste barnen, så snart lagen tillåter det, lämna skolan och begynna arbeta för familjens underhåll. Inneboende förekomma i 24 % af familjerna inom 600-doll.-gruppen och i 39 % bland 1,100-doll.-gruppen. För exempelvis 1,000-doll.-gruppen uppgick inkomsten af inneboende till 60·94 doll. (=5·8 % af inkomsten). Det öfverraskande slutresultatet beträffande inkomstundersökningen är, att $\frac{3}{5}$ af de 167 familjer, som hade ett inkomstbelopp af mellan 800 och 1,100 doll., måste utfylla sina inkomster genom att taga inneboende eller sända kvinnor och barn till arbete.

Utgiftsposter. Medan utgiftsposten för föda är procentvis ungefär densamma i alla inkomstgrupperna, växla däremot hyresbeloppet och kostnaden för kläder, i den proportion inkomstbeloppet stiger. Så utgör *hyran* 27 % af hela inkomsten i gruppen 500—600 doll., men blott 19 % i 900—1,000-doll.-gruppen. Undersökningen ger vid handen, att en högre bostadsstandard ej kan nås, när inkomsterna understiga 900 doll. Familjer med ej större inkomst än 600—800 doll. ha i regel ej råd att hyra mer än 3 rum. De teutoniska familjerna ha i medeltal i 800-doll.-gruppen 3·4 rum, i 1,000-doll.-gruppen 4·3 rum pr familj. Af familjerna å Manhattanhalfön (det egentliga New York) ha 63 % mörkrum, och dessa synas lika vanliga i högre som i lägre inkomstgrupper. Ej mer än $\frac{1}{4}$ af dem, som ha en inkomst understigande 1,000 doll., har bad- eller toalettrum. Om det betraktas som en normal bostadsstandard, att ej mer än $1\frac{1}{2}$ person bor i ett rum och att öfverskridande af denna gräns betecknar *öfverbefolkning*, så råder öfverbefolkning i 48 % af samtliga familjers bostäder. 800-doll.-gruppen, tagen för sig, visar att 36 % ha 4 rum och att 53 % af familjerna lida af öfverbefolkning. Af de teutoniska familjerna bo 21 % trängre än den ofvan angifna gränsen. Å Manhattanhalfön, där hyresförhållandena äro dyrare än i de aflägsnare stadsdelarne, måste 50 % af de familjer, som betala 12—14 doll. i mån. för hyra, taga inneboende. Sedan 1905 har hyran varit i ständigt stigande.

Utgifterna för bränsle och ljus växla ej mycket — de hålla sig mellan 37—46 doll. per familj — men af de 318 familjerna *skaffa sig ej mindre än 119 gratisbränsle å gatan eller annorstädes*. Så är exempelvis förhållandet med 42 % af 800-doll.-gruppen.

Kostnaden för föda växlar mellan 290 doll. (600-doll.-gruppen) och 451 doll. (1,000-doll.-gruppen), men i förhållande till inkomstbeloppet är

denna post på det hela taget öfverallt densamma, nämligen c:a 45 %. Om, såsom i den förevarande undersökningen antages, en fullvuxen mansperson kräver föda, värderad till 22 cents per dag, och att kvinnor och barn kräva proportionsvis mindre, erhållas följande uppgifter om antalet *undernärda* familjer:

Inkomstgrupp. Dollar:	Antal familjer.	Undernärda.	
		Antal.	Procent.
400— 599	25	19	76
600— 799	151	48	32
800— 899	73	16	22
900—1,099	94	8	9
1,100 och däröfver	48	0	0

Häraf framgår, att, om inkomsten understiger 600 doll., undernäring i regel förekommer, att i gruppen 600—800 doll. en bland tre familjer är undernärld, medan blott 1 på 10 familjer i 900—1,000-doll.-gruppen utvisar sådant förhållande. Af de teutoniska familjerna äro 20·5 % undernärda.

Beträffande *anskaffandet af kläder* visar det sig, att gifvor af kläder äro erforderliga, för att familjerna i de lägre inkomstgrupperna skola erhålla nödig beklädnad, och detsamma är fallet med 27 % af samtliga grupper om 600—1,100 doll. Om det beräknas, att 100 doll. äro behöfliga för att bekläda en »normal» familj om fem individer, visar det sig, att 123 af de 318 familjerna, eller 40 %, ej ha tillräckliga medel för nämnda behof. Motsvarande procent bland 800-doll.-gruppen är 32 och för 1,000-doll.-gruppen 18.

Utgifterna för hälsovård växla mellan 13·78 och 23·30 doll. Dessa onekligen obetydliga belopp för läkare, sjukhusvård, medicin o. s. v. för en hel familj utvisa tydligen, hvilken allvarsam rubbning en längre tids sjukdom måste medföra. Det torde kunna sägas, att en inkomst under 800 doll. ej medför möjlighet att tillfredsställande sörja för familjens hälsovård. Sjukdomarna synas vara ungefär lika vanliga i alla inkomstgrupper, men de, som tillhöra de lägre, måste antingen använda sig af de fria sjukhus och läkare, som stå till buds, eller genom anlåtande af välgörenhet söka förskaffa sig det behöfliga. Af hela antalet familjer var det endast 16 %, som varit i stånd till några utgifter för tändernas vård.

Utgifter för begravnings- och sjukkassar synas ingå i lefnadsstandarden. De växla mellan 13·05 doll. i 600-doll.-gruppen och 25·46 i 1,000-doll.-gruppen. Af hela antalet familjer är det endast 56, som rapporterat utgifter för egentlig lif försäkring.

Den stora posten *diverse utgifter*, som inbegriper möbler, uppfostran, nöjen, litteratur m. m., växlar mellan 47·55 doll. i 600-doll.-gruppen (= 7·3 % af alla utgifter) och 114·59 (= 11·4 %) i gruppen 1,000—1,100 doll. Ökningen visar sig mycket snabb, så snart man kommer från en inkomstgrupp till en annan. Hvad särskildt utgifterna för *nöjen* och *förströelser* angår, äro de synnerligen obetydliga. 600-dollarsgruppen utger sålunda för detta ändamål blott 3·79, 1,000-dollarsgruppen 14·79 doll. Ihågkommas bör dock, att i Amerika en hel del förströelser äro afgiftsfria, t. ex. bibliotek, utställningar, föredrag, musik etc.

Sammanställas utgifter och inkomster, framgår, att af de 318 familjerna med inkomstbelopp af 600—1,100 dollars 116 visa öfverskott, 86 underskott och 116 hvarken öfver- eller underskott. Men studerar man saken närmare, visar det sig, att i det jämförelsevis stora antalet familjer, som utvisa öfverskott, ingå många sådana af sydeuropeiskt, ryskt och österrikiskt

ursprung, hvilka komma till detta ekonomiska resultat genom att så inknappa på utgifterna, att undernäring i många fall måste uppstå. I själfva verket är det de undernärda och otillräckligt klädda familjerna, som visa största förmågan att få debet och kredit att gå ihop. Af de 86 »underskottsfamiljerna» äro blott 32 att räkna till de sydeuropeiska samt i standard med dem jämförliga familjerna; medan samma lägre standardsfamiljer representera ej mindre än 50 % bland öfverskottsgruppen. Blott 23 % af de teutoniska familjerna utvisa öfverskott.

Besparingar förekomma bland 15 % af familjerna inom 600-doll.-gruppen, 20 % i 700-doll.-gruppen, 38 % i 800-doll.-gruppen, 23 % i 900-doll.-gruppen och 45 % i 1,000-doll.-gruppen. 42 familjer meddelade, att de upptagit *lån*, och 23, att de hade *pantsatt artiklar*.

Af de olika nationaliteterna visa de färgade största antalet underskottsfamiljer (43 %), därefter komma amerikanare (37 %) och teutoniska familjer (23 %). Minsta antalet familjer med öfverskott visa amerikanare och teutoner med hvardera 23 %, medan exempelvis italienarnes procentsiffra är 58.

Som en *sammanfattning* af det nu meddelade kan till sist sägas, att en inkomst under 800 dollars i New York ej är tillräcklig för att underhålla en familj af normal standard, ty i 600- och 700-doll.-grupperna är nästan hvarje detalj i utgiftsbeloppet under det normala. Däremot torde en inkomst af 900 doll. och däröfver vara tillräcklig till underhåll af åtminstone den fysiska sidan af lifvet. Huruvida en årsinkomst af 800—900 doll. är tillräcklig för nämnda ändamål, framgår ej med bestämdhet af undersökningen. I vissa afscenden uppvisar gruppen 800—900 doll. föga bättre siffror än 700—800-doll.-gruppen. Beträffande födan förekommer i den förstnämnda gruppen sålunda mycken undernäring, men bostaden och det för kläder tillgängliga beloppet utvisa en högre standard. Då emellertid $\frac{1}{3}$ af de 73 familjerna i denna grupp utger mindre än 100 doll. för kläder — den ofvan nämnda standardgränsen —, är det tvifvelaktigt, om den *amerikanska* standarden annat än i undantagsfall kan upprätthållas, medan detta däremot mycket väl kan ske beträffande den *sydeuropeiska* standarden. Genom att denna senare är betydligt lägre än den amerikanska, är det möjligt för familjer från Sydeuropa, Ryssland och Österrike att redan vid inkomstgränsen 700—800 doll. börja spara, medan så är fallet, hvad de teutoniska familjerna angår, först när ett inkomstbelopp af 900 och 1,000 dollars är uppnådt. Hvad dessa senare familjer angår, visar det sig emellertid, att alla utgiftsposter ökas, i den mån inkomstbeloppet stiger, och att därför den punkt, då verklig besparing föredrages framför konsumtion, knappast nås före 1,100 dollarsgränsen.

Betraktad i det ljus, som nu refererade undersökningar sprida öfver storstadsbefolkningens i Amerika oerhörda utgifter, torde framtiden ur ekonomisk synpunkt knappast kunna sägas vara särdeles lysande för den, som ej genom hög yrkeskunskap eller på grund af särskildt gynnsamma omständigheter kan skaffa sig stora inkomster. Tvärtom kan det påstås — särskildt med tanke på tvånget af kvinnors och barns medverkan till familjeuppehållet — att existenskampen är mycket hård och knappast borde kunna föranleda mindre yrkeskunniga personer att af ekonomiska skäl slå sig ned i Amerikas storstäder. Särskildt belysande äro i detta afseende några siffror angående svenskarnes inkomster i New York, hvilka siffror ställts till mitt förfogande genom det därstädes förekommande Svenska Centralförbundet. Dettas ordförande har efter samråd med ledamöter i de olika föreningar, som konstituera nämnda förbund, meddelat, att inkomsterna för föreningsmedlemmarne torde kunna fastställas sålunda:

För 60 % af medlemmarne intill	800 doll.
> 25 % > > >	1,000 >
> 15 % > > >	1,200 >

En af de svenska föreningar, som räkna högre yrkeskunniga arbetare till medlemmar, anser sig kunna bestämma procentsiffrorna till resp. 50, 25 och 25. Ehuru dessa siffror ej göra anspråk på någon absolut tillförlitlighet, torde de dock kunna i någon mån tjäna att visa den ungefärliga lönestandard, som svenskarne i New York representera. Större värde erhålla de genom jämförelse med några uppgifter å löner, som lämnats af nämnda förbund i New York samt genom Svenska Nationalförbundet i Chicago:

	New York.	Chicago.
Grofarbetare	1.50—2.00 doll. per dag.	1.85—2.00 doll. per dag.
Hamnarbetare	2.00—3.50 > > >	30—35 cents pr tim.
Järnvägsarbetare	1.50—2.00 > > >	1.85—2.00 doll. pr dag.
Spårvägsarbetare	1.50—2.00 > > >	1.85—2.00 > > >
Snickare	3.00—5.00 > > >	—
Murare	5.00—5.80 > > >	62½ cents pr tim.
Skomakare	2.00—2.50 > > >	—
Möbelarbetare	5.00 > > >	45 > > >
Smeder	3.00—5.00 > > >	32—38 > > >
Järnarbetare	4.50 > > >	—
Bokbindare	3.00 > > >	19.50 per vecka.
Skräddare	3.00—4.00 > > >	45 cents per tim.
Bagare	15 doll. per vecka.	13—17 doll. per vecka.

Det är lätt att räkna ut, att flertalet af dessa yrkesgrupper icke når upp till det önskvärda inkomstbelopp af 1,100 doll., då först någon egentlig besparing är möjlig. Om antalet arbetsdagar per år beräknas till 300 och hvarje sådan arbetsdag är upptagen med inkomstbringande arbete, kräfvades en dagaflöning af 3.50 för att nå inkomstsiffran 1,050 doll. Men det är naturligtvis otänkbart, att en så beständig anställning kan erhållas. Äfven under goda arbetstider förekommer en större eller mindre arbetslöshet. 1900 års Census fann, att 39 % af de manliga arbetarne voro sysslolösa från 4 till 6 månader af året. Den ofvan refererade officiella undersökningen af år 1903 kom till det resultat, att af hela antalet (25,000) familjeförsörjare 49.81 %, eller i det närmaste hälften, voro sysslolösa någon del af året, och att medeltalet sysslolösa veckor utgjorde per hvarje man, som varit arbetslös, 9.43 och, beräknadt för samtliga männen, 4.7 veckor. Detta betyder m. a. o. att, om beräkningen göres för samtliga arbetare, nära 5 veckor måste dragas af från den ordinarie arbetstiden.

Härtill komma de tid efter annan inträdande svåra arbetskriserna, som kasta stora massor af arbetare ur verksamhet för längre tider. Några exakta uppgifter äro visserligen omöjliga att erhålla om den grad af arbetslöshet, som exempelvis under år 1908 var rådande; från fackföreningshåll uppgafs, att i mars 1909, då förhållandena voro åtskilligt bättre än året därförut, omkring 2 miljoner arbetare voro sysslolösa. Men äfven om den exakta arbetslöshets-siffran ej kan uppges, är det utan vidare tydligt, att en sådan arbetslöshets-period skall tvinga dem, som under de goda åren gjort besparingar, att använda dessa antingen för egen eller andras räkning.

Under sådana förhållanden frågar man sig med fog, huru det är möjligt för de mindre yrkeskunniga att existera utan att anlita den enskilda välgörenheten. Svaret är, att man tar sin tillflykt till extra förtjänster genom kvinnors och barns arbete, genom inneboende o. s. v., och att mannen under arbetslöshetstider tager tillfälligt arbete, om sådant står till buds.

Mot ofvanstående skildring af storstadsbefolkningens ställning kan visserligen invändas, att de två sist refererade undersökningarna gälla blott staden New York och att lefnadskostnaderna där äro exceptionellt höga. Till en viss grad är detta riktigt, och en fullständig bild af löntagarnes ställning kan blott erhållas genom en kompletterande skildring från de olika städerna. Men det må erinras, att om ock lefnadskostnaderna obestriddigen äro mycket höga i New York, så äro ock lönerna där mycket uppdrifna. Medellönen för alla arbetare i Förenta Staterna är enligt Censusberättelsen 490 doll., och om ock i detta medeltal ingå många mycket låga inkomstgrupper, torde dock en lön af 800—1,100 doll. anses hög. Vidare synes den här ofvan refererade officiella undersökningen, som omfattade 33 stater, visa rätt ogynnsamma siffror beträffande det antal familjer, som kunde uppvisa öfverskott. Och en annan officiell undersökning, företagen i Massachusetts 1902, visade föga gynnsammare resultat. Af de 152 undersökta familjerna, hvilkas medelinkomst var 863 doll., hade 96 lyckats erhålla ett öfverskott, uppgående i medeltal till 85 doll., men 47 uppvisade ett underskott på i medeltal 77 doll., och 9 hade blott lyckats få debet och kredit att gå ihop. Men det bör här betonas, att beträffande en hel del af de familjer, som vid undersökningarna utvisa underskott, man ej har anledning antaga, att undernäring eller bristande medel för anskaffande af bostäder och kläder förekommer. Som förut betonats, är den amerikanska lefnadsstandarden mycket hög — och den öfverträffar vida den europeiska arbetarens — men slutresultatet af det hela är långt mer otillfredsställande än man kunnat antaga. Prof. Werner Sombart har exempelvis beräknat, att de tyska arbetarnes behållning, sedan de nödvändiga utgifterna för bostad, kläder och föda täckts, är procentvis större än amerikanarnes.¹⁾ Kanske kan man uttrycka saken så, att den arbetare, som är nöjd med en efter amerikansk måttstock låg lefnadsstandard och som erhåller god aflöning, är i tillfälle att göra goda besparingar, men att den, som vill »leva upp» till den amerikanska standarden, har föga utsikt därtill. Det är mycket vanligt, att man af stadsbor får höra uttryckas den åsikten, att »i en stad är det omöjligt att spara». Man har m. a. o. smittats af den amerikanska uppfattningen i fråga om utgifter och inkomster.

Det finns emellertid en utväg att spara, som i Amerika i stor utsträckning står arbetarne till buds och som särskildt svenskarne med förkärlek användt sig af, nämligen *skapandet af egna hem*. Några ord härom skola till slut meddelas.

Egna hem. Det finns en öfvervägande ljus punkt i den tafra, som den svenska stadsbefolkningen erbjuder, och det är dess benägenhet att förskaffa sig egna hem. Det lider intet tvifvel, att denna metod är den säkraste och mest praktiska besparingsmetoden. Den, som lyckats förskaffa sig ett hem, undgår ej allenast att behöfva beröras af alltjämt skeende hyreshöjningar, utan har därjämte, på grund af det öfverallt i Amerika hastigt stigande värdet å tomter i storstäder och deras närhet, en automatisk besparingsapparat. Svårigheten att vid förflyttning från en plats till en annan försälja hemmet synes i Amerika vara obetydlig, och låneförmedlare för hemmens anskaffande äro både många och tillfredsställande. Med den inneboende förkärlek för äganderätt till torfvan och hemmet, som kännetecknar svenskarne, är det därför knappast underligt, att de i en mycket stor grad användt sig af möjligheterna att förvärfa sig egna hem. Vid besök i städer med stor svensk befolkning, t. ex.

¹⁾ Det motsatta blir dock förhållandet, om utgifterna för alkoholdrycker medräknas, ty tyskarnes utgifter härför äro 6—8 gånger större än amerikanarnes.

Jamestown (N. Y.), Worcester (Mass.), Minneapolis (Minn.), Mobile (Ill.), finner man stora kolonier med svenska egna hem, och man utröner snart, att det hufvudsakligen är dessa, som utgöra deras behållning af arbetsslitet.

Statistiken lämnar ock vittnesbörd därom, att svenskarne i fråga om egnahemsskapandet äro långt framme och knappast öfverträffas af andra än holländare, danskar och norrmän. Den ofvan refererade officiella undersökningen af år 1903 visade, att af samtliga undersökta familjer 18·97 % bodde i egna hem; att vidare 24·29 % af alla utländska familjer bodde i sådana hem, och att ända till 32·27 % af de svenska familjerna lyckats nå samma mål. Större antal uppvisade endast holländarne (46·15 %), danskarne (34·95 %) och norr-
männen (38·96 %). Utsträckes undersökningen till hela riket enligt 1900 års Census — då de tre nordiska folken inbegripas under benämningen skandinaver, — erhållas följande siffror, som omfatta såväl jordbruks- som vanliga bostadshem.

Antal familjer af utländsk börd eller födda af utländska föräldrar, som inneha egna hem:

Skandinaver	58·1 %
Tyskar	51·0 »
Irländare	41·9 »
Ryssar	17·2 »
Italienare	15·1 » o. s. v.

Siffran för infödda amerikanare var 52·9.

Ej fullt så fördelaktig är ställningen, om antalet från inteckning fullständigt fria hem jämföres. Antalet sådana hem uppgick för

Skandinaverna till	56·6 %
Tyskarne »	62·0 »
Infödda amerikanare »	71·7 »

Om från samtliga egna hem jordbrukshemmen afskiljas, erhållas siffrorna för egna hem i städer, industrisamhällen o. s. v. De uppgå för

Skandinaverna till	42·6 % af samtliga
Tyskarne »	42·0 » »
Amerikanarne »	40·7 » »

Antalet inteckningsfria hem i städerna utgjorde:

för skandinaverna	62·5 %
» tyskarne	63·8 »
» amerikanarne	70·7 »

Otvifvelaktigt ligger i de skandinaviska folkens benägenhet för egnahemsskapandet en tydlig fingervisning om, hvar åtminstone *ett* medel att begränsa den svenska emigrationen är att söka.

Sammanfattning.

Den undersökning af svenskarnes nödställdhet m. m. i Amerika, som här lämnats, torde kunna sägas ha gifvit följande i all korthet sammanfattade resultat:

1) Muntliga uttalanden af sakkunniga personer, liksom meddelanden i litteraturen, öfverensstämma däri, att svenskarne i Amerika äro i hög grad

»önskvärda emigranter», på grund af sin arbetsduglighet, sparsamhet, ärlighet samt stora amerikaniseringsförmåga.

2) Såvidt kan dömas af uppgifter från olika håll, är antalet förolyckade svenskar relativt obetydligt, och större delen af dem, som råka i hopplös nöd, utgöres af sådana, som öfverallt äro ägnade att falla samhället till last.

3) I fråga om antalet i fattigdom och brottslighet nedsjunkna individer intaga svenskarne en mycket fördelaktig ställning. Antalet sinnessjuka är däremot relativt stort. Detsamma torde kunna sägas om dem, som falla offer för tuberkulosen, ehuru fullt säkra uppgifter härom saknas. Svenskarnes största svaghet är dryckenskapen, hvilken de flesta fallen af verkliga misslyckanden kunna tillskrivas.

4) De svenska välgörehetsföretagen utgöras af sjukhus, emigranthen, barnhem, ålderdomshem, tuberkulossanatorier och arbetsförmedlingsbyråer. De flesta äro underhållna af kyrkliga samfund, ehuru under senare år sjukkasorna upptagit liknande verksamhet. Antalet svenska välgörehetsföretag är emellertid synnerligen ringa, om hänsyn tages till den stora svenska befolkningen; men på grund dels däraf, att en del svenskar använda andra slag af anstalter, dels däraf att en relativt liten procent af immigranterna hittills nödgats anlita understöd, synes ej föreligga något synnerligen stort behof af flera liknande anstalter, möjligen med undantag af barnhemmen.

5) Att utsikterna för yrkeskunniga jordbrukare fortfarande äro goda i Förenta Staterna, torde ej kunna bestridas. Detsamma torde vara fallet med de särskildt yrkeskunniga industriarbetarne och framför allt med tjänsteflickorna. Däremot är, på grund af de i Amerika sällsynt högt uppdrifna lefnadskostnaderna i städerna, de mindre yrkeskunnigas ställning föga lysande, om hänsyn tages till den behållning eller de besparingar, som kunna erhållas. Den måttstock, som begagnats vid ofvan omtalade amerikanska undersökningar, kan visserligen ej tillämpas på europeiska förhållanden, men om hänsyn tages till amerikanska vanor och amerikansk lefnadsstandard, lämna nämnda undersökningar bevis för, att frihet från ekonomiska bekymmer egentligen icke kan uppnås, förrän inkomstbeloppen stigit till en äfven för amerikanska lönevillkor hög gräns.

Öfriga länder.

Fränsedt Förenta Staterna finnas svenskar till *större* antal i de främmande världsdelarna endast i Canada och Australien samt i viss mån i Argentina och i Sydafrika. Smärre svenska kolonier finnas naturligtvis i så godt som hvarje land på jorden.

Canada. Om utvandringen af svenskar till Canada, för så vidt vi i Sverige ha kännedom därom, se tabellen sid. 55. Vid 1901 års folkräkning funnos i Canada ej fullt 7,000 personer, som voro födda i Sverige. Sedan dess påstås den svenska befolkningen ha vuxit till 100,000 personer, hvilken siffra dock endast är en lös gissning och sannolikt öfverdrifven. Det ojämförligt stora flertalet häraf har kommit från Förenta Staterna, där svenskbygden gränsar till de delar af Canada, där hveteodlingen numera uppdrifves och »fritt land» utdelas på sätt som förr i den stora grannrepubliken.

Intet land bedrifver i våra dagar en så planmässig och energisk invandringspolitik som Canada. Trots sitt klimat utöfvar också Canada en viss attraktionskraft äfven på svenskarna. Sannolikt skola väl också några tusental svenskar från Sverige — ej blott från Förenta Staterna — komma att under de närmaste åren slå sig ned på farmer i Canada. Någon *långvarigare* utvandring till dessa trakter synes dock knappast vara att befara. Den verkliga dugliga jorden skall naturligtvis snart vara disponerad äfven här, och det inom en mycket kortare tid än de fyra eller fem årtionden, som erfordrades för ett dylikt resultat i Förenta Staterna.

Om de nuvarande svenskarna i Canada ha vi oss icke mycket bekant. Någon annan sammanhållning mellan dem än den rent lokala, inom hvarje samhälle för sig, synes icke existera, något som förklaras redan genom de stora afstånden.

Australien. Om den *direkta* svenska utvandringen dit lämnas några siffror i tabellen sid. 55. Vid 1901 års folkräkning funnos något mer än 7,000 svenskfödda personer i detta land.

Ur *W. Christmas*, Världens framtidsländer (öfvers., Stockholm 1905) låna vi följande kortfattade notiser om skandinaverna i denna världsdel.

Skandinaverna i Australien lefva vidt spridda öfver den stora kontinenten, utan att vare sig tränga fram på mer bemärkta platser eller sluta sig tillsammans, såsom de göra i en del af de nordamerikanska staterna. Också är

det mycket snabbt de amalgameras med den öfriga befolkningen; vida snabbare än i Amerika ha de förlorat både känslan för det gamla landet och känne- domen om sina fäders språk. Särskildt svenskarne i Australien höra hufvud- sakligen till kroppsarbetarnes, guldgräfvares eller de smärre jordbrukarnes och yrkesidkarnes klass, och i framträdande ställningar finner man icke många bland dem.

Hufvudsakligen ha de skandinaviska utvandrarne slagit sig på guldgräfvär- verksamhet. Nästan öfverallt där det gräfvos guld i Australien träffar man på skandinaver. Men de intaga i regel i guldgrävares led en tämligen blygsam plats. Fynd, som för sin rikedom och snabbhet blifvit kända öfver världen, ha i allmänhet icke varit förknippade med skandinaviska guldgrävares namn. De söka och finna i regeln sin anständig bergning, kanske samla de stundom en blygsam, eller någon gång ganska vacker förmögenhet. Men stundom duka de också under i kampen för medtäflare med större lycka eller mera hänsynslös läggning. — Ett ej obetydligt antal svenska sjömän segla i de australiska farvattnen, men lära sällan ernå någon mera betryggad ställning.

På *Nya Zeeland*, särskildt inom de sydligare trakterna af Nordön, finnas äfven *jordbrukssamhällen* af skandinaver. Västståndet säges här vara allmänt, — dock vunnit genom stora ansträngningar och försakelser. Här lära också de nordiska språken ännu mångenstädes bibehålla sig, — tillsvidare.

Vid utvecklandet af smörindustrien i Australien hafva svenskarna gjort en stor insats, bland annat genom införandet af separatorer. Härigenom har dock vunnits endast, att Australien blifvit för oss en farlig konkurrent på den engelska marknaden. — För en del andra svenska fabrikat anses goda utsik- ter till afsättning förefinnas i Australien, men dessa möjligheter äro hittills föga beaktade. Numera gifves dock direkt ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Australien.

I *Melbourne* finnes en svensk kyrka, med sjömanspräst. Verksamheten här underhålles af Evangeliska Fosterlandsstiftelsen.

I **Argentina** hafva svenskarne kanske mer än annorstädes i främmande land slagit sig fram såsom teknici och affärsmän. Antalet härvarande svenskar når dock icke till mer än några få tusental. En större invandring synes icke ens i framtiden sannolik, enär jordbruksförhållandena icke sägas lämpa sig för nordbor på samma sätt här som i Förenta Staterna. För kroppsarbetare är konkur- rensen med de litet fordrande italienska invandrarne för stark.

Enligt den argentinska statistiken uppgifves hela antalet invandrade sven- skar under åren 1881/1908 till 1,367 personer. Sannolikt har endast en mindre del häraf kommit direkt från Sverige.

I Buenos Aires finnas ett par föreningar: Svenska föreningen och Svenska hjälpföreningen. Förbindelsen mellan Sverige och Argentina har under de senare åren blifvit mycket lifvigare än förr, efter åstadkommandet af den di- rekta och reguliära ångbåtsförbindelsen. Utsikterna för en framtida än mera ökad svensk export till dessa trakter anses vara ganska goda.

Sydafrika. Antalet svenskar härstädes är okänt. I *Johannes- burg* funnos för några år sedan 800 svenskar, hvaraf flertalet voro grufarbetare.

År 1908 bildades i Johannesburg en svensk församling, och en svensk kyrka har uppförts. Pastorn är anställd af Svenska kyrkans mission. I staden finnes äfven en svensk kvinnoförening. Någon annan nationell sammanslutning af svenskarna inom det stora sydafrikanska statsgebitet är icke bekant.

Såsom känt äger numera regelbunden ångbåtsförbindelse rum mellan Sverige och Sydafrika. Exporten från vårt land är redan ganska betydande, och utsikterna för framtiden anses vara goda.

För de olyckliga försöken vid tvenne olika tillfällen (1891 och 1909) till en utvandring från Sverige till **Brasilien** är här icke tillfälle att närmare redogöra. Frågan härom faller närmast inom Nationalföreningens mot emigrationen uppgift och har också blifvit af densamma beaktad.

Inom det öfriga Amerika finnas några hundratal svenskar på **Cuba**, och likaledes några hundratal i **Mexiko**. Med detta sistnämnda land har Sveriges beröring under senare år varit rätt liflig, men någon destinationsort för en svensk emigration lärer Mexiko väl icke blifva, redan af samma klimatiska skäl, som göra att svenskarna undvika de sydligare delarna af Förenta Staterna.

Inom **Asiens** väldiga kontinent äro svenskarne fåtaligare företrädda än kanske hvarje annan europeisk nation. De större europeiska makterna och Nederländerna ha sina kolonialvälden; Belgien uppträder på det ekonomiska området vid stormakternas sida; Danmark har sin sjöfart och sina affärsförbindelser, och norrmännen åtminstone sin sjöfart; blott Sverige har allt intill de senaste åren så godt som helt och hållet lyst med sin frånvaro inom den hälft af människosläktet, som Asien inrymmer. Först helt nyligen hafva, såsom bekant, försök till direkta handelsförbindelser mellan Sverige och Östasien tagit sin början.

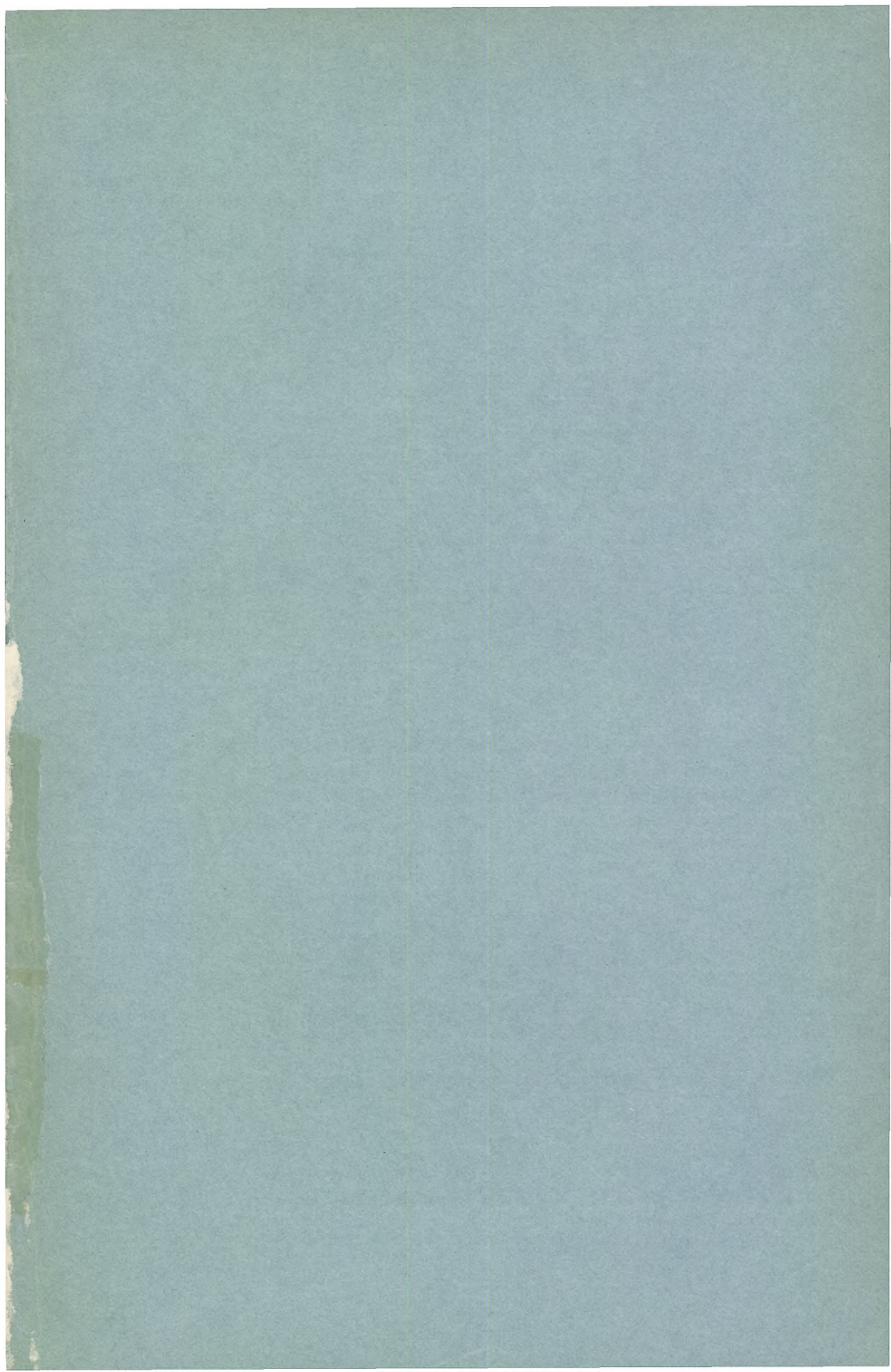
En ganska omfattande verksamhet har dock länge af svenskar utöfvats i Asien, nämligen *missionsarbetet i Kina*. Också torde man kunna säga, att den lilla kunskap, som — den vetenskapliga världen oafsedt — i Sverige förefinnes om Kina, till allra största delen är att anträffa inom de religiöst intresserade kretsarna af vårt folk, — icke inom våra affärskretsar.

Rättelse.

Sid. 75, rad 16, står: 5'04; läs: 6'34.

γ B 26/10-73:19

Af Emigrationsutredningens utlåtande hafva hittills i tryck utkommit

(december 1911):

- Bilaga I. **Utvandringslagstiftning.** Öfversikt af dess utveckling och nuvarande beskaffenhet i Europas olika stater.
- Bilaga II. **Utvandringsväsendet i Sverige.** Öfversikt af gällande författningar och deras tillämpning.
- Bilaga III. **Mormonvärfningen.** Uttalande af Emigrationsutredningen.
- Bilaga IV. **Utvandringsstatistik.** Den svenska och europeiska folkökning- och omflyttningsstatistiken i sina hufvuddrag.
- Bilaga V. **Bygdestatistik.** Statistisk beskrifning öfver Sveriges olika landsdelar.
- Bilaga VII. **Utvandrarne egna uppgifter.** Upplysningar inhemtade genom Emigrationsutredningens agenter äfvensom Bref från svenskar i Amerika.
- Bilaga VIII. **Bygdeundersökningar.** 1. Fryksdals härad. — 2. Jösse härad. — 3. Vedbo och Nordmarks härad. — 4. Sundals, Nordals och Valbo härad. — 5. Väne, Flundre, Bjärke och Ale härad. — 6. Öland.
- Bilaga IX. **Den jordbruksidkande befolkningen i Sverige 1751—1900.** Statistisk-demografisk studie på grundval af de svenska yrkesräkningarna.
- Bilaga X. **Bondeklassens undergräfvande.** Faran af bondeklassens undergräfvande i sammanhang med de gamla arvejordsåskådningarnas upplösning, emigrationen och bondejordens mobilisering.
- Bilaga XI. **Torpare-, backstugu- och inhysesklasserna.** Öfversikt af deras uppkomst, tillväxt och aftagande med särskild hänsyn till torparklassens undergräfvande.
- Bilaga XII. **Jordstyckningen.** Tabeller.
- Bilaga XIII. **Allmänna ekonomiska data rörande Sverige.** Öfversikter och jämförelser.
- Bilaga XIV. **Småbruksrörelsen i främmande länder.** Småbruksrörelsen å de Brittiska öarne samt inre kolonisationen i Preussen och Förenta staterna.
- Bilaga XV. **Arbetsmetoder i Amerika.** Arbetsintensitet och verkstadsorganisation. Arbetsmetoder inom verkstads- och maskinindustrien.
- Bilaga XVI. **Folklynnnet och utvandringen.** Aforismer.
- Bilaga XVII. **Utdrag ur inkomna utlåtanden.** Uttalanden af hushållningssällskapen, skogsstaten, kronolänsmän, pastorsämbeten och provinsialläkare.
- Bilaga XVIII. **Uttalanden af svenska vetenskapsmän.** Afgifna på begäran af Emigrationsutredningen.
- Bilaga XIX. **Industri och handel.** Uttalanden af handelskammare, handels- och sjöfartsnämnder, föreningar och enskilda affärsmän.
- Bilaga XX. **Svenskarna i utlandet.** Jämte uttalanden angående åtgärder för återinvandringen.

Under uppsättning är:

Bilaga VI. Geografiska betingelser för Sveriges näringslif.
